

Caja B-88

~~8-1 7-7 7-9~~

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA
— GRANADA —
Sala Caja 2
Estante _____
Número 22

289 Hoja
25 Mayo - 1912

1
QUESTIO. 57. ^{Ze} ^{Ze} D.
TOME D IVRE

I

in dei nomine de aig ac sac
tissime uirginis auxilio con
fidentes mat^a de iustitia, ex
plicandam agredims. sed q^o no
solum doctrinam sanctissimam
pceptis profitemur sed eius
ordinem ac disposit^o amplectimur: ideo ad sac
questione initium presertim mat^e sumimus. art^o
1° an ius sit obiectum iustit^e.

ARTICULUS IVS.

SIT OBIECTVM IUST

Respondet ius sibi iustum et obiectum iust
tite. Art^o 2° q^o ius conueniens diuid
tur in ius naturale et ius positium et
ius positium et ius positium.

Art 2 ius uenienter diuidatur in
respondet ius uenienter diuidatur in ius naturale
et positivum. art 3. v. ius gentium. s. i. ius gentium
iure naturali.

Art 3 ius gentium sit idem cu iure nat^{ali}.
Respondet ius gentium n. e. idem simpliciter qd
ius naturale. art 4. s. ius debeat specialiter distinguere
in paternum et dominatum.

Art 4 ius debeat specialiter distinguere
Respondet duplici con. inter patrem et filium
et inter serbum et dominum non est iuxta simpliciter
sed ius paternum et dominatum. 2. in
inter uirum et uxorem plus est de rate iuxta quas
inter patrem et filium, serbum et dominum s. n.
e. simpliciter iuxta sed iuxta economicum. disp
1. de iure in cor et sig. diuisione.

DISP. I. DE IVRE IN COM MUNI ET EIVS DIVIS sionibus.

Cum iustitia per ius definitur: opti
me d. thomas b. de iure. sermo
nem instituit ut sequenti q. de ius
ticia tractat. quamvis aut multu
pliciter iustitia usurpet, ut sequenti q. dicemus:
in p. h. u. accipit pro particulari et specialis iuste
una ex quatuor cardinalibus que ius fuerit in u. u. u.
tribuit. Sectio prima de iure quod est obiectum
iustitie specialis, specialis iustitie specialis, speci
alis.

SECTIO I. DE IURE. QVOD EST OBIECTVM IUSTITIE

scholasticus

Pro huius intellig^a. i. notm^e est ius mul-
tipliciter accipi ut videtur ad uertunt
cum dicitur thoma s^uo art^o. i. est discip-
puli et utriusq^{ue} iuris doctores cu^m gra-
giano distincte. i. decreti. cap^l ius generale. et le-
ge ius pluribus digestis de iustitia et iure. sed
omissis aliis acceptioⁿib^{us}: i. usurpat ius pro no-
titia et scientia legum. lege i. eodem titulo diges-
torum ibi. ius est ars boni et equi. nam ut nota-
uit d. thomas s^uo art^o. i. ad i^u sicut nomen me-
dicina. i. fuit impositum ad significanda reme-
dia morborum: et postea extensum ad significan-
dam artem per quam remedia applicant ita ius
prius fuit usurpatum ad significandam rem iusta-
e postea derivatum ut significaret artem qua cognos-
cit quid iustum sit. 2° accipit pro i^u iudicis quo
pacto dicimus iudicem ius redere etiam cum in i^u
quam sent^{entia} fert uelut facta n^{on} ad id quod ipse
preter facit: sed ad illud qd preterem facere conuen-
nit ut explicat paulus lege pluribus citata. 3° ab eo-
dem paulo ibidem sumit pro loco in quo ius redit
qua rat^{io} dicimus aliquem comparere in iure ut
notauit d. thomas supra. tres t^{er} ali^{as} dant^{ur} acceptiones
comuniore^s. i. pro lege que precipit aut perscribit
ipsum ius quo m^o dicimus quedam et iuris nat^{ur}ali^{as}
alia diuina, alia humana. id est quedam precipi-
te diuina, quedam nat^{ur}ali et cet^{er} in hoc sensu usur-
pat ius lege penultima digestis de iustitia et iu-
re. 2° est pro facultate aliquid faciendi aut

obtinendi et cetera. in quo sensu dicitur aliquem ubi
iure suo et sui iuris sedere in qua acceptio ne iurisp
tus leg. i. digestis de iis qui ff. iur. f. alieni iuris et
in aliis leg. 3. est pro opere iuris. In equalitate ablon
ca om. que addequant vulgariter dicuntur iustari
ut inquit d. Thomas sic art. 1. in corpore

2. notandum est iustum in hac ultima accep
tione dupliciter sumi. 1. m. late prout significat
idem qd legitimum seu legi et rati addequantur. quo
sensu Aristes. 5. Ethicor. cap. 1. inquit iustum idem
est qd legitimum. 2. Stricto pro opere equali et alte
ri debito seu om. hia inuolbit ius ystrite sumptus.
ut colligitur ex d. Thoma sic et infra q. 20. equalitate
scilicet debitum, et e. ad alterum. n. aut loquimur
de equalitate phisica sed de moralli. que desu
mitur ex communi estimat. su cuius estimatis regula
solet ei maior. l. minor indigentia in ordine ad ali
quam utilitatem aut commodum ut docet Aristes
5. Ethicor. cap. 5. et d. Aug. lib. 11. de Trinitate cap. 16.

3. not. est hoc ius Stricto sumtum idem e. qd
equum cuius oppositum est iniustum. qd iniuriam co
parat. alteri inuolbit qua rati sepe loquuntur iura
iustitia et in speciali lege nam hoc digestis de con
ditione in debiti set. hoc nata equum e. nemines
cum alteri nocumento locupletari. verum et
est equitatem accipi pro moderat. legis scripte
preter rigorem uerbor. e. et sic opponit Stricto
iuri in leg. 2. §. item. ff. de aqua pluuiali ar. 1.
da. et ex Terentio refertur equitas est que de iure
multum remittit de qua equitate uideri potest
Cobarrubias regula posesor. p. 2. §. 6. num. 3.

his suppositis sit 1. om. ius Stricto sumtus
pro opere equali alteri debito est obiectus in
mediatum iustitie specialis. ita d. Thomas sic

art^o. 1° ubi ois eius discipuli. Caietan⁹ uan⁹
 Aragon, salon, sot⁹, lib^o 3° de iustitia q^o 1^a ar
 1° Molina Thom. 1° tractatu. 1° disp^o 2^a Valentia
 3° thomo. disp^o 5^a q^o 1^a puncto. 1° lesius lib^o 2° de ius
 titia cap^o 2° dubitat^o. 1° et Prebelus de obligation
 nib⁹ iustitie p^o 1^a lib^o 1° q^o 1^a sect^o 3^a. pt. 1° quoni
 am iustitia definit p^o ius tanquam p^o p^oriū
 obtum. s^o em definit iustitiam Aristes. 5° ethi
 coy cap^o 1°. Vlpian⁹. leg. iustitia. ff. de iustitia et iu
 re et Justinian⁹. §. 1° instituta de iustitia et cō
 muniter ois doctores. s^o dicit ius in p^odicta de
 finit^o n^o sumi stricte pro opore equali alteri.
 s^o d. e^o est q^o priuilegia acceptio suis nominis et
 maxime p^oria aqua alie deribant^o e^o illa iusta
 quam significat iustum p^o equaliter quando ad
 unū⁹ cū altero. Unde Soto sup^o afirmat ius per
 Apocopem ductum e^o quasi iustum et greci
 eodem uocabulo ius et iustum significat ut
 ophime explicat ualencia supra cū q^o uirtutes
 p^o sua p^oria obta definiant bene infert ius hoc
 m^o sumptum e^o p^oriū obtum iustitie. conf
 firmari pot^o ex coi oium sensu. q^o argumēti
 gen⁹ in moralib⁹ efficax est. unde Aristoteles
 supra inquit uidem⁹ ois ei⁹ modi habitum
 appellare iustitiam solere: ex quo ad agenda
 res iustas homines idonei efficiunt.

pt 2°. q^o nullum aliud obtum pot^o com
 modis iustitie adaptari quam ius p^odicto
 m^o usurpatum cum iustitia n^o sit aliud in
 tendae quam constituere equali q^o hoc debet
 e^o illis obtum. confirmat q^o iniustum sibi in
 n^oguum inuolbens iniuriam e^o obtum for
 male in iustitie q^o equum et iustum opposi
 tum iniquo e^o obtum iustitie cum abori

oxy eadem ratio sit.

pt 3° supponendo ex dicto th^o sic art^o 1° in cor
pore et 2° sequenti art^o 1° in iustitiam in hoc dis
tingui ab alijs uirtutibus moralibus. qd illius ob
iectum est ratio iusti et equalis n^o considerato or
dine ad operantem. equalis em est solutio debiti
qua et iusta si tot redant qd debent n^o conside
rata habitudine ad operantem. relique u^o uir
tutes medium suum attingunt p^oparat^o ad ip
sum agens ut diuersa quantitas uini et potus
est medium respectu diuersorum su^o habentium diuer
sas complexionem imo respectu eisdem diuersimode
dispositi. medium em iustitie est medium rei. et
p^o comparat^o ad alterum: aliarum uero uirtutum
medium: n^o rei sed ratio est. contra hoc discrimen
plura arg^o congerit Buridanus quibus ex prope
so salon supra uanes supra dub. 1° Aragon su
pra et alii discipuli dicit th^ome satisfaciunt. nos
tm^o multis omisit uerba diuina: dictum th^oma
hoc discrimine, qd prius dixerat arist^o 5° et sicoy
cap^o 3° et 4°. solum intendere iustitiam n^o specta
re quid sit commensuratum proprio subto. sed
quid sit iustum et equalis iuri alteri ita ut
n^o minus nec magis sed equalis tribuere int^odit.
in alijs u^o uirtutibus attendit quid nam sit com
mensuratum subto iusta ratio dicitamen quare
+ et fm dixim^o, medium hoc uariabile est prouarietes
subiectoy. Arist^o 7° et d^o th^omas n^o fraliter compar
runt act^o iustitie cum actibus aliarum uirtutum quate
n^o ff. fraliter boni moraliter sed solum quatenus ff.
in hoc l. in illo q^o uirt^o fm subto quo supposito
clare constat ius sumptum pro pdicto op^o equ
ali est obtum iustitie.

2° me sup usurpatum pro facult^o mora

pelagius lib 2° de plantis ecclesie art^o 14 prec^o p^o
pue num^o 3° et 25. d. Antonius 3° p^o titulo
5° cap^o 2° s. u. et ex recentioribus graphis tom 1° de
y sic num lib 3° c. 12. idem affirmat qd. Naba
rus et addit tale peccatum mortale ee. ac fa de
Comitatus lib 3° responsionum moralium q. 9. n. 5.
inquit ego ni audeam ut solus de patrum uolu
tate uaticinari quos uersimile est credo. alee
turpi nullo m^o uelle filios suos operam dare.
sectio 4 an pater teneat prebere alimenta filio spurio

sect 4 an Pater teneat Prebere

se alimenta filio spurio

Ex multis alijs que tractari possent de obliga
tionibus quas patres sunt respectu filiorum et e contra
de obligationibus filiorum sibi sint legitime siue nat^o leg
sibi spurio respectu patrum. Hanc uig resolutio
utilissima e ad casus qui frequenter occurrunt ex
etiamdam statui. Prig aut supponendum e per fi
lium spurium aliquos intelligere filium geni
tum ex scabitu humanis legibus damnato cuius in
ss. filii suscepti ex incestu, adulterio et sacri legio
alii uero uelut explicant dicentes filium spurium
e illum qui ortus fuit ex parentibus qui temp^o eo
septis ac naturalis talis filii habebant dirimes
impedimentum ad ualide contrahendum matrimo
nium.

Hoc supposito sit. 1° m^o. de iure civili interdictus
est parentibus prebere alimenta filiis spuris. de iu
re tr canonico hodie parentes obligant pro ip
sorum filiorum qd conditione et quantitate bonorum
parentum, consideratis qd ceteris circumstantiis co
petentia alimenta filiis p dictis prebere si ipsi
n possint alia uia se allere. Sic m^o quoad ut

li' faciendi. l. obtinendi et cet^a. est et obtum iustitie.
 ita docent Rebelg supra num^o 23 Lesius supra nu-
 mero 7. ceteri u^o doctores li' hoc n' expreherint tam-
 men illud n' negant. et rat^e pt. 1° q^a iustitia que
 est specialis uirtus inclinatur ad n' ledendum ius al-
 teris et ad illud resarciendum si lesum fuerit et ad
 redendum oie id ad quod alter habet ius. q^o ius sum-
 ptum prodiata facultate est obiectum iustitie. con-
 firmat q^o propter ius alteris morbet uoluntas ad
 redendum illi equale ideo om' uult homo p' speh-
 alem rates iustitie restituere petro decem numos
 furti sublatus quia petrus habet ius ad illos q^o ius
 p' dicto m^o sumptum e' obtum iustitie. confirma-
 tur 2° q^a iustitia in ordine ad sumu intrinsecus
 fidem ellicit suos actus: q^o sine dubio ius in hac
 acceptione est et obtum iustitie.

pt 2° q^a op^o externum qd s^o facit tunc iusti-
 est qd^o mensurat' iuri qd quis habet aduersus
 alterum tanquam sue p'prie mensure. nam
 quale fuerit hoc ius talle debet e' opus iustus
 q^o ius sumptum pro faculte est optum iustitie.
 saltem tanquam mensura operis qd ipsa ius-
 titia tribuit. s^o ut hoc claris explicat aduerte ius
 pro faculte usurpatum sine pro correllatiuo debi-
 tum et sine sine altero n' posse concepi man si
 quoad rem aliquam habeo ius aduersus te. tu
 nisi in ea re debitor est et eontra. p'ig tr' est
 petrum habere ius ut ap' arulo n' ledat. et pa-
 ulum e' obligatum ad n' ledendum ius pe-
 tri: quam qd paulus exerceat alterum iustitie
 e' petrum uollendo conserbare illesum ius il-
 lius, aut redendo opus commensuratum iuri
 petr'. ex quo optime colligit opus iuri' alte-
 ris omensuratum (sub hoc intellige omissio

onem iustam qua quis omittit aut in iustam
quam e^a alterum favere poterat) distinctus est
ab obligate aut debito qd est correlativus iuris.
q^a prior nata imo et temp^e sollet est obligatio ad
p^rdictum opus iustum quam sit opus ut de se cos
tat.

3^a in^o ius sumptum pro facultate est obiectus
formale cui^{us} usurpatum u^o pro op^e equali^{us} est ob^{je}ctum
fractale, quod. ita excitatis docet lesius supra et p^t
supponendo in virtutibus quess. ad alterum: ob^{je}ctum
quod est illud quod ipsa virtus prestare intendit, ob
iectum vero cui^{us} illud cui^{us} prestat ut in virt^e re
ligionis ob^{je}ctum qd est de^uini^{us} cultus, et de^us ipse cui^{us}
cultus exhibet ob^{je}ctum formale cui^{us}. quo supposit^o
to p^t in^o quia qd iustitia particularis inten
dit, appetit et affectat: est tribuere opus iuri^{us} alte
rius mensuratum q^o hoc est ob^{je}ctum formale qd
proximum et immediatum. p^t de ob^{je}cto, cui^{us} q^a ius
titia n^o intendit restituere ius alterius u^g domini^{um}
aut usum fructuum, sed propter hoc ius petro. u^g
intendit tribuere ap^us equali, sicut propter sum
mam excellentiam intendit religio deo tribuere
cultum q^o sicut deus est ob^{je}ctum cui^{us} religionis re
motum et mediatum: ita similiter ius sumptus
pro facultate est ob^{je}ctum cui^{us} iustitie remotum et
mediatum.

Adverte est in^o hanc ex Aragonie sic in fine
i^o art^o opus iustum dupliciter posse sumi. uno m^o
in intentione altero. v^o in executione. i^o m^o est ob^{je}ctum iusti
tie. 2° effectus illius. na^o sm d^o Thomam. i^o 2° q^o 20.
art^o 2° ad 2° operatio exterior considerata sm spe
ciem et in generali est ob^{je}ctum interioris operati
onis et posita in executione: effectus.

Sed aduersus dicta in conb^o ob^{je}ctis. quia

rui sumptum pro facultate p̄dicta d̄ely obtus m̄
 seruo d̄e q̄ n̄ ē p̄p̄rius obtum iustit̄ie. p̄t̄ an̄
 q̄ saltem quē extreme indiget rui habet ut ē
 subinat ad mensuram necessit̄is quā patit. s̄d
 s̄e subentio spectat ad uirt̄es misericordie q̄ ius
 p̄dicto m̄ usurpatum ē obtum misericordie
 Nabarra lib. 3. de restit̄e cap. i. num̄ 304. pro
 se adducens d̄ Thomam Caritanus Obarrubiab
 et Sarmientum. ḡns̄et in casu obiectionis obli
 gatus ē ad subueniendum n̄ ex misericordia. s̄d
 ex iustitia subueniaria eo qd̄ in extrema necessitate
 oīa s̄. corā n̄ ex caritate uicanda ut aliqui in
 pretant. alioqui in graū necessitate eent oīa corā
 quā in s̄ae ex caritate bona s̄. communicanda
 s̄d dicunt oīa comunia in extrema necessitate q̄ qd̄
 p̄ rui gentium. l. occupanti res. s̄. a p̄p̄riate. fuit
 implicita d̄ditio ut extreme indigenti redat̄ res
 a uero domino. alioqui iniqua ē res diuissio et
 a p̄p̄riatio que communiter res de iure nata.
 sup̄ponebat ut notauit d̄ Thō infra q̄ 66. articulo. 7.
 ubi inquit qd̄ ea que s̄. iuris summani n̄ poss
 derogare iuri natali s̄d s̄m natalem ordinē
 ex diuina p̄uidentia institutum res inferior̄
 s̄. ordinate ad hoc ut ex̄is subinat s̄u necessitati
 q̄ p̄ res diuissionem et a p̄p̄riates ex iure sum
 mano p̄uident̄es n̄ impedit quin s̄y necessitate
 sit subueniendus q̄ d̄uis̄ mi res. et in solut̄e ad
 2. inquit qd̄ uti re aliena uolente accepta in ca
 su necessitatis extreme n̄ habet rales fuit p̄p̄riē lo
 quendo quia p̄ talis necessitate fuit suum id qd̄
 aliquis accipit ad sustentandam p̄p̄riam uitam
 quam doctrinam sequit̄ Aragon ad Sum̄ Co
 um d̄ Thomae. quamuis auct̄ transacta necessi
 tate n̄ tenet d̄iues ad restituendam pauper̄

elemosinam quam ei tenebat largiri n̄ infert
obligat̄ n̄ ē ex iustitia nam hęc obligatio solū
est in casu necessitat̄. unde necessitate cessante. obli-
gatio cessat. et dicere possumus qd si extreme indig-
genti tribuat̄ aliquid ab sublebandam erḡ mise-
riam n̄ intendendo redere eequalem rem iuri pa-
uperis sed solum ipsius miserie subeire sū act̄
misericordie est licet ad iustitiam spectet s̄m̄
explicitum.

Sed ut que diximus et dicimus, clarius intelligant̄
inquiret aliquis definit̄ perfectam iuris de quo
diximus ē obitum vel iustitie specialis. - multis defi-
nitionibus omisit. R̄. ita convenienter posse defini-
ri qd iustitia supponit in eo c̄ quem versatur.
et ad qd illesum servandum inclinatur: est potestas
seu facultas moralis aliquid faciendi aut obtinē-
di aut in eo insistendi. i. aliquo alio m̄ se ferendi
aut sine legitima causa stravenire n̄ licet. ita ex-
p̄e definit Molin a Thom. i. tractatu 2. de iustitia.
disputate. 1. Alii et doctores n̄ dicunt. solū em̄ in
lib 4 de iustitia q. 1. art. 1. in principio. Ceterum,
2. p̄ 4. q. 1. b. art. 1. dub. 1. s̄cōn q. 1. de dominio
art. 1. §. 1. p̄p̄t̄ et alii definiunt ius p̄ facultate
disponendi de rebus sed arte definitio nostra magis
explicita nat̄a suis iuris ut ex explicita singulari-
um partium stabit. in iis dicit potestas seu fac-
cultas q̄a vult ois doctores illud p̄ potestē explic-
cant. l. 1. §. 1. ff ad legem falcidiam paul̄ iu-
ris consultus nominibus iuris et potestis ut sino-
nomy utit ut bene glosa ibi ius potestas qd. et
iustitiam §. est autem instituta de tutelis aut
tutelam ē vim et potestatem ad tuendum eum
quē propter etatem se defendere nequit. innot
D. Ambrosij et Boetij quos refert et sequit̄ D. Tho.

2° de pot^a art^o 1° ad 4^u silvester uerbo domi-
nium in principio et alii definiunt dominium
p^o potestates. dominium aut^o qdam ius est et ra-
tione patet quia ois ius dat posse rate regulari
qd ois prudentes ita aprobant ut in dicent in
e^o dignum u^o superio. neq^o alicui inferri iniu-
riam cum qui tali facultate aut pot^ate utit^o q^o
ius erit potestas moralis.

ut^o uero partes magis explicitate quam pro-
bate indigent facultas em seu potestas qua ali-
quis sit ad utendum suis rebus ad u^omede^odu
pprium cibum induendam propriam uestem
ad ambulandum in ppria domo. l. in uia pu-
blica est ius de quo loquamur cum sit facult-
tas faciendi aut r^ouenire absq^o legitima cau-
sa impediendo illig^o usum est inferre iniuriam
habenti pdictum ius. similiter facultas quam
aliquis habet ad obtinendum qd sibi debetur
aut quia suum est ut si illud commodaret aut
luc^o n^o sit suum et tri^o titulo emptionis mutui
aut quousq^o alio titulo iustitie debet est ius ob-
tinendi de quo n^o loquimur. siue d^o similiter
est ius persistendi ^{facultas} quam unus quis q^o sit ~~facultas~~
~~ad~~ permanendum in possessione rei suae.
aut tandem facultas ad recipiendum quid quid
graty et q^o sua liberalitate quicunq^o alius tri^o bue-
re uoluerit est ius de quo loquimur. quoni-
am si quis sine legitima causa illi contra ueni-
at iniuriam inferet.

sed ut hoc u^oltimum intelligat^o obiter nota
qd si absq^o u^o dolo aut fraude aliquis alium
impediat a consequente bono quod ei ex iustitia
non debet ut donationem non acceptatam,
legatum aut hereditatem, et similia non

ni infert iniuriam imo sepe merito impedi
poterit suadendo colatoribus talibus bonorum ut meli
us de illis disponant ita communiter sentiunt docto
res colligit satis aperte ex leg finali ff si quis alli
quem testari prohibuerit. et ratio est quia fac
cultas ista est ad recuperandum aliquid de pendente
a consensu libero donantis. sed consensus iste non impe
dit precibus neque consiliis. si uero primum aut fraud
des donatio legatum aut hereditas impediant con
trauenit facultati perdit et incurrit obligatio res
restituendi quae secundum iudicium prudentium id uenietur
aliquem uelle quod uellet si non deperiret aut cogeret
ac tandem si impedimentum sit a resequitione
boni et iustitia debiti etiam si sit absque uide et fra
ude directe fit contra facultatem istam ut ex
plicatum manet in iure obtinendi. de hac hinc
huius doctrina uideri possunt reuelus ab 3. de obli
gationibus iustitiae quae in 1. opus per ubi optime ali
os doctores adducens has ueritas demonstrat. Molina
etiam supra. §. explicitum. §. salom 2. quae 1. 62 art 2
controversia 25. de quo latius infra.

Ultimo in praedicta definitio addimus cui si
ne legitima causa diuertere non licet. quae si legitima
causa deti contrauenire licet ut facultati qua
quis habet utendi suis rebus aut pecuniis res
publica contrauenire potest prohibendo aliquos usus
et sumptus immoderatos ut bono communi uisum
fuerit expedire.

ex quibus infertur si dicitur iuri alterius diuertere
ex eo quod ius ab eo auferat sed ex eo quod iure in
ipso persistente contra illud fiat quare si quis
a procuratore suo ius auferat ad tempus cessum
iuri procuratoris non diuertet si tamen iure in procu
ratore iurante si ius illius faceret iuri illius

7
conueniret et iniuriam inferret. Hoc autem integri
debet de iure, quod in sua persistencia pendet nata-
litate loquendo ab alterius uoluntate nam si talis de-
pendentia non reperiat per ablatam iuris iniuriam
fuerit. unde si aliquis alium pribeat dominio, uise
fructuum, & alio sibi iure absque legitima causa in-
iuriam inferret. nam si ius in hac acceptione
infert obligat in alium non conueniendi ipsi absque
legitima causa neque per commisionem pribandi
uise illius neque per omissionem non redendo id ad quod
obtinendum est facultas ita est dat obligatio
non auferendi tale ius si a propria uoluntate non
pendeat illius permanentia. de quo late tractant pu-
riste et in speciali uideri potest summario lib. 1. se-
lectarum cap. 3. a num. 13 ubi optime ostendit non
posse principes esse de plenitudine potestatis absque
legitima causa pribare subditis suis iuris. sectio 2.
de diuisione iuris.

sect. 2. de diuisionibus iuris.

Ius secundum uarias acceptiones secte precedenti pro-
positas uarie potest diuidi si pro lege usurpet diui-
dit in ius naturale et positum, et positum in
diuinum et humanum, et diuinum in uelut et no-
tum, et tandem ius humanum in ius gentium, ca-
nonicum, et civile. Sed obicitur quod sunt modus diuide-
di quod dicitur in 2. q. 92 diuidit legem in eternam, di-
uinam, naturalem et humanam quod ius pro lege sumptum
eodem modo est diuidendum. Respondet d. Thomam
pro lege eternam intellexisse legem diuinam antea
quam promulgetur quatenus ab eterno erat in ma-
te deo. fecit autem sanctus doctor loco allegato diui-
sionem institutam a commo datam loquebat enim the-
ologice et non philosophice sicut in hoc loco 2. 2.

Obiicitur 2° quia iuriste diuidunt ius in
natale gentium et civile atq; ita diuissit de
piano l. g. 2^a ff de iustitia et iure et eodem m^o
diuidit Justinianus instituta de iure naturali et
graciano q; d' isidoro cap^o ius aut; dist. 1^a Et se
rstat hoc rati diuidere ius q^o p ius natale in
telligunt qd est coe hominib; et brutis. per ius
gentium qd e proprium su per civile qd e pecu
liare alieis regni. l. ciuitatis. et propt^a diuid
dunt ius in natale gentium, et civile, conbe
nitionem suig diuisionis iuristar; ab aliquoy
calumnias defendunt Molina tractatu 1° disp. 6.
Rebel; p. 1° de obligationib; iustitie lib 1° sect. 2^a
num^o 3° et Azor 3° l. 5° lib 1° cap. 1° q^o 4 et 5^a in
fra tri explicat; quam iuriste assignant ius
natale reuicem.

similiter si ius accipiat pro op^e iusto alteri
debito qua ratione est obtin; qd, iustit; iustitie
potest diuidi in ius natale et positium ut in p
sent; diuidit d' Thomas art. 2° ubi inquit ius siue
iustum est opus adequatum alteri sm aliquod h; q
qualit; m^o dupliciter aut; pot e aliquid adequatus
1° ex natura rei ut cum aliquis tm dat ut tantundem reu
prat et hoc caret ius natale. 2° aliquid e ade quatu
aut mensuratus aliquid ex dicto siue ex coi bene
placito qd fieri pot. l. pribatim. l. publice ut cu ho
tus populus consentit qd aliquid habeat quasi ade
quatum et mensuratum alteri aut cu hoc ordi
nat princeps qui curam populli habet et eig per
sonam gerit et hoc d^t ius positium. Sactenus
d' Thomas.

Tandem si ius propoteste explicata usurpet
eodem m^o pot diuidi in ius natale et positibus na
si pdicta potestas ex ipsa natura spectat dicit ius

8

naturale si uero talis potestas insit ex beneplacito
iure diuino. l. humani ius positum dicit. raro
autem predictis modis usurpat. Sed preter hanc diu-
sionem iuris sanctus doctor in art. 4 diuidit ius
in paternum, dominium et economum, quas
diuisionem prius tradiderat Arist. 5. ethicorum cap. 6. ideo
autem a D. Tho. et Arist. seorsim diuidit ius in sua me-
bra quia diuisum n. e. ius simpliciter sed in quibus-
dam ius em. sibi iustum dicitur p. commensuratum ad al-
terum q. inter illos existens simpliciter quorum unus
est citius alter ab alio. Sed sic est qd. filius est quasi
hujus pars ab eo decisa ut habet ethicorum cap. 11. et
seruus quid quid est domini est est em. possessio do-
mini et instrumentum ad opera domesti-
ca ut Arist. supra et. 1. politicorum docuit. uxor deniq.
est quoddam in carne uiri iuxta illud Genes. 2. erunt
duo in carne uno q. inter patrem et filium dominum
et seruum, uirum et uxorem n. e. simpliciter iustum
uerum est a Thomam supra ex doctrina Arist. 1.
ethicorum cap. 6. in fine a firmare inter uirum
et uxorem plus e. de rate iusti quam inter patrem
et filium dominum et seruum quia uxor assumit
in quanda socialis uitam matrimonii matrimo-
nium em. et institutum sit ad generat. proles
et in remedium concupiscentie: potissime tamen in qu-
unda societatem maritalem iuxta illud n. e. bo-
num s. d. e. solum faciamus ei adiutorium cuius q.
uxor non sit pars uiri neq. instrumentum ipsius
sed societas magis altera est a uiro quam filius
a patre et seruus a domino. concludit deniq. D. Tho.
qd. cum uir et uxor seant immediatam rel. ad do-
mesticam unitatem ut tradit Arist. 1. politicorum
cap. 3. considerantur p. m. unig. ideo inter eos n. e.
simpliciter iustum. Sic autem magis sequenti diff. ex

explicabuntur.

si solum predictis modis diuidi potest sed communiter ab his que precipue mentione rōg et a iuristis diuidit in ius in re et ad rem que diu necessaria est ualde ad plerima. Suius matē intelligenda et colligit ex capē ulto de concessione prebende in 6. in ius et ex clementina unica de sequestratione possessione uersiculo et nihilominus huius aut in hac diuisione pro potestate explicata usurpat. disp^o 2^a de speciebus iuris

DISP^o 2^a De Speciebus iuris ~

Iura que sunt 2^a precedentis disputationis proponimus in presenti explicabunt et de iure naturali et positivo late 1° 2° tradet nos huius que ad presens institutum explicandum requirunt uerum iter dilucere abimus. sectio 1^a de iure naturali et positivo.

sect^a de iure naturali et Posituo.

Quamuis que de iure naturali et positivo tradunt a doctoribus magis iuri pro lege usurpata ad apte huius in suo modo et conueniunt iuri accepto pro potestate aut pro opere equali alteri debito. In q^o est. 1° ius naturale est illud qd ubiq^{ue} eandem uim habet et n^o q^o uidetur aut n^o uidetur id est cuius obligatio oritur ex natura rei et n^o ex arbitrio precipientis. ita definit Arist. 3° ethicorum cap^o 7 et 1° rethoricorum cap^o 17. Tullius lib^o de inuentione inquit naturalis est qd nouis n^o opinio sed quedam in natura uis affixit. et in leg. 1^a ff de iustitia et iure habet nos ab ipsa natura edoceri de sui iure. ex scripturis et pot^{est} ostendi eadem def^o et in iis multi scolastici ad ducunt illud ps^o 4° quis ostendet nobis bona signatum est super nos lumen uultus tui domine. sacri

actus debet specialis malitiam iniuste legalis, arts
23 v aliquis dicat iniuste ex eo qd facit iniustum.

Art. 2. V. aliquis dicat iniuste Ex eo qd facit iniustum?

Respondet si non est de duobus modis pot contin
gere qd aliquis faciat iniustum et n' sit iniuste
1. si faciat iniustum p' intentione ut cum iniu
stiam facit p' ignorantiam n' existimans se in
iustum facere. 2. si faciat iniustum ex aliqua pass
2. on' facit iniustum ex intentione et electe d' p' p'rium
iniusti sm qd iniuste dicit ab habitu iniuste.

et has omnes dubitabis qd si iniuste denominet ab
operibus iniuste factis qd auq n' sit necess' ad hanc
denominat' qd actio sit voluntaria p' q' ille qui
ignorant' damnus in fert cognita veritate operat
ad restitu' sed sic orit ex iniuste q' bene pot quis in
iuste denominari et si actio iniusta n' sit ex volu
taria. constat q' iniusta d' p'hibere proximus suo iu
re sed ut proximo suo iure p'hibet n' requirit ut fi
at ex electe q' et acta. 2. de eadem doct' argumentor
sic q' quamvis sit necess' voluntarietas ad iust' ad
eam t' n' e' necess' qd n' fiat ex pass', malitia em ad
dulcium, homicidium et furti reperit et si n' ex pass'e
cognoscens alienam uxorem occidat abus, s. accipiat
rum alienas q' falsa e' doct' s. doct'is. constat quia
fere nunquam committent' peccata iniuste si passionis
motu tollerent rat' iniuste ex quo ulterius sequeret
fere nunquam adulterum homicidam et fures
obligandum e' ad restitu' rum solum sic obligatio
habet rat' solis iniuste.

Im' t' e' 1. n' posse dari iniust' neq' habituali
neq' actualis quantumcumq' damnnum alteri in fe
rat' nisi adsit libertas. in hanc' eveniunt res

9
tr' expositorum vobis de favore ac benedictione qua
deus suis solet impertiri prophetam interpreta-
tur. Magis urget illud Pauli ad Roman 2° ge-
tes que legent (vetere m. s.) n' habent natura-
ta que legunt ff. faciunt. eis m' legem n' gentes
ipsi sibi ff. lex qui ostendunt opus legis scrip-
tum in cordibus suis et a^{ta} q' ius naturale erit qd
ipsamet natura secluso quocumq' bene placito nece-
sario dicitur faciendum aut vitandum. et ratio-
ne etiam patet q' ius naturale est idem apud oes
et tradunt oes doctores et stabilis ex dignitate. q'
ius istud est cuius obligatio oritur ex ipsa rei natur-
ta, que est eadem apud oes.

Advertendum tr' e' q' quamvis ipsa natura
rationalis ut su' sit ipsa lex aut ius naturale ita ut op-
pus qd illi conformis sit bonum et qd ei ut tal-
is est repugnat, sit peccatum ut ex proposito expli-
cat. l. 2. q. 11. tamen dictamen practicum quo in-
tellectus iudicat. hoc s. illud e' faciendum ut bonum
aut omittendum ut malum e' regula qua certi-
ficamur de conformitate aut dissonantia obiectivus
cum ipsa natura rationali ac p' sequens an sit de
iure naturali id de quo agit.

2° advertim' ulpianum leg. l. 1. § ius naturale.
digestis de iustitia et iure definire ius naturale
su' ius naturale est qd natura oia animalia docuit. na-
iis istud n' sumant generis proprium s' oies
animalium que in terra, que in mari nascuntur
abum quoq' v' est et in exemplum suis ad-
ducit sumuntur maris et femine liberorum pro-
creatus et educatus vobis et v'is consult' sunt de
finitioni subscribunt et iustitiam instituta de
iure naturali gentium et v'illi in principio et
noster Alfonso leg 2° titulo l. 1. partita i' v'ode

m^o definiunt ius nat^{ale}. Id q^d prius est dⁱ Tho ita
art^o 3 in corp^o, s^u Guig^o consulti refert et approbat
inquit em^o a iure aut^{em} nat^{ali} s^u dicto r^ecedit
iur^{is} gentium ut iur^{is} consulti dicunt, q^{uod} illud orib^{us}
ai^{ri}alib^{us}, hoc solum hominib^{us} inter se com^{une} est. idem
et docet i^o 2° q^{uod} 94 art^o 2° in corp^o et q^{uod} 95. art^o
4° ad i^u

Id doctores contra hanc definitionem reu^{er}si
unt q^{uod} belue ut nullum poss^{unt} habere dominu^m ita
et nullum ius sibi in re sua ad rem. et t^uch
q^{uod} iam fieret illis iniuria si impedirent^{ur} ab op
erationib^{us} ad quar^{um} usum ius habent. item quia
iam sunt ratioⁿis capacia, iustit^{ie}, equalitatis, honest
tatis et legis si sunt capacia iuris, ac tandem q^{uod}
p^{re}cepta decalogi n^{on} sunt dicenda p^{re}cepta iuris nat^{alis}
q^{uod} n^{on} sunt contra brutis. uideri poss^{unt} de hoc ex re
centiorib^{us} Vasquez^o 2° Thomo in i^o 2° disp^o 187 c^o
i^o num^o 4. Acor 3° Tho lib^o 1° cap^o 2° q^{uod} 1°. et Salas
de alib^{us} quos refert i^o 2° q^{uod} 91. tractatu^o 14. disp^o
2° sect^o 2° num^o 9. et 10. Id turrecremata cap^o i^o
suomanum q^{uod} dist^o 1° art^o 5° temperat m^u lo
quendi consulti ut n^{on} sit de iure nat^{ali} fratrib^{us}
q^{uod} tale in brutis n^{on} reperit Id de iure nat^{ali} mat
terialit^{er}. id est bruta sine pro pensione aut iur
tinctum ad alios simili^{ter} illis ad quas homines
habent ius nat^{ale}. Id certe hoc ius est nimis me^{di}
ocriptorium. et quod ius definit proprie et form
maliter ius accipere debet et propterea dⁱ Tho s^u
art^o 3° n^{on} de iure nat^{ali} simpliciter et p^{ro}pr^{ie} s^{ed}
in quadam g^{er}ali acceptione loquit^{ur} q^{uod} clariss^{us}
explicit i^o 2° q^{uod} 94 art^o 2°. ubi inquit inest s^{ed}
inclinatio ad aliqua magis spiritualia s^{ed} na
turam in qua uocat^{ur} u^{er}getris ai^{ri}alib^{us} et s^{ed} hoc
dicunt ea ei de lege nat^{ali} que nat^o oia ai^{ri}alia

docuit ut conmixtio maris et femina educatio
liberay et filia.

Dico 2° ius positivum e' illud cuius obligatio
n^o orit ex nat^a ipsa sed ex arbitrio Superioris
expiensis aut prohibentis. pt ex Arist qui 5° Eth.
cor^o cap^o 7 inquit. Ius legitimum (ita apella
ti ab Arist ius positivum) a principio qui des
nitur refertur si an a lib^o habeat cum vero posi
tum fuerit refert. Constat ex Clemente Alexandri
no lib. 1° Stromatum. et ex Platone in Minore qui
legem positivam appellat bonam opinionem.
Ius q^o positivum ex beneplacito Superioris ori
tur et n^o necessario ex ipsa rei nat^a. constat 2° ex
nominiis et Etimologia q^o ius qd communiter a the
ologis positivum appellat. proprie ius positum
dicit ut advertit Vazquez supra disp^o 150 nu^o 7.
n^o ob aliam ratem nisi q^o n^o nat^a sed s^u institue
to et delectu inventum et positum sit q^o ius ist
ud positivum n^o e' ex rei nat^a sed ex hominu^o arb
bitrio tale est.

Dico 3° n^o solum sub iure naturali representan
tur principia per se nota sed etiam ex iis p
principiis evidenter deducte. Ita sentiunt Dico. 1^a
2^a q^o 94. art^o 4. 5° et 6. et q^o 95. art^o 2°. et q^o 100. ar
ticulo 1° 2° et 3°. Cajetan^o, Conrad^o, Medina, et
alii in locis. Valencia 2° Dico disp^o 7. q^o 4 punct^o 2°.
Salas q^o 94. inq^o dum 1° 2° tractatu 14. disp^o 5^a sect^o 5^a
con^o 2^a. Suarez lib 2° de legib^o cap^o 1° numero 4.
Vasquez supra disp^o 157. citata num^o 6. Arag^o
s^u art^o 3° parum ante 1° m^o ubi impugnat so
lum eo qd lib. 1° de iustitia q^o 5° art^o 4° dixerit
cones ex iis principiis practiciis deductas pertine
re ad ius gentium. quam doctrinam soti imp
ugnari aliqui ex m^o citatis et Salon codes 3° art.

1^a 2^a discrimen inter ius gentium et naturale. et
idem docti subscribunt Iuriste grauioribus apud
Cobarrubiam regula peccatus p^o 2° §. ii. nu. 4.
pt. 1° ex Arist. 5° ethicorum cap^o 1 ubi dicitur ius in nata
le et legitimum distinguit sub naturali comprehendens
omne illud quod necessarium et immutabilem habet
veritatem. sed contra euidenter deducit ex principiis
prius naturalibus illa se habent quod omnes iste sub iure natura
li comprehendunt. confirmari potest ex verbis Ciceronis
supra adductis ius naturale est quod nobis non opinio
sed quedam innata uis afficit. et idem sensus. D. I. Si
dorus lib. 5° etymologiarum cap^o 3°. sed contra iste non est opi
o naturali iure comprehendunt confirmari et ex Aug^o
lib. 1° de libero arbitrio cap^o 3°. ubi inquit Adulterium
est contra ius naturale sed prohibitio adulterii non est ex
predictis principiis illata.

2° potest ratione et quantum adinet ad 1^{am} p^o quod si
1° principia sub iure naturali comprehendant non
potest esse dubium sibi sit generalissima et bonum est
faciendum, malum est uitandum, quod tibi non ius alte
ri ne feceris et similia. siue sint magis determina
ta et particularia si per se nota ex terminis, ut iustitia est
seruanda deus est colendus temperate est uiuendum et si
milia. siue enim siue et gloria per se et ex ut terminorum
conuenientiam sunt in naturali. talis ut est. quoad
alteram uero p^o de omnibus potest supponendo omnes que per
euentum illatas ex predictis principiis inferunt et
non nisi per discursum cognosci possunt que fallaces et
apertis cognoscent ut adulterium furtum et si
milia proba esse. alia uero sunt que maiori indigent
discursu et non facile omnibus innotescunt ut simplices
fornicatio est intrinsece malum, usuram est inius
tam, mendacium numquam posse honestari et
cetera omnia proposito de utriusque omnibus procedit et

rationes faciende, idem in utrisq[ue] continet.

Hoc supposito potest fieri quod precepta decalogi simpliciter et absolute aserunt ab omni theologorum scola esse iuris naturalis neque ullus est preter solum qui affirmet ad ius gentium pertinere sed non omnia precepta ista sunt principia esse nota sed aliqua saltem indigunt discursu vel proferant et claris patet in aliis partibus naturalibus que in decalogo ubi continentur ut preceptum prohibens iniuriam aut vindictam de inimico propria auctoritate que manifeste sunt doctrinam catholicam de iure naturali sunt. Confirmatur quoque omnia precepta non sunt de iure positivo quod iure de iure naturali sequitur patet quia ius ad equale dividit in duo membra. unum patet quod que spectant ad ius positivum non obligant ex natura vel se ex arbitrio superioris preponentis aut prohibentis ut diximus. sed obligatio quidem eorum que ex principio prius predictis evidenter inferuntur non oritur ex arbitrio superioris sed ex ipsa natura vel causa illatio sit omnino necessaria quod predicta omnia non sunt iuris positivi sed potius naturalis.

ultimo patet quod veritas omnia in principis continetur et qui unum precipit. l. prohibet necessario est precipit. l. prohibet quod in illo continetur et quod ex ipso necessario inferit. quod omnia predicta continentur in predictis principis ad ius naturale spectant confirmatur quod ad obligandum pro se sine iure positivo impertinens est quod intellectus cum discursu aut sine discursu intelligat aliquid esse faciendum aut vitandum sed si cognoscat sine discursu obligabit absque iure positivo quod similiter etiam si intereat cum discursu ac sequens si in uno casu pertinet ad ius naturale in alio est veritas practica pertinebit.

et hoc omnia inferuntur. id est est comprehendit sub iure naturali omnia illas que evidenter deducuntur ex principis naturalibus quamvis ad eorum illationem presequatur

Suppositio auolunt' humana dependens se tenens
ex p^{te} mat^{is} ut pceptum n^{on} furandi sub iure nata
li apprehendit et t^{er} pre requirit appropriatione
bonor^{um} p uoluntatem humanam factam. et p
ceptum parendi dominis iuris naturalis est, et lo
cum n^{on} habet nisi supposita seruitute per uolu
tatem humanam intro ducta. iustitia etiam co
tractum que mat^{is} est si iuris n^{on} habet locum nisi
si supposita libera uoluntate contractentium et ob
bligatio adimplendi eorum est de iure naturali
supposita uoluntate se obligandi. ratio autem
est quia qd ino sequat^{ur} ex principiis nature et ex
supposita talis mat^{is} aut stat^{us} s^{ed} n^{on} uariat ip
sum ius formaliter sed solum distinctam mate
riam ius em^{en} istud consistit in obligate ordo ex
natura rei et n^{on} ex beneplacito legislatoris supposita
tali mat^{is}. Non solum autem inq^{ue} p^{er} dicit ad ius na
turale spectant sed et in sententis quor^{um} dam recentior^{um}
et d^{icitur} iuris naturalis cony^{tra} prouentibus deducte n^{on} iuris
naturalis cert^{um} sed prouentibus nam quamuis false sint
n^{on} erunt de iure naturali uero sed apparenti.

2° inferitur mat^{is} iuris naturalis in generali
est bonum p se honestum seu ad honestatem necessa
rium et malum morale illi contrarium, bonum ut
preuipiendum iure naturali affirmatiuo malum
ut uitandum iure naturali negatiuo. ius em^{en} istud
pro auctore habet ipsum deum ac proinde n^{on} pot
preuipere nisi honestum ne uetare nisi malum il
li contrarium. utrum autem, actus orum uirtutu
moralium sint mat^{is} iuris naturalis ex aminat^{ur} ab se
ologis de quo agit d^{icitur} thomas 1° 2° q^{ue} 94 art^{iculus} 3°. et q^{ue} 100
art^{iculus} 2° et sac^{ra} 2° 2° q^{ue} 104. art^{iculus} 2° ad 2um quo ultimo
loco explicans que in prioribus dixerat docet actus omnes
uirtutum moralium cadere sub pcepto n^{on} tr^{ansgredieris}
illaz

illas actus ac proinde omnes virtutes saltem quoad
 aliquos actus esse iuris naturalis quod nulla datur cuius ali-
 quis saltem actus non sit aliquando sub precepto obligati-
 vi saltem sub veniali ut discurrunt per omnes patebit
 et si aliquis obicit virtutes virginitatis paupertatis
 euangelice et eutropice quarum nullus datur actus qui
 sub precepto cadat. De hiis virginitas non est virtus distin-
 ta a castitate nam que extra matrimonium illam
 uoluntarie amittit non committit peculiare peccatum pre-
 ter peccatum luxurie et castitatis quod virginitas non est
 virtus distincta a castitate sed potius exemplum illius operis.
 paupertates pertinet ad liberalitatem et magnificentiam
 que habent aliquos actus ad quos sub benedicti te-
 nemur docent multi theologici idem est proportiona-
 liter dicitur de virtute eutropice de quo ex recentiori-
 bus uideri possit Vaequeri quod 100 art. 2. et 2. in illis comen-
 tario et salas supra dicitur s. sect. s. num. 21 et 23. de
 cibus est actibus omnium virtutum dicere possumus esse iuris
 naturalis saltem quantum ad specificatum et in quo
 fieri debent sine quo significat erunt actus mali mo-
 ralis non tamen omnes sunt actus quoad exercitium sub iure
 nature prohiberi cum non obligemur ad omnes illos exercen-
 dos. Obicitur 2. Auctoritates de thome qui 1. 2. q. 11
 art. 3. docet actus virtutum quatuor scilicet studiose perti-
 nere ad legem naturalem in propriis uero speciebus consideratos
 non esse de lege naturali. De thomam pactus virtutis
 quatuor scilicet studiose intellexisse actus quoad specifica-
 tionem consideratos ut stat ex illius uerbis sancti doctoris
 quod naturalis inclinatio inest cuiuslibet hominis ad
 hoc quod agat sine ratione et hoc est agere sine uirtute. unde
 de sine hoc omnes actus uirtutum scilicet de lege naturali dicitur
 esse hoc naturalis uniuersus propria ratio ut uirtuose ul-
 uat. Sic de thomas pactus uero consideratos in prop-
 priis speciebus quod non scilicet de iure naturale intelligit actus

illos qui honeste sunt ex determinate humana ut
qd malefactor tali pena puniatur n' e' de iure natu-
li nam si ius naturale dicitur malefactorem e'
punendum n' tñ' tali. l. tali pena. uide antur
Conradus et uazquez super summe locum d' thome. et
uazquez disp' 194 num' 3. et magis in speciali.
molina tractatu 1. de iustitia disputat' 4 in fine
ubi preter alia adducit ex Arist' 1. et hucy cap' 7.
qd statueret capram duas et n' duas oves mactare.
n' ad ius naturale sed ad positivum spectat ut de iu-
re naturali sit deum esse colendum.

Tandem ut mat' huius iuris explicemus ad-
uertendum e' gratianum distinct' 1. decreti in pri-
cipio dixisse ius naturale est qd in lege et euang' elio co-
tinetur qd n' e' ita intelligendum ut oia que deo
p' morisum precepit et xps in se in lege noua ad-
iur' naturale phneant ut de se ostat. sed solum a fir-
mat huius naturale stineri in lege quantum ad p-
cepta moralia et pcepta decalogi. et et stineri in
euang' elio et p' se confirmatum aut explicatum de
quo pot' legi Suarez lib' 2. de legib' cap' 7. num' 9.

sed pro complemento huius inquit aliquis a-
ius naturale unum sit q' oia pcepta naturalia con-
stituere unum huius n' solum unitate collectionis sed
et unitate ordinis nam ab eodem auctore oriuntur
et ad eundem finem ultimum referuntur conueniunt
quod in uno bono. l. prouidendi bonum quia
honestum est. l. uitand' malum q' in honestu' et hoc
e' qd uitand' d' tho 1. q' 94 art' 2. ubi inquit oia
pcepta naturalia fundari supra hoc in pceptis
legis bonum e' faciendum et prosequendum et malum
uitandum uideat d' tho huius et e' q' ppositio sibi
dem qui si loquantur de iure naturali humane nate
naturali tñ' que de hoc dicunt consequentor apli

canda ei consenti iuri nat^{ale} in ordine gratie.
 gra^{em} suam nat^{as} habet ac proinde suum pro
 prium ius nat^{ale} ut vult tradunt doctores. ex
 qua doctrina optime infert hoc ius nat^{ale} in o
 mib^{us} hominib^{us} semper et ubiq^{ue} unum est ut ex
 prese sentit Arist. 5° et 6° cap^o 7° d. tho 1^a 2^e q^{ue}
 94 art^o 4. et rat^e etiam manifestecludit quia
 ius istud est ipsa nat^a realis ut su^{um} que semper et
 ubiq^{ue} eadem est in oib^{us} hominib^{us}. verum est hui^{us}
 iuris nat^{alis} posse dari aliquam inuincibilem
 ignorantiam saltem quoad aliquas in^{ter} que ri
 ita clare et facile deducunt^{ur} ex i^{is} prin^{ci}piis de quo
 egimus 1^a 2^e q^{ue} 16. scilicet 2^a ius nat^{ale} variabile
 sit p^{er} humanam aut diuinam potestatem.

De iure nat^{ale} variabile

sit p^{er} humanam aut diuinam potestatem.

Propter difficultat^{em} specialim propter grauitate^m
 et utilitate^m hui^{us} trouer^{is} sic eam si solum n^{on} preter
 mittere uerum et profeso examinare de crebimus
 in qua. 1° certum est. ius nat^{ale} improprie uariari
 posse p^{er} additionem iuris positiu^{um} obligantis ad ali
 quid ad qd nat^{ale} ius n^{on} obligaret. nos aut^{em} loq^{uimur}
 de uariat^e p^{er} mutationem et hec proprie
 n^{on} est mutatio cu^m pri^{us} ius integrum maneat po
 ti^{us} uidet^{ur} est quedam p^{er}fectio extensiva conferens
 ad utilitatem humanam ut docet d. tho 1^a 2^e q^{ue} 94
 art^o 5. et ulpianus leg^{is} ius ciuile ff de iustitia et
 iure ubi inquit ius ciuile constituit^{ur} adendo aliqua
 iuri nat^{ali} imo et ius diuinum positiuum adit
 iuri nat^{ale} et ius canonicum utri^{us}q^{ue}. similib^{us} hoc ius
 nat^{ale} quantum ad cognit^{ionem} improprie uariatur
 nam que antea cognoscebant^{ur} est de iure nature
 posunt postea ignorari et contra que existim

mutabit e de iure nat^e aut illi n^o repugnare postea
u^o cognosci poterit n^o e de iure nat^{ali} aut illi re
pugnare. ita constat ex D 180 supra art 4 in corp^o
uers^oq^{ue} finem ubi inquit ius nat^e quantum ad co
clusiones principior^{um} eorum in aliquib^{us} posse def
ficere quantum ad notitiam propter depravatas rati^o
ex passione seu ex mala consuetudine seu ex abitudine
male nat^e. sicut apud Germanos latrocinium olim
n^o reputabat^{ur} iniquum cum hi sit ex prese^{nti} e^o lege
nat^e idem docet art^o sequ^{enti} ad e^um et art 6 in corpore
ubi docet legem nat^{alem} quantum ad principia
co^omissima oib^{us} nota nullo m^o posse a iudicib^{us} q^{ui} dele
ri quantum u^o atinet ad quedam precepta magis p
pria deleri pot^{est} propter pravas consuetudines et habit^{us}
corruptos aut propter alias persuasiones eo m^o quo in sp
pculativis errores stinguunt e^o m^o necessarias. Id
certe e^o sic mutatio n^o sit in e^o iuris sed in illius
cognosci^o improp^{ri}issima merito censet.

u^o certum e^o sine auctoritate aut potestate legis la
tr^{is} siue hominis sibe ipsius de^o mala iuris nat^{alis}
uariari posse ita ut rati^o hui^{us} mutati^o mat^{alis} de
iure nat^{ali} n^o sit id q^{od} inuariata mat^{alis} est de iu
re nat^{ali} et contra de iure nat^{ali} pot^{est} e^o id q^{od} sine
ulla mutati^o mat^{alis} nullo m^o ad ius nat^{ale} spectaret
ita sentiunt doctores cit^{ati} et Arist^o s^{ic} et hui^{us} cap^o 7°
docet n^o o^{mn}e iustum nat^{ale} mutabile e^o aliq^{uo} u^o
mutationi obnoxium e^o posse. loquit^{ur} aut^{em} de muta
tione mat^{alis} aqua p^{er} extrinsecum denominat^{ur} dicit^{ur}
ius mutari. eundem loquendi m^o imitat^{ur} D 180 su
pra illo art^o 4. et art^o 5. q^{ui} uitate affirmat hoc ius
quantum ad m^o propter partiales causas occurren
tes posse mutari q^{od} explicat exemplo legis nat^{alis}
p^{re}uipientis de positum e^o redendum que n^o
obligat in casu in quo de positum petiti ad impug

neq[ue] ante temp[us] iudicare. quib[us]q[ue] verbis s[an]cti doctor
manifeste tradit suspit[us] ut in plurimum n[on] e[st] cu[m]
plena deliberat[us] ac proinde ut in plurimum n[on] e[st]
peccatum m[ortale]. D. Aug[ustinus] refert interpretat[ur] et sequit[ur] d[omi]n[us]
S[an]ctus art[iculus] 3[us] ubi inquit 1[us] gradus suspitionis e[st] cu[m] so
y lib[er]ib[us] in d[omi]n[is] de bonit[ate] alicui[us] incipit dubitare.
et hoc e[st] veniale peccatum. 2[us] quia ut in plurimum sus
piti[us] n[on] e[st] temeraria sed pot[us] ad mensuram inditio[rum]
longe em[er] pau[er]iora inditia requirunt[ur] ad suspican
dum quam ad iuste iudicandum sed cu[m] suspiti[us] in d[omi]n[is]
ty commensurat[ur] et temeraria n[on] e[st] n[on] pot[est] e[ss]e culpa m[ortalis]
ad summum exit[us] venialis tanquam al[ia] o[mn]i[um] fine
sonesto carens. 3[us] q[ui]a si aliquid temeritatis in sus
pitione sepe tri[um] ita modicum e[st] ut quamvis suspiti[us]
sit de re gravi n[on] possit e[ss]e culpa letalis. tunc aut[em]
e[st] modicum temeritatis q[ui]o[modo] magna inditia ad iu
dicandum sicut quo minora inditia s[un]t ad suspici
dum eo pl[us] temerit[us] dat[ur] in suspit[us]. ex quo opti
me deducit difficilimum e[st] definire an suspiti[us]
e[st] hoc p[er] se sit peccatum m[ortale]. quia n[on] pot[est] sufficienter int
telligi an suspiti[us] sit sufficientes quantitate te
merit[us] ad culpam mortalem ut optime notavit
soto sup[er]. 4[us] q[ui]a multoties 5[us] accipit in sufficientia
inditio[rum] ad suspicandum. cum aut[em] sic deceptio
ut in plurimum oriat[ur] ex invecit[us] sum[ma] et n[on]
ex malitia n[on] poterit suspiti[us] e[ss]e peccatum m[ortale]. s[ed] 6[us] q[ui]a
multoties n[on] iudicamus malus de proximo s[ed] se
cisse hoc l. illud peccatum sed solum s[ed] talia indi
tia e[st] verisimille et p[ro]babile illud fuisse hoc aut[em]
n[on] e[st] suspiti[us] temeraria q[ui]a n[on] e[st] censenda temerit[us]
iudicare verisimilitudinem et p[ro]babilit[er] qua[m]
inditia p[ro]suadent. vlt[imo] q[ui]a suspiti[us] sepe n[on] e[st] peccatu[m]
m[ortale]. quia sepe n[on] iudicari malus de proximo sed su
ponit iusta doct[ri]na et notabilis aut q[ui]a mat[er]ia n[on]

nandam patriam. similiter et preceptum negativum
 servandi secretum e iuris naturalis et in materia huius
 precepti taliter variari potest ut ipsum preceptum non
 obliget. si enim ad defensionem rei publice necessarium est
 illud manifestare potest obligaremur ad illud pa
 te faciendum. et similia exempla passim occurrunt.
 verum e ius naturale reperiri in aliquibus materiis
 que mutatas non recipiunt ut illud generale principium
 non est. facienda mala ut notavit d. 150. i. 2. q. 94.
 art. 9. ubi inquit lex naturalis quantum ad ea prin
 cipia vera ee eadem apud omnes. et sine reformatione
 et sine notitia imo et speciale preceptum potest
 variari in materia invariabiles quale e preceptum non
 mentioni qd in omni materia obligat.

3o e certum ipsum ius naturale fratrum sumptum
 seclusa potest legislatoris (de hac preceptum pro
 cedat presens difficultas) se ipsum non posse va
 riarum neqz in generali neqz in speciali manere
 te naturalis quam dixerunt e ipsum ius nat.
 seu est doctrina iuris omni doctorum et preter alios
 et preter tradit Arist. sup. d. 150. supra art. 4. et 5. et
 q. 100. eisdem d. 2. art. 3. et aliis locis. Iustinianus
 instituta de iure naturali. §. sedet. et naturalis vincit
 tur qd ius naturale fratrum sumptum e ipsa natura
 naturalis ut se qd repugnat manente tali natura
 ipsum ius fratrum sumptum mutari aut varia
 ri et quamvis non omnes admittant ius naturale esse
 ipsam natura naturalis ne se adue hi multiss. huius
 sententia. alii uo dicunt e intrinsicam proprietate
 necessarium ortam ex tali natura qua talis e in qua op
 et includit ratio facta. et tandem omnes obediunt ob
 obligat iuris naturalis nisi ee ex bene placito legis latoris
 sed necessarium ortam ex ipsa natura. alii rates vide
 ri poss. apud suarem lib. 3o de legibus cap. 13. annu

et si dicas mat^a huius iuris mutab^r ut diximus pre
cedenti notari^o q^o ius ipsum formaliter sumptu
mutari poterit. Et concedendo seq^a de mutab^r p^r qua
dam extrinsecam denominat^o ut iam concessimus et
ulterius in alio sensu admittere possumus ius nat^{ale}
mutari quia nisi ex p^r obli^o siue mat^e noua circums
stantia per accidens adueniret propter quam materia
iam n^o cadit sub iure nat^{ali} perseveraret obligatio
ex iure nat^{ali} orta. cu^m q^o propter obiecti uariatione
obligatio sequenti uariet^r propterea dicitur ipsum ius
nat^{ale} mutari. ac tandem est alia ratio q^a sepe lo
quimur de preceptis nat^{alib} q^a si uent^r pposita p^r ge
neralia uerba sub quib^o exceptionem aut limita
tionem patiunt^r ut redendum est de positum. Sed n^o
est occidendum et similia preceptum in nat^{ale} in
se spectatum et in se sumptum nullam exceptionem
nem admittit q^a preceptum nat^{ale} obligat ad sane
mat^{as} sub i^{is} circumsstantiis et n^o sub aliis ut pre
ceptum redendi depositum numquam obligauit
q^o postulat ad patriam sustentandam sed sub al
iis circumsstantiis sub quib^o semper retinet suam in
mutabilem obligationem. iis igit^r si^o suppositis
n^o p^rsent^r examinandum est an ius istud nat^{ale}
possit uariari p^r aliquam potestatem humanam
s^{ed} diuinam quae q^o rat^e obingat ius ipsum ua
riari.

1^a sent^a affirmat in quib^o dam preceptis na
talib^o que remote inferunt^r ex 1° principis posse
potestatem humanam mutab^r facere n^o uialem
p^r m^o ab rogationis sed parlarum dispensando a
ut minuendo ius nat^{ale} ita sentiunt angellicus
u^{er}bo Papa num. i. ubi specialiter loquit^r de pon
tificis dispensatione. Henriquez lib. 9. de iustia
iustia ca. 13. Acor Thom. 3. libro 1. ca. 5. q^o 3. id^e

dixerat 2° Thom lib 5° c^o 3° alios refert et sequi
 t. Sanchiz lib 3 de Matrimonio disp^o 6. num. 5°
 sed in 1° Sec sent^a variis exemplis pt. 1^a e^t de diu
 sione et appropriat^e rer^u que iure positivo huma
 no fuit introducta. ut stat ex cap^e ius natale
 distinct^e. 1^a et cap^e quo iure dist^o 3 et in capite
 dilectissimis in. q^o 2^a seti rer^u diuisionem p^o in
 quib^us introductam fuisse. in q^o iniqua fuerit in
 troductio sed q^o occasione peccati introducta fuit. sed
 Sec appropriatio p^o humanam potest^e introducta se
 ponebat unitatem illar^u rer^u de iure naturali q^o ius
 natale variari pot^o p^o potest^e humanam. 2° ex
 plum est de libertate que iuri naturali hominib^us
 inuenit sed p^o legem humanam pot^o auferri ut est
 tal ex leg^o manumissiones ff de iustitia et iure. et
 ex leg^o libertas ff de statu liberor^u. 3° exemplum e^t
 prescriptionis iure humano introducte sm qu
 am rem alienam quis retinere pot^o in reo dom
 ino. et si det ius naturale de restituenda re alie
 na pprio domino. 4° e^t de iure naturali sufficient^e est
 ius strabentium ad uinculum matrimonii et tri
 sm tridentinum s^o 24 cap^e 1° requirit p^o sentia paro
 chi et testium idem q^o arg^o fieri pot^o in aliis scilicet
 q^o potestas humana iuri naturali derogare uallet.

2° arguit in fauorem sui sent^e ex variis
 dispensationib^us pontificiis. prelati em^o sepius dy
 pensant in votis et iuramentis quor^u obligatio
 de iure naturali est similiter in matrimonio ra
 to iure naturale indissolubilli dispensare pot^o pontifex
 et in residentia episcopoy que de iure diuino na
 turale est ut ex p^ose docet tridentinum s^o 23 de
 reformat^e cap^e 1° q^o aut^o in hoc iure dispensare po
 t^o pontifex set in eodem tridentino s^o 6. de ref
 ormate c^o 2° ac tandem in impedimentis iu

natali irritantibus matrimonium fieri potest dispensatio ut in matrimo inter fratres si necessum est ad propagandum genus humanum. quod que sunt de iure naturali bene possunt mutari per potestatem humanam. alia exempla possunt videri apud Felinum in ulto. annum 7. de maioritatibus et obedientibus.

3° potest esse sententia quod bene potest potestas humanas interpretari ius naturale quod per eandem poterit et mutari. aut in eo dispensando aut quatenus ratio illi derogando potest esse quod eadem ratio est de interfectione et dispensatione cum eandem potestatem requirat. confirmat quod hec dispensatio in iure naturali sepe necessum est ad bonum aliam ut stat ex exemplis adductis quod deus hominibus illam concessit ad convenientem rei publice gubernationem. potest esse quod similiter quod nisi pontifex videret episcopis facultatem ad dispensandum in suis legibus quod non potest adiri pontifex nisi recte ecclesia provideret quod idem proportionaliter de deo facta comparatur ad potestatem humanam.

2^a sententia affirmat deum in omni iure naturali posse non solum dispensare verum et illud abrogare ac proinde licita facere omnia que sunt illicita iure naturali et contraria precepta inducere adeo ut ut ad idem non possit solum esse licitum sed deum et ex precepto ita sentiant dicantur in 2° quod 19 ad 3um et 4um dubium. Almainus tractatu 3° moralium capitulo 15 Aliacus in 1° distictu et articulo 3° per son Alphabeticu libri litera B. et Corduba lib 3° questionari quod 3^a pro hac sententia refert Andream de castro nobis. 1° sententiarum cum finem et usque ad eam provaritatem existimat ut defendat ipse Corduba tanquam probabile deum posse dispensare in iure naturali non agendi. 1^a propriam consentiam. habere videtur Sum

sent^a d^o Tho qui i^a 2^e q^o i^oo art^o 8 ad 2^u a serit deū
 in sua leg^e natali dispensare n^o posse q^o fidelij
 e^t se ipsum negare n^o pot i^odest q^o ita statuit
 et promissit n^o pot promissionem uolare q^o si n^o
 promississet posset dispensare s^o potuit n^o prom
 mittere q^o absolute potuit dispensare hanc s^o tes
 te patre salas supra disp^e s^o sent^e q^o num 49 con
 nati ss. saltem ex parte suscitare quidam theol
 logi qui merito ob hoc et alia a tribunali sante
 inquisitionis uali solitari puniti ss. pt in pri
 mis sent^a ista q^o oia que subiure natali spresen
 dunt n^o ss. mala nisi quia a deo libere prohibet
 q^o potuit deo n^o prohibere. l. usq^o ad actum tem
 pus prohibere et deinde preceptum abrogare in
 hoc em nulla reperit implicatio o^a dictio nis. preci
 pue cu^m deo in ordine ad creaturas liber sit. confir
 mat q^o quilibet legis lator pot in sua lege dis
 pensare s^o ius nat^e e^t lex dei q^o deo pot in illo
 dispensare aut illud abrogare.

2° pt hec sent^a alicuiusq^o exemplis ex quibus cos
 tare uidet deum defacto in iure nat^e dispensa
 sse 1^u est quia polygamia iure natali prohibetur
 et t^u deo cum multis patrib^{us} dispensauit ut sim
 mul plures uxores haberent. 2^u ouissio innocentis
 c^a ius nat^e et t^u i^oness. 22. dixit deo abrahamo
 ut fillium suum isac ei offerret in solochanstris.
 3^u e^t furtum ei^{us}dem iuri natali repugnans. et exo
 di. 11. ex diuina disposit^e israelite tulerunt uasa
 argentea et aurea alia q^o bona egyptior^{um}. 4^u forni
 catio iuri natali aduersat^a et t^u deo prophete osee
 dixit sume tibi uxorem fornicationum et fac fi
 lios fornicationum ut habet cap^o 1° ip^osius prophete.
 ac tandem matrimonium iure nat^e e^t in dissolubi
 le et deo dispensauit cu^m hebreis ut possent dissol
 bere

bere

matrimonius et dare libellum repudiū q^o n^o solum de
pota absoluta uerū et de facto dicit iuris nat^oli de
rogauit.

Hanc 2^a s^a diuersim^e limitant theologi. 1° m^o
illam explicandi aserit duo priora pcepta et tabulle
que negatiua s^o n^o uolendi deos alienos ne q^o adiu
cendi nomē dei in uanum p iuramentum et in
dispensauilla in alijs u^o pceptis et tabulle deum
posse dispensare et quantum atinet ad 3° pceptus
sentiant auctores suis. m^o et dispensauille quan
tum ad obseruantiā sabati q^o quantum ad hanc
n^o e^o pceptum iuris nat^oli et positū. quatenus u^o,
absolute stinet pceptum affirmatiuum cultus diu
nū sicut audent definire sed sub dub^o uellunt. ita
sentiant sicut in 3° dist^e 37 q^o. 1^a & sic dicit et sequ
entib^o. et gabriel eadem dist^e q^o. 1^a art^o. 2°. m^o 1^a et
sequentib^o. alii ex theologi pro hoc m^o dicendi referū
tur. sed antequam suis se fundamēta proponamus
aduertere oportet hos auctores nomine dispensat^o in
telligere n^o solum interpretat^o et declarat^o iuris. sed
illius et relaxationem ut uidere licet apud sicutum
supra & sicut iste. et pt sic m^o sicut q^o si p^o dita pcepta
eent in dispensauilla intellectus diuini et p^o d^o
dit diuinam uoluntē necessario iudicaret hos actus
et amandos et illos odio habendos q^o necessitatem
imponeret diuine uoluntati ad amandos actus
quos p^o d^o et odio habendos actus quos p^o d^o. sed
hoc e^o absurdum q^o bene pot^o deo dispensare in p^o d^o
his pceptis. constat quia beatitudo hominis n^o pendet
necessario ex aliquo actu. l. homissione c^o creaturā
cum solo amore dei possit homo beari q^o fieri po
test ut nulla actio. l. omīssio c^o creaturam sit in p^o
cepto. pt. sicut q^o si actio. l. omīssio necess^o deberet
et pcepta. maxime proph^o beatitudines q^o ad bea

libertatem p se requirit nulla uiolare precepta.
 Tandem conseruari pot sicut auctoritate d uernardi ab
 de pcepto et dispensate n' longe ab initio ubi aserit
 n' occides n' mechaboris et reliqua 2 tabulle et si
 nullam dispensate admittant. doming tr alligot
 boy et qd uoluit et qdo uoluit solbit sibe cum ab
 febris egyptios spoliari siue qdo prophetam cu mu
 liere fornicaria miseri precepit propter que uerba d
 bonauenta in 1. dist. 47. q' ult^a afirmat oia pcepta
 2 tabulle e' dispensabilia.

2° m^o explicandi 2^a s^a distinguit inter pcepta
 affirmatiua et negatiua. et de negatiuis aserit oia
 e' indispensabilia excepto s' n' occidendi in quo
 licet deo possit dispensare si sumat pro quacumq'
 s' occisione nullo tr modo dispensabile e' sum
 tum pro occisione pribata auctoritate in ppriam
 defensionem n' facta. de pceptis uero affirmati
 uis sentit oia 2 tabulle e' dispensabilia in nu
 llo u^o i^o tabulle deum dispensare posse ita expresse
 docuit durand⁹ in 1. dist. 47 q' 4 num 16. et sequen
 tes q' aquo fere non discedit maior in 3° dist. 37
 q' 10. ubi absolute afirmat su pceptum si uis
 et qdlibet aliud negatiuum nullo m^o posse adeo dis
 pensari relaxari. et de pceptis affirmatiuis sim
 pliciter sentit oia e' dispensabilia. fundametu
 durandi est q' in illo pcepto pot deo dispensare a uis
 mat^a r^oo deuti pot separari si fuerit affirmati
 uum et r^oo inderuti si fuerit negatiuum. et 2^a
 si r^oo deuti. l. inderuti n' fuerit separabilis, pre
 ceptum n' erit dispensabile. s^o amatiis predicto
 rum pceptoy negatiuoy. r^oo inderuti n' pot sep
 parari neq' r^oo deuti amatiis affirmatiuoy
 nam in negatiuis in 1° patet firari em e' accipe
 re rem alienam inuito domino. mechari est

accidit ad mulierem in sua. et occidere in peccato se
su est privata auctoritate se interficere. sed ab iis et
similibus materiis ratio inveniendi separari nequit
eadem quae ratio applicari potest preceptis affirmatiuis. et
et tabulle sine doctrinam explicatam. fundamen-
tum uero maioris quantum atinet ad precepta affirma-
tiua est quod potest deus non currere cum se ad quemcumque ac-
tum precepti sed hoc ipso quod non curreret non obligaret
tali precepto cum ad impossibile nullus possit obliga-
ri quod bene potest deus in omnibus preceptis affirmatiuis iuris
naturalis dispensare. constat quod quocumque tempore signato potest
deus non preuenire facultatem exercendi actum preceptum
aut parere actum incompensabiles quod bene poterit
deus dispensare.

3° modo explicandi aut limitandi ratio sancta supponit
esse quedam precepta naturalia in 1° gradu necessitatis
sine quibus non saluatur similitudo dei ut preceptum di-
ligendi deum. alia dari in 2° gradu que uelut
ad seruandam similitudinem dei sed sine illis
saluari potest caritas ut preceptum prohibens plura
litibus. alia denique in 3° gradu que obligantur
facto sicut ut preceptum seruandi votum. i. iuramen-
tum et alia obligantur ex stractibus. quo supponit
affirmat deum in preceptis 2° et 3° modo necessariis di-
pensare posse non in preceptis 1° gradu ita opin-
atus fuit Altiusiodorensis lib. 3° summe tractat 1°
cap. 1° quod ubi et assignet quartum gradum preceptorum
que necessitatem habent ex determinate humana deus
non loquimur quod cum sint precepta positua huma-
na sine strouersia ab hominibus dispensate relaxa-
ri possunt. fundamentum nullum adducit Altiusio-
dorensis pro sua sententia

Ultimo modo affirmat. nullum preceptum in de-
calogo expresse strouentum dispensate relaxari po-

se adiv. allia u^o pcepta nat^alia que s^t extra decalogu
 e^t dispensabili^a. ita uident^r sentire solum lib 2° de
 iustitia q^o 3^a art^o 3 et Medina 1^a 2^a q^o 1° art^o 3 in so
 lute ad 2^u fundamentum est q^o pcepta decalogi s^t
 omⁿes que infalibilib^r inferunt ex illo q^olissimo pri
 cipio, iniuste n^o e^t operandum. pcepta u^o extra deca
 logum n^o inferunt infalibilib^r ex p^odicto principio q^o
 e^t ista operari n^o e^t simpliciter malum. ac per consequ^o
 pcepta p^odicta erunt dispensabili^a. in faores su
 us m^o pot^ost adduci s^tho 1^a 2^a q^o 1° art^o 3. ubi de so
 lis pceptis decalogi dicit e^t in dispensabili^a si uero
 aliqua allia pcepta traderent^r ordinata ad ista pre
 cepta quib^o determinarent^r aliqui speciales modi in
 talib^o pceptis dispensatio posset fieri. See s^t doctor.

3^a et ult^a sent^a affirmat^r ius nature e^t omnino in
 variabile p^o dispensat^o aut quamcu^oq^o alliam mu
 tat^o. See sent^a wis e^t uera. quam defendit d^o Thom
 loco proxime allegato ubi nome^o pcepto^o decalogi
 ius nat^ale intelligit. Dicum^o Thomam sequunt^r oies
 e^t discipulli solum^o et Medina supra p^o pcepto
 extra decalogum n^o intelligunt pcepta que uere
 sub iure nat^ali comprehendunt^r cu^o ex p^ose. afir
 met^r pcepta ista infalibilib^r n^o inferri ex ist^o pre
 cipio nat^alib^o s^t solum e^t que ex determinate
 humana inferunt obligationem. et eodem modo
 loquit^r d^o Tho ut ex uerbis ibi adductis manifeste
 constat. Preter solum et medinam, ex sola d^o Thom
 idem tradunt Caietan^o et contrari^o ibidem. uazquez
 disp^o 179. cap^o 2°. salas tractatu 14 disp^o 5^a sect^o 9.
 num^o 50. suarez lib 2° de legib^o cap^o 15 num^o 16. va
 lencia 2^a Thom disp^o 7^a q^o 4 puncto 6. et super hunc
 locum 2^a et idem defendit aragon art 2° dub 3° dicto
 2° Salon ibidem controversia ult^a et ex aliis theo
 logis e^t dem s^t s^t. Albert^o mag^o in suma p^o 2^a

q̄ 70 art^o 2° in solutionibz arguunt. Ricardus in 3° dis
tinct^o 37 art^o 1° q^o 5^a. Serbicus in 1° dist^o 47 q^o 3^a art^o 3°
alii e^o referunt a recentioribz rellatis. preter quos uide
ri e^o poss^o Molina tractat^o 4° disp^o 4 et tractatu 5° disp^o
57 num^o 6. ubi late sent^o oppositas tenet numer^o
p^ocedentibz. et rebz 2° p^o de obligationibz iustitie lib
1° q^o 1° secte 3^a num^o 13. fundamenta huius s^o quam
uerisimam existimamus inferre proponemus.

pro e^o maiori resolute et declarate preter ea que
in titio notauimus ulterius 1° aduertere oportet. duplici
ter e^o aliquid de iure naturali i. m^o possitive q^o d^o s. p.
Socinus precipit aliquid necessario faciendum aut eo
dem m^o prohibet nisi fiat. 2° d^o aliquid de iure naturali
negative q^o d^o s. iure naturali aliquid n^o precipit nec pro
hibet sed solum illud admittit. ut uitas rez in titio
mundi erat de iure naturali negative q^a d^o s. ita gene
ri humano in cor^o rez donauit ut nec preceperit ea
rum uitas nec prohibuerit ut eas inter se di
uiderent. hanc doctrinam satis aperte tradit D^o Tho
mas 2° 2° q^o 94 art^o 5° ad 3^u ubi docet aliquid e^o de iure
naturalit^o 2° uno m^o q^o ad hoc natura inclinatur si uis
n^o e^o iniuriam alteri faciendam. alio m^o q^o natura
n^o inducit strarium si uis possem^o dicere se e^o nu
dum e^o de iure naturali quia natura n^o dedit ei uest
tes et hoc modo cor^o rez possessio et or^oum una lib
ertas dicit e^o de iure naturali. idem affirmat in
q^o 66 art^o 2° ad 2^u de qua distinte iuris uideri poss
conradus de strariis q^o 10. Cobarrubias in regula
peccatum 2^a p^o s. ii. num^o 3°. Molina tractatu 1°
disp^o 4 s. secundum est. Valencia supra puncto. s.
in principio ubi pro se adducit Disidorum lib. 5.
ethico loquens cap^o 4 ac tandem Acor Thom^o 1° lib. 6.
cap^o 1° q^o 2^a et 4^a et 3° Thom^o lib. 1° cap^o 1° q^o 2^a et
cap^o 2° q^o 1^a. hanc tri doctrinam et si omnino doc

illo teness 1° faciamus Et ad imaginem et similitudinem nos-
tram ut presit pristib; malis bestis terre et cetera ubi ma-
nifeste tribuit si prefectura et dominium in bestia ste-
rac et pisces maris rate imaginis divine que consistit in
intelle et voluntate libera q^o absq; eis n^o pot quis sese domi-
nium. Constat 2° quia si irrationabilia sunt capacia do-
minii sunt et capacia iniurie que e^a ipsorum dominium
possit irrogari sed nullo m^o irrationabilib; pot inferri
iniuria q^o nullo m^o poss habere dominium. p^r minor q^o
p^r occisionem illorum nulla infert eis iniuria ut constat ex
ipsis his et ex p^rte tradit d^r the inf q^o 64 art. 1° ad. 3^u q^o a for h
ost n^o irrogat iniuria quamvis p^rhibito aut alij rebus
p^rhibent respectu quarum videant sese dominium. ad ven-
te e^a hanc con^o q^o si in scripta aut alibi dominium tri-
buit brutis et astis solum e^a sermo de improprio met^ra
forico et p^rsim^o similitudinem dicto.

Ex hoc con^o infert 1° deum cuius nom^e tres p^rsonas di-
vinas eo p^rhendimus que e^a sese dominium omⁿis crea-
turay multa altis et excellentis quam omⁿis creatura cuius
dominium a domino dei derivat hoc ex innumeris lo-
cis sacre scripture possit demonstrari sed sufficiat illud psal-
mi 23. domini e^a terra et plenitudo eius orbis terrarum
et universi qui habitant in eo. et rate et manifeste p^r
gaders propriam facultate sed p^rfectiss^o disponendi
de quavis re creata sibi sunt s^o sine angelis qui b^o po-
test pro suo arbitrio uti imo et in nihilus redigere abs-
q^o alicuius iniuria sm illud sapientie (2. quis un^o puta-
bit tibi si perierint animas nate que tu fecisti unde
isare 45 et ad Rom q^o dez figulo et creatura luto eo
paratus pot em figulis ex luto facere quid quid n^o pla-
cuerit. sed de existentib; creaturis dez n^o possit n^o esse
dominus de ipse non possit n^o e^a sub eius potestate ad
dum h^o sine creaturis alibi n^o e^a dominus dominium em
actualem existentiam postulat illis q^o sub ipso cad

bonos recipiant ex iuristis in fortunis gaudia in le
 ge manu missiones num 3 ff de iustitia et iure au
 erit impugnat q^a n^o magis libertas quam serbi
 tus nu magis res cotas quam illas a propriatio
 est de iure naturali negative qd^o coi s^o repugnat. pt
 sequela q^a siuid ius nate n^o precepit nec prohib
 bet res cotas et libertas sed solum illas permitit
 ita similiter n^o prohibet nec precepit a propriati
 onem et seruitutem sed illas permitit. constat un
 am tam stando in iure nate potuisset unq^o q^o licite
 alium priuare libertate q^a n^o repugnaret in ca
 su iuri nate positivo. similiter et possit quilibet
 res sine alior^u consensu sibi a propriare et usurp
 are iurisdictio in alios res q^a in hoc n^o ageret
 c^a aliqd^o pceptum legis naturalis. See in ratib^{us} nullis
 momentiss^{is} nam et qd^o ius usurpat pro lege qua
 ratione illud sumimus in presenti notari illi^{us} cotas
 et libertas n^o sunt de iure naturali positivo acceptu
 uero pro faculte aliquid faciendi. l. obtinend^o et
 cet^a cui n^o est trauenire absq^{ue} legitima causa. Sal
 uate cotas et libertas erant de iure naturali positi
 uo q^a ipsa nate uerum dominium stullic^o domi
 ni^{us} sue libertatis cui n^o licebat absq^{ue} legitima cau
 sa contrauenire. similiter et sy initio mu di^o hab^oat
 positiv^o ius p^odictum ad utendum reb^{us} coi^uib^{us}
 cui si aliquis contraueniret manifeste iniuria
 derogaret. sicut m^o in reb^{us} coi^uib^{us} nullus pot^{est} alli
 um absq^{ue} legitima causa impedire ab illar^u usu.
 et siuid a contrario quamuis diuisio res n^o sit
 pcepta iure nate: hi postquam res ss. diuise et
 propriis dominis applicate ius nate prohibet fur
 tum seu indebitam rei alienationem. u^o de
 ad i^u sfirmatib^{us} seu ratib^{us} dico cotas res et libertas
 plene potis ad ius nate quam ad propriationem

et seruitus q^a natura dedit oib⁹ res vices illos q² fecit
positiue liberos n^o tri fecit seruitus neq³ apro priati
onem de quo uideri pot^{est} Aug⁹ tractat. 6. in iuanes
prope finem. alie et rationes n^o uincunt q^a proph
etis sumptum pro facult^e p^{re}dicta qua^m se^u se^uebant resp
pectu bonit^{is} et utilit^{is} bono^{rum} n^o licebat alliquem pri
bare libertate aut usu bono^{rum} eorum absq^{ue} legitima ca
usa. Iac^o aut^{em} data potuerunt priuari imo et ipssi
homines potuerunt sedere iuri suo in quo n^o repugn
narunt legi naturali que n^o p^{re}cepibat licet^{is} neq³
uol^{er}et. Hoc igit sic explicato in p^{re}senti n^o loquimur
de iure naturali negatiuo s^{ed} positiuo nam certum
est ut stat ex dictis ius nat^ule negatiuum defacto
fuisse mutatum p^{er} ius positiuum humanu^m p^{er} quod
introduce^{re} s^{unt} seruit^{us} personar^{um} et res apro priate.

2° notandum est uariates aut mutates iuris na
turalis p^{er} potestatem aliquam multipliciter posse in
telligi. 1° per aditionem et notitiam de quo egimus
in^{it}io difficultatis. 2° per irritates impediendo ne in
obtinere^t antequam plene obliget ut si oporteat le
gem alicui^{us} rei pub^{lic}e probari a principe. s. e contra le
gem principis probari a re^{pub}l^{ica}, deficiente sui^{us} m^o
apro bate lex dicit irrita et irritari a principe. s. a re
publica eo ipso q^{od} n^o uult illam apro bare. 3° p^{er} ab
rogates orino tollendo ipsam legem aut ius nat^ule
nam ut stat ex leg^{is} uoz ff de uerbo^{rum} signifi^{ca}t^{is}
derogat legi cum pars detrahit abrogat legem cu
pro^{ter}us tollit. 4° per dispensate que nihil aliud est
quam iuris relaxatio ita ut orino inuariata mata
et ipso iure in se manente ex auctoritate superioris sit
aliquis exempt^{us} ab obligate legis. unde p^{ro}p^{ri}is effect^{us}
dispensationis est ut quis n^o p^{re}cet ex ut illis in eo
in quo sine dispensate s^{ed} legem faceret. ex quo const
tat manifeste distingu^{ere} ab abrogate et derogate

nam in in iis lex aut prorsus aut ex p^o tollit
 in dispensat^o tri lex ei manet et solum ergu
 eulum laxat atq^o ita est si tota lex relaxet et pro
 tota coite ad unum. tri actum s. ad certum tpus
 proprie dispensat^o in lege q^a sacrate non tollit
 sed suspendit. ex quo est in fert dispensates n^o dis
 tinguit a privilegio qd fuerit ea ius illud q^o relax
 xaberit de quo videat. Sanchez lib 4 de Matrimo
 disp^o i^o num. 1. ubi inquit alligdo privilegium sum
 mi pro concessione preb ius qua rate difert adisp
 pensat^o et definit a doctoribz qd sit publica legal
 liquid speciale concedens.

ult^o tandem posset imaginari variatio iuris
 naturalis per epicheiam seu epicheiam qua interpre
 tamur legem n^o obligari in tali eventu. sicut tale
 casum n^o est comprehensum in lege usalle. unde Aris
 tes s^o ethicoz cap^o 10 inquit epicheiam est emende
 honem legis q^a sm illam interpretamur legem n^o
 est servandam in quo est error practicoz caristi
 hiam et equitas naturalem illam servare. neq^o prop
 terea confundi debet epicheia cu^o interpretat^o n^o p.
 Sane possumz explicare sensum legis obscuru^o et
 ambiguum absq^o alligqua legis emendat^o. qua
 re sit ois epicheia sit interpretatio n^o tri de^o. Sed aut
 pprie n^o est mutatio iuris naturalis sed solum decla
 ratio illud n^o obligare in hoc aut in illo casu imo
 ppria epicheia n^o det locum in alliguo pcepto nat^o
 ali sm se sumpto ut ex professo ostendit Suarez lib
 2° de legibz cap^o 16. a num. 7. licet negare n^o possimz
 pcepta naturalia verbis q^olibz pposita illam admitere
 ut qdo declaramz ius naturale redendi de positum n^o
 procedere qdo illud petit ad impugnandam remp
 publicam.

3° not^o est ius naturale n^o posse mutari p. irritat^o

nam si deus posset destruere ipsam naturam quae pro
ut reale est ipsa lex non tamen potest illam reddere impos-
sibilem nec tollere potest convenientiam aut disson-
nantiam quas aliquae obtae sunt cum ipsa cum seu conve-
nientia aut dissonantia non potest nisi sequi ad na-
turam tallium obtae. ob eandem rationem non potest abro-
gare nec derogare suae naturali iuri quod claris con-
stat ex diuinijs. quare solum procedit difficultas
de mutata per dispensationem si enim in hoc naturali iure
non potest aliquis dispensare, a fortiori neque illi derog-
are aut abrogare. nam siue qui potest abrogare
et derogare potest dispensare: ita qui non potest dispensa-
re neque abrogare aut derogare poterit

is igitur sui suppositis sit in eo, ius naturale posi-
tuum quod cum quod sit, numquam fuit uariatum per
potestatem humanam, nec uariari potest si formaliter
sumatur. sequuntur sane in eo quam plurimi doctores.
Thomae 1° 2° q^o 94 art^o 4° s. c. 6. et q^o 100 art^o 3. et in
Sae q^o quam explicamus art^o 2° ad 2um et infra q^o
66. art^o 2° ad 2um Alenssis 3^a p^a q^o 27 memb^o 4 per
tolum. licet memb^o 2° q^o 2° obscure loquat^r. Alma-
ing de potestate ecclesie cap^o 13. cone. 1^a et in 4 diste-
15. q^o 2^a art^o 1°. silbestri uerbo papa q^o 16. Sotus lib^o
1° de iustitia q^o 4 art^o 5° et lib^o 2° q^o 1° art^o 3. et lib^o
4 q^o 3. art^o 1°. et in numeris alijs quos referunt sane-
ti lib^o 3 de matrim^o disp^o 6. num^o 4 Suarez lib^o 2° de
legib^o cap^o 14 num^o 5° et salas 1^a 2^a q^o 94. tractatu
14. disp^o 5^a sect^o 7. num^o 32. sed ante quam duos p^os
suis conis seorsim ostendamus illa uerba in fine
in is posita s. si formaliter sumatur exponere et oste-
dere oportet ideo enim illa addidimus quod est potestas hu-
mana cum ipsum ius naturale formaliter sumptum nihil
possit ergo tamen natura ita uariare uallet ut illam exha-
bat a ratione iuris naturalis. doctrina ista claris osten-
dit

bit qdo in probat. 2. partis suig snis in exemplis
 in d'rium adductis ostendamus nullam contigisse
 propriam dispensatē in iure natalli formaliter
 sumpto p potestē humanam factam. et ratē et sic
 demonstrat q' sic mō mutat' non repugnat nece
 sitati et immutabilitati iuris natallis formaliter
 sumpti et aliunde est ueniens et sepe necess' for'g
 iuxta uarias mutationes que in eoy statib'g cōtin
 gunt q' sine dub fieri pot p potestē humanam ta
 lis mutatio immata ut desinat ē de iure naturali
 qd sine tali mutate est confirmat' q' ex accessio
 ne nobe circumstantie sepi'g mata n' cadit sub iu
 re natalli sub quo comprehendet si talis circūst
 antia mata n' adueniret sed potestas humana ap
 ponere pot circumstantiam ex p' mate qua desinat
 ē de iure natalli id qd foret seclusa tali circūst
 antia q' potestas humana bene pot p dicit' modo
 uariare matā iuris natallis p' minor q' quilibet
 bōd parlaris si illi subiaceat matā pot bene muta
 tionem facere ut si petrus de iure natalli sit oblig
 gat' ad solbendum centum auros paulo, si pa
 ullus illa remittat, p aposit' suig circumstantia
 desinit ē de iure natalli qd sine illa ad ius natallē
 spectaret q' similiter si humanē potestati matā iuris
 natallis subiiciat (n' em oēs illi subiiciunt cū nō
 possint mutare matā iuris natallis n' fornicandi aut
 n' mentendi et al' bene poterit uariare materiā
 suā ut desinat ē de iure natalli id qd sine uariate
 foret.

1. q' pars conis que affirmat de facto potestate
 humanam n' uariasse aut mutasse p dispensationē
 ius natallē formaliter sumptum stabit efficaciter
 ex probationib'g 2. p' quib'g ostendimus talem facul
 tatem dispensandi n' uiesse potestati humane. nūc

nam u^o n^o aliter pbanda e^t h^{ec} pars quam dixer^{unt}
vendo p^{er} exempla quib^{us} d^{omi}nia s^{ed} conu^{er}nat astuere
principes seculares et ecclesiasticos defacto in iure
naturali dispensasse aut illud uariasse. in^{ter} emp^{er}
plum e^t appropriationis rex p^{ro} poteste^{te} sumanas coⁿ
tra ius naturale introducte iam em ostendim^{us} apro^p
prietatem istam n^{on} repugnare iuri naturali positi^{uo}
no s^{ed} solum negatiuo seu permissi^{uo} aut coⁿsi^{de}ri^{uo}
in quo dixim^{us} n^{on} uersari presentem diuersam et n^{on}
solum rex appropriationi n^{on} repugnat iuri naturali pos^{iti}
t^{iuo} seu precepti^{uo} s^{ed} maxime illi consonat nam
ex^{tra} i^{ur} moralib^{us} principis q^{uod} uita pacifica sit con^{ser}
uanda et q^{uod} uia n^{on} solleant dilligenter curari
colligerunt s^{ed} n^{on} necessaria s^{ed} q^{uod} s^{ed} urgente^{te} rati^o
diuisionem rex fauendam esse proprium em et af^{fect}
fectio faciunt ueram habere sm Arist^{ote} 2° polit^{ico}
rum cap^{it} 2°. et supposita s^{ed} corruptione si oia es^{ent}
sunt cor^{ru}pta per auaritiam et malitiam pax coⁿ
u^{er}saret et propterea clemens. 1° loco citato de
xit diuisionem rex per iniquitatem fuisse in
t^{ro}ductam n^{on} q^{uod} fuerit iniqua s^{ed} q^{uod} iniquitas
hominu^m occasionem prebuerit appropriati ut ex po
sui^{mus} supra. q^{uod} em talis diu^{is}io n^{on} fuerit ini
qua s^{ed} lic^{et} certa fide tenendum e^t. a probat em
1° regum 3 et ap^{osto}pho domino matth 22 illis uer
bis redite que s^{un}t cesari cesari et que s^{un}t deo deo. coⁿ
stat et ex illis constantiensis 11° h^{oc} errore 36.

2° exemplum s^{er}uilitatis iure humano intro
ducte eadem rati^o n^{on} urget n^{on} s^{er}uilit^{as} n^{on} repug
nat iuri naturali precepti^{uo} s^{ed} solum quodam
negatiuo et q^{uod} iuri h^{ec} rati^o sumpto repugnat
est q^{uod} e^t statum quem aut s^{er}u^{it}ate a principio
stulit hominib^{us} et e^t uer^{it}entem rati^o inclina
tionem et e^t q^{uod} nat^ura feret si in sua integri^{te}

tate pax amansisset. prophetea dicunt iuris & iustitiae
 et alii doctores servitus e' a natura. aut loquuntur
 doctores isti de antiqua servite s'm quam domini
 poterant serbos occidere et ad libitum potestatem
 in serbos exercere. fuit hi sufficiens causa ad ser-
 vilit' rationalem indugendam aut propter peccatum
 iusto illud Aug' i'g. de iure cap' 15 conditio
 servilit' iure intelligit' imposta peccatori. no
 men ita qd istud culpa meruit n' natura. aut prop-
 ter necessitatem. unde instituta de iure psonar'
 §. serbi aut' permittit homini libero se vendere ex cau-
 sa rationali de quo latus infra.

3° exemplum de leg' prescriptionis in qua po-
 testas humana n' dispensat in iure naturali n' retin-
 endi alienum inuito domino q' n' efficit ut lice-
 at retinere alienum in iure domino s'c'u' princeps
 habeat potestatem ob legitimas causas expropriandi sub-
 ditos dominio rex suar' et illud possit in alios tra-
 ferre. hinc e' qd ad rescindendas lites et quasi in pe-
 nam negligentie propriar' dominor' potuerit sta-
 tuere ut qui bona fide rem aliquam certis t'po-
 re possederit comparet dominum illis et prior do-
 minus illud amittat h'c'q' circumstantia de novo ma-
 terie adveniens facit. ne sub iure naturali o'prehēdat
 qua seclusa et o'ino invariata mata iuris naturalis e'.

4° exemplum de matrimonio n' vincit o'sensu
 om' o'sentium clandestinis ante decretum tridentini
 inducitur vinculum et mutuam obligat' de iure ven-
 t'ali servandam eo qd ante tridentinum contractus
 iste erat legitimus et contrahentes auctes ad contrahē-
 dum. ecclesia u' optime potuit eos ad o'sendū clau-
 destine inavellēs redere et hos contractus claudes-
 tinos irritos et nullos facere in quo nullo m' de ro-
 gavit iuri nate qd solum dicitur contractum ma-

moniales debere et perfectum et legitimū, et obligates
ex hoc contractu legitimo ortam implendam et inhi
positiue dicitur hunc sensum cum iis aut illis circa
tantis et legitimum contractum sufficientem ad cau
sandam legitimam obligat. quare quantum ad hoc
subiacet potestati humane a qua variari pot. siue et
multi alii d'atq de quo uideri poss. sancti q lib 3° de
matrim disp^o 4 et usq; Thom 2° in 1^a 2^e dispute
163 cap^o 1°

2° pt ha^c pars discurrendo p dispensates que sig
nificare uident de facto derogatum et iuri naturali.
1° e^o uis et satis diffidit in uoto cuius obligatio ad im
plendi rem promissam de iure naturali e^t et relictis mul
tis de quib; latius infra q^o d^o art^o 10 et solute ad q^u
urebitur dico ecclesie prellatum proprie n^o dispensa
re in uoto q^oo aliquem liuerat ab obligate ad im
plendi q^o promissit q^o q^oo superior dispensat in
aliqua leg. oino in uariata mat^o relaxat uin
culum sine qua relaxatione mat^o manente in
uariata subditq^o ut obligatq^o tali legi s^o pontifex n^o
relaxat uin culus. l. obligat^o q^oo dispensat in uoto
s^o obligatio cessat p uariate mat^o q^o pontifex n^o ppie
dispensat in uoto. pt minor q^o obligatio ad im p
plendi uotum e^t de iure naturali s^o in iure na
turalli n^o pot dispensare potestas creata ut consta
bit ex dicendis in 2^a p^o huius omis. const^o et ostun
dit magis eadem minor q^o q^oo coit^o de prellate
dispensare in uoto: prellatq^o nihil aliud facit n^o
si nomine dei cuius uicem gerit et cui facta e^t pro
missio remittere obligationem ex promissione ortam.
s^o hoc aperte est mutare mat^o iuris naturalis siue si
ung s^o alteri remitteret debitum ortum ex promiss^o
sibi facta n^o dispensaret in obligate implendi promi
sum que e^t de iure naturali s^o solum mutaret mat^o

cedendo iuri suo aut siue si rex committeret officia
 li suo ut promissiones sibi factas relaxaret l. sponse
 ut ita similiter et prelati ut dispensationes misterii
 orum dei cita em ab apostolice conuentione 4° appella
 tur I relaxant aut remittunt hominibus debita orla
 ex promissionibus deo factis qd n^o e dispensare in iure
 sumpto pro lege sed cedere iuri sumpto pro facultate sac
 doctinam aperte tradit uictoria apud medinam. ca
 2^a q^o 100 art^o 8 in solute ad 2^u ubi inquit papa pot
 dispensare in uotij absq^o eo qd dispense in lege nata
 lli et humana siue magnus rectoris principis po
 test ex legitima causa dispensare in deuitis dome
 ni sui absq^o dispensate legis naturalis sic se habet
 sumus pontifex ut caris xpi domini cu in uotij dy
 pensat uideri poss mollina tractatu 5° disp^o 57 in
 solute ad 2^u Vasquius supra disp^o 179. num^o 29 et
 Suarez Thom 2° de religione lib. 6. de uoto cap^o 5° a
 num 15.

Duo tri poss obici q^o e uis m^o loquendi doctorus
 qui hanc relaxationem dispensate boti appellat. 2^u e
 n^o posse assignari principium ex quo inferat prelati
 ecclesie inesse hanc poteste remittendi nome dei debita
 ex promissionibus orta. ad 2^u dico hanc debiti remissio
 nem appellari dispensate q^o n^o deo ipse immediate sed
 p suum uicarium et quasi dispensatorem hanc facit
 remissionem. dispensatio em ex tra imposita distribu
 tionem seu administrate significat. nam dispensator
 proprie pro administratore domus accipit ut stat ex
 leg dispensatorit ff de solutionibus et liberationibus.
 et leg urbana 166. ff de uerboz significationibus et
 in sacra scriptura eodem m^o usurpat Geness 43. et 44.
 et 3° regum 13. et Luc 12. Ad 2^u dico hanc potestes
 concessam fuisse a xpo domino prelati ecclesie, illis
 uerbis mathei 16. qd cumq^o solberis super terram

et licet in iis non fiat specialis mentio huius potestatis non obstat nam ibi non explicatur potestas concedendi indulgentias et huiusmodi et alie sub predictis verbis comprehenduntur quare sciendum posunt remittere peccata quibus deo maxime deus efficit ita et remittere uellent debita promissionum deo factarum. at tandem concessio huius potestatis constat ex antiquo quod summo et usatissimo usu illius in ecclesia. ex quo colligitur idem esse deum in relaxando iuramentum prelati omnino nomine subditorum supra quos potestatis sunt remittere possunt debitum ortum ex iuramento promissorio quod subditis tenet illud remittere et nonnulli de quo uideri possunt Molina. c. 110 tractat 2o disp. 149.

2a dispensatio est matrimonii rati ex natura sua indissolubilis. et quam notum est matrimonium rati esse indissolubile de iure naturali ita ut sine hoc ius non possit publicata auctoritate et uoluntate consentientium dissolvi quod talis dissolutio fieret cum preiudicio ipsius naturalis seruandae cui per hoc uinculum est aliquo modo in aliquo situm. nam autem hoc matrimonium est indissolubile comparate facta ad potestatem publicam eo quod natura cedere potest iuri suo propter aliquid magis bonum quod in commodum ipsius redundat. et cum hoc sit commissum potestati gerenti ueram rei publice optime inferat hoc matrimonium auctoritate publica esse dissolubile. posset ulterius dici cum sanctio ab 2o de Matrimonio disp. 15. numero 10. hunc tractum nude scriptum per uisum diuina instituit et ante consummatum posse mutuo consensu dissolui quia reuera contractentes non inferunt iniuriam alteri et sciendum uoluntate ante contracterunt ita et uoluntate possent dissolui eodem tractum res enim per easdem causas per quas nascitur per easdem dissolui potest. finali instituta quibus modis obligatio tollitur.

obligat' restituendi requirit culpa sed hanc excludit bo-
na fides 1° exsunt aliqui ministri mēng p^{ri}pai
in crimina exequendo ut famulg usurariū qui tm nunc
sat pecuniam defert, recipit et in album refert. seu h
si pretipui ministri sint qui sub usuris mutuunt et
similes. 3° exsunt qui ex rationabil' et iusta causa ex-
erunt op^{er} malum n' ex se sed ex solo fine operantis q' nō
ausent causa damni ut dōunt cōstā tam antiqui quā
recentiores et inspecti ali' uideri poss' Rebulg lib 20 c^o p^{ri}p^{ri}
14. sūt 7. a num. st. et lesig lib 20 cap 13. dubitā 3^a an 29.
usq' ad finem dubitatis. Ex hoc ult^o infert xpianos cap
hbos remigantes in hircemibg turcay c^o xpianos iuste
exsant q' iusto metu cogunt exerce op^{er} indifferens ad bo-
num et ad malum. De quo uideri poss' auctores citati et pre-
ter ipsos Mol' homo 1° tractatu 2° disp^o 115. ubi optime inquit
qd' facit id qd' ex se n' malum et propter optimum finem n'
ē malum quamvis qui id ita efficit uideat inde euenturū
malum aliis ex alteris requisita uide Molinam ibidem p^{ri}
oig con^o que restant dissolubens p' aliq' dubia.

1° q^o dubitabit aliquis an qdo plures in iure cō-
currunt ad aliq' damnum inferendum singuli teneat
in solidum restituere. In hoc dub' dico 1° cum idē docto-
rum s^o qdo quilibet solus ē causa totig damni quilibet
tenet in solidum ad totig damni restituē. Sic con^o in
1° dicitur ex leg' ita uulneratq' & finali' & ad legem achili'
am ubi habet qd' si plures eandem trabem aut quam
uis aliā rem ponderosam furto asportent quam quilibet
solutus deferre n' possit unq' quicq' illorū tenet in soli-
dum aut furti id qd' sepe fit in iure. Et ratiō patet q' in
casu quilibet ē causa totig damni et n' ē maior rāo uni-
us quā alteris q' oig obligant in solidum ad restituē
damni.

Dico 2° qdo plures ita inferunt aliq' damnum ut
n' quilibet sol' causa totig damni sed tm partig. unq' quicq'

3^a dispensatio e' residentis ad quam iure naturali obligant prelati sed in hac pontificum si dispensare proprie sed materia mutare manifestum est quia pontifex nomine ecclesie ipsi subiecte potest dare iuri quod habet respectu prelati sed in hoc potest ex parte domino ut stat ex capitulo in corpore ralla de translate episcoporum et tunc est quod episcopus in spirituali iudicio cum ecclesia strato subordinatissimo supremo pastori qui in eam sit excellentiorem potestatem quod bene poterit supremus pastor in se suscepto iure ralla ecclesie eius prelatum ab obligate residentis liberare de quo latius disputare non est cuius loci.

4^a dispensatio e' in impedimentis iure nature mali merium irritantibus in quibus pontifex dispensat sed verum in eis si dispensasse neque potest dispensare pontificem docent contra doctores quos refert et sequitur sanctus lib. 2 de matrimo dispensat. 6. a num. 1. ecclesia enim autem si dispensavit in matrimonio in eundem parentum cum filiis aut fratrum cum sororibus et si alligato in hoc ultimo casu forte legati dispensatum fuisse id evenit eo quod pontifex amplius fuit opinione doctorum asserentium solo iure pontificio matrimonius dirimi inter fratres et sorores. verum est initio mundi non obligasse ius naturale prohibens pariter in matrimonium inter fratres et sorores atque ita nullum potuerunt contrahere imo et nullum contraxerunt. similiter quod obligare desineret pro illud ius si tunc remaneret in orbe duo fratres obligarent in propter naturali eodem modo de genere humanum. multa alia exempla contra asserunt que pretermittenda duxi quia difinitiva non sunt et ad presentem controversiam si spectat.

ca. 1^a hanc. 1^a p^a advertit non solum potestatem humanam nunquam derogasse iuri naturali

uerū in suis legibꝫ ad eandꝫ illud imitasse unde iu-
ri periti dicere solent legem et artem imitari na-
turam, et uirtus legis in naturali ratiōe consistere. nō qd
oies leges humane necessario inferat ex principiis na-
taliꝫ sed qd oies conformes sint iuri naturali unde J.
Aug⁹ lib de uera religione cap⁹ 31 affirmat conditūre
legum humanarū debere sibi bonꝫ et sapientꝫ ē con-
sultare legem eternam (in naturali s.) quam in se ha-
bet ut sibi eis incommutabiles regulas quōd sit pro
tempore iubendum uel tunc uel disformal uideri po-
test d. thomas. i. 2. art⁹ 3. ubi ex doctrina d. Augus-
tini inquit qd in temporalī lege nihil ē iustum ac legi-
timum qd nō ex lege eterna homines sibi deriuauer-
unt et in solut⁹ ad 2. dicit lex humana in tantū ha-
bet ratiōe legis in quantum ē sibi ratiōem restam,
et cetera.

2^a pars qd ius nat⁹le formalitꝫ sumptum p. dis-
pensat⁹ nō potest uariari a potestate humana sic
ostendit qd ius nat⁹le ē ipsa natura ratiōis ut sibi se
sancit nō potest uariare potestas humana qd neq. dis-
pensare in iis que s. de iure nat⁹li confirmat
et explicat magis nam que de iure nat⁹li sunt
quia talia s. p. ceipiunt a natura rationali aut ab
eadem prohibent qd fieri nō potest p. potest⁹ huma-
nam ut rebꝫ talibꝫ remanentibꝫ cum in trin se
ca cōuenientia aut repugnantia cū natura rationa-
li ut natura ratiōis nō repugnet id qd ut tale ē rep-
ugnauit. confirmat 2. qd nullo mō fieri potest
ut calor nō sit inueniens natura ignis et repugnans
natura aque si calor ignis et aqua inuariata ma-
neant qd si mendatum uel est natura ratiōis rep-
ugnans impossibile erit ut nō repugnare ipsa
natura ratiōis manentibꝫ inuariatis.

sed dicitur bene potest dari legitima causa dis-

pensandi in iure naturali q^o saltem hac data poterit
 auctoritate data in iure nat^e dispensari. sed ea q^a inf
 erior n^o pot dispensare in leg superioris cap^e inferi
 or diste 21 et clementina ne romani de electionib⁹
 sed de⁹ e⁹ auctor et legis lator iuris naturalis q^o potestas
 humana inferior n^o pot in eig leg dispensare. et h^o
 et q^a si legitima causa n^o sit circumstantia que ex
 trahat mat^e a iure naturali sed adue illa posita ipsu
 ius naturale obliget n^o pot princeps sibe ecclesiasticus si
 ne secularis relaxare talim obligationem cu obliga
 tio oriat ex ipsa rei nat^e. q^o nulla ratione poterit po
 testas humana in p^oductu iure naturali fraliter sumpto
 dispensare.

2^a con^e ius naturale positivum seu receptu nu
 quam variatum fuit foraliter sumptu p potest⁹ di
 binam nec variari pot de pot^a absoluta. Sane con^e
 quoad utranq⁹ p^e defendunt auctores 3^e. s^e prior^e
 p^e que procedit defacto ostendens prius supponedo
 deum posse mutari mat^e iuris naturalis ita ut esse
 desinat de hoc iure qd ad ipsum pertinebat si em^o po
 testas creata hoc pot a fortiori divina cui magis
 subicit mat^e iuris naturalis et n^o solum potest
 tas publica sed parlaris s^o q^o dendo iuri suo vari
 at mat^e suis iuris. hoc supposito h^o 1^a pars con^e su
 pt⁹ q^a null⁹ pot assignari cas⁹ in quo de⁹ de facto
 dispensaverit in iure naturali verum q^o e⁹ nuquam de
 facto dispensare. ans pt discurrendo p cas⁹ qui ab ad
 versariis proponunt. 1° e⁹ polygamie que iure natu
 li e⁹ prohibita sed in hac proprie de⁹ n^o dispensavit in
 iure naturali sed mat^e eig mutavit contract⁹ in ma
 trimonii consistit in mutua corporum tradit⁹ sed de⁹
 qui e⁹ suprem⁹ doming⁹ corporum pot extendere tra
 ditionem istam et dominium concedere n^o solu
 corporis unius femine sed plurimum atq⁹ ita per

Sane mutati deo pot. facere id qd absq' illa repugnaret iuri naturali ita docent scolastici in 4 dist. 33. et constat ex innocen. 3. in cap. gaudemus de divorcijs de polygamia tale tractat. Delarmin. lib. 2. de matrim. cap. 10 et 11. et sanctig. lib. 7. de impedimentis matrimoni. disp. 30. ubi affirmat sane mutacionem siue ppriam dispensat. n. fuisse concessam externa aliqua scriptura aut loqute sed inspirate interna facta patriarchis que ut exempli et consuetudinij derivata est ad reliquos ex populo israelitico quibz pluralitas uxorum licebat qd tanquam notum supponit deuteronomio 10. illis verbis si habuerit homo duas uxores.

2. casus est occisio innocentis que iure naturali repugnat ut attentatio immolationis isac. Sed in hoc casu deo nullo m. dispensavit in pcepto naturali n. occidendi sed tanquam dominus vite isac potuit abrahamo precipere ut illum immolaret si enim deo p se ipsu voluisset isac interficere n. indignisset dispensatione sed ex suo dominio id facere posset q. eodem m. potuit uti abrahamo ut instrumentu s. in pceptum non prohibet et instrumentum dei ad occidendum si ipse deus preceperit. ita sentit d. thomas 2. 2. q. 100. art. 2. ad 3. ex quo optime inferit qd si deo alicui factus concedat occidendi aliquem s. potuit illius occidere absq' peccato q. cu deo sit auctor vite et mortis n. minus pot. concedere facult. occidendi s. quam occidendi qd quis aliud aial. videat. usq. 1. 2. dispute 159. num. 21 ubi optime explicat p. p. d. facult. deum n. dispensare in pcepto n. occidendi qd intelligi debet n. absolute sed n. occidendi s. sine auctoritate rei pub. ex iusta causa s. sine causa pprie defensionis aut sine divina auctoritate.

3. casus e' furti iure naturali prohibiti in

quo

quo deo n̄ dispensavit cū israelitis q̄d bona egiptioꝝ tulerunt q̄ p̄ceptum 7° n̄ furandi consistit in usurpat^e rei aliene inuito domino sed cū deo israelitis concessit ut bona egiptioꝝ usurpavent n̄ accipere ea inuito domino sed ex consensu dei qui multo melior erat dominus cum p̄fectissima facultate disponendi de illis bonis melius quam egipti q̄ in p̄dicta acceptione bonoꝝ deo n̄ dispensavit in 7° p̄cepto n̄ furandi et tum et q̄ deo tanquam supremo et equissimo iudex potuit p̄dicta bona israelitis adiudicare in mercedem laboris ut n̄ obscure colligit ex illis verbis sapientie 10. redit illis mercedem laboris suorum. ita respondet d. tho in fra q̄. 66. art. 5. ad 2^{am} et q̄. 104. art. 4 ad 2^{am} quam doctrinam prius dixerant d. ib. in neg lib. 4 cap. 49. clemens alexandrinus lib. 1. sto matsum d. prosper de predictionibus et promissionibus dei cap. 37 et p̄ter alios tertullianus lib. 2. c. Martionem cap. 20. et lib. 4. cap. 24 ubi affirmat egiptios per legatos recepisse ab hebreis que eis comodataverant, illos q̄ respondisse ea conditione redituros si debitam mercedem ipsis solberent. et n̄ solum ex dei mandato exodi 3. 11. et 12. hoc potuerunt hebrei verum et propria auctoritate potuisse spolliare egiptios repetendo mercedem suorum laboris et ultionis iniurias illis illatas tradunt n̄ stemnendi auctoris de quo legi pot. p̄silo iudex lib. 1. de ulta moysi. adde hoc potuisse hebreos facere n̄ solum ad inversandos labores verum et iure belli q̄ cū illos publicos hostes iuste gerere poterant et sū titulus usallior est nam titulus spensationis solus h̄c locum q̄ illos in quoz utilitate laboraverant sū vero q̄ ois utruq̄ titulum tradit p̄silo supra et ex reynioribus multi viri docti.

4° casus e fornicat^{us} iure nat^e prohibite in

in qua deo cū osea propheta nō dispensauit nam po-
tuit tamquam corporis domini tradere prophete po-
testē corpū illius mulieris ad aliquos alios generatū
et illa inuita. Sed tū nō ē dispensatio in pcepto non
fornicandi q̄ eo pcepto solum prohibet accessū ad muli-
erem supra cuius corpū nō habet potestatem ad p̄dictū ḡtio-
nis usum ita d. Thom. 1^a 2^e q̄. 94. art. 5° ad 2^ū ibi ad
quāquāq̄ mulierem aliquis accedat ex mandato
diuino nō ē adulterium nec fornicatio. idem tra-
dit infra q̄ 100 art. 8. ad 3^ū in eadem. 1^a 2^e ubi
de osea loquens inquit nō ē meretrice nec fornicat-
rix quia accessit ad eam que sua erat s̄m mandati
diuini. uideat et Sac. 2^a 2^e q̄ 104 art. 4 ad 2^ū et
q̄ 154 art. 4 ad 2^ū. Aliqui tū doctores stendunt in
casu nō fuisse necessariam dispensatē nec malē mu-
tationem q̄ illa uerba sume tibi uxorem fornicatū
significant duc in uxorem mulierem que hominū
cuius libidini exposita ē et fornicationi nempe dedita.
Hebrei em̄ pro adiectiuo genitiuo substantiuū nomi-
nis uti solent. et fac tibi filios fornicatū nō signif-
ficat ex fornicatū susceptos sed qui fornicatū dicunt
q̄ ex matre condam publica meretrice fuerint proce-
ati aut qui matris mores imitabunt ut exponit Vi-
bera ad hunc locum plures doctores pro se adducēs
plures em̄ ss. qui afirment prophetam uere et legit-
ime hanc mulierem duxisse uxorem.

ultimis tandem casū de libelo repudiū nō arguit
deum aliquando dispensasse in leg. nat. q̄ quamvis
uexus a propria uxore quoad uinculum iuri natu-
rali repugnat deo tū tamquam supremo dominus
pot. priuare siueq̄ dominio q̄ unus supra corpus alle-
rius habebat. atq̄ ita mala mutata fauere ut sine dis-
pensatē in lege nat. cesset illius obligatio. Hanc doctri-
nam que manifeste sufficit late affirmat Suarez lib.

2° de legib⁹ cap^o 15 num 28. quidam 2° Theologi tra-
 diderunt indissolubilit^{er} n^o suenire matrimonio de
 iure nat^o sed oppositum probabilis est ac pro inde prior
 doctrina retinenda cui adferent multi graves doc-
 tores.

2^a pars omⁿis ratio n^o b⁹ factis pro 2^a p^{te} precedentis
 satis efficaciter manet probata. ulterius et^{er} urebit^{ur} co-
 firmati prius supponendo ex m^o solo lib 2° de iustitia
 q^o 3. art^o 3 ad 3^u et ex mollina tractatu s^o disp^o 57.
 num 5. §. h^{ic} u^o sent^a in deo due posse rat^{es} disting-
 qui. est em^o suprem⁹ leg^{is} lator. ex quo sc^{it} ut possit
 nova et varia precepta imponere et suprem⁹ dom-
 min⁹ qui pot^{est} dominia mutare. i. recedere. dispensa-
 tio q^o proprie pertinet ad deum sub 1^a consideratione
 ac pr^oinde ut intelligamus deum dispensare n^o de-
 bet uti pot^{est} dominativa in mutando res et varia
 de mat^{er}ia sed pot^{est} h^{ic}ae invariata p^{er} solam iurisdic^{ti}o-
 nem facit licere id q^o sine relaxat^o legis licitum n^o est.
 Hoc igit^{ur} supposito et omis^{is} auctoritatib⁹ sacre scri-
 ptur^e et sanctor^{um} patrum quib⁹ utunt^{ur} aliqui re-
 centiores sic ostendit. i. quia impossibile est ut sta-
 te lege et obligat^o n^o sit q^o obligat^o sed ius nat^o
 n^o pot^{est} n^o est lex necessario obligans q^o impossi-
 bile est sc^{it} n^o est obligatum iure nature ac per con-
 sequens de^{us} depota absoluta n^o poterit in h^{ic}ae ob-
 ligat^o dispensare sive illam relaxare h^{ic}ae ultima
 conseq^ua est manifesta q^o si de^{us} obligat^o relaxaret.
 ius nat^o alit^{er} n^o obligaret. p^{er} m^o minor na^m maior
 et ipsis terminis constat q^o ius nat^o n^o obligat ex
 libero dei bene placito sed ex ipsa rei natura aut
 quia fr^uctus est ipsa natura realis ut sic ut diximus
 aut q^o necess^o o^{mn}isquit ad ipsam rei nat^ura q^o ius na-
 ture n^o pot^{est} n^o est lex necessario obligans.

2° p^{er} omⁿe urebit^{ur} impugnan^{do} 2^a sententia^m,

et m^o illam explicandi in i^o c^a Decam^o sic insurgo
q^o odium dei u^o e^o malum et illicitum q^o p^o se ip^osu
nate rationali repugnat q^o si odium dei maneat
sicut antea impossibile erit n^o repugnare humane
nate. ac p^o sequens implicabit contradictionem n^o e^o illicitu
tum. et tum e^o q^o si de pot^a absoluta aliquid liceret
mentiri q^o e^o ipse deus licite mentiri posset atq^o ita
periret certitudo fidei n^ore supernat^olis. p^o t^o seq^o q^o si
mandatum ex se n^o e^o illicitum et respectu dei nulla
e^o prohibito sicut pot^o q^o ex dei dispensat^o mentiri af
fortiori poterit ipse absq^o ulla malitia mandatum
proferre. item implicat contradictionem cui tum esse
illum actum quo quis uult transgredi^o om^o legis sub pe
catis obligantes. n^o si peccatum e^o transgressio legis ita
n^o pot^o separari malitia ab actu quo uult legem tra
gredi. hi manifestam repugnantiam inuolunt^o deum
precipere ut p^ocepta ei^o obligantia n^o serbent e^o si sa
beant uim obligandi. uideri^o poss^o reuentiones qu^o ex
p^o feso insurgunt aduers^o Decam^o et precipue Molli
na supra num^o 3°.

contra e^o m^o explicandi scoti. argumentor sic.
quia sentit scot^o p^ocepta 2° tabulle e^o de iure na
tali aut de iure positivo. si e^o affirmet rationib^o
factis manifeste reuoluit. si e^o aserat ut ex e^o doctri
na colligit. sic impugnat q^o iam i^o p^oceptis ante le
gem moysi nulli obligarent et post legem latam e^olli
tm qui ei fuerant subiecti quoad p^ocepta positiva. et
tum e^o q^o que necessario inferunt^o ex primis princip
pijs practi^ois ueris s^o de iure naturali s^o p^ocepta 2° ta
bulle necess^o inferunt^o ex p^odictis principiis ut manifeste
patet in p^ocepto n^o furandi, n^o occidendi, honorandi
parentes et similib^o. q^o talia p^ocepta u^o s^o de iure nat.
lati impugnant scotum Molina supra num^o 4. et
Suarez supra num^o 9. et Salas supra tractatu 14 dig

putate 5^a secte. 9. num. 55.

1^a r^a m^u durandi in iis arguo ostendendo
 ex negativo preceptum n^o occidendi ch^o e^o indis-
 pensabile quoniam ipse durandus ex prece-
 dit hoc preceptum e^o indispensable quatenus imp-
 portat prohibet occisionis privata auctoritate in
 propriam defensionem non facte q^o absolute
 simpliciter preceptum istud indispensable e^o p^o con-
 seq^o q^o hoc precepto n^o prohibet quecuq^o h^o occisio, cu^o
 absq^o ulla dispensate iudex possit malefactorem
 occidere et cu^o privata auctoritate possit quis absque
 ulla dispensate interficere aggressorem cu^o moderam
 mine inculpate tutela. et cum quiccuq^o ex licentia
 dei liceat alium occidere solum q^o prohibet pre-
 cepto isto occisio privata auctoritate absq^o pred-
 dicta defensione. q^o si possit iudex occidere et priva-
 tim similiter se defendendo aut ex dei auctoritate
 n^o ideo ulla r^a infert deum posse dispensare in
 hoc 5° precepto. confirmat et explicat magis q^o si deus
 per impossibile nec legis lator nec iudex noster e^o neq^o
 ullam potestate dispensandi in legibus feret ex eo solum
 qd e^o supremus dominus orium: p^o se ipsum aut p^o alius
 posset auferre vitam cuiuscuq^o innocentis quoniam quod
 suum e^o auferret q^o quamvis possit quis occidere ali-
 um ex dei dispensate qui e^o dominus vite humane nu-
 llo m^o infert deum posse dispensare in precepto n^o oc-
 cidendi cu^o dei licentia n^o oriat^o a deo tanquam legis
 latoris sed potius tanquam supremo domino. confirm-
 mat 2° q^o eadem r^a posset durandus affirmare deus
 posse dispensare in precepto n^o fornicandi quia deus
 qui e^o supremus dominus corporis: posset alicui concedere
 re facultate ut corp^o alicuius mulieris utat cu^o n^o e^o
 matrimonio iunctis. item qd arg^o fieri pot^o in
 precepto negativo n^o furandi et t^o durandus ex

et prout affirmat oia precepta negativa preter preceptum
n^o occidendi e^o indispensabilia.

quod ulterius affirmat Sic auctor precepta s. 2^a tabu-
le affirmativa admitere posse dispensate ex dictis ma-
net impugnatus. et quantum atinet ad 4^u preceptum ho-
norandi parentes de quo specialiter loquitur durandus certum
est deum ut dominum vite et honoris parentum po-
se absq^{ue} eorum iniuria de eis disponere ut sibi placuerit ac
proinde filiis precipere ut honorem aliquem parenti-
bus debitum non reddant. Solutio non est dispensare in 4° pre-
cepto sicut neq^{ue} in 1° quando concedit alicui dominium
rei aliene. et non solum deus verum et princeps potest ma-
teriam huius precepti variare vel si precipiat filio non
succurrere parenti indigenti ut subveniat rei publice pe-
riclitanti et in aliis casibus de quo videri potest Molina
tractatu 3° disp^o 31 num. 5° & quod verum.

contra hunc modum explicandi alibi si dixerint af-
firmantis in preceptis solum utilibus ad conservanda
dei similitudinem aut que obligant ex facto huius pre-
ceptum dispensare. rationes superius facte sufficiunt
quod si in his variari possit materia ita ut iam non cadat
sub iure naturali illa tamen invariata manenti non potest
efugere rationem iuris naturalis. videantur que scilicet pre-
cedenti diximus ostendentes cones que inferunt eui-
denti ex principis practiciis de iure naturali quam-
vis supponant aliquam circumstantiam dependentes a vo-
luntate humana qua ratio obmanet videlicet 49 magis
magistri solum nam precepta que sunt extra decalogum sine
cessu ex predictis principis inferuntur sunt sub iure
naturali sicut et ipsa precepta decalogi non enim ex eo quod
in decalogo sunt efficiuntur naturalia. nam obligatio ad
observandum sabbatum in 3° precepto contenta non est
iuris naturalis sed positivum et propterea et sabbatum sicut et
alia precepta legalia.

Ex dictis inferitur aliqua esse precepta naturalia in quorum materia nunquam potest contingere mutatio que illam extrahat a iure naturali et si fiat separatio ad supremum dei dominium nam quacumque ratio dege-nerat mutet: si adsit actualis libertas non poterit non cadere sub iure naturali ac per consequens non poterit separari a materia a transgressione preceptorum et patet in precepto non odio prosequendi deum et non mentiendi et in hoc se explicat ex doctrina d. Thomae infra q. 110. art. 10. q. de deformitate mendacii consistit in hoc quod aliquis uocibus significet que in mente non habet. cum enim uoces a deo sunt uerse ut per eas homines aperiant que in animis occlusa et occultata sunt in naturale et indubitum est significare strarium sed deus quantumcumque quod exerceat supremum dominium efficere non potest ut uoces significant que in aere si prolatae fuerint ad significandum oppositum quod aliqua scilicet precepta naturalia quorum materia nunquam potest ita uariari ut a iure naturali extrahatur et si ad supremum dei dominium fiat separatio. idem est certum in precepto prohibendi idolatriam nam quamvis deus sit dominus cultus sibi debiti: non tamen potest cedere iuri suo et cedere facultate sibi ut supremum sibi honorem sibi debitum: pure creature tanquam uero deo tribuant. est enim seu deordinatio deiformissima diuine sapientie excellentie eius et unitati repugnans imo et quedam prodigalitas irrationalis.

in 2o ordine est alia materia iuris naturalis quam licet deus ratio sui supremi dominii possit uariare eam quod extrahere a ratio iuris naturalis non tamen id potest potestas creata siue publica siue privata sit ut licet deus possit cedere dominium corporis alicuius mulieris alicui ad usum generationis ipsa tamen nisi per matrimonium quantumcumque sua corporis domi-
na

sit: sui copia facere n̄ pot. q̄ daret em̄ in malis
prolij educande. de quo late d̄ l̄ro infra q̄ 134 ar
t̄o 2° et multo magis princeps aut respublica q̄
pprie n̄ habet dominium corporum feminay siud
nec uite ipsay neq̄ aliorū subditoy ut docent s̄cto
lib 4 de iustitia q̄ 2^a art̄o 3° cone 2^a et lib 5° q̄ 1^a ar
t̄o 5° aragon infra q̄ 64 art̄o 5° ad 2^u et plures alii
apud Bonetium de mesua tractatu de potest̄e in se
ipsum lib 1° cap 1° num 22. de quo et uideri pot
molina tractatu 2° disp̄ 25. ubi docet supremū rei
pub̄ administratorem solum h̄ere in subditos iuris
dictionem ad ius illis dicens ad eos defendend
dos et gubernandos in coi bono et cū ratio postulla
berit ex ponere poterit n̄ solum suoy subditoy bona
s̄ personas et pro bono coi. existimo t̄n̄ nullo modo
posse exponere corp̄ feminay ad subitum cū inimi
cis ut fecerunt Noabite et Madianite numeroy 25
apoc̄salips 2°. et apud Iosephum lib 4 ant̄quit̄e 5°
quos merito reprehendunt sancti eos q̄ uillissimos
et rudes populos apellat Abulens̄ q̄ 2^a in fine ad p̄
dictum locum numeroy. n̄ mitiori censura digni
sunt: qui ex nr̄is illud infame gerunt uirginū
tributum mauris tribuerunt et solberunt ut uide
re et apud dominum Rodoricum lib 4. chron̄ cap 7°.
et apud Alphonsum regem 3^a p̄ chron̄ic̄ span̄ie ca
p̄ite 3. et cap 11. et apud Baronium l̄rom 9. ab anno
770. num 23. uerum ē t̄n̄ respublicam propter
bonum coi posse permittere extractionem femine
licet postulet ad malum finem licet em̄ propter
optimū finem qualis ē obseruatio rei pub̄ facere id
qd̄ ex se n̄ ē malum si necessitas urgeat de quo pri
cipio uideri pot̄ molina disp̄ ius. ipsa t̄n̄ femina
sic stracta nulls m̄o resistere tenet s̄d potiq̄ om
nē uicā resistere a gresori sue castitatis.

in 3° deniq³ ordine s^s alia pcepta iuris nata
 s^s quoy mata^a et uariari possit a potestate pub
 lica n^o n^o a pribatis personis ut in exemplo ce
 gis perscriptis patet. Et em^o quis propria et peculi
 ari auctoritate alteris bona retinere n^o possit: bene h^o
 auctoritate rei pub. ac tandem alia s^s pcepta in
 ult^o gradu quoy mata^a extrahi p^ol a iure nata^a
 a qualibet pribata persona que supra illam domi
 nium aut ius habeat ut manifeste constat in mul
 tis sc^o h^o in quib³ pot^o unq³ iuri succedere atque
 ita uariare mata^a ut q^o pri³ erat de iure nata^a
 n^o n^o sit.

2° in fert^o ius nata^a n^o solum mata^a h^o posse
 uariari propt^o ius aut dominium supra mata^a s^s
 etiam q^o propt^o aduentu³ noue circ^ostantie³ incipi
 at obligare aliud pceptum extrictis cu³ obligatione
 prioris incompatibili ut patet in exemplo sepr^o
 us posito de iure nata^a redendi de positum nam
 si petat³ ad impugnantiam patriam rationib³ cir
 c^ostante iam obligamur extrictiori pcepto iuris nata
 a^a subornendi patrie et cessat obligatio primi aut si
 postullet q^oo doming inferiam uers³ e³: pot^o q^o sibi
 aut alteri nouum mentum inferre: rationib³ cir^ostante
 obligamur pcepto charitatis ad n^o redendum de possi
 tum tene mur em^o si commode possum³ impedire
 damna que proximis uerisimilit³ sequent³ et ad illa
 ne per accidens cooperari. et h^oac uia si separatio fi
 at ad di³ sapientiam et supremam iurisdictione
 bene possit uariari mata^a et obligatio unig pcepti
 a firmatiu³ cesset p^o aduentum obligatis alteris pte
 cepti quo strictis teneamur et cui³ impletio n^o po
 sit compati cum obligate prioris.

Ex dictis Et ad fundamenta in oppositis. ad
 u³ exemplum arg³ facti in fauorem e³ sententie

iam constat ex dictis rex wiles n' e' de iure naturali po-
sitio ac proinde rex appropriatio introducta potest p.
potest' humana ex consensu cui unum. probabi-
litate im' credit Adams eam introduxisse cum Esau
diuersa peculia fuerint. et post distribut' Noe inter fi-
lios et nepotes orbem terre diuisit. aliquae et peculi-
ares diuisiones postea facte s' et sepe fiunt. uideant
que diximus c' 1^a p' e' oris de Soc et alij exemplis in
1^a p' b' et in 2^a oib' dispensationib' in 2° argum-
mento a c'ria sent' adductis satisfecimus.

unde ad 3^u Arg^m De negando an' na' ut constat
ex dictis in fine si notabilis paulo ante 1^a m' ius
nat' n' e' capax pprie epiche si ius ipsum s' se et
ut tale consideret quamvis negari possit aliqua p.
cepta naturalia indigere declarate et interpretate ad in-
telligendum legitimum sensum ut in p'cepto n' occid' e'
d' oportet cognoscere quid nomine homicidii signifi-
cet cum n' quaelibet h' occisio sit Soc p'cepto prohibita
et sit de alijs. Ad confirmat' De. hanc potest' dispensa-
di n' e' necessariam nam qd e' impossibile absolute n'
pot e' necess' necessarium em' manifeste supponit po-
sibilit' sed impossibile est deum dispensare in iure na-
turali' fraliter sumptu 9° potestas dispensandi ex diu-
na auctoritate respectu sui iuris n' pot e' in ecclesia
necessaria. ad dispensandum u' improprie uari-
ando mat' illam extrahendo a iure nat'ali: de q' fa-
cult' ecclesie concessit quia h' n' solum e' possibile
sed sepe necessaria ut manifeste patet in uotis ac
iuramentis et r'ao d' 9^a uoluntas humana sepe in-
pudenter oboritur et mat' obligat' de se e' mutabi-
lis ac proinde apta ad p'dictum m' dispensandi
ex diu' auctoritate n' in hanc facult' concessit respectu
cuius cu' q' obligat' quia ex illa plura inconuenientia
sequerent ut uideret in p'cepto prohibente polygam

matam aut matrimonium inter fratres p^o leg^a q^o
 et de q^o praevidetur posse occurrere casu in quib⁹ expe
 diens est hoc m^o dispensare preponderat in iuribus
 laicis hanc legum custodia nemultis dispensati
 onib⁹ uia aperiat et ne hae potestas occasio sit gra
 uissimoz peccator⁹ inter fratres aut inter uirum et
 uxorem de quo uideri poss^o uictoria relecte de po
 teste pape num^o 9 disputat. 9.

ad fundamenta 2^{ae} R^e et in eis ad aulhoritate
 s. doctoz dico d. thoma solum intendere deum n^o
 posse dispensare in iure naturali quia cu^m deus sum
 ma iustitia sit si id qd iniustum et malum est ex
 sua natura tanquam bonu^m negaret iustitiam ne
 garet et proinde se ipsum neq^{ue} uerbum fidelis quo
 uult d. thomas significat semper eum qui promi
 sionem n^o frangit alligdo em^o uoluntate usurpat
 pro eo que defigere n^o pot^{est} et sumam firmit^{er} habet.
 ad 2^{am} rati^one R^e ea que sub iure naturali^o obseruand^u
 tur n^o est malia quia a deo libere prohibent^{ur} id q^o
 n^o poss^o n^o nature rationali repugnare ut constat
 ex p^obationib⁹ factis absq^{ue} libera em^o uoluntate dei
 prohibente et hae oino seclusa act⁹ malig^o q^o
 nature naturali repugnat. profecto Aristes et alii phi
 losophi u^o malitiam moralem et rati^one peccati ex
 sola repugnantia cu^m rati^one et natura rationali fate
 tur imo sancti et theologo n^o aliam malitiam pon
 nunt preter illam quam philosophi agnoscebant ma
 le q^o finit malitia orta ex libera uoluntate dei ob
 ligandi ad confirmati^one R^e legis latorem in leg
 quam libere tollit posse dispensare. deus autem
 n^o iure tollit legem naturalem quamvis libere pro
 duxerit naturam rationalem qua producta n^o po
 test n^o ei disonare act⁹ malis hoc aut^{em} n^o prouen
 nit ex defectu pot^{est}ae diuine sed ex natura obiectorum

que iure naturali prohibent aut precipiunt. ad 2^{am}
arg^{um} huius sententiae quo plura exempla proponunt
non respondemus quia ex probate facta et per se mis
constat solutio ad omnia ibi adducta.

Ad fundamentum. i. in limitandi 2^{am} s^{am}. De eque
procedere in preceptis et tabulis nam si aliquid illig
et in dispensatione est diuina in illis ut antea dicit
diuinam uoluntatem necessario iudicat illud esse ob
seruandum. et uoluntas diuina necess^o form
mabit suum iudicio cum tunc uerset^{ur} ad aliquid cre
atum s. ad actus humanos. Sed certe in nullo p
cepto uim habet argumentum quod non est inconueniens
deum necessitari ad aliquid iudicium quin potius
in illis dei ex natura sua determinatis est ad assensum
cuius cum quibus propriis uere. neque similibus inconueniens an
seri debet uoluntatem diuinam necessitari ad aliquos
actus simplicis operantis ut late ostendimus agen
tes ex propheta de dei uoluntate. utrum autem preter hanc
uoluntatem operantis sit necessaria alia uoluntas
beneplaciti preceptiua aut prohibitiua qua deo
uult nos teneri in uel auctoritate eius ad obseruanda
omnia que sunt de iure naturali disputant Theo
logi recentioribus suarum lib^{er} 5° de legibus affirmati
uam per se defendit. Salas u. tractatu 14 de legibus
dysp^{er} 5^a sect^{io} 9. numero 53 sed ad idem auct^{or}itate par
te merito ad hoc illam quod sufficienter de monstrat.
ad id affirmat^{ur} Scoti. De negando autem quod quamuis
substantia beatitudinis consistat in solo deo et actibus
et illum tamen actus et creaturas possunt beatitudinem impedi
re aut idcirco necess^o ad illam consequendam et tum
et quod bonitas et malitia actus attendit penes ordi
nem ad legem cui conformatur aut repugnat non tamen
ad necessitatem consequendi ultimum finem. ad 2^{am} s^{am} s^{am}
mat^{ur} De d. Bernardum non existimasse deum posse

dispensare in pceptis natalibus fratribus sumptibus so-
 lum intendit deum posse mutare mat^a et illa
 extrahere a iure naturali. et q^o sic mutatio q^o filii
 peculiari dei dominio e^t extra iur^e nat^e iursum et
 preter leges ordinarie providentie ideo interdum appe-
 llat^r dispensatio et hoc r^o loquit^r d^r uernardus imo et
 multi ex doctoribus in strarium adductis loquunt^r de
 hoc imperfecto m^o dispensationis. ad de d^r uernardum
 n^o dixisse n^o posse dispensari ab alio pcepta quam
 a deo sed n^o posse mutari ab alio quam a deo.

ad fundamentu durandi pro 2° m^o explicand^r
 r^o s^o ad ductum. 1° nullum e^t pceptum naturale cuius
 materia r^o debiti aut indebiti possit separari si om-
 nino invariata maneat ut stat ex probationibus
 promissis factis. verum e^t p^r uariate mate r^oes debi-
 ti aut indebiti posse separari in aliquibus pceptis et
 in aliquibus n^o ut superius notabimus hoc t^r n^o est
 deum dispensare q^o ad ppriam et rigurosam dis-
 pensate materia debet e^t oino invariata. ad rates
 maioris dico deum n^o currere cu^m aliquo ad act^u
 qui cadit sub pcepto: n^o e^t deum in pcepto dispen-
 sare sed tollere potest^r operandi quis im^o dicet un-
 num s^o dispensare cum alio in pcepto audien^t di-
 sacrum q^o illum uolente detinet aut ita graue^t
 uulnerat ut missam audire n^o possit. ad confirmate
 huius auctoris conyedo deum posse in multis pceptis
 affirmatiuis uariare mat^a ita ut p^r aduentu aut de-
 factum allicuius circumstantie inu^opiat obligari alii
 q^o pceptum cuius obligate ceset obligatio prioris. hoc
 t^r nullo m^o est dispensare proprie ut stat ex dictis.
 3° m^o Alth^risio d^r rensis absq^{ue} fundamento loquitur.
 Ad rate pro 4° m^o adductam. 1° oia que s^o iuris
 naturalis in ferri necessario ex principis practicis. que
 aut n^o in feruntur sub iure nat^eli s^oprehendi n^o poss^o

ut constat ex dictis. Verba et dicitur Thomae ibi rellata ex-
plicata manent in pp^o 3° sent^o, sectio 3^a de iure ge^o

sectio 3^a De iure gentium

4^a.

Sequebat recto ordine ut de iure diu^o positi-
uo nouo et ueteri: de iure canonico et civili ager-
emus. Sed q^a de iis ex proposito tractat in materia de leg-
gib^o et que de iis docent Theologi specialiter n^o req-
quirunt ad presens institutum. propterea illa oia pre-
termissemus. et solum explicare aggredior que ad ius
gentium spectant ut clarius que de iure naturali di-
ta ff. innotescant. et que in presenti q^o tractat p^o 150 ape-
riant. In iis q^o supponendum est ius gentium dupli-
citer pot^{est} usurpari. 1° pro leg^o aliquo precipiente. l.
prohibente ex uoi oium consensu ut ius qd precipit im-
munitate legator^{um} 2° pro facultate aliquo fauendi. l. ob-
liuendi et uita de eodem uoi q^u consensu ut ius domi-
nii bello introducti primum ius appellare possumus
legale et honestum. 2^u reale et utile de ipso in utraq^{ue}
accepte agem^{us} in presenti sed p^o p^oue in priori. 2° suppo-
nendum est u^o dari hoc ius gentium ut oies la quas
u^ote supponunt constat q^u ex ipsis uocis usu frequen-
tissimo in iure civili ff. de iustitia et iure in institu-
to de iure naturali, gentium et civili in decreto distri-
ctione. 1° et sequentibus apud oies ubiq^{ue} q^u iuris doctores
et tandem apud Thomam sui art^o 3° et oies The-
ologos uariis locis. iis q^o suppositis qd precipue i^{us}
gentium se estfort examinandum est qua rate a iure
naturali distinguatur. Sae u^o eua stabil^{iter} manifeste
te quid ius gentium sit. sed n^o erit rate resonu^o repe-
tere impugnat^{ur} quibus supra recurrens doctrinam
illam ulpiani affirmantis ius gentium distingui
anatali qd hoc uere est hominibus et brutis illud uero

proprium suū ostendimus in brutis non post reperi-
 ri proprium eius simul quod demonstravimus ius pro-
 prium suū quallia est pcepta de h a logi et iuris na-
 tals de quo late Suarez lib 2° de legibus c^o 17 anm 6.
 solum quod discurramus per alias sententias et^a differ-
 rentiam in h^o seu duo iura.

1^a s^a affirmat. Ius gentium sub iure naturali ta-
 te dicto apprehendi sone s^a diversione explicant qui
 illam sequuntur. quidam ut Acor Thom 1° lib 5° c^o 10
 q^o 5^a et alii recentiores aserunt ius naturale stricte
 sumptum et id quod naturalis ratio perscribit cuius
 uestigium sit in rebus nat^e carentibus ut vim ul re-
 pellere salubaria querere et curare contraria fuge-
 re et cetera late aut dictum aserunt et quod et si ratio
 naturalis illud perscribat nullum tamen illius uestigium
 in brutis reperit ut deum collendum parentes
 esse honorandos et sub hoc iure late dicto instituntur
 gentium. Alii vero theologi per ius naturale stricte sumptum
 intelligunt 1^a principia naturalia et omnes que ex illis sa-
 cille deducunt. per ius vero naturale usurpatum cones-
 que difficultat^r aut supposita aliqua circumstantia a volu-
 tate humana pendenti ex predictis principis deducunt.
 pro hoc modo superius retulimus solum et mediam que
 revera aliud intendimus ut postea notavimus.

Ita arte sententia ista sine dubio est falsa et absque funda-
 mento prodyit. et in manu argumentar sue. quia multa
 pcepta dantur que nullus negare poterit ad ius natu-
 ra stricte sumptum pertinere et tamen illorum nullus
 uestigium in brutis reperit ut pcepta collendi de-
 um, honorandi parentes, et instituendi alienum, redē-
 di depositum, servandi fidelitatem, dicendi veritatem
 et similia. Confirmat quod lex naturalis est ipsa natura rati-
 onalis qua rationalis est et prout ab brutis distinguitur
 quod potius illud erit de iure naturali stricte sumptum cuius nul-
 lum uestigium in brutis reperitur.

1^a aut^m m^u explicandi sic in surgo q^a ut supra dⁱ
cebamus omⁿes p^rdictas sibi difficile sive supposita cir
cunstantia p^rdicta inferant eaz^m t^m obligatio n^o con
surgit ex arbitrio superioris sed ex ipsa res nata q^u
et proprie sub riguroso iure natali comprehendunt et
tum ex q^u seruitus personarum et alia de quibus infra erit
sermo s^c de iure gentium et t^m n^o inferunt^r neces
sario ex principiis natalibus q^o que s^c iuris gentium n^o
comprehendunt^r sub omⁿib^{us} que difficile sive supposita ali
qua circumstaⁿta inferunt^r ex principiis practiceis ac ta
dem q^a ut supra diximus nullat^m de proprio et rigu
roso iure natali que n^o obligant nisi aliqua libe
ra supposita facta ut p^rceptum n^o furandi locum non
habet nisi facta libera diuisione bonorum et dominiorum
et similia ex de quibus supra sect^o 1^a suis disputatis egi
mus.

2^a sent^a distinguit ius gentium aliud iurium
aliud iurium. 2^a dicit comprehendit^r sub iure natali n^o sp
pectare ad ius positivum. pro hac sent^a salas 1^a 2^a q^o 91.
hactatu et disp^o 2^a sect^o 2^a num 13. refert plures iuris
peritos quorum fundamentu^m est q^u ius gentium iurium
est illud q^u fuit eo ipso q^u gentes ee ceperunt natali ra
tione indultum absq^{ue} aliqua institut^o gentium ut fi
dem serbare o^mnes homines liberos est et cetera. 2^a iurium u^o est
quo o^mnes gentes utunt^r ex institut^o ipsarum ut bella seru
tutes distinctiones dominiorum et cetera s^c de iuris po
sitivi illa u^o iuris natalis q^o ius gentium iurium sub
iure natali comprehendit^r et 2^a iurium spectat ad ius posi
tivum. hec t^m s^c falsa est quia ius gentium sine du
bio distinguit^r a iure natali s^c omⁿes doctrina om
nium doctorum imo et ipsi iuris consulti diuidunt ius
in natale gentium et civile qua diu^o satis aperte
significant ius gentium n^o est est iuri natali confu
dendum: q^o ius gentium iurium sub iure natali n^o
comprehendit^r. et tum et q^u id q^u natalis r^o indu

ut tanquam necessario faciendum t. nō facien-
dum n' pot. eē de iure gentium. Hoc em̄ prachiū de
tamem ad solum ius nat^{ale} spectat ut ostat ex die
hij actandem. Sū s. iūrese et absq̄ fundamto pro-
dit̄ propositum em̄ n' urget q̄ que apellat de iure
gentium. 1° rō sunt de iure natali positū aut cō-
cesū et que apellat de iure gentium 2^a rō sunt
propriissime et primario de iure gentium.

3^a s. afirmat ius gentium distinguit anat^{ali}
qd hoc prohibet et precipit e' qd regula iustitiē et
honestatis illud uero facultas concedit ad aliquid
qd sumiens est toti nat^{ali} humane n' solitarie sp
pectate sicut iam instituta in ciuili cōitate n' nō
aliquid precipit aut prohibet. illa q' que cedūt
hominibz in cōitate uiuentibz propt̄ eorū utili-
tatem tanquam honesta et non tanquā necess^a
ad honestē dicunt̄ eē de iure gentium. ita sentit
Vasquez 1° 2° disp^o 157 cap. 3. et pro se refert frā
ciscum connanum lib. 1° commentarioy iuris ci-
uilibz cap. 6. num. 5. et sequentibz. probat suam
sentē quā ius gentium distinguit a natali et
ciuili q' n' pot. eē preceptibum sed solum e' cōsue-
tū. pt. sic q' quia que precipiunt si ex ueracion
nis nat^{alis} precipiant de iure natali s. et si preci-
pant ex humana uolunt. potestē hōte s. iuris ci-
uilibz q' ius gentium possit eē distinctum a nata-
li et ciuili n' debet eē pceptibum sed solum cōsue-
tū. sicut auctorit. d' isidorū libro 5. etimologiarū e'
4 ubi inquit ius nat^{ale} eē illud qd cōe e' oibz na-
tionibz. ius autē gentium n' definit sed hū expli-
cat quibz dam exemplis que cōgressiones et permi-
siones hū ostēnent et nullo mō pcepta et d' thomas
sic art. 3. dixit ius gentium solum positum esse
ab hominibz in societate uiuentibz ad maiorem
utilit. n' hū afirmat hoc ius fuisse institutū per

per m^a p^apti.

Sec^o n^o ut nunq^o falsa quã precedentes q^a
ius gentium u^e præcipit aut prohibet aliqua
h^uiliter em^o acceptioⁿis in bello iusto sufficiens
e^t ad intro ducendam seruit^u in uno se respu
tu alteris ex cor^ooium gentium cōsensu que
stauerunt sane penam e^o gerentes iniustum
bellum ut s. serbi fiant si uincant q^o i^o am da
t^u ius gentium q^o p^aptibum sit. p^o seq^a q^a ius
p^adictum n^o ex discursu rati^o natali^o sed ex cor^o
oium gentium decreto taxabit penam is^tam et
obligabit eos ad illam substitutionem eadē pro
portione qua alie leges penales ciuilles. 2° q^a iam
ius gentium n^o est lex neq^u ius sumptum pro lege rec
te diuideret^u in nat^ole gentium et ciuile cū ius genti
um n^o participet sm aduersarios rati^o diuisi^o hoc autem
cō doctrine repugnat imo et ipse uasqu^o supra e^t 4.
in fine aserit merito ius gentium in^o leges humanas
numeratum fuisse a d^o thoma 2° q^o 95 art^o 4. preter
rea 3° quia ut constat ex dictis in^otra limites iuris
natali^o n^o solum dat^u ius p^aptibum seu positibum sed
et negatibum seu negatibum rati^o em^o natali^o n^o solum dic
tat hoc n^o e^t faciendum et illud fieri debere sed et ex sola
rati^o natali^o p^accise spectata habet^u licitam e^t co^oitatem
re^o et sane fuisse de^o sam hominib^o n^o uero p^aptas nec
prohibitam. similiter in^otra limites iuris ciuilib^o dat^u ius
negatibum seu concessibum ius em^o ciuile multa per
mitit et cōcedit que nullo modo prohibet nec præcipit
q^o n^o uenienti^o distinguit ius gentium a iure nat^o
li et ciuili q^o illud concessibum sit hoc uero p^aptia
aut ex nat^o rei aut ex uolunt^o hominum. actandum
confirmat q^a si in iure nat^oli et ciuili dat^u ius p^a
e^t p^aptibum cur in iure gentium n^o dabit^u? lat^oq^o sen
tē istam impugnat suares lib^o 2 de legib^o q^o e^t lib^o nu^o 2.
Neq^u urget fundamentum ad ductum a Vasqu^o

negat. em̄ conseq̄ et ad pbate dico qd̄ ch̄ si' ius ge
 tium obliget ex uoluntate humane poterit dis
 tringui a iure civili ut ex dicendis stabit imo
 ad roes suis iuris si positivum fuerit requirit
 ut uim habeat ex uoluntatibz orum aut fere orū
 gentium. ad r̄firmatē ex auctoritate d̄ isidori R̄ d̄
 cedendo n̄ oia exempla ab isidoro adducta con
 tinere pceptum aut prohibet iuris gentium. hoc
 in nullo mō inferit n̄ dari ius gentium pceptū
 bum ut explicatum manet in iure pceptuo serbi
 tatis et r̄tē d̄tat similit̄ in iure belli p̄ncip̄s
 im̄ aut respub̄ suprema habet ius ad uindictanda
 iniuriam sibi ab altera illatam. imo et p̄ncip̄s s̄
 obligari pot̄ propter bonū cor̄e rei pub̄ quam defendere
 tenet ad inferendum bellum. et cōsequenter respub̄
 que iniuriam intulit ex hoc iure gentium prohibet
 ei resistere qd̄ auct̄ pceptum inferendi bellum resp̄
 p̄ctū rei pub̄ offēse et pceptum prohibet resistē
 resp̄ctū rei pub̄ que offēdit s̄t de iure gentium pa
 tet q̄ ex uoluntate nat̄is n̄ erat necess̄ ut su
 potestas sit in republica offēsa potuisset em̄ q̄ ius
 tituere alium modum uindictē committendo hanc po
 testē alicui tercio p̄ncipi cū potestē uoluntaria, in q̄
 sū modū uindictandi in iniuriam p̄ bellum fauiliore
 et magis nat̄e cōsentaneū usu diu gentium ē intro
 ductū et ita iustus ut n̄ possit illi fieri resistētia. hoc
 auct̄ manifeste explicat in iure civili puniente furē
 somnū d̄o si em̄ ius nat̄ale dicitur furē puniendum
 ē n̄ t̄ determinat penam, ita n̄ dicitur summēdam ē
 uindictam de respub̄ per bellum quam b̄z rat̄ r̄sonē
 sit puniendam ē propter iniuriam illatam. qd̄ uol̄ p̄ bellū
 puniat ex iure gentium habet. idem ch̄ patet in iure ge
 tium recipiendi legatos sub lege immunitatis et securi
 tatis. potuisset em̄ unaqueq̄ respub̄ uolle admittere lega

tes

alteri sub hac lege nunc ut iure gentium obli-
gat ad illos admitendos. supposita uo admissione
sub pacto predicto et ius nat^{ale} est n^o serbare et
lij immunitates ut de se stat. ad auctoritate
me dico sanctum doctorem solum a firmare ius
gentium constitui p^o m^o omis et n^o determinatis
q^o n^o ex speciali aliqua constitut^o ab hominib^{us} fa-
cto ulm habet sed pot^o usu ex ipsis principis nate
illato n^o necessaria illate sed pot^o argenti rat^o ut
supra dicebam.

Hic q^o et alij sent^o recollit^o sit et me ius gen-
tium distinguit a iure nat^{ali} tanquam proprius
ius positivum nullo m^o sub nat^{ali} presensu sane
omnes sequant^{ur} plurimi doctores et precipue uideri po-
sunt regnatores Egypti d^o h^o sic arte 3° Ara gon
uantes salon et cu^m eodem s. doctore 1^a 2^e q^o 99. et 95.
ubi legend^o s. medina et salas q^o 91 tractatu 14. dis-
putat^o 2^a secte 3^a con^o 4. ubi et secte p^ocedenti plures
refert pro hac sent^o. p^o in eis auctoritate Iustiniane. q^o in
aut^o instituta de iure nat^{ali} gentium et civili ubi sa-
bet^{ur} ius gentium et humano generi uic^o est n^o usu exi-
gente et humanis necessitatib^{us} gentes humane iura que
dam sibi statuerunt quo ult^o uerbo satis aperte signi-
ficat^{ur} hoc ius n^o est anat^{ale} sed ab hominib^{us} institut^o ac
proinde uere est ius positivum. confirmat^{ur} ex d^o isidoro
lib. 5. et simologia cap^o 4 et s. ex cui^{us} doctrina ibi tra-
dita optime colligit^{ur} definitio iuris gentium q^o s. sit
ius uere fere oib^{us} gentib^{us} n^o institutu^o solis nate sed
usu ipsar^{um} gentium institutu^o q^o proprie ius istud possi-
t^o h^o est a nat^{ali} distinctum.

p^o 2° uate q^o ius nat^{ale} est q^o n^o opinio genuit
sed nat^{alis} euidencia ut ex uerone supra retulim^{us} sed
ius gentium n^o genuit nat^{alis} euidencia cu^m per probabi-
litatem et uic^o homin^u stimat^{ur} fuerit introductum q^o

n^o pot^{est} e^{ss}e ius naturale ac per consequens positivum erit q^{uod}
 ut supra diximus ius adaequate dividit in naturale et
 positivum. confirmat q^{uod} ut constat ex solut^o funda
 menti 3° sent^{entia} aliqua s^{ed} iura quib^{us} o^mnes aut fere o^mnes
 homines obligant^{ur} et n^{on} ex natura rei q^{uod} n^{on} poterunt
 e^{ss}e naturalia q^{uod} ut s^{ed} iura positiva ac per consequens ius
 gentium distinguit^{ur} a naturali tanquam proprie ius po
 sitivum ius em quo o^mnes aut fere o^mnes gentes obligat^{ur}
 ex vol^{untate} beneplacito proprie dicit^{ur} ius gentium.

2^a mo ius naturale et gentium in aliquib^{us} conveniunt
 et in multis aliis differunt sane et m^o tradunt supra
 citati e^{ss}e quam p^{ro} p^{ri}o in 1^a p^{ar}te adducemus convenientias
 et in 2^a discrimina. 1° q^{uod} conveniunt ius naturale et gentium
 q^{uod} in utroq^{ue} s^{ed} precepta prohibitiones et concessiones seu
 permissiones ut constat ex dictis. 2° conveniunt q^{uod} utru^m
 q^{uod} est aliquo m^o v^{al}de o^mnes hominib^{us} o^mnes em aut fere o^mnes
 utroq^{ue} utunt^{ur}. 3° sicut ius naturale scriptum n^{on} est ita ne
 ius gentium s^{ed} morib^{us} o^mium introductum et stabi
 litum est et licet ius unig^{is} rei pub^{licae} us^{us} et morib^{us} intro
 ductum sit civile s^{ed} ius civile p^{er} se loquendo h^{ab}e^{re} v^{al}de n^{on}
 statuit sicut ius gentium q^{uod} p^{ro} p^{ri}o n^{on} scripto s^{ed} usu sta
 billitur.

Ult^o mo conveniunt q^{uod} utru^mq^{ue} deducit^{ur} ex i^{is} principis pra
 h^{ab}ent^{ur} n^{on} q^{uod} o^mnia que s^{ed} de iure naturali deducant^{ur} ex p^{re}dic
 tis principis alioqui principia ipsa n^{on} erit ius nat^{ur}
 s^{ed} quod sicut intra hoc ius dant^{ur} plura que inferunt^{ur}
 ex p^{re}dictis principis ita et iure gentium s^{ed} om^{nes} que ex
 eisdem principis ut manifeste patet in hoc dis^{cur}su
 ad humanum vultum oportet agros pacifice et diligen
 ter coll^{ig}e s^{ed} si e^{ss}ent v^{al}de o^mnes lites et negligenter colere
 tur cum in reb^{us} corib^{us} homines segnes sint q^{uod} dividendi
 s^{ed} et appropriandi. Ius aut^{em} civile n^{on} p^{ro} modum con^{tra} s^{ed}
 e^{ss}e ius gentium s^{ed} p^{ro} modum determinatis particula
 ris alicui^{us} regule usalis procedit n^{on} q^{uod} ius naturale

ductat malefactores et puniendos. quo uero supposito
aficiendi sint si determinat sed hoc statuit ius civile
ut ex prelo notauit d. Tho. 2^e q. 95. art. 4. sepe em̄ hoc
determinatio e' mere arbitraria cū nulla sit ratio
ob quam potius hoc modo quam illo fiat. si autē aliq
qdo intercedit rdo specialis considerat' in ordine ad
particulares et quasi mat'as circumstantias atq' itama
gis e' determinatio in circumstantiis quam in substantia.
Uorum u^o que ff. de iure gentium conuenientia et utili
tas respectu totius nat' statim apparet ex ut' nat'aliis dis
cursus.

aliqui uero Thomiste aliam conuenientiam ad
ducunt qd si suad ius naturale n' indiget promulgate
ita nec ius gentium cum recta ratio illud sufficienter
insinuit ita docuit solum sic art. 3° § ad intelligen
tiam in fine. merito hi' reprehendit a patre salas 2^e
q. 96. art. 3° num. 25. Et qd nulla lex positua sibi d'
uina si be humana potuerit obligare absq' promul
gate qd ex docuit d. Thom. 2^e q. 90. art. 4. nulliq' q'
Vazius sic art. 3°. Dub. 2°. in 3°. Aragon ibidem dub
ult^o in 2°. et salas supra affirmat ius gentium ad se
promulgat' n' postulare uocate hominum sed in oib'
nationib' absq' preconne acceptat ipso usu usali' et tra
ditione absq' aliquo speciali conuente populo.

2^a pars uniy de differentiis inter p'icta iura oste
dit discurrendo p' discrimina et prelo p'cipuum et i'
rium qd obligatio iuris nat'alis orit' ex ipsa rer' nata
obligatio uero iuris gentium ul' pote positibi ex homi
num bobuntate. prelo hoc inquam primum qd ex ipso
infectus est qd que q'rti ff. de iure nat'ali' saltes debent
e' cones necess^o et euidenter illale ex primis principiis
illa u^o que ff. iuris gentium n' necess^o inferunt' ex p'
cipiis p'ictis ut ostal' ex discursu in ult^a conuenientia fac
to qui si ita ueniet ul' oppositum ex se malum sit

et iniquum nempe a gros e' wies ut patet in sta
 tu innocenti in primitiua eclesia et in religioni
 bz aprobatis in quibz licita fuit rex cottas. et si di
 cas nos supra a firmasse cony pbabiliter illatas p
 tinere ad ius natale. q' si que ss. de iure gentium pro
 babiliter inferunt ex principiis nat' libz iam que ss. de
 iure gentium comprehendunt sub iure natali. Et nos
 supra dixisse que pbabiliter inferunt ex pdictis prin
 cipiis tanquam obligantia iure natali p' tinere ad ius
 natale prouauite. at que ss. de iure gentium n' inferu
 tur tam quam obligantia iure natali sed ut obliget
 ex vi su' sensu. quare et in iis illatio sit fundametu
 ad obligata obligatio t'n n' consurgit ex illate sed ea
 posita ex su' sensu io habet.

2^a discrimen e' ius nat'ale e' oino inuariabile
 ita ut fralib' sumptum ne depot' absoluta possit mu
 late admitere ut late ostendimus scilicet pudenti. at uero
 ius gentium n' e' ita inmutabile nam in primis
 saltem de pot' absoluta poset deq' in eo dispensare. imo
 et ei derogare et abrogare hoc um nullam inuolbit im
 plicite cum obligatio iuris n' oriat' ex nata uel
 neqz euidenti inferat' ex primis principiis sed pot' bz
 talis sit ex q' sensu supposita aliquati illate ex pdic
 tis principiis. facta uero i' parate ad potest' sum
 manam abrogari possit totum integrum ius genti
 um si nates oies uoluerent ad illig' abrogat' aut
 paulatin' introdugeret' consuetudo straxia et preba
 teret salit hoc cogitari possit ut n' repugnans n' t'n uic
 dit' possibile moraliter. bene t'n possit pot' h' fex tanqu
 am xpi domini uicarij considerans abrogat' iuris
 gentium e' necess' ad bonu' usali eclesie illud abroga
 re aut saltem in aliquo dispensare qd' optime notaret
 salas sup' disp' 2ª numo 22.

sed in quibus an principes seculares possunt g'n

in aliquo iure gentium dispensare Aragó su' art^o
3° corollari^o 3° sentit rempub^l pfectā qualis est erig
Alana posse illud abrogare nā in principio esse
sue abrogatū ē ius gentiū dispersionis rex oīa em
bona tunc coīa erant. item de iure gentium ē quod
uicti serbiant uictoribz et hi int^o xpianos captus
in bello n' efficit serbz. Vānes su' art^o 3° dub^o 2° on^o
4. idem sentit et alibi ius gentium posse abrogari ex su
mano beneplacito ut si rex hispanie uellet m^o abro
gare diuisiones rex in suo regno de cōsensu regni qu
ambiqz notabilit^{er} peccaret mortalit^{er} e^o bonam regni qu
bernationem. abrogatō tñ est valida. et concludit
qđ se solus rex hispanie n' possit derogare iuri genti
um de securitate legatorū regis galie de Guig tñ et ip
sius regis hispanie cōsensu bene possit derogari hoc ius
su' auctor^{is} prole adducit m^o Soto. Salan etz eodem art^o
in 2° discrimine idem docet qđ vānes et dubio sequenti
quantum atinet ad incōtates legatorū sentit eē ius in
mutabile et infert necessaria cōseq^u ex illo principio qđ
h'bi' n' ius et est. addit tñ legatos habere hoc ius nisi
bonū uolē reipub aut causa fider' aliud exigat. ides
re ipsa sentiunt Acoris 3° Thom lib. 1. cap^o 4 q. 7. Mo
lina tractatu. 1. disp. 5. paragrafo petes. et Suarez lib
2° de legibz cap^o 20. num^o 3.

Sed probabilis aparet n' posse unū principes
neqz in toto iure gentium neqz in aliquo speciali
dispensare et multo mīns eiderogare aut abroga
re. loquar in hac disolut^o de iure gentium precep
tuo cuius obligatō orta est ex uol^o oīum sū cōsensu
nam concessibum certū ē posse mutal^{it} accēpere ut
patet in iure gentium diuisionis et appropriation
nis rex qđ ut sū proprie loquendo n' spectat
ad ius gentium preceptum n' em qđ ut Guis
iuris fuerunt obligati homines ad diuidēdas

res ut supra significabam, sed hanc appropriatio-
nem concessit ius gentium ac proinde non repug-
naret iuri gentium preceptio neque in illo dis-
pensaret princeps qui ex consensu omnium suorum sub-
ditorum faceret omnia bona iura in suo regno quae possent
subditi cedere iuri quod respectu suorum bonorum hab-
bent atque ita et omnia bona iura.

quo supposito sic ostendit praesens resolutio quod le-
gis latet iuris gentium sive totius sive cuiuscunque iur-
is in speciali est totum genus humanum quod non potest
unum regnum dispensare in aliquo iure obligato-
re ex cuius totius consensu humane confirmat quod non po-
test aliqua provincia dispensare in iure civili cuius ob-
ligatio oritur ex cuius consensu provinciarum Hispaniae
et similiter Hispania non poterit dispensare in iure gen-
tium obligante ex cuius consensu omnium regnorum mun-
di nisi aliqua consuetudo allicui iuri gentium contra-
ria parvalem in Hispania introduceret atque ab omnibus
totius orbis hominibus cognita et ea non reclamarent. fun-
damenta quod quibus auctores citati ostendere conantur
aliquo fuisse dispensatum in hoc iure procedunt de iure
gentium consensu aut de impropria dispensatione rate
mutatis matre ut quod christiani in bello capti non fiant
servi non est dispensatio in iure gentium servitutis
iure belli. sed victores cedunt iuri quod habebant ad-
versus christianos victos in quo non contradicit iuri gen-
tium quod non prohibet peritiam cessionem facere neque
similiter prohibet principibus inanes credere subditos
ad dominium quod habere poterant in christianos be-
llo iusto captos. quod absque ulla dispensatione in iure gen-
tium potest in ecclesia statui ne christiani in be-
llo capti fiant servi. de quo videri potest Sobarrubias
regula peccatum 2^a p^a §. u. num^o. 6. et Salasch supra
scite 3^a num. 22.

3° dixerim^{us}. si ius naturale et gentium similitudinem
habeant in usalitate adue tri in hac differunt nam na
turale oib^{us} hominib^{us} est co^mune et solum per errores
aut ignorantiam pot^{est} alicubi n^{on} obligari. ius uero
gentium n^{on} semper est co^mune oib^{us} sed regulariter et fere
oib^{us} ut d^{icitur} d^{istinctio} supra affirmat. unde absq^{ue} erro
re posset alicubi obligare. 4° est qd ius naturale sine se
sumptum ut supra dixim^{us} n^{on} admittit epichiam seu
uero sine dubio locum habet in iure gentium siue d^{icitur}
in iure civili. ultimum est qd si ius naturale n^{on} oia bo
na precipiat oia t^{amen} mala prohibet nullum q^{ui} permittit.
at ius gentium aliqua mala permittit ut meretrices
et deceptiones in contractib^{us} que n^{on} sint enormes. at
pater suares supra illo cap^{itulo} 20. num^{ero} 3°. sentit hoc solu
habere locum in iure qd re uera est civile et per con
uenientiam et similitudine cum aliis aliis nationu
uocat^{ur} gentium: cap^{itulo} em^{endatum} precedenti a num^{ero} 3°. docet du
pliciter dici aliquid de iure gentium 1° proprie q^{ui} est
ius qd ois gentes serbare debent. 2° improprie qd s^{ed} sin
gula prouincie serbant n^{on} t^{amen} p^{ro} se et directe referunt
ad ois homines quatenus faciunt unam ciuitatem.

Aderte qd distinctio ista optima sit cui^{us} explicatio
nem bene prosequit^{ur} suares n^{on} t^{amen} obstat ius genti
um priori m^{od}o sumptum aliqua mala permittere res
pectu oium hominum quatenus sponunt unam con
munitatem qd ex prese notauit Martiengus lib^{ro} 5° noue
collectionis titulo. u. leg. 1^a glosa 1^a num^{ero} 3°. exponens
em^{endatum} legem in cause 2^a. §. idem pomponis ff de mino
rib^{us} ubi de naturaliter licere contractib^{us} se circum
uenire. idem q^{ui} habet leg^{em} item si pretio §. ult^{imo} ff loca
ti^o conducti affirmat particulam naturaliter intellige
dam est de iure gentium q^{ui} hoc iure permisa est decep
tio in actionib^{us} et locationib^{us}. et glosa 1^a §. u^{er}u
tatum idem pomponis eodem m^{od}o explicat uerbum

naturaliter de iure gentium.

Idem dicitur quod in iure gentium in partibus contractibus licet de iure De iure licet significare permissam et non puniendam est talis de iure gentium. Legem enim non est quod iuris est ex quibus causis maiores quod leges non prohibent id est de iure. sectio 3a de iure paterno.

sectio 2a de iure Paterno

Quod precipue se offert in presenti explicandum est an inter patrem et filium possit reperiri iusta pro cuius explicat supponendum est. quatuor est genera bonorum que filiis familias convenire possunt. scilicet Castrensia, quasi castrensia, adventitia, et profecticia. bona castrensia dicuntur illa que in militia acquiruntur filiis ut stipendia spolia et alia bello parata. lege castrense ff de castrensi peculio. preterea comprehenduntur sub castrensibus omnia bona movilia que a quocumque donantur eunti in bellum. scilicet ad ipsam militiam ut scilicet arma equi et alia huiusmodi. scilicet ad paranda necessaria ad sumptus in militia faciendos et generaliter omnia alia que occasione militie acquiruntur siue ex donante siue ex testamento ut si donatio fiat ratum coactionis aut notitie in bello habite. ff. de huiusmodi. et generis illa bona que in serbitio et palatio regis acquiruntur leg unica codicis de castrensi orium palatinorum peculio et leg 6. tituli 17 partita 4. actandem ea lucra que mediante aliquo tractu ex talibus bonis proveniunt et inter bona castrensia computantur. horum autem bonorum proprietas et usus fructus pertinet ad filium familias qui de huiusmodi bonis plenissimam administrationem et liberam dispositionem habet siue ex testamento siue quocumque alio modo ac si esset pater familias leg miles precipua. §. actionem et leg sequenti. lege ex

nota

ff de castrensi peculio et leg. 6. Titulo 17. partita 4.
de quo uideri pot gregorig lopes ad predictus locus parti-
tary Nabarrs cap^e et num. 141. silbestor uerbo pecul-
lium. l. 1. q. 1. 3. 4. et 5. et Molina tractatu 2. disp. 30.
uersq fines ubi ex leg ult^a codicis de testamento m^ulti-
probat supra dictam administratos bonoz castrensiu
n^o cogi pupilo sed solum puberi pubes auct de mascul-
cus post quatuordecim annos pletos. femina u^o post
duodecim pletos. leg finali codicis qdo tutores et e-
puela 2. q. 2.

Bona u^o quasi castrensia s^t illa que acquiunt ex
of^o publico ut aduocati iudicis, Tabelionis, medicu aut
professoris alicuius scientie uidelicet theolo que medicina
iuris prudentie aut alicuius ex septem artib^{us} liberalib^{us}
leg ult^a codicis de inofitioso testamento et leg 2. titulo
2. partita 3. Insuper bona que filiis donat^{ur} intuitu
p^{re}dictor^{um} munerum ut libri qui aduocato, contionatori
aut medico aparente sive a quobis alio dant^{ur}. idem est
de equo ad uisendos infirmos. idem de pecunia ad see-
emenda. preta que donant^{ur} a rege. l. regina. l. principe
spectant ad peculium quasi castrense leg cu multa
codicis de bonis que liberis et c^{etera}. deniqz suis 2. gen-
neris 2. bona que a filiis acquiunt ex p^{re}dictis of^o
aut ex beneficio ecclesiastico et que comparate laicor^{um}
cent aduentitia quasi castrensia sunt si post clari-
catum acquirant^{ur}. l. si donata sunt in patrimonio
ad suscipiendos sacros ordines ut habetur auctor^{itate}
presuiteros. l. 1. codicis de episcopis et clericis. si u^o do-
natio ista in patrimonium ad sacros ordines susci-
piendos a parentib^{us} fiat quamuis filis dominu
usum fructus et plena administrate rei donate
seal obligat in eam ad partitionem in aliis fratri-
b^{us} aduenire. dicunt auct sic oia bona quasi castre-
lia q^{uod} et si u^o castrensia n^{on} sint iure in pleno quo

ad proprietatē usum fructus et administratē ad filiū familias spectant atq̄ ita sicut privilegia bonorū castrensiū ut constat ex leg cū oportet in principio codicis de bonis que liberis. 2 q̄ 3 corij. s. doctoy de qua uideri poss nabarrg c. 17. num 142 sic ibi uerbo peculium 1. q. 6. et sequentibz Molina tractatu 2. disp. 231. ubi in fine docet testamentum filii familias deū bonis siue castrensi- bus siue quasi posse dici nullum aut subiacere que re in infiliosi testamenti si ascendentem aut descendentem pretereat aut in merito excedat aserit q̄ et uerem sentō doctoy. et si panormi long et alii op positum tradiderit et post iura autentioy nam ante se absq̄ dub legbat filio familias exceda re patrem quantum ad se bona ut per leg ult. co diū de officioso testamento. neq̄ obstat sicut de trine qd leges et iura dicunt filium familias libere de peculio castrensi. l. quasi. posse testari nam nihil ali- ud significat nisi eos n̄ prohiberi quā testari que- rant.

Bona aduentitia, dicuntur ea oia que filius acquirit sua industria labore aut fortuna et que aliunde quam a patre. s. intuitu patris ei offeruntur s. hereditario iure ad eum perueniunt ut si a matre. s. ab abis maternis ea accipiat dum modo n̄ sint castrensia aut quasi castrensia uide mo- linam supra disp. 232. lesium lib 2. de lushi- tia c. 4. dub 3. num 7. s. bonorū dominorū et proprietatē ad filium pertinet administratio u. usus fructus ad patrem quandiu filius manet sub patria potestate. patre uero mortuo ad ipsū filium et n̄ ad matrem neq̄ ad aliquos ascen- dentium spectat ita habet aperte leg cum oportet leg quecūq̄ quod die de bonis que liberis et

leg^a h^oculo 17 par^{ta} 4 est q^{uod} vis con^{sen}sus docto^{rum}
qui aliquos casus excipiunt in quib^{us} usus fructus
spectat et ad ipsum filium familias. 1° est si hunc
pater filio concedat q^{uia} hoc proprie n^{on} est patrem do
nare sed cedere iuri usus fructus est bona filii qua
re filius n^{on} obligat ad ducere in colat^{em} cum ceteris
fratrib^{us} p^{re}dictis fructus ut tenet adducere alia do
nata a patre q^{uod} aut^{em} fac^{er}e rat^{em} usus fructus possit per
tinere ad filium expressi habet lege cum oportet ci
tata. §. n^{on} aut^{em} versiculo sin^{on} aut^{em}. 2° est q^{uod}o filius al
iquid donat^{ur} aut relinquit ex testam^{en}to ea lege
et dicit^{ur} ut pater usum fructum inde n^{on} habeat
tunc enim fructus eor^{um} bonor^{um} ad filium pertinet
ut constat ex authentica excipit codice de bonis que
liberis et in authentica ut ligat matri collatione
3^a q^{uod} intelligi n^{on} debet de bonis in quib^{us} filius ne
cessario succedit ut optime notarit antoniz gome
ciz ad legem 4ta taruni num. 11. nequet enim testa
tor conditionem istam aponere n^{on} sicut n^{on} pot^{est} ex
cedere filium familias ita neq^{ue} eis patres prohibere
iure q^{uod} est usus fructum p^{re}dictor^{um} bonor^{um} habet.
4° est q^{uod}o aliquis donat^{ur} aut relinquit aliquid fil
io patre renuente nec uolente ullo m^o ut id fili
us accipiat. si em^{en} filius est patris uolunt^{em} id obti
neat usus fructus illis n^{on} pertinent ad patrem. legul
tima. §. siue est contrario codice de bonis que liberis
n^{on} em^{en} equum est ut pater qui contradixit commodu
ex eo reportet. 5° si usus fructus alicui^{us} rei filio rel
inquat^{ur} tunc enim pater nihil habet q^{uia} usus
fructus est quedam seruitus et seruitus n^{on} est alia ser
uitus. leg. 1^a ff de usu fructu legato. uide lesium
supra et molinam tractatu 2° disp^o 8.

ca^{usa} h^{oc} bona ouit^{ur} nota q^{uod} si proprietarius

et hanc res possit vendere pro pnetis in iure usu
 fructuario: at filij familias proprietarius
 nullo modo pot vendere aut alienare aut ali-
 enare aut obligare proprietatem aduentitioru
 in quibz pater habet usum fructum in iure pa-
 tre propter paternam reuerentiam. leg finali. §.
 filij aut codic de bonis que liueris e qd corp con-
 sensus doctor apud molinas lib 2 de iur genis
 cap. 9. num. 20. et sanctium lib. 6. de matrimo-
 nio disp. 33 num. 7. et 9. ubi probat ne de iure cas-
 tele posse filium per uiam contractus disponere de
 3a p. bonis bonis absq licentia patris habentis in illis
 usum fructum bene tñ poterit de iur bonis testari de
 iure castele ac prouide ad libitum disponere de tertio
 suoz bonoz in duabz nam qd alijs partibz necessario
 succedunt parentis ut habet lege s. taruri que e ad 4.
 tituli 4. libri 5. noue collectionis uerum e de iure
 communi de iur bonis aduentitij filium n posse
 testari ex de patris consensu et tñ si illor habeat
 usum fructum ut constat ex prese ex instituta qui-
 bz n e permillum facere testamentis in principio
 et leg qui in potestate ff de testamentis de quo in
 re cor uide Agrorum Rom 2o lib 2. et 23 qd 10.

Deniq bona profectia dicunt illa que profec-
 ta sunt ex bonis paternis aut proxime et prin-
 cipaliter eius in iure donata. ff. ita collegit ex § igitur
 uer siculo sancitum est. instituta p quas person-
 nas nobis acquirant et leg s. titulo 17 partita 4. no
 tñ ois conueniunt an lucra que filius acquirat
 ex pecunia. l. ex re alia patris sint profectia. l.
 aduentitia. communior s. est. qd quando oisq fi-
 lius cu suis parentibz habitat et ex eoz bonis sub-
 tentat si ex bonis patris suo labore et industria
 aliquid lucrari faciat lucrum profectium erit

1° 9^a filij nomine patris et in ius a modus 128
num negotiat imo neq in praxi posse exigere in-
pendium sui laboris et in dultre spende Molin-
na tractatu 2° disp^o 234. § qd. si vero filij et si
a patre sustentet pecuniam aut rem aliam inf-
fructiferam patris suo nomine atq in ius damna
et commodum et n' patris negotiet ut si dan acci-
pit a patre aut pater mutuo ei dedit tunc totus lu-
crum suum et damnum ad filium pertinet et solus
tenet restituere patri qd **tabulo** ex cepit et si aliquid
dignu subsequutum est et si iniusta probate talium rex-
a proinde porta lucra proprie et adventitia et nu-
profectia quoniam in casu filij n' administrat
bona et bona patris neq ullo periculo patris sed sol-
lum periculo suo q' quem ad m'u periculus ad ipsum
solum spectat ita et debet spectare commodus de quo
videri poss Molina et Acor supra lib 2° c^o 23 § 6. So-
num bonoy dominium administratio et usus fru-
tus pertinent ad parentem a quo st. profecta. ita et
stat ex iuribz citatis. aduertunt tri doctores hanc doc-
trinam regulariter e' intelligendam q^a qd filio a patre
tibz dat' ut sacros ordines suscipiat et qd filie da-
tur in dotem aut filio donat' ad nuptias et a pa-
rentibz q proficiat et postea cu fratribz ad partitio-
nes sit asserendus dominium tñ p'inet ad filium
aut ad filiam imo et fructz percepti usq ad mortē
patris ita st. filioy ut ad partitionem n' sint adu-
cendi ut optime explicuit Molina disp^o 233.

2° supponendum est filios posse 2° considerari
1° ut st. sub poteste patris 2° ut iam esempti a pa-
trina potestate. 1° m^o dicunt filii familias ut be-
ne silvester uerbo filius familias. 2° modo p'dictu
nomen amittunt et sui iuris e' dicunt' ut stat
ex leg item et ex leg nam ff de iij qui sui. l. alie

ni iuris ff. patrie aut potestatis plures ff. effectus qu
 of late pro se quit glosa q. ius aut instituta de pa
 tria poteste. prius aut quam preu. puos referamus,
 aduertere oportet filios de iure castelle solus e de
 poteste patrie n. aut alioy ascendentibus. de iure u.
 coias supremo ascendenti masculo set in sua po
 teste ois descendentes suos p. linea masculina si
 ue masculi siue femine siue soluti siue iugati du
 modo legitimi sint quamvis 25 annos excedant. quo
 supposito is effectus cuius patrie potestis e ut p. se loquen
 do pater habeat usum fructum et administrationes
 bonoy aduentitioy et in bonis profectitiis p. se usu
 fructum et administrate habeat et dominus ut ias
 notariung. 2. et ut pater necessitate coactus possit uerde
 re filium a m. illum interficere ut statuit lex q.
 titulu 17 partita 4. ubi dicitur legitimum e patri que castru
 sibi a rege commissum habet occidere et comedere
 proprium filium ne ob ipsius famam castrum absq.
 tibus capiat et ne ipse pereat. hoc em barriuale e. et
 ut recte rationi repugnans. 3. e. filiu in posse con
 tendere in iudicio cu patre in cuius poteste est nisi
 de castrensi aut quasi castrensi peculio. leg. l. i. nu
 lla ff. de iudiciis. leg. actiones ff. de actionibus et ali
 bi sepe in iure iudici. quidam alii casus excipiunt
 in quibus ascendere poss. ad inuicem in iudicio quasi
 mul. cu aliis casibus patrie potestatis uideri poss.
 apud molinam supra tractat 2. d. 2. et d. et de
 rium supra cap. 1. q. 6.

Multipliciter hi pot. filius a patria potestate
 liberari. 1. m. e. p. mortem nat. patris. de iure
 castelle. na cum de hoc iure filius in solius
 patrie poteste sit p. sola mortem patris liberat
 a patria potestate. de iure u. co. hoc stringit qua
 do mortuo illo in cuius potestate erat in manet

in, infra eum alig ascendens p linea masculinam
in cuius poteste residat talis filig familiar 22 e p
mortem civilis in cuius poteste erat est aut
mors civilis perpetua deportatio faminis in in su
sam ob malefictum capitale. instituta quibz mo
dis ius patris potestis solbat q cu aut. si uo pater in
hoc perpetuo exilio oibz suis bonis n' pibet n' cset
mori civiliter ac proinde filig n' egredit patriam
potestes de quo vide legē 2^a et 3^a titul 18 parhita 4 ad
hunc mō reducit cum pater sit serbz ob missum
aligq crimem. seu em serbitus e mors quida civilis.
3^a e per heresim patri nā apunito in quo pater
in heresim incidit quamc crimē occultus sit et senta
n' sit lata filig liberat a patria poteste ut habet 2^a
q ult^a de hereticis in 6. Ad mō. si pater suus cont
trahat incestas nuptias. 5^a mō. si filius fiat episcop
pus. l. cardinalis aut cōsiliarig regig. l. pater aut
in religione aliqua profiteat et de iure castelle p
matrimonio nūm cōtractum et in iuris parentibus
ac tandem p em anu pationē qdo s. patre et filio
coram iudice ordinario sparentibz ex utrig q' sen
su fit relaxatio aut solutio patrie potestatis ne
quibz mō late tractant auctores q' tati molina dis
put^a 229. et Acorig cap^a 20.

3° supponendum est in parentibz deponeri et
ius aliud corē ipsis cum aliis quibz aliud propri
um fundatum in titulo paternitatis s' ius tribu
it potestatem ad tuendam propriam uitam ad utē
dum propriis bonis et ad similes alios effectz. qd ius
fundat^a aut in ipsa nat^a aut in aliis titulis et
causis rate quaz habet pdictam facultatē que ut
superis diximz infert obligatē in aliis ut ab ip
sis n' le dat. alterum u^o ius qd in paternitate
fundat^a ne corē e oibz quibz ne oibz q inducit

obligat^o s^{ed} filiis tm qui ideo tenent^r ad prestandus
parentib^{us} honorem obsequium et iudicium sicut prop
ter simile ius existens in filiis obligant^r et parent
es ad filior^{um} educat^o et gubernat^o.

Hui^{us} suppositis sit in on^e ius fundatum in pater
nitate neq^{ue} proprie est ius neq^{ue} uirt^{us} inclinans ad ser
uandum illud illesum est uirt^{us} iustitie particularis. Sec
on^do sine dub^{io} est iusta mentem d^{omi} Thom^{ae} Sic art^o 9° et
Arist^o 5° et 6° cap^o 6. et pt^o 1° rati^o s^ua q^ua ius ppria
dictum n^{on} redit^r nisi ost^{en}duendo equalit^{er} inter datum et
acceptum. s^{ed} ius fundatum in paternitate redi potest
qu^{on}iam constituat equalit^{er} inter datus et acceptus q^uo il
lud n^{on} est proprie ius neq^{ue} ob^{jectum} particularis iustitie. ma
ior ex d^{omi} Thom^{ae} constat et pt^o minor q^ua filii n^{unquam} re
dunt nec redere poss^{unt} parentib^{us} equali pro beneficio
ab eis accepto s^{ecundum} Arist^o 9° et 6° cap^o ult^{imo} et tri
satisfacere poss^{unt} obligationib^{us} prouenientib^{us} ex iure
parentum n^{on} em ad imposuilia obligari poss^{unt}
q^uo si illi redere poss^{unt} parentib^{us} ius illis debitum n^{on}
ost^{en}duendo equalit^{er} inter datum et acceptum. Confir
matur q^ua ius ppria dictum est ad alterum s^{ecundum}
moralis estimationem distinctum. s^{ed} filius non
respicit patrem ut aliquid moralit^{er} a se distinctum
q^uo ius p^{ro}dictum n^{on} pot^{est} e^{ss}e proprium ob^{jectum} iustitie
particularis minor est q^uo est pt^o maior q^ua ius ppria
dictum cui^{us} opponit^r ini^{quum} est quid morale q^uo
pot^{est} reperiri nisi respicte persone distincte s^{ecundum} mo
ralis estimationem.

pt^o 2° q^ua ius fundatum in paternitate ualde
asimilat^r iuri q^uo acquirit^r p^{ro} beneficio alteri
collatum ad q^uo redendum inclin^{at} gratitudo. s^{ed}
ius q^uo acquirit^r p^{ro} collat^o benefici n^{on} est pprium
ius neq^{ue} ob^{jectum} iustitie particularis q^uo nec alibi
red^{itur} q^uo in paternit^{ate} fundat^o. Confirmat^r quia ad

ad reddendū ius fundatū in paternitē inclinā p̄
tas ut p̄bat d̄ Tho infra q̄ 80 art̄ 1. et q̄ 101 ar
t̄ 1. et 2. et 3. Id p̄tas n̄ ē iustitia p̄prie dicta
ut ibidem docet d̄ Thomas q̄ p̄dictum ius n̄ ē
p̄prium nec r̄gurosum quale ē id qd resp̄dit ius
titia particularis.

Ratione eius illud qd cōtē ē orb̄g quib̄g n̄ fund
dat in paternitate. Sabet propriam ratē iuris et
ob̄iecti iustitiē particularis et si ad filiū sp̄pare
tur. Oppositum huius sentit Carelang sū art̄ 4. exij
hmat q̄ ē m̄t̄. d̄ Thome et Aristis quem secutus
fuit ualencia 3. Thom disp̄ 5. q̄ 1. s̄ in merito
refert d̄ Tho pro d̄ria sentē nā sū art̄ 4. ad 2.
exp̄se doctrinas 3. sup̄positi proponit. disting
quit em̄ 2. consideratē filiū ac serb̄ s̄. quatenus
filiū aut serb̄. aut quatenus quidam s̄. p̄prie
n̄ m̄o affirmat de figure p̄fectam uos iustit. iu
ris q̄ ut sū filiū ē aliquid patris et serb̄ ali
quid domini. ac posteriori m̄o fabeti intr̄ eos suo
m̄o ē iustitiam q̄ ut sū filiū s̄. serb̄ ē aliquid
s̄m se subsistens ab aliis distinctum. et aliqua le
ges dant de iis que s̄. patris ad filiū s̄. domini
ad serb̄um. Arist similiter 7. ethicor̄ cap̄. 11. p̄bat
eandem ē ratē de amicitia ac de iustitia et neut
ham ē intr̄ dominum et serb̄um qua serbus est be
ne h̄i qua s̄o est. et idem a fortiori intelligit de pa
tre et filio. clarig de iis loquit. 5. ethicor̄ cap̄. 6.
ubi affirmat n̄ ē iustitiam ad filiū quādiu
parib̄ ē et n̄ separat̄ s̄. uicinat̄ ap̄ patria po
tēte q̄ n̄ obs̄erue indicat qd si separat̄ fuerit
et liber ap̄ patria potestate poterit intr̄ ipsos et pa
trem reperiri iustitia. p̄ter d̄ Tho et Aristē idē
et defendunt magist̄. solo lib̄ 3. de iust̄ q̄ 1. ar
t̄ 4. in mediata ante solutē argumentorum

et 2^a art^o 2°. Similiter inmediate ante argu-
 mentum solute uariet sic art^o 4 dub. 1° me 2^a. Ar-
 ragon ibidem dub. 1° me 1^a. Salon ibidem dub.
 2° ubi optime explicat et ostendit ueritate istas
 Molina tractat 1° disp^o 6. & Carietang Vasquig
 et Thom 1° in 1^a p^e disp^o 85. et plures alii qui do-
 cent filius teneri ad restituenda damna illata
 parentibus et hi supponunt isti restit^o e^o actu ius-
 titie. p^o 9° me 2^a illud ius iure oib^o iuribus
 q^o in patre reperit uniformiter respicit o^o p^oson-
 nas distinctas ab ipso patre q^o respicitur eorum. Sa-
 bet ppriam rationem iuris ac p^osequens respicitur filii.
 Constat q^o ex hoc iure orit obligatio in filio n^o us-
 surpandi bona parentis sine illius consensu et facti-
 onis restitutes si illa usurpauerit ut docet cons-
 senta in super ex simili iure q^o si filius in bonis
 castrensis probent patri obligatio n^o usurpandi
 talia bona et ea restituendi si illa usurpauerit
 ut habet leg^o si quis uxori & ar^o aut ff de furth^o
 nisi fuerit ad allendum filium. Hanc exceptionem
 addo q^o q^o filius ppria sit bona unde possit subste-
 tari n^o tenet parens cum propriis bonis alie sed
 potest prebere ea alimenta de bonis ipsius filii ut no-
 tarunt Nabarr^o e^o q^o manualis num 136. Molina tra-
 ctatu 2° disp^o 234. & sine colligit et Casius lib 2° de
 iust^o e^o 4 dubitate 3^a num^o 8 q^o inter patrem et fi-
 lium dat ius q^o e^o pprium obtin^o iustitie.

Sed dicitur unitate que e^o inter patrem et filium im-
 pedire ne det aut inter illos intercedat iustitia; sed ea
 est quia pater et filius s^o duo supposita habentia di-
 uersas operat^o que poss^o in uicem agere et pati. et
 tum e^o q^o pater et filius n^o sprant in hac me^o ni-
 si qualiter s^o s^o q^o predicta unitas o^ono materi-
 aliter se habet. ac tandem q^o uerbum diuinum

satisfecit patri de rigore iustitiae in uerbis sententiae
theologorum et tri filii in diuinis magis ungetur in
patre quam in humanis quod unitas patris cum fi-
lio non impedit rationem iustitiae.

2° potest inquit quod si filii sit emancipatus aut si habeat
bona castrensia aut quasi castrensia potest inire
contractus cum parente ut constat ex leg. 2^a ff. de contra-
henda emptione et leg. 2^a titulo 5° partita 5^a sed
ordinem obseruandum in stractibus praesertim iusta
quod inter patrem et filium potest et iustitiam. Constat quod
si filii patrem defraudauit in bonis temporalibus
non peccat contra pietatem neque tenetur confiteri factum
fuisse patri. sed solum peccat contra iustitiam et peccatum
est eiusdem speciei ac si aduersus extraneum
fuisse factum quod uere inter patrem et filium ius-
titia reperitur si considerentur quatenus diues aut ho-
mines sunt.

Aliqua tri ex multis quae est ius paternum po-
terant examinare obiter elucidabimus. 1° quod du-
bitauit aliquis an si filii ex bonis parentis ali-
qua insumat sine ipsius patris facultate: teneatur
ad restitutionem. et non procedit dubium de bonis cast-
rensibus aut quasi castrensibus quod sicut non patris
sed ipsorum filiorum quo ad dominium et liueram eorum
administrationem. Nec similiter est dubium quod
de filiis sumit ex bonis paternis ad suam congruam
substantionem ea quae ad hunc finem requi-
runtur. nam sicut bona insciis imo inuitis parentibus
sumere possunt filii ut notarunt di. Thomas
in 4^a distinctione 15^a quod 2^a art. 5° quaestiuicula 2^a
ad 2^{am}. Nabarrus supra salon infra quod 66. art. 3° §.
ad 2^{am}. est quod communis s. doctorum quae hanc limitate est re-
cipienda s. quod filius non habet propria bona qui-
bus sustentetur nam si ea optineat pater non

tenet illum alere ut modo notarimus. Nominè et
 alimentoy leges et iura: in eis intelliguntur, quæ per
 tinent ad cibum et potum. deinde quæ ad uestitus
 et lectum. 3° quæ ad habitatus. Leg. legatis ff. de al
 imentis. l. ciualis legatis. et leg. uerbo uictus 48. ff.
 de uerboz significat^e. et leg. si quis a liueris & no
 tm^o alimenta ff. de agnoscan^dis et alendis liueris
 precipue ad iuncta glosa ibi. et lege secunda titu
 lo decimo nono, titulo decimo nono partita qu
 arta.

Nominè et alimentoy ueniunt me dixi ut e^o uis
 opinio doctorum apud Pontanum tractatu de alimentis
 cap. 1°. et ex sumistis Silbestri Angelz Rosela Tabiena
 Armila in uerbo alimenta idem sentiunt. 5° in pen
 sa funeris si moriat^{ur} et competentes expense pro aia
 defuncti ut uidere li. apud molinã tractat. 2°. disp^o
 263. & alimenta. Tandem inter alimenta spulantur
 quæ ad disciplinas et artes honestas addiscendas spe
 tant imò quæ pater insumit in quacumq^e alia re per
 digenda et si sit ars mechanica Suisq^e modi sumptus
 inter alimenta spulant^{ur} ac proinde n^o tenet^{ur} filius
 ea afferre in partitionem ut habet^{ur} leg. 5ª titulo. 15.
 partita. 6. et leg. 3ª titulo. 4. partita. 5^a. et leg. qui fili
 um ff. ubi pupillus et cet^a. Hoc supposito dubium pro
 codit^{ur} reclusis alimentis an de bonis parentis possit
 filius aliquid accipere absq^e honore restituendi.

Respondet filium p se loquendo mortale peccatum
 committere et ad restitu^{end} obligari si a parentib^{us}
 bona accipiat, imò et si filius insumat bona aduen
 ticia quoy habet dominium et propriet^{em} tenet^{ur} resti
 tuere fructus qui ad patrem pertinebant. Hec doctrina
 uis e^o doctorum quamvis aliqui n^o sub iis terminis
 loquant^{ur} uel den^o poss^{unt} habere illis num^o. 136. cap. 17.
 Nabarra lib. 3°. de restitu^{end} c. 1°. a num. 72. Imanu
 el

secularibus q̄ conmittere disposit̄ pecunie.
 ex dicitur stat̄ n̄ ē neq̄ss̄ ex p̄sum p̄son
 hij uolunt̄ ad liberandum filium ab honore
 restituendi s̄ suffragie intr̄ p̄tatiōem ut in
 iij. et filijs casibz sufficienter p̄sumit quando
 s̄ filii aliqua minutiona sibi accipiunt et insu
 munt. p̄sumēdum em̄ ē parentes uelle permi
 ttere filio. ut pro sua condit̄ et statu minutio
 res sumptus cōficiat. ut aduertunt in speciali docto
 res similiter q̄do pater fauē ut donaturz si filius
 audeat rogare de quo Nabarrz. c. 17 manually
 num. 133. ex sent̄a Carletoni et Adriaeni et tū et
 si dum uersat̄ in studiis uel extra domū patern
 nam expendat more aliorz sue conditionis in lle
 mosinijs ludis et hōnestis recreationibz. p̄sumi
 tur em̄ pater id permittere. a. tandem q̄do pater u
 det filium accipere ex p̄p̄rijs bonis et dissimulat.
 2.º. pat̄ filius p̄cedens liberari ab honore
 restituendi id q̄ ex bonis paternis insum sit. s̄
 si pater ex bonis castrensibz aut quasi castrensibz
 filii accipiat ultra id q̄ requirit̄ eisq̄ alimenta. s̄
 em̄ filius n̄ obligat̄ restituere patri si id q̄ pater ac
 cepit n̄ excedat furta ipsius filii imo et si filius n̄
 sit usurpauerit ex bonis paternis in casu poterit
 tantundem repetere et si n̄ audeat licet ei ouel
 uti compensacione aul̄ repetere a cōsueuētibz q̄
 ualde notm̄ ē a ofensarijs affirmat̄ casus supra me
 mero. s̄o. ne facile cogant filium ad restitut̄e qu
 ando fructz beneficii ipsius filii percipiunt a pa
 tre.

3.º. potest liberari a p̄dicto honore restituendi qu
 ando n̄ uallet restituere nec tenebit̄ ē furta ad du
 cere in partitionem, si alii fratres tantundem
 inordinate insumissent, s̄ em̄ locus ē cōpensat̄.

qua pot disponere valida erit donatio, qd si ter-
 tium et quintum excedat incrementus computan-
 dum erit illegitima. et si excedat legitimum am-
 tertium et quintum: tunc quoad incrementum
 erit invalida. 2^a via e alimentorum nam sic bo-
 na que filius insumit poss donari a patre tan-
 quam alimenta, pot em parvis plura alimen-
 ta uni filioy quam alij dare. et per alimen-
 ta et poss sumentur intelligi bona necessaria ad
 sumptus quos debent eis de ratione facere
 consueverunt ut ad recreationem donat^{es} et tunc
 sine lesus moderatus et similia ut optime no-
 tauit Nabarrus titulo de redditibz ecclesiasticis q^o 1^a
 monitione 36. loquens de congrua sustentate bene-
 ficialioy et Molin supra disp^o 242. § ut u^o et
 2° Thom disp^o 274. § eisdem. imo et si filius sic bo-
 na a patre donata cum feminis in ludo aut alio
 modo inordinato insumat n tenet restituere co-
 riam pater n e in uita quoad sumptus sed quoad
 modum. ac proinde patet et paternam obedientiam
 quam e iustitiam peccat ut ex parte notant sots
 lib 4 de iusta q^o 5^a art^o 2° Nabarrus cap^o 17. numer^o
 164. lesius supra num^o 47 et Molina supra disp^o
 242 § ut uero. ubi addit neq meretricium aut in
 gub ludo lucratus e p^o dita bona teneri ad restitu-
 dum. si hi uoluntas patris uino est ut filius ea uia
 dominium n transferret et ut qui ea acciperet
 restitueret tunc accipiens restituere teneret.
 uerum est qd qdo pater uino n uellet ut filius eo
 pacto n insumeret n^o bilominus post quam insu-
 tum est restit^o n exigit n^o erit p^o dita obligatio
 restituendi. Sic auq de pluribz patribz merito
 existimari pot qd quantitas n^o e magna. preter
 hinc cu intelligant n religiois. s^o iubenibz

ad taxandam quantitate sufficiēte ad peccatum
morte filijs uo qui extra domū patris peregrina-
tur et in curia aut scolis residunt, sumptibus
q̄ patris alunt concedunt doctores ut in lu-
dis et similibus recreationibus in sumant uiges-
simam p̄centum quā patribus metūt ad subs-
tentatē ita Magister solo lib 4 de iusta q̄ 5^a art
2° § ad not^m su Nabarrg cap^o 20 manualis nu-
12. salon q̄ 5^a de dominio art^o 6. in dubio per
multimo et dicit eū uicem. Aragon Vānes molin
Valentia le sig loij postea citandis uideri et pot
Rebelg lib 12 de obligationibus iustitiā q̄ 4 nu 3.
ubi a firmat sane sentā eū hoc sp̄ in scolis recep-
tam. a sent q̄ qd quo pater fuerit ditior et in
maiōri statu tanto plura presumend q̄ erit
concedere filio familias. ex quo bene inferit
qd quo fuerit pauperior eo minora cogdit pa-
ter.

Sed in quibus 2°. an filijs familias possit a-
plius lucrari quam perdere ab eo qui aliena-
re uallet ut an filijs qui pot perdere quinq̄
possit lucrari decem et plura. multi a firmat
n^o posse et obligatum eū ad restituendum lucrū
qd exigit numos quos ipse pot perdere ita Castig
lib 2° de leg penali cap^o 2°. corolaris 3°. Cobarru-
bias in regula peccatum p̄ 2°. § 4 num 4. solus
lib 4 de iustitia q̄ 5^a art 2°. aragon 2^a 2° q̄ 32
art 7° § sed dub est. pagin 766. et uidet faber
molin l^o 2° de iusta disp^t sig § dub e et alii.
fundamentus est q̄ alias stratis eēt inēqualis un-
no nulli periculo perdendi se exponendo, alio q̄
predicto periculo se exponendi. alii uo theologo-
simpliciter a firmant filius familias posse pl^o
lucrari quam perdere.

4° q^{do} pater e' irrationabiliter inuitq' e' sumptq'
 quos eidem filii rationabiliter faciunt sm suus
 status et conditionem bona em paterna in iis
 in sumpta n' obligat' filios patri restituere.

ultimo alii addunt ultimam causam stipen-
 dium s. filio proportionatum pro labore et indu-
 stria adhibitis in administrat^o bonor^u patris. ita
 ut hoc stipendio compensare possit bona a patre
 accepta. ita sentit Casig sup num. 31. et refert profe-
 Nabarrum. nos tr^o ex sent^a Moline uers^o finem i.
 supositi diximus pdictum stipendium n' e' de ius-
 ticia debitum presertim si filios parentum bonis sus-
 tentet q^a eis obsequia presumunt profecta ex fili'
 ali' gratitudine et eo pacto a parentib⁹ recipiunt
 de quo uideri pot Nabarr^o cap^o 17 manualis num
 143. sed quambis filios n' possit auctoritate sua fir-
 ta facta pdict^o stipendio pensare pater tr^o pot illud
 ei donare preter tertium et quintus et preter alimenta
 ut e' uis sent^a doctor^u apud molinam tractatu 2°.
 disp^o 243. et Accorinum Thom 2°. lib 2° c^o 24. q^o 2°.
 §. queres. ubi affirmant remuneratorem dona-
 tionem ualidam e' et extra sententiam de totu bonoru
 agerbo et n' de sola portione de qua pater pot dispo-
 nere.

sed in quibus aliquis que na sit quantitas quam
 filii posunt in sumere dum in paterna domo mor-
 rant aut extra illam sunt sine peccato mortali et
 obligate restituendi. Et doctores uix n' taxare hanc
 quantitatem sed eam relinquunt taxandam pruden-
 tib⁹ consideratis parentum conditioni, filiois statu
 computatu patrimonio et filiois numero de quo
 uideri poss Nabarra lib 3° de Restitutione cap^o 1°.
 num. 72. et Casig supra num^o 76. qui aduertunt
 cum filiis n' e' agendum sicut cum extraneis ad

quia filius uerq̄ e' dominus et ad ministrator qu
antitatis quam i. potuit ludo exponere et no
mine proprio, in proprium damnum et commodu
illam exponit periculo q' lucrum ex illa ortum
n' pot' e' bonum profectuum iusta superiq̄ dicit
ta.

Id dies q' lucra ista saltem erunt bona adue
tita s' filius familias n' pot' alienare p' ista
bona ut stat' ex dictis q' neq' poterit filius p'dicta
lucra ludo exponere. De negando minorem un
niuersaliter intellectam. nam cum filius extra mi
tit e' bonus ex quibz uiuat p' consuetudine que
habet cum legis pot' disponere de lucris patris co
sentiente interpretatiue nisi est ingens summa. ut
optime limitat Molina sup' num' sequenti ubi do
ctore tradite subscriuit et Acorig' 3° Thom' lib. 5° c.
26. q' 2^a & sequit' ex dictis aserit posse filium fa
miliar' ludo exponere que ex suo labore industria
aut seruitio acquirit extra domu' patris institutus
lege ch' Asinum lib' 2° de iustitia c. 26. dub' 5° num'
34.

Ultu' est rat' donationis illiq' qui alienare pot'
filius familias plus poterit lucrari et unico
lactu quam perdere poterat. q' filius n' tenet'
restituere lucrum qd' alius donare conset', sed
donare conset' n' solum qd' pro iniuria ducet ob
blatam restituere sed et qd' n' lucrandi s' recre
ationis causa ludere uoluit n' ignorans alteri
us impot' ad perdendum et bona perdita n' sunt
magni momenti q' in hoc casu filius familias pl'
poterit lucrari quam perdere.

ex dictis inferit filium qui iam perdidit
illa quinq' que ex uoluntate interpretatiua patris
poterat expendere aut cu' meretricibz alio ue

Dicitur in dicam que probabilius a uideat ^{est}
 in p^{ri}ncipi^o nos n^o loqui de filio familias qui lud
 die bona castrensia aut quasi n^o in i^o ita se
 habet ac si pater familias esset et pot^{est} o^{mn}ia illa lu
 do exponere et lucrari o^{mn}ia alia que quodlibet po
 test alienare de hoc em^o n^o pot^{est} est stroversia. n^o est
 quantum est ex u^o stract^u ludi unico iactu n^o pot^{est}
 lucrari ab uno quoc^uq^{ue} ludentium nisi solum qu
 atior aut quinque que ipse pot^{est} perdere. hoc em^o
 p^{ro} fundamto i^o sent^{ent} quia aliter n^o serbaret equa
 litas. Dixi ab uno quoc^uq^{ue} ludentium q^{uod} si sint u^o
 quinque simul ludentes poterit lucrari u^oginti ab
 uno quoq^{ue} totidem q^{uod} ipse pot^{est} perdere nepe quatu
 or. et in hoc serbat equalitas q^{uod} unq^{ue} quisq^{ue} tot
 pot^{est} perdere q^{uod} ab uno quoc^uq^{ue} seorsim sumpto pot
 lucrare. et tum et q^{uod} q^{uod}o cu^m duob^{us} ludit dup
 plo maiori periculo pecunia exponit. et si cu^m
 trib^{us} triplo maiori et sic deinceps.

3° est filium familias p^{er} uarios act^{us} ludi
 posse plura lucrari quam ab initio amittere pote
 it ratio est q^{uod} ad equalite^m ludi solum requirit^{ur}
 ut possit casor tot perdere q^{uod} potuit lucrari. si
 filius qui pot^{est} ab initio perdere i^o iactu quinque
 potest u^o alia quinque lucrari quo posito habet
 bit decem que exponere possit 2° iactu et cu^m illis
 alia decem lucrari que cum priorib^{us} efficiunt u^o
 ginti et hoc progressu serbata semper equalitate
 et iusta ludi poterit plura lucrari dum m^o sem
 per in eodem iactu quantitas quam lucrati non
 excedat quantite^m cui^{us} filii est doming et quam po
 tuit recte ludo exponere. et tum et q^{uod} iam pauper
 qui n^o pot^{est} perdere nisi quinque ludens cum d^{omi}no
 n^o possit lucrari nisi quinque q^{uod} null^{us} doctor^{um} di
 xit. Nec censeri debet lucrum bonum profecti
 um

in insum sit si adue ludat et lucret teneri ad
 restituendum lucretus q^a de solus possit expendere
 quinque in sumptibus perinde si habeat ac si ias
 ludendi sine ulla pecunia et sine ullo periculo
 perdendi q^o nihil potest lucrari ut equalitas ad
 ludum requisita serbet. uideant de iur. dictis
 Nabarr cap^o 20 manual ubi e^a solum inquit
 oley smunitr contrarium presuponunt. Molin
 sup usq^o ad finem disputat. Lesig sup precipue
 num. 37. et 38. et in hoc ult^o num^o ex sent^a Na
 bari inquit filium posse lucreum exponere
 ludo q^a pater ad id tantam facultate dare q^o set
 Rebell^o 2^a p^o de obligationibus iust^o lib^o 12 q^o 4 n° 4.
 Salon q^o 5^a de dominio dub^o penultimo. Acoris
 supra illo cap^o 26 p^o uarias q^os, vanez 2^a 2^a q^o 32
 art^o 7° in dub^o c^a 3^a dictus de home m^o 3° et in
 fine dubii aserit qd^o cu^m pater reddat filio copias
 exponendi fortune ludi quinque aureos tante et
 concedit copiam exponendi oie lucreum qd^o inde
 reportat iusta leges ludi. et Valentia 3° Thom^o dif. 5°
 q^o 6. puncto 5° q^o 2° uersiculo 3° obseruandus exiit
 em de promissis doctrinam tradit. fundamen
 tum pro e^a s^a adductum ex dictis dissolutum
 manet.

Id ne doctrina que propter confessorios dicta est
 aliuu^m occasio ludendi sit legat Nabarrum e^a 2^a 3^a
 manual num^o 59 ubi intr alia inquit scilicet
 Castium peccare qui in studendo notarum lib^o
 negligens fuit si impensis alienis et si pro
 priis studeat et multo magis si perditu^m Co
 na in computationibus, venereis, l. Cusi cup
 et id genus alij impendat et tenori fratri
 bus restituere p^o sibi a parentibus datam. di
 cit q^o est uis sententiam. Legi et poss^o albarr^o.

2° obserba filiæ spurie et si filiæ clericali sint
donari posse a parentibus in dotem omne id quo ipsa
per totam uitam indigerit ad sustentationem alimentam
attentis circumstantiis succurrentibus. ita Nabarrus
sup. nu. 10. qui extrare agantem P^u si que straxim
sonare uidetur optime interpretatur. fundamentus
nabari est q^d qui potest filiam spuriam alere, po-
test et eam dotare unquam loco alimentorum succedat
dat ut ex Bartolo et alijs refert ibi Nabarrus et
q^d cor^o s^a apud cobarrubiam in epistola p^o 2^a.
cap^o 3° § 6. num^o 11. de quo uideri potest Paulus con-
mitibus lib 1° responsionum moralium q^o 75. ad-
dit et Nabarrus sup. posse predictam filiam dota-
ri ex fructibus beneficij. ipsum q^d inter alios seq-
quitur Acoris p^o 2^a lib 2° cap^o 4. q^o 2°. et q^o 3° eius-
dem cap^o inquit constituitur p^u quintum solum ab-
rogare omnia privilegia et gratias speciales spuris
concessas nisi in ipsum ius commune.

Nota 3° q^d si dos excedat potentia alimenta
excessus ipso iure est nullus et proinde repeti potest
ab heredibus parentis talis filiæ imo et antequam
petatur tam ipsa quam maritus tenentur
illum in foro conscientie restituere nisi maritus
ignoraret illam esse filiam spuriam et pater
careret legitima prole. in quo casu non obligatur
filiæ neq^{ue} eius uir ad restituendum excessum ut
optime explicuit Molin tract 2° disp^o 162. § in
dotem ubi addit dissoluta matrimonio non po-
sse heredes parentis repetere in excessum illud
si ex filia et marito maneret proles. q^{uod} in ma-
riti iniuriam uideret.

Nota 4° non solum parentes obligantur ad alim-
entum filios spurios sed ab eis et in parentes de-
fectu, iuxta legem penultimam ff de liberis

Hanc p[er] e[st] nimis co[n]sta[n]s. i[n] de iure civili, ex prese[n]te
 set aul[ic]entica ex complexu codicis de incestuos
 sis nuptiis, et aul[ic]entica licet patri codicis de ma
 talib[us] l[ic]ueris, et alibi sepe in iure civili par[te] si
 b[us] prohibet filios spurios alere. 2^a pars aper
 te colligit ex cap[itu]lo cum habere deb[et] qui duxit in
 matrimonium quam pollicit[us] p[er] adulterium i[n]bi li
 beris suis sin[te] q[uo]d eis sup[er]tunt facult[ate]s necessaria
 subministrant. e[st] q[uo]d odie in foro seculari recepta
 senta, consentit q[uo]d lex castelle. leg i[n] tauri que
 est odie 2° tituli 2° libri 5° nove collectionis. est q[uo]d
 cor[um] osens[us] doct[or]u[m] et post extrabagantem p[er] s[ed] et
 procedit in filiis presuitor[um] ut notavit Nabar
 de ex pol[iti]is clerico[rum] 5 ult^o nu. 9. imo et l[ex] i[n] iure
 n[on] p[ro]bat filios spurios alimentis que s[un]t ult[er]e s[ed]
 p[ro]p[ri]e necessaria. Ite[m] in iure nat[ur]ali quib[us] libet
 filiis debent. sed intelligi debet de alimentis si
 ne quib[us] p[ro]p[ri]o labore et industria l. aliqua al
 bia uia pot[est] filios spurios vitam s[er]bare - q[uo]d in
 matre obligatio sit ad alendum filium spuri
 um extra o[mn]i[u]m uersam est, imo in iure civili id
 expresse credit leg si quis a l[ic]ueris 5 idem in li
 beris i[n] iure penultima ff de agnoscentis li
 ueris.

sed c[on]tra hanc m[en]te aduerte. 1° q[uo]d q[uo]do pater set
 legitimis filiis n[on] pot[est] filio spurio relinquere
 in alimenta p[ro]p[ter] quintum de quo pot[est] dispo
 nere ut notavit gome[us] ad legem 2^a tauri n[on]
 et ubi et aduerte q[uo]d q[uo]do pater s[ed] filius spu
 rium relinquit legata p[ro]p[ri]a p[ro]p[ter] de quinto bo
 norum extrahenda e[st] alimenta quib[us] filiis spu
 ris indigerit. postea u[er]o de reliquo adimplenda
 e[st] legata p[ro]p[ri]a si ad id sufficiant. sin[te] min[us] omi
 tendum e[st] q[uo]d de reliquo impleri non potuerit.

et molinā dyp. 167 m. 3^a et Acorium sup. d. 9
g. 1^a et pt. ex authentica illa ex dplexu codice de
incestuosiss nuptiis et ex authentica et patri. codice
de natalibz ciuicis. et ex authentica quibz mis nata
lex efficiant sui q penultimo. quibz locis see ueri
tas manifeste stinet. ex tunc castelle extat lex in h
tullo 13. partit. 6. que exprimit neq donat neq co
tractu aliquo intr uiuos posse filium spurium quid
quam accipere a patre. neq obstat lex 10. Iauri que so
die e 8ª titulo 8° libri. si noue collectionis nam et
disponat n posse patrem relinquere filio spurio
ultra quintum suoy bonoy: n tñ intendit qd si fil
lius spuris sit et aliunde sciat alimentata possit pa
ter totum quintum ei relinquere ut existimarunt
gregoris Lopez et Cobarrub quos merito reprehendit
molina sup q n dubito. quoniam intentio legis so
lum est limitat adhibere parentibz ne sub pallio
alimtoy plura bona filiis spuris relinquunt n
tñ extendit facultatem que antea esset ad cuius modi
bona filiis relinquenda.

Ex hac rne optime infertur peccare mortalit co
tra tenorem pdictay legum tam parentes donan
tes bona filiis spuris quam filias spurios illas
recipientes. q^a legis iste iustissime sunt et maxime
necessarie bono cui a propterea bene obligant in
consuetudine. colligit et preterea qd si filis preter
alimta aliquid de bonis parentis oblineat tunc
in ostentia illud restituere heredibz Patri et
si heredes intra duos menses exigere negligant aut
tales heredes n sint fisco aplicant ut aperte dis
ponit lex 10. titul 13° partit. 6. de quo uideri pot
Cobarrub sup num. 3°.

aduerte tñ t. c^a Iane m^e p concubitus do
natum intelligendum e illum qui reperit int.

agnoscendis. et quamb leg 5ª titulo 19. partita 6.
 hoc intelligat de Abij maternis q^a certum est
 que nam sit mater talium filiorum n^o u^o quis
 sit pater. Sodie hi cum pater sm ius canoni
 cum in seculari foro receptum teneat allere
 eis mⁱ filiis: ita et abii paterni obligant^r eos
 allere ut docent vtr^u consulti quos referunt
 sequunt^r sobarrub sup n° 16. et gregorij. Lopez ad
 illam legē s^a citatam. n^o solum aut^m abii sed he
 redes et parentis obligant^r ad allendos filios spu
 rios ut notat sobarrub ibidem n° 14. ubi ex sententia
 Bartholi aduersit filium spurium allendum e^o amo
 nasterio qd eis pater fuerat ingress^o tanquam a pa
 tris herede idem q^o docet de donatario oium bonoz.
 affirmat t^o n^o transire hoc bono allendi spurios qui
 iure emptionis s. similis tract^o bona patris obtinu
 it cum nullum det sic hipotec^o ius. uide tunc au
 thorem et Argariū sup e^o q^o s. aduerte ult^o qd et
 de iure coi fund^o relicto ad alimenta filii spu
 rii eo mortuo transeat ad heredes parentis et nō
 ipsiq filii spurii mortui q^o alimenta que allendi
 debent ipsiq morte finiunt^r de iure tri castelle
 ad heredes ipsiq filii spurii transit, ut h^o leg. 10.
 rauri que sodie e^o tituli 3. libri .5. noue col
 lectiois. de quo lege sobarrubiam sup num^o 19.
 Molinam tractat 2° disp^o 168. § alimenta et Arg
 rium supra illo e^o q^o 10.

2^a m^o tam de iure coi quam castelle filius
 exdamnatu^o concubitu suscept^o siue sit clericus siue
 secularis inhabilis e^o ad suscipienda bona patris
 (semper equipio alimenta) siue p^o testamentum
 siue p^o donat^o inu^o uiuos siue p^o quemcuq^o alium
 tractum. See e^o doctrina consultoz et theo
 logoz apud sobarrubiam supra §. 5° num^o 3.

posse ab abo heredem in statu deficiente prole legitima ut e' vis senta doctoru quos referunt et sequitur Cobarr sup n. 13. Acorig sup q. 3. et Molin sup m. 9. qui oies notant doctrinam pdicta ee ueram dum m. institutio n. fiat in hntu patris. sd q. ne pos est tamed si ex tali filio et in dub. censet' facta in hntu nepotis quamuis pater uiuat. tandem nota in hoc castelle regno filium spurium ex clerico relligioso, aut moniali profesis neq. patri nec matri neq. ofanguineis patris succedere pot. neq. quidquam obtinere p'viti allimenta leg 6. et 7. titulo 3. libri 5. noue collectionis.

sd inquiret an filius spuris p. interpositam p. sonam possit bona patris capere et possidere. de hoc late tractant ex recentioribz doctores citati Cobarr an m. A. Acorig c. 10. et. u. et mol disp. 1. 69. ex quorum doctrina urebiter dico 1. si aliquis parentum siue clericus siue secularis sit bona sua rellinquit aut alicui extraneo sine ulla edita aut grabamine qd ea aut eoz partem restituat filio suo spurio: tunc ea intente et spe qd restituat tunc quamvis heres aut legatariis ita in statu intelligat ea in intentione et spe id fuisse sibi rellictum et testatorem nisi si id speraret nequaquam cum heredem aut legatarium institutum uere comparat dominium talis hereditis aut legati neq. tenet quidquam trade de filio spurio. si tunc tradat licite accipit spuris et sparat dominium illis ita sentiunt doctores contra quos referunt et sequunt Cobarrub sup n. 3. mol cone 2. Acorig c. 10. q. 5. et raso e' q. heres aut legatariis e' uersus dominus illoz bonoz neq. lex prohibet eum posse tradere bona illa filio spurio in casu presentis m. 9. q. hac uia filius spuris poterit comparare dominium bonoz patris. et tunc et q. in ca

eos qui tunc natiuitatis et repleti filii non possunt ualida
 contrahere et si sit copula coniugati in soluta. See
 enim damnata et puniuntur et si forte non puni
 at ut aduertunt cobarrub sup num. 16. et ex alijs
 molin sup §. 11. et 4^a m^e. negare hi non possumus
 apud ius civile cesareum omnem copulam que non est
 cum unica concubina domi retenta cum qua po
 terat et ualidum matrimonium appellari. damn
 maritus seu damnatam ut stat. ex leg. si qua illu
 tris §. ult. codicis ad senatus consultum orfitianum
 quod optime notariunt molina sup §. 10. de in et a
 coris sup c. 2. §. 6. ubi docet non eodem modo sumi in iu
 re civilis et pontificis filium spurium. nati enim ex
 stupro cum uirgine aut cum uidua honeste uiuente
 spurium dicunt in iure civili at in canonico non
 solum predicti verum filii orti ex domina et pro
 prolo serbo solutis non censentur spurium.

2° aduerte Molinam sup a firmare nullus
 spurium succedere matri nisi oppositum quoad
 successionem in aliquo regno sit dispositum. con
 trarium tamen Guig tradunt doctores uolentes si spurium non
 sit natus ex agnato damnato, et mater sit in fine
 sortis et proles legitima non supersit. pro hac parte
 apud sup §. 9. q. 2ª refert et sequit cobarrubia
 et saloñ q. 5^a de dominio art. 5. in dubio penult
 docet spurium ex damnato et adulterino sub
 tu si pater sit secularis et mater libera et soluta
 siue legitimis filiis posse ex testamento succedere
 matri in omnibus bonis eo quod iure nate habitus est
 ad Guig m^e hereditatem et per nullum ius possi
 bilium impedita. sed dum non licet huc ex profeso
 examinare standum erit uolenti.

aduerte 3° nepotem ex filio spurio siue legi
 timum siue naturalis dum non spurius non sit.

pare dominium predictorum bonorum et ante iudicium se
tunc non est obligatum ad illa restituenda ita docet Alu
rig sup q^o 4. vanez hae 2^a q^o in preambulo ad
q^o 62. disse 5^a dub 4 me 3^a et 1^a q^o nulla dat
lex que talem heredem in auctibus faciat ad sparandum
dominium predictorum bonorum. sed tunc in penam fidei da
te 2^a legem cum prohibent leges hereditate et amissione
orum propriorum bonorum et pena deportatis in insulas
nisi id fisco manifestet. q^o non obstantibus in pena
libz legibus heres est verus dominus quousque presentia iu
diciali dominio spoliatur.

Neg^o verum est. qd ait Bartolus leg ulti^a ff de iis que
ut indignis auferuntur predictum heredem esse possessorem ma
le fidei: non inquam est verum q^o tunc possidet quousque
iudicis sententia condemnat. crimine vero condemnatus usque
ad diem simisi sueleris retrahit sententia et fisco auferit
ab eo hereditatem et fructus illius. nec similiter obstat lex pre
donis ff de perditis hereditatis ubi dicitur heredem esse predo
nis loco qui tacitam fidem interposuit ut non capien
ti restituat hereditatem non inquam obstat nam glossa ibi
videm et cobarrub supra aduertunt in predicta lege
heredem non dicitur predonem sed predonis loco habendum
q^o videlicet potest sententia iudicis demonstrant.

sed aduertitur in cobarrubia supra illo non. j. in prin
cipio et mol supra me 5^a heredem predictum non tene
re in conscientia restituere hereditatem filio spurio qua
vis teneat eum alio iure supra superius dicta q^o pro
missio facta contra legem et in eius fraudem q^o est
ipso iure nulla q^o nullam inducit obligatorem legi
uris gentium. q^o ait preter et q^o et generaliter ff de
pactis. oppositum huius docuit vanez supra me 4 ubi af
firmat ex fidelitate et iustitia obligari predictum here
dem ad redendam hereditatem filio spurio. idem defedit
petrus de ledy ma Thom retractat 4 de iustitia c^o 3°

su intentione et spes parentis solum fuit causa im-
 pulsiva ad huc nullam obligat inducit legata-
 rio aut heredi q^o et ut^o advertit in Molina uerba
 ee predictam doctrinam quam b testator signifi-
 caret heredi s. legatario se relinquere illi bona
 sua ut ea filio suo spurio donet nam robustan-
 te hac expressione constituit dominus legat^o s. here-
 ditatis et pot eam donare cui uoluerit.

Dico 2° si heres si dum e sem pr dm de legatario
 l. donatario j palam aut secreto se obligauit res-
 tituere filio spurio pdicta bona paterna morta-
 liti peccabit cum se obliget in fraudem legis qua
 filio spurio e incapax bonoy paternoy et ulterio-
 us filio spurio priuatur dominio talium bonoy et
 ad fiscum pertinent et q^o ff restituenda cum oi-
 by fructib⁹ ex illis perceptis ita her leg 3^a in pri-
 cipio s cum ex causa et leg penultima ff de iur
 re fisci idem q^o constat ex leg 13. titu 7° partita
 .6. ff. qd alia plura iura apud mol sup me 4^a

Non tri ueniunt oies an heres nulla specta-
 ta senta teneat in conscientia foro restituere ei⁹ in
 bona fisco qd s. heres promisit parenti se resti-
 tuturum ea filio suo spurio. sol^o lib 4 de iustit
 tia q^o s. art. 1° in 4° argumento ad finem scilicet
 ante ullam iudicis senta heredem teneri resti-
 tuere hec bona legitimis heredib⁹. et si u^o n^o extet
 pauperib⁹. fisco u^o nihil debet nisi condemnat^o
 solum sequit salon q^o s^a de dominio art^o s^o dub
 ult^o me. i. multi et ex iuris peritis ap w barr
 sup 8. s. nu. 9. uersiculo magis dubium afix
 mat obligatum e heredem ad illa restituenda
 fisco quib⁹ subscribit emanuel thom. i. sume
 etu me. 2^a

sed uerior ut senta que aserit heredem co

dispe 423. ubi optime explicat que spectant ad ca-
pitale uiri. & arch. bona marito donata ad eum ca-
pitale pertineant uerunt doctores qd si donatio
fuerit aino liberalis sine dub pertinet. De hac em a-
fortiori loquit lex 3^a iuncta leg 2^a tituli 9ⁱ libri 5ⁱ
nove collectionis que decernit in matrimonio p^o dote
et arras stractu bona que donant n^o uicari sed fie-
ri ipsiq^o donatarii. si tr^o remuneratoria sint dis-
tunt doctores quoy placita refert Mol sup & ut su-
pra. uerebily tri dm est qd si donates remunerato-
rie fiant ob meritum qd in duxit obligat^o iusti-
te mutative propt^o op^o factum costante matri-
monio n^o ff capitalis uiri sed potis spectant ad bon-
na uota iusta legem uiri et sequentem ff pro so-
tio. n^o em e maior ratio de iis quam de aliis lu-
cris acquisitis p^o operam et industriam mariti que
sine dub ff uia. relique uero donates remunerato-
rie que fiunt ob meritum n^o inducens obligat^o ius-
tite sed solis gratitudinis ad capitale uiri spec-
tant ut colligit ex leg neq^o adiecit ff pro solio na
cum lex dicat donates n^o uicari q^o fiunt ob meritum
necess^o meritum accipere debet prout aiure iustitie
distinguit uide reuelum 2^a p^o de obligationib^o
iustitie lib. 6. q^o 1^a secte 2^a.

ad uxorem uero pertinet. bona dotalia et sut
illa que uiro dant^o aut promittunt^o rate matrimonio
ad illis honora sustentanda idest ad alendam uxo-
rem uos filios et familiam et atq^o dom^o sue obli-
gaty adimplendas. coniugi q^o inuomoda et tribula-
ty suauis tolerandas. huc definitio bonoy dotalius
satis aperte colligit ex d^o tho in 4 diste 49 q^o 1^a art. 1°
tam q^o optime prosequit^o reuel^o 2^a p^o de obligatio-
nib^o iust^o lib 5° de stractu dotali q^o 1^a de quo et
uideri pot^o Mol tractat 2° dispe 423. utru^o autem

uersus finem difficult^r 3^a dub 3° et refert pro se m^o
 Dellana. sed n^o uacat in presenti h^oy fundamen
 ta proponere et illis satisfacere.

aduerte 2° qd si heres antedatam s^a hereditas
 tradat filio spurio ex sua libera uoluntate et n^o qu
 asi illi debita propter promissionem factam patri
 filij spurij comparat dominium illij neq^{ue} te
 net illa restituere nisi a iudice admodum quom^o
 am filij in casu accipit bona ab eo qui est u^o eoz
 doming q^o tuta conscientia pot illa retinere. ex
 quo manifeste patet qd si filij spurij acciperet
 ista bona n^o ex liberalitate heredis sed quia heres se
 errore ductus existimauit teneri in conscientia ead^{em}
 si tradere hui filij obligaret bona restituere here
 di qui antequam ferat sent^{entia} est illoz doming. pos
 set t^um manifestando rem totam fisco comparare
 dimidiam eoz partem que ei debet^{ur} q^{ue} hanc mani
 festationem. leg cum tacitum ff de iure fisci et leg
 14. titulo 7° partita. 6. sectio. 5^a de iure & quonómico.

sectio 5^a de iure & quonómico

sicut sect^{io} 3ª ita in presenti examinabimus an
 in h^o uirum et uxorem dari possit ius regulossum.
 Pro huius intellig^o aduert^{ur} est u^o diuersa est bonoz
 genera que poss^{unt} e^{ss}e mata iustitie in h^o uirum et ux
 orem. quedam em^o ff p^{ro}pria mariti. quedam per
 tinent ad uxorem et alia dant^{ur} utriq^{ue} eoz. bona
 propria mariti ff. oia ea bona que s^{unt} illij erant
 s^{ed} ad que sebat ius ante contractum matrimoniuz
 et eoz que illi postea adueniunt ex testamento uel
 ab intestato bona itidem castrensia qd u^o n^o mili
 tareit ex sumptibz eoz ipse et uxori que oia s^{unt}
 tant ex leg 2^a et 3^a tituli. 9° libri. 5° noue colle
 tionis et uideri pot^{est} Mol^o thomo 2° tractatu 2°.

n' aduenditē d' ut maritus intelligeret ei dari sufficientes dotem aut ad alius finē expressum nam sic dominium manet in uxore leg cū post § cum res ff de iure dotium et leg cum in h' b' r' u' codice de iure dotium et leg. i. g. titulo ii partita 4. unde qdō estimatio facit emptionem dominium transit in maritum et disoluto matrimonio si tenet ipse aut ipsius heredes redere p' dictas res dotales quam b' manent sed solum obligant ad redendum pretius in quo fuerunt stimata. neq' uxor cogit eas res accipere sed poterit eas nolle et uelle pretium in quo fuerunt stimata. hoc patet ex leg. u' h' i' ff. ex leg. cum dotem. codice de iure dotium et ex leg. plurimq' et ex leg. cum post § in dotem ff. eodem titulo. et ex leg. i. b. et i. d. titulo ii. partita 4. qdō uero res aliqua in dotem tradit stimata et n' constat utrum stimatio fuerit ut uenditionem efficiet: presumendum ē factam fuisse ad uenditionem ut sentiunt coit' docto res apud cobarrubiam de practicis questionib' capite 27 n' 1. et Molinā sup § i' uere et rebelum sup q' 2' n' 7. 7. 9. et 10.

preti bona dotalia que spectant ad capitale uxoris, pertinent et ad idem bona parafernalia sic gr̄e dicta a para qd ē iusta et p'forma qd ē dos. quasi bona iusta dotem seu extra dotem. Et de bona illa que mulieri obveniunt ex testamēto. l. ab intestato. l. illa a d' que habet al ius extra matrimonium et n' ff. pro dote constituta proprie parafernalia dicunt. de quib' q' bonis uideri poss' molin tractatu 2' dispe 430. et Rebel' sup lib. 6. q' 3. et quantum adinet ad dominium for' bono et idem proportionalit' ē d' qd de bonis dotalib' notatum manet. Arras pertinere ad capitale uxoris doctores negant q' solum suum debitum a

maritus constante matrimonio verum scilicet dominium
 bonorum dotalium strouentur doctores quorum sen-
 tentiae referunt Rebellis super numero 18. et paulo ante Puncnu-
 merum. et Barbosa ad legem dotalem ff. soluto ma-
 trimonio. Verbis tamen dicitur dominium bonorum dotalium dominium
 non transire ad maritum ante traditum vel ex multis iu-
 ribus probat Antonius Gomez ad legem sancti tauri numero 27 ubi
 affirmat eandem sententiam doctorum. post traditum vero factam
 tam dominium aliquando existit in marito aliquando in uxore.
 nam si bona ista non consistant in numero pondere et
 mensura et inestimata tradantur simpliciter loquendo
 dominium eorum manet in uxore. ita scilicet aperte lege
 in rebus iudicis de iure dotalium et alia iura insentiunt
 quod si res iste pereant aut deteriores redantur absque
 culpa mariti aut si augeantur. scilicet crescant in pretio do-
 num et commodum ad uxorem pertinent ut clare
 constat ex lege plerumque ff. de iure dotalium ibi quoties
 igitur non estimate res in dotem dantur, et meliores res et
 deteriores mulieri fiunt. idem obstat ex lege ibi et
 20. titulo. 11. partita 4. si vero marito tradantur res
 que in numero pondere et mensura consistunt ut fru-
 mentum vinum, oleum, pecora, et similia et non
 estimate tunc dominium transfertur in maritum ad
 quem pertinent damnum et commodum quod illis ac-
 ciderit et uxori aut eius heredibus restituende ff. de
 soluto matrimonio eadem res sine speciebus equaliter
 conditionibus et conditionibus ut constat ex lege res in dotem
 ff. de iure dotalium et hoc sibi plerumque sine minus resua-
 ceant tempore quo restituntur quam tempore quo date-
 fuerunt marito in dotem ut statuit lex 21. titulo. 11. par-
 tita 4.

Denique quando bona dotalia traduntur stimata domi-
 nium transfertur in maritum sicut in pericula cui
 possunt subesse nisi esset estimate facta fuisse.

uxores possit celebrare contractu sicut uxoriferi
sive ut optime probat Cobarr sup cap^o 3° § 1° n. 3.
et holi tractatu 2° disp^o 343 § de uxore. preta
simi ius uere fructus parafermalium pertinet ad
uxorem fructus uero bonorum dotalium ad uirum
simul cum fructibus sui patrimonii. et preta si
mulier aliquid lucratur aliquam arte exercendo
l. labore manuum suarum aut propria industria ad ip
sam pertinet et non ad uirum ut docent uir doct
lorum et ostendunt ex ipso iure uiri, et sim ius his
partie fructus uis et redditus bonorum uiri et uxori
rius omnia et lucra utriusque coniugis labore et industria
separata efficiunt uia bona ut statat ex leg
2^a 3. 4 et 5^a tituli 9° libri si noue collectionis ubi
plura tradit Acedo. et leg. 47. tituli 28. partite
§. ubi plura gregori copes. ius igitur sui sui positus
examinandum est in presenti an in uirum et ux
orem ius proprium et strictum reperiat.

aliqui doctores docent in uirum et uxorem
non reperiri proprium ius ita sentiunt solo lib. 3.
de iustis § 1° art. 4 in 3^a. Valencia Thom 3° disp^o 5^a §
1° puncto 2° § atq^{ue} et salom sui art. 4 in 2^a et
alii recentiores quibus fabere uidetur christ 5° ethico
y 6 et 7. et d^o tho sui art. 4. nam ius istud apel
lant equonormicum aserunt quod non est simplicitatis ius
et potest ratione quia uir comparatur ad uxorem tam
quam ad proprium corpus ut statat ex sup dictis.
sed eiusdem ad se ipsum non potest esse equalitas sine
quod simplicitatis ius constitutum per equalitatem. confit
a maior unitas datur in uirum et uxores quas
in uirum patrem et filium iusta illud teness. 2°. propter hoc
relinquet homo patrem et matrem et adheret uxori
sue sicut in uirum patrem et filium non datur iustus simp
licitatis § neque in uirum et uxorem. Confirmat

marito aut eis sine dolo solbendum ultra capita
 ce de quo de iure disponere pot uxor et si ante ma-
 ritus moriat' et quamb' de illo n' disponat in eo
 succedunt heredes uxoris ab intestato. ut scilicet leg' e' d' la
 uxi que s' d' e' 3° tituli 2ⁱ libri si nona col' 1^{is}.
 proprii aut nome' Ardiaz intelligim' (quid quid sit de
 iure antiquo de quo agit cobarr in epitome cap' 2°
 § 1° n° 6.) promissionem liberalim ante & post ma-
 ritum ab sponso sponse factam in remuneratione
 et stemplat' dotis. unde si aliquid sponsus n' per res
 pectum ad dotem liberalit' sponse promittat non
 Ardia s' sponsalitia largitas dicit

Tandem ad maritum et uxorem simul perti-
 nent bona superlucrata (quid quid sit de iure co-
 muni) de iure castelle. in h' uirum em et uxorem
 rem dat' societas quoad oia luca durante mari-
 monio a quisita que aut' bona ueniri debent su-
 perlucrata ac proinde uia utriq' coniugi' late h'ac
 tant doctores. uideant' Navarra lib 3° de restituti-
 one capite 1° num. 93. rebelg supra q' 1^a et Mol sup
 disp' 433. 2° Notm' maritum posse alienare
 bona dotalia et sine consensu uxoris q' do domi-
 nium eoy ad ipsum fuit translatus. si u^o domi-
 nium in uxore mansit alienari poterunt ab
 illo bona mouilia. et consensu uxoris immobili-
 ta' alienari n' poterit. h'esi uxor consentiat, nisi
 in aliquib' casib' de quib' et de tota doct' ina no-
 tabilib' legi poss' auctoris m' citati precipue molin
 disp' 422. et Rebelg lib 5° q' 7^a

Ult^o notm' sm ius eoy n' solum dominium
 s' administrat' et bonoy parafernolium ad ux-
 orem pertinere. dicitur q' posse disponere ac si n'
 et uero subiecta in sm ius castelle oium bon-
 noy administratio ad maritum spectat neque

pretate rate pot q^a tam uxor quam maritus. Sicut p^r proprium ius respectu suorum bonorum ad q^d redendum n^o solum tenentur alii uices sed et ipsi iuges in iusta eodem mo^o obligati o^mnes ad redendum alicuius sunt ius q^d inter uirum et uxorem reperiri pot^{est} proprium et strictum ius. Constat quia inter uirum et uxorem datur distinctio sufficiens ad iustitiam proprie dictam scilicet em duo supposita que equari poss^{unt} sine operationes in super habent propria bona poss^{unt} et inire contractus quos dirigere debet iusta similitudo q^{ae} inter uirum et uxorem reperiri pot^{est} ius dicitur sumptum.

Dico 2° si uir et uxor considerent respectu gubernationis familie et mutui adiutorii q^{od} sibi debent prestare hac rate ius q^{uod} unusquisque habet respectu alterius n^{on} est strictum sane n^{on} est intendendum Arist^o et d^{icitur} supra et saltem ex parte loquitur iusta sensum istud et pot^{est} rate quia ius strictum q^{od} est obtem^{peratio} iustitiae debet esse respectu alterius sed uir et uxor hac rate sumpti p^{rimo} uisus desiderant iusta illud erunt duo in carne una et illud familiaris et adiutorium simile sibi q^{od} n^{on} est rigorosum ius q^{uod} inter uirum et uxorem reperitur.

Ex dictis facili^{ter} est solutio ad rate in oppositum. solum enim probat ueritate suam 2^a enim ad 1^{am} confirmatam iam diximus qua rate reperiat iustitiam simplicitate inter patrem et filium. ad 2^{am} confirmatam Respondet inter uirum et uxorem posse celebrari contractus ut constat ex leg^e si sponsus & ca^{usa} uenditionem ff de donationibus inter uirum et uxorem et quibus communiter donatus simpliciter inter uirum et uxorem in ualide sint q^{uod} morte n^{on} confirmantur. hoc in solutus probentur ex disp^{ositione} iuris eas annullantur ne coniuges rate mutui amoris se exhibent. uideri pot^{est} sancti lib. 6. de Matrimonio a disp^{ositione} 2^a sectio 6. q^{uod} o maritus

uxo

2° q^a inter uirum et uxorem nulli possit glabra
 et tractu nulle intercedere donat^{is} imo et uxor
 nulla habeat propria bona que possint esse mater
 ria iustitiae respectu uiri q^o n^o potest reperiri iust
 itia inter uirum et uxorem.

Alii vero theologi sentiunt inter uirum et ux
 orem duo actionum genera reperiri posse i^u q^u
 consistit in exigendo et redendo debitum et quantum
 ad hoc inter ipsos iustum simpliciter reperiri dicit
 em^o paulus uxori uir reddat debitum, similiter aut
 uxor uiro et rursus mulier sui corporis potest esse n^o
 habet sed uir et uir sui corporis potest esse n^o habet sed
 mulier nolite fraudari in uigam et gta. quibus
 uerbis significat apostolus equale debitum esse inter
 uirum et uxorem in actu Matrimonii et sic inter
 illos esse iustum simpliciter quantum ad hoc. aliud
 genus actionum est q^u consistit in gubernate famil
 iae et respectu sui^o neq^{ue} uxor est uiro equalis neq^{ue}
 uisit suppositum ab eo distinctus ac proinde qua
 tum ad hoc n^o est inter eos iustus simpliciter sed Leono
 micum ita aseruit Aragon h^u art^o 4 in fine et
 uanes ibidem Dub ult^o ca^o 3^a m^o 1° ubi eadem
 distinte et h^uloni tractat e^o disp^o 1^a eadem sent^o
 subscribere ut. Rebelley 1^a p^o de obligationib^{us} ius
 titie lib. 1° q^o 2^a sect. 5^a idem re ipsa sentit et num^o
 25 plures pro hac s^a refert.

Sit q^o 1^a m^o inter uirum et uxorem uere
 potest reperiri iustum simpliciter. Sane m^o def^o
 dunt auctores m^o citati. a quibus alii forsam n^o
 differunt nisi m^o loquendi et p^o in .13° ex loco
 adducto pauli. n^o sine dubio uxor que negat
 uel debitum uiro et contra contra iustitiam fa
 uet ut quilibet sciat proprius et rigorosum in
 sumptum pro facultate respectu corporis alterius.

g^a de iure illig. uir habet administrat^o liberat^o
orum bonorum et immobilium absq^{ue} cōsensu uxoris

2° est certum maritum iniuriam irrogari uxo-
ri si ita sumat sua propria bona et exponat se
periculo n^{on} redendi postea dotem aut integrū
capitale uxoris q^{ui}d periculum ex iusta marit^o ui-
tare tenet sicut prodig^{us} et lussor peccat c^{on}tra h^{ab}it^us
q^{ui}do p^{ro} ludum aut prodigalit^{er} exponit se periculo n^{on}
soluendi debita creditorib^{us} secluso u^{ero} periculo is-
to n^{on} irrogabit p^{ro} se loquendo iniuriam uxori si sua
propria bona dissipet cum dominium et ad m^{an}u-
nistratio penes ipsum sit. dubium aut^{em} precipuus
est c^{on}tra bona superlucrata et de iure cui^{us} s^{ub}iq^{ue} regnⁱ
quid quid sit de iure alior^{um} regn^orum. 3° certum
est maritum posse bona superlucrata alienare
sine cōsensu uxoris et contractus alienatis a ui-
ro initum ualidum est nisi probatum fuerit fac-
tum fuisse animo defraudandi uxorem portione
sua ita ex p^{re}se h^{ab}et libe^{re} s^{ub} titulo g^o libri sⁱ noue col-
lectionis. s^{ed} dubium est utrum nom^{ine} alienatis p^{ro}-
dicta op^{er}entur quequinq^{ue} donatio a uiro facta et
an que marit^o ex p^{re}dictis bonis cum meretricib^{us} aut
ludendo insumit: teneat uxori restituere. c^{on}tra q^{ui}d etia^m
certum est existimo maritum posse sumere ex bonis cō-
munib^{us} suam medietatem eam q^{ui}d expendere sicut
sibi placuerit dum m^o postea in testamento expr^{es}sit se
eam iam accepisse et alia bona superlucrata que su-
per sunt pertinere ad uxorem suam n^{am} hoc fieri pot^{est}
sine uxoris p^{re}iudicio q^{ui}d fieri pot^{est} sine iniustitia c^{on}-
tra ipsam omnia et tum et q^{ui}d sol^{us} pot^{est} ex bonis u^{er}ib^{us} ac-
cipere suam portionem et eam ad libitum expendere
dum m^o partes que ad alios pertinent illisq^{ue} serbet. q^{ui}d
idem poterit fieri marit^o. Sane doct^o ut certam

uxori in bonis ipsius iniuriam irroget. et contra
scilicet quando maritus uxori in
 bonis ipsius iniurias irroget et c.

Ut que in prudenti scilicet diximus nullis inteli-
 gantur et que si doctor docet sui art. 4. examinet
 videndum est de iniuriis quas maritus potest infer-
 re uxori et contra. quantum ad iniuriam supponendam
 est. ut certum quod si maritus sine consensu uxoris alie-
 net bona illius quorum ipse dominium non habet aut si
 eorum administrationem usurpet quod ipse iure non com-
 petit committit iniuriam et obligatur ad restitutionem
 faciendam uxori aut eius heredibus quoniam in
 iure frequenter est maritum non posse assumere neque
 alienare bona que sunt propria uxoris sed obligari ad
 illa redenda uxori ut videre licet apud Nabarrum
 et manualium num. 153. et videbitur ostendit sic quod
 si maritus sine consensu uxoris alienet aut sum-
 mat aliquam rem dotalem immobilem sine assigna-
 tione preteritae traditam aut aliquod bonum para-
 feriale non poterit eandem rem dissoluti matri-
 monio redere uxori aut illius heredibus sed ex ius-
 titia obligatur ad redendam eandem rem propter pecca-
 tum maritus contra iustitiam committendo aut destru-
 dum tenebitur quod restituere damnum illatum claris
 confirmat quod ille qui alienat. l. destruit rem ali-
 enam in iure domino iniuriam committit et ad resti-
 tutionem obligatur quod si maritus sine consensu uxoris illius
 bona consumat peccabit contra iustitiam et tenebitur
 restituere. Similiter quantum ad administrationes pa-
 tet quod ius administrandi est verum ius quod si maritus
 administratio sibi usurpet quod uxori competit facit
 contra tale ius quod committit iniuriam et obligabitur ad res-
 titutionem. Sicut doctus in hoc regno necessaria non est.

mandataris disponere de re tã quã p̄pria n̄ com
prehendit facultas donandi leḡ credit & Guius
ff̄ mandati. et rão est quia p̄dicta potestas cen
set rusa mandataris siud et solio in utilitate
n̄ in damnum q̄ propt̄ eandem rationem ma
ritus n̄ poterit donare bona uia.

3ª sent^a media aserit maritum posse ex iis bo
nis donare ex causa rationabili et neyssa n̄ in im
moderate et irationabiliter ita sentiunt uterq̄ Mo
lina consultus lib 2° de 1° genit̄ cap^o 10 num 67.
et lesuita Thom 2° de iustitia tractatu 2° disp̄ 275
gutierruz lib 2° practiar̄ q̄ 121. Argbedo leg. 5^a titu
lo 9° libri 5° noue collectionis nu 10 et alii plures
quos ipsi adducunt preter quos rebelg lib 6 de obli
gationibz iust^a q̄ 1^a nu 9. et q̄ 3ª num 6. eadem
sent^a subscribit quⁱ auctor n̄ solum loquit de exosi
bis donationibz alienis uiri statu et circumstantiis
sed et si uisum at bona in ludo aut cū meretriciis
s. notabili culpa sua nã in iis casibz tenet uxo
ri restitue ex sua medietate bonoz si bona dila
pidata fuerint alicuius momenti qd et notaunt
molina sup̄ illa disp̄ 275. et relictis fundamē
tis que posent adduci uerbit̄ p̄ aliq̄ m̄s ex p̄lica
tionibz que tenenda s̄nt.

Dico 1° bene pot̄ maritus ex Donis superflua
tis aliquas moderatas donatas facere absq̄ uxo
ris consensu ita sentiunt uerbi doctores ita ut
nullus sit qui onẽ sane sub iis terminis ex p̄se
negit et p̄t q̄ si ois potestas donandi adimeretur
marito nimis minueret eius auctoritas et potes
tas ministrandi bona uia cum filiis familiis lu
tues. et ois alii qui s̄nt administrat̄ aliquoz
bonoz possint donare moderate et ex iusta causa
ut uisitat ex leḡ filiz familiis ff̄ de donationibz

ponit in alijs Ma hientij leg 5^a titulo 9° libri 5° no
ue collectis glosa b. num 4. et 12.

1us igit sic suppositis 1° sent^a a serit de bonis co
munibus stante matrimonio aquisitis maritum don
nat^e facere posse. pro hac s^r Molina iuris consultus
loco statim citando num^o 6. refert Ancharranus, La
sancum, Boerium, et Gomegium. fundamentu^m hoc
est q^{uod} uerbum alienationis donat^e o^{mn}ipresens dicit lege
finali quod dicit de rebz alienis n^{on} alienandis et al
libi sepe in utroq^{ue} iure.

2^a s^r negat maritum posse aliquid donare ex
bonis uibz ac proinde si aliquid donet peccare con
tra iustitiam et teneri ad restituend^{um} ita docent Ae
mendanus in tituli responsione responsione num
mero 8. Palacios rubros, in rubrica cap^{it} per u^{er}as
de donationibz §. 66. num 28 et 29. et idem consil
sue auctor de bonis que conferbet marit^{us} ut se liber
ret ad elict^{um} sua culpa omisso. et longe maiori cum
ratione idem affirmat de^{us} que cu^m in exheredibz ex
pendit aut alibi destruit. simancas et de esaboli
cis titul. 9. num 36. idem defendit iⁿ q^{uod} senta alijs
doctoz quos referunt et sequunt^{ur} aliqui ex citatis et The
llyz fernandes lege 19 daveri num 2° et sequentibus et
Aljora de partitionibz p^{ar} 2^a q^{uod} 41. num 47. Et sic sen
tentia quia ex eo q^{uod} quis possit alienare n^{on} sequit^{ur} cu^m
posse donare q^{uod} ex lege regni citata n^{on} colligit mari
tum posse donare bona uia p^{er} ans q^{uod} obtingit alli
en^{is} commissam est administrate^m alieni^{is} rei cum po
test^{as} eam alienandi et t^{er} n^{on} ideo pot eam donare ut
constat ex leg filius familias ff de donationibz et e
ius consensus doctoz. Const^{at} q^{uod} si possit solius alli
enare bona uia n^{on} t^{er} pot illa donare ut tradit glo
sa lege ex solius ff pro solio. et est eius consensus docto
rum ibidem. et Preta in mandato q^{uod} possit ma

rat^e pro pudenti me facta in im marito ex u^o p
dicti legis castelle habet facultatem ad perdenda et
dissipanda bona multiplicata in quib⁹ uxor habet
suam medietatem, et ulterius ostendit q^a solus n^o pot
dissipare bona uia et propterea que male insumit p
ludum aut u^o meretricib⁹ tenet accipere in suam p^o
leg si i^o cum quo ff de coi diuidendo et leg adco s.
ulto ff pro solio ibi qd in alia aut adulterio perdi
derit solius ex medio n^o e^o latens q^o idem erit dm in
marito respectu uxoris. constat quia n^o sit absurdum
presumendum e^o de disposit^e legis lateris sed concedere
marito tam amplam facultatem ad insumenda et di
spendenda bona uia quoy plurima forte fuerut acqui
sita uxoris sudore et industria ut absurdum et irra
tionabile q^o et ult^o. ulterius et confirmat q^a iam fere multi
sij et dispositio legum de medietate bonoy super cura
toy si ista ample a marito possent in sumi.

ult^o pt q^a uxor uera acquirit dominium et possesi
onem lucrory statim ut precipiunt sicut in oi socie
tate singuli socii acquirit dominium et possessione
h^ois sui neq^o maritus quid quam amplius habet qua
ius administrandi in suum et uxoris e^o modum sed
administratio fieri debet sm dictamen rationis: alio
qui n^o administratio sed dissipatio est que n^o solus sed
auctori obesse debet q^o maritus n^o pot lucra p^odito me
in sumere. constat quia iam maritus possit notaribus
et exasibus donatis facere absq^o cōsensu uxoris quod
negat Nabarrus statim pro contraria sent^a citandus.

aduertunt hi Nabarra illo rum us. et legis n^o d^o
n^o teneri maritum bona superlucrata ludo perditā
uxori restituere quia ludus e^o contractus fortuitus quo
u^o potuit perdere et lucrari q^o sicut in lucro uxor
habet suam medietatem ita et in damno habere de
bet. quam doctrinam et notabit uerba in summa

et leg cum plures & finali eodem titulo f. mari-
 tus et poterit p'dicto m^o donare ut ad cōferenda
 aliqua cognatis, amicis et pauperibus ne ha abas
 et Austery uideat. unde optime concludit Holin-
 iuris consulty sup in fine numeri 66. quam donā-
 di facultatem absurdissimum est marito denega-
 re.

Ratio 2^a. n^o pot maritus in moderate et sine causa
 utriq^{ue} iungi ei donare bona corā et si haeritate don.
 net tenet in assuetudine et in foro exteriori illa acci-
 pere in medietate bonoy super lucratory que ad ip-
 sum pertinet. ita sentiunt citati pro 2^a senta et pt-
 rate quia immoderate donare est perdere et dissipare
 leg contra iuris §. i. ff de partib^{us} et leg filiy famil-
 ias citata. sed n^o est videndum in p'dicta leg castel-
 le qua concedit marito potestas alienandi bona su-
 per lucrata dari ei potestatem ad dissipanda bona
 uxoris cum maximo illis praeiudicio q^{uo} in p'dicta
 leg n^o concedit marito potestas donandi immoderate
 et absq^{ue} iusta causa. consti. q^{uo} p'dicta leg prohibet
 alienatio que facta sit in fraudem uxoris et ad eam da-
 nificandam si rationaliter presumit donat^{us} ex casib^{us}
 cas factas fuisse in praeiudicium uxoris et in illis frau-
 dem q^{uo} n^o poss fieri ex assue donat^{us} auctoritate p'dicta le-
 gis.

Ratio 3^a. ea que maritus male insumit ex bonis cor-
 bus cu^m meretricibus aut alio inordinato m^o tenetur
 restituere illa assumendo in sua medietate ita sentiunt
 ex iuris consulty Alora de partitionib^{us} 2^a p^{ar}te c. 7. num
 10. Burgos de paz q^{uestio} 4^a uivili num^{er}o 13 et 30. Matrentis
 leg 5^a titulli 9° libri 5° nove collationis glosa 6. nu. 12.
 Rebelus supra molina et supra Nabarra lib 3° de reg
 hute cap^{itulo} 1° num^{er}o 114 et 115. lesig lib 2° de iustitia
 cap^{itulo} 12. dubitate et num. 37. et pot in 1° probari.

ex dictis & ad fundamenta initio posita. ad iū
pro 2^a sent^a adductum dico nomen alienationis in iu
re comprehendere sub se donat^o q^o accipit distribu
tione ut q^o signo negativo a facit q^o ulm habet distri
buenti t^o si accipiat in definite ut in citata leg n^o
regni determinanda e' significatio iusta nata male
et alias circumstantias.

fundamentum 2^e s^e solum probat maritus nō
posse facere exsibus donat^o ex eo q^o possit alienare bo
na superlucrata quod nos libenter admittimus n^o m^o con
vincit n^o posse moderate donare. Sane aut facultate
ad moderatas donationes n^o deducimus ex leg castelle
que prebet licentiam marito ad alienanda bona su
perlucrata sed ex eo q^o maritus e' caput uxoris et fami
lie cū potestate administrandi oia bona. confirmatio
eodem modo diluenda est.

quantum ad 2^u examinandum e' ex parte uxoris
q^o si uxor iniuriam intiget marito in bonis siue
sint mariti ppria siue uxoris siue cōia utriq^{ue}. in
bonis propriis ipsius mariti oino certum e' uxorem
peccare ea iniuriam et ad restitut^o obligari si aliqua
existit inuito marito insumat q^o accipit rem alli
enam inuito domino ac proinde ea iniuriam peccat
et ad restitut^o obligat. et idem e' necess^o d^om de bonis
dotalibus traditis marito ad attendam uxorem et fa
miliam in quo ois conveniunt unde difficultas pr
cipue procedit e^a bona paraphernalia et superlucra
ta. de hoc i^o Paludanus in 4 dist^o 15. q^o 3^a art 6 m^o 2^a
casu 7. aserit uxorem posse disponere de bonis su
perlucrat^o quantum ad medietatem que ad ipsa
pertinet dissoluto matrimonio. 2° gabriel in 4° di
st^o 6 q^o 4 m^o 7. Ricardus dist^o 15 art^o 2° q^o 6.
Silvester verbo elemosina num 3. in 3° casu. Ang
gelus eodem verbo et numero. Imo et d^o Thomas Sa
2° 2° q^o 32. art^o 8 ad 2°. et alii aserunt q^o si uxor

q^o 125 dicto. 5°. adit u^o Casig nisi uir ordinariè a
mitteret et uxor nollet consentire ni em tenet cum
uidiat eè dissipatio manifesta rem suam ita pericu
lo exponere.

Oppositum Suij enis sequi ss. gubierrez lib 2° prac
ticay q^o 121 num 7°. Suarez leg. 1^a titulo de las ganan
cias lib 3° fori num. 57. Baeca de decima hitori his
pano iure prestanda cap^e. 21. nu 2° Agbedo leg. 5° ti
tulo. 9. libri. 5°. noue collectionis et alii quos predi
ci referunt pretr quas Nabarrg th cap^e 17 manuellis.
num 155 q^o ad alterum ex presi defendit maritum n^o
teneri restituere uxori que bene. l. male impendit de
lucris uiribz quoniam illa sola que temp^e divorci inueni
unt lucri facta ex senti lucra. et refert profe Ioanè
Lupum. fundamentum horz auctoz e^o q^o consuetudo e^o op
tima legun interpret sed consuetudo Hispanie ita e^o inter
pretata supra dictam legè concedentem marito liuerà
administrat^o bonoz ut s. possit oia bona bene. l. male
consumere dum m^o integrum capitale uxori serbetur
q^o et cetera. Confiti quia mulier iuste conqueri n^o poter
it si ex matrimonio n^o reportet lucra cū illud n^o or
dinet ad lucrandum. et cū maritg dotes n^o accipiat
ut cū ea lucretis sed ut uxorem sustentet et familiam
serbando integrum capitale q^o quambis uir male in
sumat bona superlucrata n^o obligabit ad restituen
dum uxori?

Sed certe rates iste n^o urgent minor em falsum supo
nit statuendo pdictam consuetudines cū re uera n^o extant.
confirmatio e^o nullig momenti e^o q^o quambis ma
trimonium ad lucrum n^o ordinet et licet maritg n^o
accipiat bona uxoris ut cum illis lucret in matrimonio
unita fuit contractum ut medietas lueroz securo
capitali ad uxorem pertineat q^o ex iij Suij contractg
p^o leges aprobati uxor dominium habet in medietate bo
noz superlucratoy ut uidere lt apud nabarram lib
3° de restitute cap^e. 1°. num. 108. 109. 110.

art^o 2° q^o 1^a Durand ibidem q^o 3 art^o 2° ex recentiorib⁹
uideri poss^{unt} uanes Sac 2^a 2° q^o 32 art^o 3. paragrapho no
ta 2° Aragon ibidem dub. 1° Molin Thom 2° tr^{acta}
tu 2° dy p^{er} 274. lesig lib 2° de iust^a cap^o 12 dub. 14. et
Vabarra lib 3° de restitut^e cap^o 1° num^o 92.

pl^{ur} rate quia uxor tenet illesa serbare iurama
riti scd si usurpet allig^o bonum notari^{le} ex super
lucrat^{is} aut parasternalib⁹ fouet e^a iur^{is} q^o marit^{us}
habet sm leges castelle administrandi p^{re}dicta bona.
q^o n^{on} pot^{est} ex talib⁹ bonis allig^o insumere. confit^{etur}
ex cap^o q^o deo 33 q^o 5^a ubi sent^{itur} uerba d^{omi} Augi ad qu
andam coniug^{at}am sic. nihil de tua ueste nihil de
tuo auro. s. argento. s. quac^{um}q^{ue} pecunia aut rebus
ullis terrenis tuis sine arbitrio uiri expendere
deuisti. q^o aut^{em} uxor ad restit^u obliget^{ur} si p^{re}dicto
modo iniuriam marito inferat ex dictis patet. pe
catum em^o e^a iustitiam p^{er} se loquendo obligatione
restituendi inferat. ex quo patet uxorem obligari
ad resarcienda damna que marito sequunt^{ur} ex pri
uata administratione p^{re}dictoy bonoy accipiendo
saltem ea o^mnia in sua medietate q^o diuisio bonoy
superlucrat^{is} fiat.

Aduerte h^{ic} 1° nos dixisse hanc quantitate debere
e^{ss}e notari^{le} ut uxor e^a iustitiam faciat et ad res
titut^u obliget. notari^{le} uero erit q^oo spectatu sta
tu, opib⁹ et ceteris iudicio prudentis talis censeat.
Vanes supra s^{ed} querit aserit mihi null^{us} est
scrupul^{us} afirmare q^o mulier diu^{er}sijs disp^{er}set
nesciente uiro uigesimam p^{er} cent^{um} lucri annualis na
tally dispensatio debet esse intrⁱⁿpretatiua uollita
a bono uiro. et patrem uanes sequunt^{ur} alii docto
res.

aduerte 2° doctores qui requirunt c^osensum ma
riti ad hoc ut uxor possit de bonis p^{re}dictis dispone

laboriosa et industriosa sit et nihil subtrahat de
 iis que ad opulentiam sue familie administrati-
 onem ex suo op^e et labore necess^o. ff. si aliquis d
 fuerit suo labore et industria poterit hoc lucrū
 in sumere in elemosinis et donationibus. 3°. Naba-
 rrus cap^o 17 manualis num 153 et 154 sentit qd
 li precedens sententia vera sit de iure cui in de iu-
 re castelle falsa est eo qd in hoc regno oia lucra
 coniugum vicia ff. illis et ad ministratio eorū ad ui-
 rum pertinet ac proinde sine consensu saltem in-
 terpretatio viri nullas donat^o aut elemosinas
 uxorem facere posse ac proinde si ipsi cōstet volun-
 tatem mariti e^o ut nihil omnino donec neq³ faciat et
 elemosinam pecare et teneri ad restituendum si do-
 nat^o aut elemosinas faciat p^o h^o Nabarrum sūt
 et Sui^o s^o silbester sup num 1° in fine et abullensis
 ad cap. 6. mathei q. 57. tandem i^o bona parapher-
 nalia paludang sup casu. 6. gabriel in 4 dist. 15.
 q. 3^a art^o 3. dub 2° proposit^o d^o silbester supra §. 5°
 Angel^o sup num 1° et alii doctores eorū asserunt
 de bonis paraphernalibus posse uxorem facere elemosi-
 nas et donat^o quas uoluerit et in iure marito id q^o
 significat d^o l^o supra. sed h^o s^o progredit s^o in ius cō-
 rate cuius usus fructus bonorū paraphernalium et
 horū administratio ad uxorem pertinet imo et alii
 qui doctores ex citatis loquunt^o qd administratio bona
 vicia pertinet ad uxorem. de iure t^o castelle oius
 bonorū administratio ad maritum spectat.

sit t^o s^o ne de bonis super lucratis nec de
 paraphernalibus sine consensu mariti pot^o uxor ex pen-
 dere notabilem quantitatē. et si hoc faciat contra iur-
 dikam peccat et ad restitut^o obligat^o. h^o e^o s^o v^o v^o t^o
 ologorū et cōsultorum p^o v^o Sui^o regni. f. abet
 d^o l^o sup et p^o h^o ipsum d^o Bonavent^o in 4° dist^o

num 114. pretr quos uideri poss Manuel lib 1° su
me e^o g^o 2° 2° 4. Corduba in tractatu casuum
conscientie q^o 125. dicto 6. licet loquat in ca
su quo maritus in fraude uxoris donaret bo
na cognatis amicitis aut filiis alteris matri
monii sui em poterit uxor clam accipere et
conferre in equali portione cui uoluerit preu
pue suis consanguineis et filiis alteris matri
monii. refert sic auctor rodricum suarez, gre
gorium lopes et alios consultos et ratio doctrine
tradite e^o q^o quilibet betius in se uerbet inde
nem et ad optinendam competentem pensat in
iuste sibi illate modo sibi possuelli.

39 e^o si maritus e^o amens. l. factus tunc em
administratio ad uxorem pertinet poterit q^o bel
lemosinas et donatis facere et ea expendere que
maritus poterat et que ratio dicit ab e^o facienda ita
docent Caludang silbestre, angelus, supra ille nu
mero 8. et sic num^o 1° Nabarr^o sup in 4° casu, mo
lina sup prope finem & deinde lesig sup num. 85.
in 8 casu et uibr doctores.

49 si sit absens nam in hoc casu administratio
domus ad eam spectat nisi p^o illum aut superiorem al
liber statuat. sed Nabarr^o sup in 5° casu aserit in
hoc et precedenti n^o posse uxorem plus d^ora quas
e^o maritus mentis compos et presens largiri solit
bat. Sed in limitatio n^o addit a paludano siluestro
et angelo et illam ex parte reuocant lesig sup n° 86.
et Nabarra sup n° 90. q^o nisi aliud sit p^o superiorem
statutum deficiente uiro mulier e^o uelluti caput fi
lioz propria q^o domus gubernatrix q^o pot facere do
nationes aut elemosinas quas ratio dicit ab e^o
faciendas et quas maritus si adisset aut n^o esset
amens iuste et absq^o ullo uxoris preiudicio fac
re

re n' exigere ex presum et positibum cōsensum
 sed solum psumptum ut uidere et apud palati
 os rubros in rubrica de donationibz § 47 nu 3°
 et molinam sup § doctores nisi loming tunc au
 tem sufficienter presumit maritum cōsentire in a
 lienationibz bonoy ab uxore factis qdo constat ma
 rito eas fieri et si resistit cū posset sine incōmodo
 id et sufficienter colligit ex mariti liueralit; amo
 re q^a uxorem et similibz.

Exipiunt hi multi casz in quibz n' solum ex
 bonis superlucratiz et parapternalibz sed ex dota
 libz et imo et ppriz ipsiz mariti poss ex pen de re
 uxores absq^u consensu uiroy. 1° e' si maritg n' pre
 beat necessaria ad allendam uxorem et coiem fa
 miliam iusta eiz qualit^e et edit^e poterit uxor ex
 bonis ppriz mariti aut quibzlibet aliis accipere
 oia requisita ad alimenta ipsiz et familie ut de
 se stat et docent lesig sup num 37. § 7. uanessu
 pia. Nabarra sup num 39 § quintz casus. imo
 et gabriel ulto loco citato proposit^e 3^a et alii plu
 res.

2° e' qdo maritg e' prodigus et dilapidator bo
 noy in conpotationibz, ludiz, meretricibz, inme
 ris donationibz et similibz poterit uxor bona
 abscondere ut sibi marito et familie prouideat
 ita ut marito imperanti n' teneat ea que habet
 illi tradere hoc em de se manifestum e' et ita do
 cent gabriel sup. Nabarra sup num 154 in fine
 et refert angelu uerbo furtum Molin sup uersz
 finem § hac eadem ratione. et lesig sup nu 37.
 ubi inquit qd si uxor metuat difficult^e reueper
 randi suam partem pot occulte ubi reu pensate
 accipiendo ex bonis mariti quantum op^o est.
 ut sua pars serbet illesa et refert pro hoc Naba

queriam suad. hoc n̄ si extraneo ita neq̄ uxori
sed n̄ e' legitime a cōseq̄ ab extraneo ad uxorem in
iis que ad bonum mariti pertinent e' em̄ fore un
na cū ipso et ut illissime geret negotium illig.

7° e' absq̄ expresso viri consensu pot̄ uxor face
re sumptus in uictu uestitu, ornatu, domesticis re
creationibz, donationibz et similibus: s̄m cōsuetu
dinem aliarz uxorum sue conditionis et statz pro
facultatum quantitate uerorū num^o et familie in
digentia. et ratio e' q̄ presumere poss̄ sane e' uirū uo
luntē ita docent d̄ Thom̄ in 4 dist. 29. q̄ 2^a art^o 5° q̄ 1^a.
silbester sup̄ in 5° casu. angelz in eod̄m Nabarrz
num^o. 133. et e' cōs. cōsensz doctoz. e' a quem casum
adverte oportet fore ex oibz aut horibz citatis qd
si maritg uxori prohibeat elemosinas et donati
ones predictas facere poterit uxor sibi persuadere in
tentē mariti in hac prohibite t̄m e' ipsam conti
nere ne ultra m̄ consuetum elemosinas et do
nates faciat n̄ uo ne efficiat usuetā s̄ t̄m uxori
plane cōstet expressam mariti uoluntē d̄ ut n̄
sil oino donet in hoc casu Nabarrz et alii dicunt
n̄ posse quid quam donare sed cōtrariūm est ue
rius ut docet Molin sup̄ & equidem Nabarra su
pra n° 27. Casus sup̄ n° 25. et ratio e' quia uir ira
tionabiliter prohibet uxori predictos sumptus q̄ ob
bedire n̄ tenet p̄ dicitē prohibiti ut irrationabili
ut sibi inuenisse. et tum e' q̄ uxor n̄ e' mani
pium uiri sed tota ad eam qd aliquo m^o perti
net administratio familie et bonorū a marito
tanquam capⁱ subieciat ne aliquid inordina
te ex pendat semper t̄m confesarii restringere
debent uxores ut quoad fieri possit maritg obedi
ant, et pacem cū eis serbent p̄cipue si spectat
lij ratio occurrat ut si ipsa et maritg deuenerūt

re posset. n' hi displicet qd adit molina sup eq
gum e' ut uxor partior aliquantulum sit qu
am erat uir, presertim qdo intelligeret eam fu
turam e' uiri uoluntate si presens aut spos sui
esset..

5.4 est cum marito pro uirtute aut uestitu cer
tum quid illi deputat et ipsa partio uiuendo deue
h' et uestitu detrahit tunc illud qd lucrati poterit
expendere in usus quos uoluerit ita Paludanus
sup in 5. casu silbester sup in 6. casu angelg sup
in 7. casu Nabarrg sup in 6. casu. Molin in fi
ne disputat' Nabarra supra num. 91. in 7. ca
su. et militat nisi paritas e' in preiudicibus fa
milie na que luuant uxores u' damnu fili
oy aut famuloy n' poss ab ipsis licite retineri.

6.4 ad uitandum notariu' damnum mari
ti aut familie ellargiri poterit uxor que ad
illud uitandum expedire iudicauerit ut Aui
gari' uero minime cosulto obtulit munera Dariidi
quibz illum placauit ut sic. 1. reg 25 ita Palud
dang sup in 1. casu. gabriel ulto loco citat' Pau
lo ante proposita 4a. silbester sup in 5. casu An
gelg sup in 6. Nabarrg sup numo 154 in prin
cipio. molin supra uersz finem q' que sequit
Nabarra sup numo. 37. in 3. casu Cesig sup n. 75.
in 6. casu. et e' uis consensz doctoy qui idem af
firmant licet uxor' ad spirituale damnum ma
riti uitandum qd ex parte notarunt gabriel silbes
ter Angelg Nabarrg, Nabarra, et Cesig supra, qui'o
nes unanimis doant posse uxorem elemosinas
facere ne deus maritum puniat, aut ut illum il
luminet et conuertat. Id de' ad h' uis doctoyum
displicet molina sup nisi damnum spirituale
mariti in temp'le damnum uxoris redundet

liberit uxori occulte accipere necess^a ad allen dos pa
rentes et filios iusta decentiam statq^e cū pposito ea
asumendi in suam p^{te} cum ad partit^{es} uentum fu
erit. n^o displicet doct^a moline supra qd^e si matrim
onium u^o n^o actu medietatis bonoy q^e libret ut in
hispania pot^{est} uxor p^ortis subenire ex uob^{us} bonis ita
ut n^o teneat^{ur} hos sumpt^{us} in suam p^{te} referre qd^e etiā
sequit^{ur} fuit lesio supra.

Idem quires an idem possit uxor respectu suorum
fratrum aut sororum. Et affirmative cū nabarra
sup n° 152. et 153. et lesio sup n° 89. et p^o q^o maritus u^o
re cor tenet^{ur} fratrib^{us} suis subenire ut docet glosa lege
qui filium ff ubi pupulus educari debeat. et q^o uox con
sensu doctor^{um} de quo uideri poss^{it} silb^o est^{ur} uerbo alimenta
q^o gregori^o lopes leg 4. titul. 19. partita 9. glosa. s^o Mol
lina lib 2° de i^o genit^{is} cap. 15. a num. 59. q^o uxor etiā
que quantum ad hoc saltem equalis debet e^{ss}e marito
poterit fratres suos aut sorores allenre et si dicat^{ur} cū cor
duba sup. Hanc doctrinā de allenendis fratrib^{us} non
prog^{ress} dere in mulierib^{us} coniugatis est quia doctores
uox generalit^{er} loquunt^{ur} de oib^{us} fratrib^{us} absq^{ue} ulla lim
mitate confirmat^{ur} sic sent^{entia} ex leg 1^a titulo 8. lib 3° fo
ni ubi aperte p^{re}cipit ut diues siue lib^{er} ex lib^{er}o coniu
gatus allenat fratres siue et parentes ubi eodem teno
re uerbo^{rum} utrunq^{ue} p^{re}cipit. confirmat^{ur} 2° ex leg mu
tus ff de iure dotium ibi aut ut egentem uirum fratri
sororem qd^e sustineat leg nabarra sup num. 155. ubi
asertit leges que obligant ad allen dos fratres loqui n^o
solum in natalis necessitatem sed et in stat^u degen
tiam.

Idem pro complemento quires dubitabis. an uxor si
ne consensu uiri possit disponere de bonis uob^{us}
in fauorem cause p^{re} quantum ad suam partem
et idem dub^o est de parap^{er}ternalib^{us} et uox fructib^{us}

ad maiorem paupertatem quam est aliorum sui status
aut sexent plures filios. et in dubio, mariti ma-
dato stare tenet lege molinam sup ubi pro Gae-
s. refert Ricardum uigierum et loane de medina.

2° est. ad subueniendum extreme indigenti poterit
uxor accipere ex bonis uiribus imo et ex propriis mariti si alia
non sint. ita docent Nabarra sup num. 86. ubi refert cor-
dubam. lesig sup num. 84. Nabarra sup n. 153 in 1. casu. An-
gelus uerbo elemosina num. 7. adiuncto 6. precedenti. silby
ter eodem uerbo n. 7. adiuncto 7. precedenti et multi alii
ex antiquioribus. idem dicitur in graui necessitate affirmat
Nabarra. lesig et Vigier cap. 12 suay institutu. §. 2. uersu-
culo 5. in fine. quoniam in his casibus maritus tenetur
elargiri elemosinam quod uxor que est solia mariti idem fa-
cere poterit et maritum adiubare ut suis obligationi-
bus satisfaciat.

ultus est. si sit pater. l. mater uxores pauperes ita
ut misere sui suum status uiuant tunc si maritus nol-
lit illi subuenire potest uxor ex bonis uiribus. l. parafer-
nalibus aut ex sua dote subtrahere ad illis dandum. et
idem dicitur si habeat prolem ex alio matrimonio
similiter egentem ita docent Nabarra lib. 3. de restite
cap. 1. num. 151. et 152. lesig sup n. 84. §. 11. uerba
in suma casuum q. 125. dicto. 9. Molin sup §. in nulla
et homo. 1. dispe. 22. c. 5. effectum patris potestatis
et ratio est quod iure naturali et diuino uxor tenet alere paren-
tes et filios ut est uis consensus doctorum sed ab hac obli-
gatione liberat rate matrimonii quod non obstante soci-
poterit uxor ex predictis bonis parentes et filios alere
et si maritus caput sit et ad eum pertineat ad-
ministratio bonorum. confirmat quia uxor statuit in
suo honore et in eodem habit sua bona marito quod
si maritus noluerit hunc obligat satisficere neque
commode poterit ad id compelli per iudicem, si

cc

2° aut horit^e Baldi et alior^{um} plurimor^{um} sultor^{um} apud
dura quelum post leges connubiales glosa 3 nu. 162.
et. 163. qui affirmant qd stante statuto qd muli
er n^o possit testari aut se obligare sine consensu pro
piorum id pot libere facere in favorem cause
pi^e.

De constitutis principis secularis consequenter
in directe posse obstar^e pie cause et a pontificis n^o sit
canoniceata qd^o prohibuit alienationem aut ali
um contractum favore alicuius tertii quam limi
tates optime tradit Tiraquelus sup nu. 174. et refert
barthelum et panormitanum adducit q^o in proba
te huius ex s^o Panormitani cap licet 8 ult^o. de sep
pulturis in 6. cu^m q^o alienatio in casu sit in pre
iudicium mariti n^o pot est uallida et si facta fu
erit in favorem cause pi^e. et tum et q^o sic lex de
administrat^o bonor^{um} ad maritum pertinente statuta
fuit propter reverentiam quam uxor marito debet
et ob maiorem subiectionem ut uidere licet apud
barr de sponsalib^{us} p^o 2 q. 1. n° 1. q^o licet ex hac iusta
lege bono cor^o necessaria in directe et consequenter
sequi possit aliqd^o damnu^m cause pi^e n^o idcirco non
obligabit et respectu huius cause p^{ri}ncipue q^o sm Al
ciatum tractatu de p^{ri}uilegiis cause pi^e in^{ter} causas
pias causa boni cor^o referri debet. p^{ro}terea ecclesia
uult leges quales obseruari et in foro sciencie ubi
canones nihil disponunt et mat^{er} est admodata ut
constat ex cap. 1. de noui^o op^{er}ib^{us} rump^{er}atione et ex
cap^o ecclesia sancte marie de constitutionib^{us}. ac ta
dem mulieres in hispania hoc honore contraxerunt
ac p^{ro}inde saltem ex ut^{ro} contractus leg iusta appro
bati tenent nihil alienari et in favorem pi^e
cause. ad confirmat^o pi^em. De testamenta de
legata sine solemnitate iuridica in favore cause

et proprio labore acquisitis. et nō loquimur in prese-
 ti de quantitate quam diximus posse uxorem in summe
 re et in ulto marito ad mensuram aliarum uxorum sui sta-
 tatus et conditionis. aliqui docti reuentiones. affirmant
 posse uxorem de predictis bonis in favorem ca-
 use pie disponere et largiendo elemosinam ecclesie et
 pauperibus aut aliqd opus pium faciendo. oppositum
 tñ existimo et nō solum probabile sed oīno certū sū-
 mus castelle sū qd ut supra diximus administratio-
 oīum bonorum spectat ad maritum qd de illis nō pot
 uxor disponere sine consensu mariti et in cōsensu
 cause pie p̄t consēq̄ qd hec acceptio cause pie nō cōs-
 tat ex aliqua legē castelle neq̄ ex alio iure.

sed obicitur quia in iis que ad pias causas spec-
 tant nulla constitutio principis secularis uim habet
 neq̄ preiudicium aliqd spirituali bono pot aferre
 nisi a summo pontifice fuerit approbata qd nō obs-
 tante legē castelle que faciunt maritum adminis-
 tratorem oīum bonorum uxoris poterit ipsa in favore
 cause pie disponere de parapsernalibus aut medietate
 bonorum superlucrativorum aut saltim de iis que propria in-
 dustria et labore acquisierit an p̄t quia summus
 pontifex habet plenissimam potestatem in principes secu-
 lares quantum fidei supernaturalis et spirituali bonū
 aut postulat ut ē oīno certum qd nulla constitutio
 que fiti supernaturali preiudicium aferat uim ha-
 bere pot nisi p̄ sumum pontificem approbet ut cōs-
 tat ex cap̄ ecclesia de constitutionibus. constat quia
 in cap̄ rēlatum de testamentis alexander tertius
 statuit ut legata et ultime alie dispositio ad pi-
 as causas ualeant que ambis in iis nō serbent so-
 lomm̄tas duri uim illi statuta et in speciali urget
 illa uerba nō sū leges sed sū decretorum statuta
 tractatus. qd idem et erit dñm in nro casu. con-
 st

preiudicium aliqd marito inferit p uxoris dis-
poset. Sectio 7. de iure Serili aut denominatio

sect 6 de iure Serili aut domo minatio —

Multa posent ex profeso struere si difficul-
tas precipue examinanda in hac qd erit an ser-
bi ita transeant in dominoy potestatem ut abs-
qz iniuria ipsis irrogata possint fugere. pro su-
my intelligentia. 1. notandum est qd seruitutes
distingui a doctoribz. aliam nat^{alis} aliam le-
galem nat^{alis} dicit illa qua Scetes et tardi
subi^{ciunt} iis qui mente et sapientia ualent
ut eoz osilio et imperio regant. Legalis uero
est nat^{alis} cuius serbi id qd ff. dominoy ff ad oper-
as et utilites que ex eis percipi poss. in Presen-
ti solum agimus de seruit^e legali aut civili na-
talis n^{on} est ppria serbitz et si oppositum tradat
aliqui doctores. ex antiquioribz Ricardz in 4
diste 36 art 4 q^{ue} 1^a in corp^{ore} et ex recentioribz
Linspius se pulchra in suo qdlibet. quo iure
pani^{um} dominant in diis ubi inquit Hispania
indos ut barbaros et nat^{alis} serbos debellare utqz
subiugare potuerunt. utunt n^{on} doctores aristo-
rite Arist qui 1. politicoy est 1. affirmat dari
serbitz nat^{alis} qua sapientes obredioribz
presunt. et est 3. idem late prosequit art omni-
quem ad m^{undum} in aiali aia imponat et corp^{ore} paret
et in se pars sensu^{alis} subicit rationali et in
universis aialibz melig est ut si ouedi^{at} ita ma-
xime expedit ut tardi sapientibz subiciant^{ur}
sd certe li negare n^{on} posim^{us} propter scetitu-
dinem aut tarditatem ingenii expediens imo et
necessaria ut h^{ab}et a sapientibz gubernent quibz

pre ualere q^a ita statutum e in iure canonico
 et legata. l. testamenta que uem sent in favore
 cause pre. sine preiudicio 3°. ad 2^a confirmati
 & plures doctores e qui nre sent^e ad Gerenti.
 quos referunt Jira quellus sup n° 112 et Baccia
 de dotibz cap. 11. num. 56.

Dubita bis 2°. an uxor sine consensu mariti
 possit allicui donat^e facere causa mortis. et proce
 dit dub sm in castelle sm q^o ad ministratio so
 y bonoy spectat ad maritum. negatiuam parte
 defendunt Cobarr ad rubricam de testamentis p. 3.
 num. 12 Antonig gomes lib 2° uariay cap. 4. nu
 mero 16. § 4 infertur molina lib 2° de i^o genis
 cap. 9. num. 4. ubi plures refert. preter quos idem
 sequunt^r gutierrez de iuramento confirmatorio ca
 pite 13 a num. 4. et noster molina Thom 2°. tracta
 tu 2° disp^e 2 33. § ut uero.

sd oppositum defendunt Nabarr lib 3° consilio
 num. titulo 24 consilio 3°. et refert Romanu laso
 nem et alios preter quos idem tenent Jira quelz
 glasa & post leges connubiales n° 109 et alii quos
 refert et sequit^r rebellz lib 2° de obligatiombz in
 lib^o q^o 13 num. 50 in fine. et hec sa ut pbabili
 or. quia et uxores per leges castelle prohibeant^r con
 trahere n^o hi^o propter defectum iudicij su in dispositio
 nullata ad aliud temp^o in uallida eet sd ideo strabe
 re prohibent^r ne preiudicium inferant mariti. p.
 stractz ab ipsis y liberatiz. sd hec ratio usat in dona
 tione causa mortis et aliis similibz dispositio nibz
 nullatis ad temp^o soluti matrimoni in quo n^o e im
 pedita ad donandum q^o poterit absq^o consensu uiri
 causa mortis donare. et tum etz q^o p^odicta prohib^o
 ho e odiosa q^o n^o e ultra mentem legis latoris extende
 da: sd potiz restringenda erit ad eos eventz quibz

iuri naturali concessio et e^a statum quem a
principio de hominibus instituit et seruet si in
sua integritate permaneret et e^a uehementem
nate inclinaret.

2° supponendum est Sane serbitus et legatus
et ciuilem 4er posse a principio contrahi 1° m^o iu
re belli 2° naturae 3° iusta condempnate 4° et
ult^o emptione et uenditione dixi a principio
q^ua postquam serbitus legitime contracta est eiusdem
m^o et titulis dominium serbi transferri pot
in alios quibus dominia aliarum rerum communi
ter transferuntur uidelicet donate permutate
ult^o uoluntate et alia solum q^uo procedit plenus
doct^o de titulis quibus a principio serbitus legi
time contractus quantum ad 1^u titulum ex dic
tis sup constat iure gentium introductam est serbi
tutem i. bello iusto captum effici serbum uictoris
cipientis leg hostes ff de captiuis. Sic autem titulus
ortum habuit ex quadam naturali commiserate no
occidendi uictos captos. cum hi merito possent oc
cidi sed serbarentur morte in serbitu commutata u
de ut dixim^{us} serbi dicti s. ut serbi instituta de iu
re personarum q^u serbi ubi et d^{icitur} mancipia appellari
quasi ab hostibus mano captos. extendit huius titu
lus ad feminas ad paruos et alios innocentes qui
et si non peccaverint hi fieri possunt serbi tanquam
inimice rei pub^{licae} membra nam in his tanquam
in propriis membris inimica res pub^{licae} purit est q^uo
hoc ius usu receptum de quo late hae 2^a 2^a q^u 4° ubi
agit de iure belli. sub hoc titulo si comprehensu
hux christiani nam et si in bello iusto capiant no
efficiuntur serbi ut superius notauim^{us} in honorem
libertatis quam p^{ro} christum sumus consecuti si uero
christiani bellum iniustum gerant aduersus in fi

ciuilitate et politica subdanti nam ratio naturalis
 hoc regimen dicitur et eius sicut usque ad approbat.
 et tamen debetudo predicta facit si seruum neque
 ullo modo inducit propriam libertatem quia hoc impor-
 tat malum et incommodum inquit quia ita seruus
 est utilitate uero et commodum illius quia dominus
 natum cum quid quod est seruus domini sit. Sed ser-
 uitas naturalis non est in utilitate et commodum domi-
 norum gubernantium sed in bonum eorum quia ita
 seruiunt et gubernant cum ipsis maxime expedi-
 at gubernari a sapientibus quod seruitas naturalis
 non est propria et tamen est quod homo qui se ipsum de defectu
 etatis regere nescit subdit alteri ut ab ipso
 gubernetur et non ideo efficitur proprie seruus illius neque
 filius patris neque uxor mariti quamvis ratio
 naturalis dicitur filium a parente et uxorem a
 marito gubernari debere. Hoc ultimo exemplo uti-
 tur Aristoteles illo 3. capite ut manifeste constat ipsum
 non loqui de propria seruitute sed de quadam sub-
 ditate ciuili et politica. ac tandem quia ea dicuntur
 homini a natura que propter ipsum sunt facta. at
 unum homo non est alterius causa creatus et si muli-
 er fuerit propter uirum. non tamen ut illi domina-
 retur sed ut seruet societatem et adiutorium sibi si-
 mile et ad generis humani propagationem quod unum
 homo naturaliter non potest efficii alterius seruus. merito in-
 quit ius canonicum et ciuile definiunt si seruum a na-
 tura liberat. capite ius gentium dist. 1. et capite cum
 redemptor. in q. 11. et instituta de iure naturali gen-
 tium et ciuili. §. ius autem gentium. et instituta de
 iure personarum. §. serui. et leg. libertas ff. de statu
 hominum. et leg. manumissiones ff. de iustitia et iure.
 imo in aliquibus ex predictis iuribus aseruitur seruitus de
 causa natura ad sensum super explicitum. quod si regnat

quibus locis rāo Guig doct' ijs uerbis assignatus.
absurdum em. uidebat' se in fructu e' cum oīz
fructz reynata gratia hominis compara uerit.
sd n' usalib' et sine ulla exceptione partz uentrē
sequit' nam si mater fuit libera qda concepit aut
in partu. l. temp' aliquo medio intr' conceptum et
partum quambis ad momentum iure e' sarco pro
ly n' strabit seruit' ita h'et instituta de in genu
is § sd si quis. constat q' idem ex alijs legibz et
coi. s. doctoz. hoc tñ sm aliquos locum habet in ser
bitute que iure ciuili introducta fuit n' que iure
gentium e' constituta nam ex femina grauida iu
re belli capta filiz serbz efficit. Et in sept' mater
e'q' fuerit libera saltem sm uicem consuetudine
que in hac mat' iuri derogare uallet. — 3° titulus
est criminis aut iuste condemnatis qua so fit serbz
si propt' crimen a legitimo iudice serbitute eodem
netur n' em' prig' alia quis incurrit serbit' quas
ferat' sent' a iudice et hinc e' iustum titulum ma
nifeste stat nam siuid' pot' quis propt' crimen mor
te damnari ita e'q' serbitute que mors ualib' est.
id q' e'q' ostendit multz ueribz in quibz p'dicta
pena statuit' nam cap' ita quorundam de iude
is et sarracenis qui deferunt arma. l. alia prohi
bita ad turcas. l. sarracenos fiunt serbi xphianoz
eos captiuū. et cap' de raptoribz i' b' q' d'. Raptor
in serbit' redigit si uolentiam intulisse puella
ostiterit. et cap' eos i' d' dist' femina que sciens ma
trimonium co'traxit cum eo qui sacro ordi'ne in
glatus est pot' a principe in serbit' redigi et filii ex
talio coniugio suscepti efficiunt' serbi ecclesie uci
parens ascriptz erat ut constat ex q'cum multz
i' d' q' d'. Breu' si libertz in gratum se exhibuerit in
cum qui ipsum sua sponte manu missit in

delis et capiantur fuerint eorum serbi iure gentium
 oibz cui unde iuste possit infidelis mortem xphi
 anoz in serbitate commutare. n' tñ gaudent pre
 dicto beneficio apostate desertores totis religio
 nis quos Hispanie Renegados uocamus q' ad xphia
 nam religionem oino deseruerint iure optimo co
 sensu orum doctoz ff. serbi capientium et itaca
 utum ee iure regio in Hispania accedente p' q'ue
 h' auctoritate refert Salan. l. Thom in ca 2^a q' 3^a de
 dominio art. i. in principali dub post con 4^a q' 1^a
 sane ult^a. ex hoc titulo optime inferat captum in
 bello ex p' sua iusto n' strahere u' serbitate q' aec in
 stigit ut pena propter iniuriam irrogatam q' si nu
 lla culpa precesit n' poterit strahi serbitate. si u' ex
 utra q' p' iusta sit ambigua ob probabile ius utriq'
 q' partibz (Im ab arrubiam quem refert et sequit Cesi
 us lib 2° de iustia cap. 5° dubitat^e. 4. num. 12 in fines)
 utriusq' capti efficiunt serbi sed de hoc late in mata
 de bello.

2° titulus est natiuitas rati cuius efficit serbz qui
 ex angla natus sibi pater sit liber siue non. siue
 nascat ex matrimonio legitimo sibi ex copula for
 nicaria q' partz sequit ventrem leg partum codi
 ce de rei iudicat. id q' constat ex multiz aliis iuri
 bus est q' iure iuri in Hispania approbatum. et merito
 q' mater est tertior parte et plus confert matre cor
 pulente quam pater. serbitate autz sm corpore uenit.
 sunt q' alie plures rates de quibz late doctores infra
 titand' illa tñ n' ut firma. partz e' fructz uentris
 q' pertinere debet ad dominum angile. n' inquam fir
 ma ut q' partz anulle n' pertinet ad fructu arzum
 sed ad dominum proprietatis ut exprese set leg uetus ff
 de usu fructu. et leg in pecudum ff de usuris et frue
 tibz et in stibula de rez diuisione. § in pecudum

uidet etiam si n̄ reperiat periculum aut infe-
rat no uementum cū sit enormis profusio li-
bertatis. de iure

de iure u^o coi in fauorem libertatis sex condi-
tiones requirunt ut illig uenditio ualida sit
1^a ut qui uendit maior sit uiginti annis 2^a
ut permitat suam uenditionem ut e precio
participet. 3^a ut re ipsa sit precii particeps. 4^a ut
emptor credat eum qui uendit eū seruum n̄ em
uendit nisi ut quis se ipsum uendat s̄ uenditio
p̄ alium executioni mandari debet. 5^a ut is qui
illum uendit sciat eū liberum. 6^a ut qui uen-
dit suam libertatē cognoscat. his conditionibz co-
currentibz uenditio erit ualida et qua cūque
illarū deficiente nulla censeri debet ubi ius
cesareum uim habet. si uero iuri cesareo quis sub-
iectus n̄ sit poterit se ipsum uendere. nulla rate
habita hay editionum de quibz uideri poss̄ d̄ Anto-
nino 3^a p̄ titul. 3° §. 5° sicb̄ ester et Angely uerbo
serbitz. ex reuentionibz Mol tom. 1° tractat 2° disp̄
33. §. 3° tituly est.

de parentibz iam superis notarumq̄ posse in
gravi necessitate ostitutos filios suos uendere. ut cōs-
tat ex coi sensu doctorū colligit q̄ ex e^o 2° exodi
habet qd̄ ex parte leg 2^a codice de patribz qui filios
suos distraxerunt. ubi lex decernit ut uenditio fi-
at propter nimiam paupertatem et uictus causa.
si uero ob aliam pater p̄ hō filii egeat. et si sit
ad se redimendum a morte. l. seruitute n̄ poterit
filium uendere ut intr̄ alios douet uobarr lib. 3°
uarrary c. 14. num. 4. Similiter pater filium suū
iuris uendere n̄ potest nam quē suū iuris ē ef-
fectus iam n̄ subest patri potestati ut affirmat glo
sa leg 2^a citata et id statuit leg. 3^a titulo 17. par

penam delicti redigit in servitū leg si manumisso
 codice de libertis et eor liberis et instituta de cap de
 mēnute. §. maxima similiter et leg unica codice de
 mendicantibz qui sine ulla necessitate mendicant
 poss inspicī et quos ualidos integritē corpis et ro
 bere anox et prouauerit dominium eor sequi
 atq. ac tandem idem ostendit in signū illa ac
 iustissima pena qua philippus 2. eos qui in grana
 tenssi regno aduersus regem et christianam religio
 nem reuellarunt serbos fecit.

4. et ultimus titulus ē emptio nōs et uenditiones
 qdo s. quis se ipsum uendit. i. a parentibz uendit.
 et quantum ad ipsum atinet manifestum ut so
 minem liberum posse se ipsum uendere q^a ē domi
 ng sue libertatis siue fame et pecunie q^o potest il
 lam licere alienare siue et alia bona saltem sta
 do in iure naturali. constat illo illustrissimo exemp
 plo diui Paulini qui uoluit uendi in serbum ut
 filium uidue redimeret. idem aperte colligit ex
 2. exodi et is euideronomii ubi manifeste supōit
 posse aliquem in serbum tradi. si u^o consuetudo un
 traria patrie obstet in ualida erit uenditio saltem
 extra artū urgentis necessitatis semper tū et ubiq^{ue} il
 licitum erit se ipsum uendere absq^{ue} rationali care
 ra cum nō bene pro toto libertas uendat auro ut
 illi qui lucri gratia se ipsos uendunt suam liber
 tatem periculo ludi exponendo de quibz cornelius ta
 ultz agit in libelo de moribz germanor. utriū autē
 isti mortali punit nō ois oueniunt. acorig ho 2.
 lib 2. cap. 31. q^o 3^a uersz finem existimat qd si uita
 remigum periculo mortis aut peatissit exposita
 peatum erit se ipsum uendere ad remigandum
 secuso tū hoc periculo et graui detrimento familia
 propinq^{uor} mortale iudicat sed certe mortale.

consistantibus concurrentibus mortaliter peccant
et obligantur ad restitutionem faciendam ipsius ma-
gistris aut eorum heredibus iuxta prudentis stima-
tionem. et tunc poterit esse damnum illatum ut ipsa li-
berate debeat dominus illud compensare. ut si de
liberate a fuerit serbum lusum, manuum aut
clarum ut videtur et apud Mol. sup. disp. 37. § 6
non longe a principio et Rebelus lib. 2. de obliga-
tionibus iust. q. 11. num. 3.

Leuiore uero iniurie que in exteriori foro non
puniuntur reuocari possunt plerumque reuerentia indu-
cendo melius quoad victum et restitutionem tractan-
do adonando quod illis delicta alia pro quibus pos-
sent licite puniri. si tamen iniuria peruenierit us-
que ad occisionem serbi tenebit dominus satisfacere
exhibere. p. elemosinas sacrificia et alia suffrag-
gia pro anima defuncti ad mensuram predictae iniu-
rie. in conscientia uero (quod quid sit de foro
exteriori) ad maiorem satisfactionem tenet qui
alium serbum occidit quam qui proprius ut
notauit Abulensis q. 27. ad cap. 21. exod. nam-
que qui occidit alium 2. restitutionem facere tenet
unam domino serbi quatenus cuius mors in da-
num illius esset. aliam uero serbo pro damno illi il-
lato. et in occisione proprii seu posterior tamen con-
trahitur.

similiter effectus serbitus non est dominum posse in do-
mestice uti corpore serbi aut ancille nam leg. si lino-
nes eodie de epali obedientia statuitur ut si do-
mini ancillis nequisse peccandi imposuerint licet
at episcopis eas a serbitu liberare non uideatur potestas
dominorum se extendit ad salutem spirituales ser-
borum. unde nihil potest eis precipere quod cum salute spi-
rituali eorum pugnet cum quo omnes doctores conveniunt.

l. 4. imo et si ordo saevus n. extrahat a patria potest. eo iniuriat n. pot. a patre vendi. ut vide re l. apud eobarr supra. uem auh, de iure cesario filius n. sit sub potest. matris n. poterit ab ea vendi quam b. stando intra ius nat. matr. et patri ob urgentes causas liceat filios vendere ac tandem filioz ita vendit. recuperare pot. liber to soluto pretio. l. oblato alio mancipio. ut statuit lex caecitata qd. intelligere oportet si venditio fm. us cesarium facta fuerit ab illis qui ea sub debet.

3. supponendum e aliquos ee ef. b. g. Suiq. legalis serbitutis. int. quos enumerandus n. e. dominu. pose. pribata auctoritate serbum occidere neq. illum mu. tilare quam b. em. apud rones dominis liceret ser. bos occidere postea in p. antonium et alios impe. ratores hoc fuit illis interdiktum ut manifeste pa. tet ex leg. 1. ff. de iis qui. ff. sui. l. alieni iuris ubi. sed hoc temp. nullis dominis qui sub imperio roma. no. ff. et supra m. et sine causa legib. cognita in serbos suos seuire. nam ex institut. antoni qui sine causa serbum occiderit suum. n. min. p. un. ti debet. quam qui alienu. serbum occiderit et le. ge si dominus eiq. dem tituli adriang. imperator umbriam quandam matronam in quinquenium re legauit qd. ex leuissimis causis ancillas suas atro. cissime tractasset. uideri et pot. instituta de iis qui sui. l. alieni iuris ff. q. in potest. et merito hoc statuerunt legis latores nam donum uite sibi so. lus des. reseruauit q. n. et dominis serbos suos illa pribare neq. membro aliquo aut salute qui ff. quasi p. uite. Unde si domini uitam. l. mebru. a serbis usipiant. l. immoderatis laborib. in 2 dia. l. fame nudite. l. alio in deuito m. co. y. ualitudi. ni noyant aut ipsos in iuria afigiant a teris. cir.

uel annis certum quid domino solbat. reliquum
uero sibi reserbet poterit illig dominium separa-
re qd frequentissimū ē in aliquibz Hispaniā con-
atq; sacratē multi serbi sua pecunia se ipsos re-
dimunt nam et domini ad serbum ea ratē qua
serbz est neq; amittit neq; inshita sūt in ea re
qua sō est utrunq; ē pot ut affirmat Arist. Beth-
cor. cap. 11. et est at ex sup dictis de patre et filio cōs-
tabit qd et ex disursu presentis difficultis qd domi-
nus stare tenet oblatui neq; usurpare poterit que
serbz eo mō separauit. idem iuris est si dominus
ex prese. s. tacite aliquid serbo donet et uellit ut tā
quam suum seat aut si de serbo cōbenerit ut id qd
falli mō adquisierit illig dominium ad ipsum per-
tineat.

2^a limitatio est qdo a domino s. ab aliquo alio
restituit aliquid serbo pro damno aut iniuria
sibi illata in iis que domini potestē n̄ subia-
cent bene comparat illig dominium de in hoc
n̄ ut serbz s. ut doming consideret. 3^a ē si ei al-
quid donet. s. relinquat ea tacita. s. expresa cō-
ditione ut ipsius sūt et n̄ domini ad serbū et nō
ad dominum pertinet siud et usq; fructus bonoz
aduentitioz spectet ad patrem ut sup diximz in si
legata sint ea conditione ut ad patrem n̄ plineat
filig ē usu fructuarig illoz ita inpresenti si aliquid
donet aut relinquat serbo ea cōditione ut sit illig
et n̄ domini ad dominum nulla ratē plinebit.
ung quisq; em̄ disponere pot de suis bonis ut uol-
uerit et imponere conditionem ne ad hanc. s. illā
personam deueniāt. colligit et h̄c limitatio ex legiis
quē §. 1. ff. de manu missionibz - neq; ē audiendus
a corig qui lib. 2. cap. 36 q. 2. hanc doctā
restringit ut dominus consentiat serbum, Aliquid

preta n orit ex pdicta serbit dominos hie
 ius ad impedienda matrimonia serboꝝ qd si
 eos prohibeant cohabere, in iuriam illis faciunt
 et dominis inuitis adire poss ut sit c 1º de conu
 gio serboꝝ et capº dictum e. idem et docuit dº
 6º lº inf qº 104. art 5º e qd wis cº sensu doctoru
 in 4 distº 36. ubi scotº Ricardº et alii. si autº
 serbi ex domini potestate sensu uxorem duxerit
 magis debent ius redire uxori quam domino obli
 quum prestare qº eo ipso qd dominus sensu in fu
 is nuptiis serbis statuerit tacite uoluit ut serbus
 sue uxori debitum redere. qd ex prese notauit dº lº
 in aditionibº qº 52. Neqº doming ab alio sacramen
 ty recipiendis serbum impedire poterit sacramen
 tu ordinis excepto ne liber efficiat si sentiente domi
 no illud recipiat de quo salbester uerb seruitº n.º 1.

1º qº effectº serbitis e ~~dominatus~~ teneri serbum ad
 debita et osueta seruitia domino exhibenda. ut dº
 lat ex capº 1º de iugio serboꝝ et uideri poss allia
 iura ap cobarr in regula pccatus 3º pº 6. u. nº 3º
 2º e reuerentia et honor quem serboº domino debet.
 3º Voluntas ouediens qua domini iura exequatur.
 si honesta sint. 4º quid quid aquirat domino aquir
 rat neqº alliquis pro prium hie possit saltim regul
 lariter loquendo. et quamuis soto lib 4 de iust a qº 2º
 art 2º in c 3º afirmet mancipia iure belli capta all
 quid p prium posse habere in conscientia serbi uº qui
 se ipsos uendi derunt quid quid aquirunt domino
 suo aquirunt. docta tri nra qº lº de oibº serbis pro
 uidit et ita accipit fore ab oibº doctoribº qui all
 quas limitatº adunt iusta quas serboº dominus se
 re pot aliquoy bonoy.

1ª sit si interueniat pactum inter serbum et domi
 num ut cotidie aut singulis domalibº mensibus

quoad bona h^{ic} que serb^{is} in domo domini habet
dominum succedere iure hereditario libenter u^t
solum concedimus ex quib^{us} optime deducit n^{on} sem
per et in oi euentu bona que acquirunt serb^{is} do
mino acquirere sed posse in aliquib^{us} casib^{us} ppria
bona habere q^{uod} manifeste aserunt lex iis qui c^{um}
lata et idem s^{unt} leg^{is} iⁿ q^{uod} serbos ff de officis prefec
t^{orum} urbis et leg^{is} uix ff de iudic^{ibus}.

9° supponendum est. serbos multipliciter a serui
tute liberari. 1° m^{od} est frequentissim^{us} p^{er} manumi
sionem sibe oino gratis fiat siue aliquo int^{er}beni
ente pretio aut aliquo imposito grabamine. 2° est
si doming ancilam s. serbum languid^{um} exponat
de domo s. expellendo aut deserendo aut hui^{us} modi
expositionem ab alio factam a probando. aut si do
ming perseverant^{er} denegat necess^{ario}. hec oia definita
s^{unt} est uniu^{er}s^o de infantib^{us} et languidis expositis et la
ge 2^a et 3^a codice de infantib^{us} expositis et leg^{is} ultra
ff pro derelicto, 3° est si infidelis sibe iude^{us} sibe
pagan^{us} s. heretic^{us} sit serbum iam xp^{risti}anum quo
quinq^{ue} titulo possideat. s. si xp^{risti}an^{us} efficiat domi
no permanenti infideli u^{el} ipso liberte consequit^{ur}
nullo p^{er} soluto precio ut stat^{ur} ex leg^{is} de eo nob^{is} q^{uod}
is ita codice de episcopis et clericis. et ex cap^{itulo} frat^{rum}
nitatem dist^{incte} 54. hec h^{ic} leg^{is} et alie similes
intelligunt de infidelib^{us} que xp^{risti}ano principi
subiiciunt. infidelib^{us} uero qui temp^{or}ali iurisd^{ictione}
ar^{bit}rationi ecclesie non subsunt interdici non pot^{er}unt
ne serbum xp^{risti}anum possideant. et gregorius 9°
cap^{itulo} ult^{imo} de iudeis et sarracenis postea c^{on}stitu
it ut si iude^{us} mercimonii causa mancipium fi
delle emiserit tenet^{ur} infra tres menses ~~tenet~~ serbus
uendit^{ur} si exponere ut se ipsum iusto pretio redim
at aut ab alio xp^{risti}ano emat^{ur} et si n^{on} exponat

tanquam propriū sere alio qui sine hoc consensu
 serbū n̄ ē capax dominio nisi donatio fiat ut
 serbū se redimat. sed certe sic auctor fallit et a
 cot doctoy discedit faciendo serbum incapax
 dominū nam doming et iam notarium pro
 damno serbo illato aliquid conferre ei tenet si au
 tem oia usaliter que serbū acquirit eēt domini po
 sit doming statim auferre id qd pro damno il
 lato dedit nullig qd rebely lib. 10 de obligationi
 69 iust. qd u nu. 9. ampliat doctā precedentem nō
 ē necessarium ut donator exprimat se serbo et nō
 domino donare quia qui serbo donat uirtualem
 intentē habet nō donandi domino nisi oppositus
 ex circumstantiis surserentibz constat sed uirtualis
 intentio saltem pro foro scientie id em qd expre
 sa operat.

4^a limitatio sit que expletis domini consuetis ser
 uiciis suo labore serbū acquirit sibi sparat nisi
 hoc de causa morbum .i. deuilitatem incurrat ra
 t^o cuiqz n̄ possit emode seruire aut ipse ming pre
 hiosus euaderet sic em peccatum omittet et tenet
 restituere domino damnum datum. 5^a que an ei
 le propter stuprum aut turpem corpis usum dat
 si p̄ aliqd peccatum acquirit anile et n̄ domini si
 qd nullg serbū turpia serbitia domino debet ac
 proinde neqz coy stipendium. 6^a illa que lucratur
 serbū bonis suis quoy ē doming ludo aut alli
 qua negociat sine ullo preiudicio obsequiorum
 que domino exhibere tenetur ad ipsum serbum et
 n̄ ad dominum pertinent. ac tandem si aliqua
 bona ante quam serbū fieret in patria habebat n̄
 ad dominum sed ad serbum et eius heredes illo de
 functo pertinent iuxta receptam consuetudinem
 quid quid solus ubi supra, unhadigre uideat

quis sū codic. de Latina libertate tollenda iune
ta autentica ad hoc. alii et tituli. s. s. ut min
gestos et rationes omitendos duxi de quibz lege
moleiam sup et disp^e sequenti rebellum lib. 10
de obligationibz iust^e q^e. 11. Acorium homo 2.
libro 2o cap^e. 33. quibz sū statutis in presenti exa
minandum est an serbi ita fugere possint a domi
nis suis ut hac ratione absq^e iniuria ipsi irroga
ta libertē comparare ualleant.

In primis pot referri error Anabaptistarum
qui n^o solum iuris dictē politicam s. et serbitē
legalem damnarunt. ii em cōsequenter afirma
rent serbos tanquam iniq^e retentos posse a do
minis fugere. qd et in specialli a seruit Eustha
sius heresiarcha sebastianus episcopus ut cū sowa
le et socomeno multi existimant. tū si Baronius
hom 3o Anacum anno 361. a num. 45. n^o sūc
s. d. utatum quendam monachum armellum suig
prauū dogmatū architectum fuisse n^o in firmis
rationibz demonstrare conetur. quid quid aut sit de
seressis auctore: certum tū oino est temp^e silbisti
in concilio gangrensi temp^e silbisti i^o celebrato da
natas fuisse uiginti hereses cuiq^e dam in signis se
resiarche quarū una erat serbos xpianos ratio
ne religionis posse dominos cōtinnere et ab eoz
ministerio negare. quem errores ip^e apostolorū
exhibisse ostendemus inferius.

Idem erroribz omis. ex catholico 1a s. a. fir
mat serbos bello captos posse fugere ad suos. et
n^o possint dominis persequentibz resistere ita
serbunt s. lib 9 de iustitia q^e 2a art^o 2o. s.
barubias in regula p. uatum 2a p^e §. 11. n° 6.
ad finem et lib. 1o Variarū cap^e 2o numero 10.
Angly 2a p^e questis de dominio art^o 2o in 2a

transactis tribus mensibus manet liberum absque
 ullo pretio de quo videtur per ex regnatoribus mol
 1° h^o tract 2° disp^o 39 & 49 et. 49 titulus est si do
 minus ancillam compellat ad fornicandum imp
 pto rato episcopi auxillio poterit p ipsum libertate
 consequi ut diximus et probavimus leg si lenones
 codic de episcopali audientia iuncta glosa ibid
 dem. si militis serbus xpianus liber efficit si a do
 mino ludeo compellat ad se circumcidendum cap^e
 nulla ofitia dist^e 54. et idem e si fuerit impulsus
 ad idolatriam ab alio infideli vel ad aliter gra
 ve peccatum s^m silbestrum verbo fursurum q^e
 6. dum m^o sit equaliter grave ut ex identit^e nois
 idem ius colligatur. 5° est si quis serbum suum
 heredem instituat. l. tutorem filii sui relinquit
 at n ignorans e suum mancipium eo ipso cen
 set liberte serbo concedere leg. 5^a et 6. codic de ne
 cessariis serbis n tm fit liber ex eo qd dominus
 serbo legatum relinquat.

6° si persona libera contradat cu serba igno
 rans serbitutem et Dominus sciens ita strahere di
 simullet et serbitutem n manifestet persona
 illa siue uir siue femina sit liberte sequit^r
 ut seti in authentica de nuptiis & si u. ab ini
 ho et leg. 1^a titulo 5° partita 4. et doctores uiter
 ad cap. 1^u et ult^u de spugio serbor. si uo perso
 na libera serbitutem collig cum qua uult cotra
 here n ignoret qd dominus n contradicat s^p
 lens sit et cōsentiat et conditē serbitis n decla
 ret mancipium liberte n cōparat in quo uulgo
 sepe errat. ita sentiunt coram doctores et testat
 ex cap^e dictum est 29. q^o 2^a excipit t^u nisi dominus
 instrumentum dotale ei conficiat nā eo ipso li
 bertē sequit^r ut patet ex leg unica & s^d et si

fugientes si capiantur gravissime solum puniri siue
ad suos siue ad alios fugiant q̄ et cetera 20 pt quia
bello iusto captus et in serbitu redactus eo ipso ius
te damnatus est pena serbitutis perpetue sed iuste da
natus ad penam quam p se ipsum exequi pot in fo
ro assente tenet eam in plere q̄ predictus serbq̄ n̄
pot ad suos fugere conft quia damnatus exilio ad
urbum locum n̄ pot ex eo loco fugere q̄ cum serbq̄
iure gentium damnatus sit seruitute perpetua nō
poterit ulla rāte ad suos fugere.

ult^o pt q̄ si serbq̄ ad suos fugere possit q̄ Sa
beret eis ad predictam fugam q̄ n̄ possit dominus
illi fugam iure prohibere. alioqui prohibendo face
ret eā ius qd serbq̄ ad fugiendum habet s̄ manifestum
ab absurdo ē affirmare dominum iure n̄ po
sse proprium serbum ita stringere ut ad suos fugere n̄
possit et si fugiat eis fugam oibz uis impedire.
n̄ q̄ licet illis fugere. s̄

Sed quid tenendum sit in presenti difficulte alii
quibz mibz aperiemus. i^o sit seruitus legalis quā
nus s̄ alteri dominati licita et honesta est. hec
s̄ de fide certa. et pt in primis nam d̄bz Pa
ulus uariis in locis hanc seruitutē probat i^o corin
thios. 1. et 7. et ad thimoteum. 6. ad ephesios. 6. ad co
losenses. 3. ad titum. 2. et ad psilemonem illum
obsecrat ut benignè suscipiat serbum suum bene
simum. Etant de hac re plures pontificum et cō
h̄lioy definit̄s que uideri poss apud graecianū
c̄ q̄ 2^a p multa cap̄a et distind̄. 1. cap̄e ius gen
tium qd de sumptum ē ex d̄ Isidoro lib. 1. et si molo
giay cap̄e. 6. habet serbitū in h̄roductam ē iure ge
ntium. et vltimū idem cōfirmat ex uariis legibz
que in iure quilli habentur precipue ff de iusta
et iure. ff de statu sū. ff de serbo corrupto. ff

banus sup q^o 40 art^o 1° dub 13. Salon infra
 q^o 62. q^o 3° de dominio art^o 5° m^o 4. Acorig
 sup lib 2. cap^o 34 q^o 3° lesius lib 2° c. 5° dubit^o 5°
 num 24. Rebell^o lib 1° de obligationib^o g iust^o
 q^o 12 n° 3° et plures alii reuentiones. de fundame^o
 tis huius s^o et de eis uerit^o dicimus postea.

2^a sent^a contraria serbis bello iusto captis neg
 gat facult^o ad fugiendum ac proinde peccare afir
 mat et ad restitutionem obligatos e^o etiam si ad
 suos perueniant. sequunt^o hanc sent^a glosa cape
 ius gentium distinct^o 1^a uerbo seruitutes, turruere
 mata et cardinalis ibidem fortunig garcia leg ma
 numisiones ff de iudic^o et iure et ex nostris d An
 toning 3° p^o titulo 3° cap^o 6. §. 4. Nabarrig c^o 17 ma
 nualis n° 103. et Molin^o tractat 2° disp^o 34. conbr^o
 et p^o in 1° ex cap^o si quis serbum 17 q^o 4. ubi ex
 consilio gangrenssi citato sub anathemate prohi
 bet ne quis religionis gratia doceat serbum con
 temnere dominum et ab eis ministerio recedere et
 idem h^o ex cap^o sequenti qd est consilio Romani
 sub martino 1° conft^o ex leg^o 1^a codic^o de serbis fu
 gitiuis ubi d^o fugitibum serbum furthum sui
 facere domino et leg^o 3^a eiq^o dem tituli fugitiui ser
 bi deprehensi puniunt^o amputate alicuius pedis aut
 de portate ad metala. Id^o sic grauis ~~in~~ pena grabe
 culpam suporere debet. et leg^o 1^a ff de serbo corr
 rupto §. 4. d^o si erat serbo animodo fugituro
 l. furthum facturo, sic u^o laudator huius proposi
 ti^o extitit, tenetur. n^o em oportet laudando auge
 re malitiam q^o sentit Alpiang cuius e^o illa lex
 malitiam serbi e^o ppositum fugiendi qd equi
 parat u^o pposito furandi. idem qd pbari potet
 ex aliis legib^o eiq^o dem tituli et sequentis de serbis
 fugitiuis. conft^o 2° ex eoi praxi nam serbi fu

sed ad diabolo. n' a corpis captiuitate sed ab anime inu-
quitate et tractatu 41. in lo anem inquit erit uolun-
tas tua libera si fuerit pia, eris liber si fueris
seruus, liber peccati seruus iustitie. et eodem mo lo-
quuntur alii doctores sancti.

2^a mo qui a se. l. a parentibus uenditur. nullo
modo possit fugere. Sane mo sequuntur coitus docto-
res et potest manifeste quod qui rem suam libere alte-
ri uendit n' potest eam deinde accipere inuito emp-
tore absque furto sed in casu serbi istius suam libertatem
uendiderunt quod n' possit inuito domino ab eis recede-
re. confirmat quod uenditio ista fuit stractus ualidus
per quem translatum est dominium libertatis quod n' potest
domino prebari libertate illa cuius factus proprius domi-
nium.

3^a mo qui propter aliquod crimen iuste serbitute da-
natus est fugere n' potest. in hac etiam mo doctores ueni-
unt. et potest rate quia ille qui per se iudicis prebat
dominio suorum bonorum n' potest post se salutem predicta
bona possidere quod si senta sit de prebate libertate non
poterit eam fugiendo recuperare. et quamobrem predicta fe-
na prepsum uerum executioni mandari debeat non
obstat quia si allicui in pena sui criminis impo-
nerentur aliqua leuonia executioni mandanda te-
neret exequi. constat quia damnatus perpetuo carcere
n' potest ab eo fugere quod similiter perpetua serbitute dam-
natus n' poterit a domino fugere. oppositum autem
defendit Salon infra q. 69. art. 4. strouersia 2^a co-
clusionem 4. aduersus cauetanum solum sobarrubias
et alios. exegit in carcerem sancte inquisitionis
a quo in fauorem fidei nullo modo licet fugere et re-
os qui uerum mererentur sententia capis ex eorum consensu
mortis pena commutata est in carcerem perpetuum
aut quod aliquis damnatus est ad manendum in

de servitibus fugitivis et instituta de iure naturali q^o
hum et civili et sepiissime

2° p^o con^o sigilatim de singulis servitutibus
et quantum atinet ad servit^{em} iure belli contracta
certum est licitam e^{ss}e ut stat ex sup^{ra} dictis de iure
gentium. in penam em in iurie aut iniusti be
lli optime infligit servit^{em}. et sic quamdam mi
serat^{em} stinet nam victor quem licite possit occi de
re servat illosum mortem in servit^{em} commutatio
qd^o est conf^o ex illis verbis re petri 2° a quo em in
quis superatus est Suis et servus est. q^o licita est ser
vit^{em} iure belli contracta. de servitute ad nativitat^{em}
seguta idem patet quia equum est ut filius ancille
servus sit et part^{em} sequatur nentem in libertate
et servitute. quia ut optime observant doctores ser
vit^{em} ad corpus pertinet qd^o p^{ri}ncipue est amata. de ser
vitute qua quis damnati ob crimem commissum ch
stat iustam e^{ss}e quia aliqua crimina talia s^ut ut
propt^{er} eor^{um} maximam gravit^{em} si que poss^ut qui illa
omⁿeservunt morte puniri ita est perpetua servitute
ac tandem servit^{em} que iure emptiois nitit^{ur} et li
cita est q^ua p^{er} validam vendit^{em} emptor rei vendite
dominium sparat sed constat ex supra dictis po
ste h^{ec} v^{al}lide suam libertatem vendere q^uo emptor
v^{al}lide et iuste sparat dominium libertatis ac p^{er}
consequens servit^{em} illa iusta erit.

Idem aduers^{us} me istam dari plura testim^{onia}
scripture sacre quib^{us} clare significat post xpti
domini redemptionem nullum xpianu^m posse e^{ss}e
servum. sed testim^{onia} ista nullo m^o urgent q^ua lo
quunt de servit^{em} peccati et diaboli et de servit^{em} legis
veteris acies sonere p^{er} xptum domina sumus libe
rati. videt^{ur} d^{omi}n^us Aug^{ustinus} serm^o 47 de verbis domini
ubi int^{er} alia inquit liberaverunt nos n^{on} a uarba
ris

ad serbit^o fuit revers^o ne fidem datam frang
geret.

2° nota coru^o procedere de capto bello iusto n^o
si iniustum sit absq^{ue} ulla controversia pot^{est} capti
fugere q^{ui} in casu ne superis diximus n^o ita dicit
u^o serbitus q^{ui} in casu licet fugere, imo et u^o resisti
tere in pedientib^{us} et subtrahere a dominis bona
que fuerint necessaria ad compensandum damnu
num illatum imo et si bellum iniustum ex p^{ar}te capi
entium adue daret posunt capti ex tacito principis
consensu qui iustum bellum gerit spoliare hos
tes oib^{us} suis bonis ut docent u^o doctores qui in
speciali affirmant hoc ligere xp^oianis respectu Tur
corum quamvis Acorig sup^{er} q^{ui} i^o oppositum tradat.
sd in merito quia quantum atinet ad compensation
num nullum est dubiu^m et si bellum adue sit sufficit
tacit^{us} principum consensus.

3° aduerte in^o n^o est usales de quacunq^{ue} fuga
sd limitatam est ut solum possint ad suos fugere
nam si serbi fugiant animo n^o revertendi ad su
os sd potius ad uagandum extra potest^{em} domi
num peccant et redire tenent^{ur} ut notarunt cobar
Acorig Rebel^{es} lesig et alii, et clare constat ex ins
tituta de re^{rum} divisione q^{ui} item ea ubi de serbis
bello captis habet. qui t^{er} si euaserint n^{ost}ras po
testes et ad suos reversi fuerint pristinum statu
recipiunt eademq^{ue} solent probari ex leg post^{er} limi
nium in principio et leg nihil interest ff de capti
uis. sd certe legesste n^o urgent, q^{ui} loqui uidentur
de serbis p^{er} iniuriam detentis et u^o q^{ui} ponant de
serbis bello iusto captis. illud t^{er} n^o est preterendum
q^{ui} si serbi ad suos fugiat animo revertendi ad hos
tes libert^{as} n^o comparat p^{er} legem nihil interest citat^{ur}
ibi neq^{ue} un^o satis corpe domum quem redisse

carere p aliquo tempo. sed in merito restringit doc
trinam usalem ad hos casus ut suo loco ul' debemus.

adverte hi eos qui pdictis serbis emptionis vel
condemnationis consilium et auxilium conferret
ad fugam obligatos e ad restituendum dominis
ore damnam illis sequitur ut si fugiat et furetur
centum aureos ille qui fugam suaserit tenet domi
no restituere n solum precium serbi sed et aureos qu
os abstulit q' totiq' damna causa censet ut notaru
vit Tabam e' et manualis num. 103. 2o et adverte
ca' has duas ones eandem rate e de prole ac de matre
et propterea si mater se uendit. l. a parentibus iuste
uendita fuit. l. propter crimen seruit' contraxit nu
llo m' proles fugere pot siue nec pot ancilla illiq'
mater nam ut constat ex dictis proles sequit' con
dit' uentris.

4o mo que difficultati satisfait. et 2a. s. sua p
babilitate n careat probabilior hi et uerior est pri
ma iusta quam aserimus in bello iusto captum
absq' peccato et honore restituendi posse ad suos fuge
re n' hi resistere domino persequenti. hanc ones
sequenti citati pro. 1a senta sed ante eis probates
adverte. l. oportet nos in ea loqui quantum
e' ex ui serbitutis bello iusto contracte ex aliis hi
captis optime contingere poterit serbum e' obli
gatum ad n' fugiendum nam si fidem dedit de
nt facienda fuga nullo m' ei licet fugere q' in
seruituti fidem serbare tenemur. et tum et q' do
minus fidens promissioni n' adhibet maiores cus
todiam quam sine illa adhibisset q' serbz qui
fide data fugit decipit dominum cum p fraude
et dolum ab eo negat uideri pot d Aug' lib.
1o de iur' dei cap. 15. ubi maxime laudat Mar
cum Athlium qui e' certissimo uita digni mine

ntos postea peruenit postliminio reuersum recte
dicimus nam limina sive et in domo sine quem
dam faciunt sive et in pedu sine et limen veteres vo
luerunt. Confirmari et pot sicut ordo ex leg 13 titulo
14 partita 7.

2° pot ratione quoniam sicut ista iure genti
um est introducta sed eodem iure approbatum est
ut serbi qui fugiunt ad suos liberi censantur et si
nullum precium restituant 1° possunt fugere et p
fugam libertate consequi. pot minor ex sacro oium
gentium consensu et ex eorum usu gentium bellum
ter quos nullus unquam postullabit precium a ser
bis fugitiuis neque ipsi illud miserunt. constat 1° sicut
serbitus et seris e nobilior unde in viros nobiles
cadere pot 1° n^o e reducenda ad eas angustias ad
quas alii serbitutes reducunt. confirmat 2° quia
maiori vinculo tenent serbi impliciti quam bello
capi ut constat ex eorum sicut consensu sed si n^o possent
fugere bello capti equalis et editio ipsorum et un
ctum eis dem ratis 1° serbi predicti fugere possunt ad
suos.

Ex dictis inferit. 1° idem ius fugiendi ad suos
manere in his seruis quamuis milites vendantur
1° 1° domini n^o pot magis dominium et ius perue
ditas transferre in alium quam ipse iure bellum
bebat in serbum sed non obstante iure. 1° domini ser
bis fugere poterat 1° et milites venditus idem lice
bit si maior ex ipsis his ut nota et pot et ex leg tradi
tio ff de acquirendo rebus dominio § quoties ubi sicut
et quoties dominium transfert ad eum qui acci
pit talle transfert quale fuit apud eum qui tra
dit. unde multi doctores affirmant dominum obli
gari ad manum festandum unphori se iure belli illu
serbum comparasse nam ob predictum periculum
fu

si monte alieno est. neq[ue] gaudet predicto privilegio transfuga leg post liminium citata s[er]vas fuge. nam qui malo consilio et proditoris animo patriam reliquit ostium n[on] d[omi]ni est. n[on] q[uo]d ad suos fugere poterit. ac tandem favore post limin[um] carent qu[os] hospites hostib[us] se dede runt leg postliminio eodem titulo.

¶ not[um] est. q[uo]d et si predictis s[er]bis fugere ad suos liceat n[on] t[ame]n posunt dominis fugam impediretibus vel resistere quoniam dominis sunt manifestus ius illos detinendi quoad ad suos n[on] pervenerint s[ed] si in fines suos iam intraverint aut in civitate s[er]biam et amicitiam aut ad regem s[er]biam s[ic] amicum. optime poterunt resistere cum iam libertate sint s[er]vati. alioque inutillit[er] ut s[er]bit[ur] unde domini n[on] solum possunt fugientes impedire s[ed] vinculis retinere et catena aut alio gravi onere comprimere quantum s[er]vatio rationales consuetudine eius tam causam expedire fuerit ad fugam impedirendam et ob eandem rat[em] sicut dominis caractere s[er]bitutis in faciem intrare alias t[er]renum regum arbitrium erit.

¶ si prenotatis p[er] in 1[er]o 2[er]o ex verbis adductis institute de ver[bi] divisione & item ea et ex legib[us] citatis ff de captivis et ex leg. 19. iudic[is] de postliminio reversis quib[us] locis s[er]b[um] ad suos fugientem iure postliminii posse in pristinum statum libertatis restitui e[st] iure postliminium ius moribus et legib[us] gentium confirmatum quo verbe illo amissa pristinum statum r[ati]o sequit[ur] leg postliminium ff de captivis et institute quib[us] m[ag]is ius patrie potestatis solbit & si ab hostib[us] habetur dictum e[st] aut postliminium a limine et post. unde cum qui ab hostibus captus est et in fines

Sorhii effectum.

aliqui et ex predictis inferunt absque scan-
dalo et aliis indebitis circumstantiis licere consilium
et cooperari serbo ad fugam. ita Acorij sup q. 6.
et lesij sup num. 25. sed oppositum ut oino cer-
tum ut docent Caietang infra q. 63 art. 4 ad
s. dubium. Vannes sup q. 40. art. 1. dub. 13. in so-
lute ad i. Salon q. 3. de dominio art. 1. dubi-
tate. 1. post onem q. in solute ad arg. Rebellij su-
pra q. 12 num. 3. et alij. p. q. eodem mel iure ge-
tium quo licet serbis fugere prohibet ne quis ali-
eno serbo consilium et auxilium prebeat ad fug-
giendum ut stat ex multis legibz ff de serbo cor-
rupto et sequenti titulo de fugitiuis et speculati-
ter leg. 1. ff de serbo corrupto damnat n. solus
qui fugam suasil sed et si serbo erat oino fugi-
turus et aliquis huic ppositi laudatur ex h. et
leg. 1. ff de fugitiuis ita set in principio is
qui fugitibum cellabit fur est. et tum etia
q. dominus e. in pacifica possessione sui serbi q.
n. et illum turbare ac tandem quia iam lice-
ret sollicitare ad fugam et prebere nauigia tara
gens qui in hispania ff. ut ad suos possit per-
uenire hoc aut e. manifestum absurdum ea ip-
sam rat. et eodem oium sensum. quare ex istis
mo sent. Acorij et lesij probabilem n. e. neg-
eoy fundamentum e. allicuiq. momenti ipsi em
aliquid n. sent nisi ipsis serbis licet fugere q. et
et illis consilium fugam et ad eam cooperari.
nulla em e. conse q. et in stat Caietang in his
qui detinent in carcere qui bz fugere licet et
tri ministri iustitie nullo modo licet eis con-
sulere fugam neq. ad eam cooperari. Rebellij al-
lia in stantia vtit q. s. nouituz egredi a relli-

fugendi minoris e' pretij

2° colligit idem ei dem de prole q^a n' potest
e' deterioris conditij sua matre. Unde si filii
anglie bello capte sepius uendant ad suos po-
ss. fugere suad et ipsorum mater. q^o n' e' au-
dendz Acoris qui t^om 2° lib 2° c. 34. q^o 3^a
in fine: aserit pdictos filios n' posse fugere q^a
n' ss. serbi iure belli sd iure natiuitatis et ius ge-
n^oum tm' consensit facult^o fugendi seruis bello
captis sd fallit sine dubio. q^a futurum ius qd domi-
nus sit c^a filium ex iure c^a matrem natum est
q^o n' pot esse maris ius c^a filium quam c^a ma-
trem. et tunc h^o q^a iam partz n' sequeretur uentru
sd leg partum codicis de rei uindicatio ne exprese
dicit partum angie matris sequi conditionem q^o
nullo mo pot e' deterior conditio partz qua' matris.

Ultimo in fest' legitum e' serbis accipere ea que
necessaria fuerint ad fugam ut uestitum alimenta
et alia suis uite subsidia nisi aliunde illa seat
et quantum attinet ad serbum inique retentum aut
iniuria a domino affectum certum e' ex dictis posse
sua clamna et iniuria resarcire. de serbis uero be-
llo iuste captis et nulla iniuria affectis acorius
sup q^o 7^a afirmat nullo m' fas esse aliquid acci-
pere a domino q^a le seat ius fugiendi n' tm' furu
di. sd nimis rigida ut ss. ista q^a qdo licet aliquid
quid alicui est licet qd neccsu e' oino ad illius
executionem sd in casu fuga licet seruis q^o lice-
bit est illis accipere ea que necessario requirunt
ad se ipsa fugiendus, ac p' sequens licet acci-
pere alimenta et uestitum. et tunc est q^a ius ge-
n^oum qd concedit serbis fugam conydit simili-
tate ad illas exequendam requirunt alio qui inue-
nibile est tale ius et raro aut nuquam posset

esse de eo qui fugit ad alium dominum. Rebe-
lus uº nº 6 et 7. dicit aut abrogatam et p con-
trariam consuetudinem aut intelligi de servis
qui n' fugiunt servatis postlimini conditionibus.
quibus addere possumus predictam legem latam fuisse
anno 288. ab in pmissis imperatoribus diocle-
tiano et maximiano et a pmissimo iustiniano. revoca-
tam et item ea instituta de re divisione cuius verba su-
pra retulimus ad legem 3ª eiusdem tituli dico posse do-
minum servum fugitivum verberare aut alio mpu-
niri si propter crimen qd servo omisit fugiendo sed ut
illum sub suo dominio securus retineat. privilegium
em fugiendi sub hoc sonere in gram dominoy fuit
servis concessum. ac tandem lex 1ª ff de seruo corrup-
to et similes loquuntur de servis qui fugiunt n' servatis
postlimini conditionibus. ad 2ª affirmate concedo ser-
vos fugitivos puniri sine culpa n' m sine causa ius-
ta illud de regulis iuris in 6. regula. 23. sine culpa
nisi subsit causa n' e aliquis puniendus sicut incar-
cerati licite poss fugere et m deprehensi puniuntur lege
1ª ff de efractoribus.

ad 2ª ff. qd qui in iudicio tanquam malefactor
damnatus e ad aliquam penam tenet illam implete
servitute isti iure gentium novelliori m. et minus ig-
nominiosa servitute damnantur ac proinde ex eodem
iure gentium hoc privilegium fugiendi ad suos habet
ut stat ex probationibus factis p qd patet ad affirmate

ad ultª ff. negando 2ª conseqª nam servi ius
sunt ad fugiendu n' impediendis dominis qui ut stat
tat ex dictis iure poss. servos impedire ac detinere qu-
andiu ad suos n' pervenerint alioquin inutilis est servi-
tus ut diximus. sectio ultima de iure in re et ad rem.

sect vltª de iure in re et ad rem:

grone et n' in alio cui licitum e' novitium ad defe-
sionem sollicitare.

Ex dictis Bx ad fundam^a 2^e s^e ad e^u desump-
tum ex auctoritate thilii gangrensis: Dico illud can-
onem editum fuisse a concilio propter heresim
heustagie aut eutychii existimantis nullum xp-
tianum p^r xplum dominum redemptum posse e-
serbum. quam heresim apostolorum temp^e extitisse n^o
obscurum ex divi Petri et divi Pauli eplis colligit in
quibus sepe pdictum errorem relatiunt. hos autem
fuisse gallicos, auctor e' d. Ieronimus in cap^o su^e epis-
tole ad thitum. q^r in pdicto can^e n^o prohibet ois
fuga serbi quacunq^{ue} ex causa scilicet que asumit
pretextu religionis quasi sure repugnet scditio
seruill^{is}. q^d manifeste stradicat doctrine apostolice
et ut stat ex testimonijs, a me adductis. et ex illo e^o
concilio. et in uno spiritu ois nos in unum bap-
tizati sumus siue iudei siue gentiles siue serui siue
liberi. quare certum oino e' decretum gangrensis co-
nclii s^c n^o e' licitum religionis gra^{ti} docere serbum do-
minum suum contemnere et ab eis ministerio re-
cedere ch si verum sit posse serbum vello captum ad
suos fugere n^o religis gra^{ti}, nam quamuis xp^oianus n^o
sit hoc privilegio et favore iuris gentium gaudet. et
contra se sit xp^oianus et serbo venditis aut criminis
nullo m^o fugere potest imo et bello captus n^o pot^{est} ad
mini ministerio recedere ut liuere diuaget nisi ad
suos fugiat ac tandem nulli serbo licet dominu^m co-
tinnere sed potis obligant eis occidere sm illud iⁿ pe-
tri 2° serbi subduti. Ante in ois timore dominis ri-
tm bonis et modestis sed ch discoloris. eadem rati inte-
ligendum e' decretum thilii Romani.

ad. l^a confirmat^e ex lig. 1^a v^o die de serbis fugi-
tibus. Respondeo legis supra n° 26. legem vnde q^d
das

ius: posse esse ita de iuncte et obligate respectu sentis
ius cō illas ut seum ferant semper obligat' et
deputat' quambis a diuersis possideant'. aliqdo
uō res p'dicta nō ff. a felle p'dicta obligat' neque
illam seū deferunt ut si quis equum uendat et
tradat emptori eo ipso equus ita manet de iunct' et
ei deputat' emptori ut si uenditur postea illud
alteri uendat ac tradat a felle sit obligat' res
pectu primū emptoris rate cui' illum pot' uen
dicare de manu rī. emptoris imo et si in consue
tia tenetur ad illum redendum. i. emptori qu
amuis pretium pro equo exhibitu recuperare nō po
sit si uō in casu nō est facta traditio equi. i. emp
tori: si uō uenderet nō seum a ferret obligatē
p'dictam ac proinde i. emptor nō posset illud uen
dicare et r. nō obligat' ad illud redendum ita ha
bet leg' quoties codice de rei uendicac' quam opti
me explicat cobarr lib 2° uarday c. 19.

Sic supposito dicitur ius in re uō illud rate cui' res ma
net deputata obligata et de iuncta persone habenti tale
ius in ordine ad finem quem illud ius respicit id est ita
obligata manet ut persona sentis ius possit rem illam des
truire aut alienare aut ea uti. l. frui iusta rate iuris
ius uō ad rem est rate cui' res cō quam uersat' nō sit
eis mō obligat' ut constat ex exemplo pposito.

Ad inquires unde possit colligi rem aliquam af
fectam esse hac obligate. De. in i. id colligi ex dominio
q' nulla res est ita obligata alicui sicut sentis domi
nium supra ipsam. r. id constat ex dispositioe iuris
qd' in aliquibus casibus absq' dominio et traditioe dis
ponit ut res alicui obligent' ad mō explicatum nam
a regulariter loquendo necess' sit traditio ad uendu
ius in re nō tñ semper cum aliqdo ius specialiter ob
liget rem alicui absq' traditioe ut respectu benefici

Ad huius qd pfecte exponere oportet divisione illa
qua colti iuris periti et theologi dividunt ius in re et
ad rem, quam divisionem sup diximus habere maxi-
mum fundamentum in iure. Sed in explicandis eis me-
bris dividendibz n oino conveniunt doctores. Omnes au-
tem antiquoz sentis ex recentioribz lesis lib 2o de ius
titia cap 2o dubitate 2a num. 10. docet ius ad rem e
qd n tribuit acti in rem sed tm in psonam ut ius qd
aliquis det p donat, emptionem aut alium stratum
ante tradite rei. ius v^o in re e qd tribuit acti in rem ip-
sam seu qd rem obligatam det ut ius qd quis habet per
emptionem aut alium stratum sequita rei traditioe.
n multum difert su author a f. Molina Thom 1o tract 2o
dispe 2a ubi ca pncipium aserit ius in re aliqua e
illud ad qd res ipsa devinuta est ad rem v^o e ad qd res
ipsa n dum e devinuta. Menochius lib 6. presumptho ius
presumpt 9o. no. 10. Inquit ius in re e qd de presenti co-
petit. ius ad rem qd n optet de presenti sed de futuro. Re-
belli lib. 1. de obligationibz iuste q. 1a no. 2b. pncip suppo-
nit ius illud qd dividit in re et ad rem e correlativus
debiti cum n possit intelligi sine ordine ad illud ac proe
de sensum e ius ad rem sibi ab altero debitam et ius in
re similiter ab altero debita. quo supposito definit ius
ad rem dicens e illud qd det y aliquo titulo in ordi-
ne ad rem debitam n dum optentam ut ex promiss-
sione ille cui facta e promissio. ius det ad rem sibi pro-
missam et p electe ius ad beneficium et p emptionem
ius ut res empta sibi tradat. ius v^o in re e illud qd
quis det in re iam sua erga alterum ne ab eo cedat
ut in re sibi promissa et tradita et in beneficio sibi col-
lato et in re vendita et tradita.

Sed certe ex his definitionibz si n multum inter
se differant: illa quam tradit Molina ut aptior proqu-
ius intelliga aduertm est qd res ca quas aliquis det

aliqui et sine predicta obligat^e ita similiter res incorporeales.

Ult^o inferit^r bene posse duos respectu eor^{um} res ita se habere ut alter habeat ius in illa re et alter ius ad illam ut petrus uendens equum Paulo ante tradit^o et ius ad equum et paulus ius ad equum. imo et contingere pot^{est} ut simul duo habeant ius in re ut debitor qui dedit creditori pignus et ius in pignore considerata proprietate et creditor similiter habet ius in eodem pignore illud scilicet retinendi donec debitor satisfaciat et recuperandi si aliter illud ei abstulerit imo et uendendi si debitor noluerit aut n^{on} potuerit solbere.

Scilicet in quibus in quo differat ius in re a dominio. Res. in illis differre quod ius in re est respectu rerum in corp^{or}ali^{um} dominium uero saltem creatum proprie solum est respectu rerum corp^{or}ali^{um} et propterea definit illa definitio Bartoli uolens recepta dominium est ius perfecte disponendi de re corp^{or}ali nisi lege prohibeat de quo inferit^r 2°. quod ius in re est tum proprietatis tum possessionis uel probat glosa in cap^{itulo} cum ecclesia de causa possessionis et proprietatis in uerbo, quid quid iuris et dominium proprie respicit ac tandem aliis differentiis omnis ius in re latius patet quam dominium nam omnia dominium est ius in re nisi tunc contra ut ius possidendi colligendi prestandi utendi habitandi pasuendi adacquandi pecuniarum iura in re et in dominia et creditor habet ius in pignore et in dominium quod scilicet de iusta art^{iculus} 9. 12. u^{nde} recte definitur iustitia per perpetua et constantem uoluntatem ius suum unicuique tribuens.

QUESTIO 53 DE IUSTITIA.

oꝝ oparat ius in re p̄ solam collat̄ et acceptat̄
 ante tradit̄ possessionis ut colligit̄ ex cap̄ s̄ t̄ b̄
 absent̄ de p̄uend̄ in .6. similiter q̄do aliquis
 generaliter et specialiter si potest subicit̄ acquirit̄ ius
 in re nuda conuentione sine traditione ut s̄t leg
 wꝝ ff de damno infecto iuncta leg quid de credito
 re in eodem titulo ubi d̄t creditorem s̄re ius in re
 et sermo ē de creditore respectu si potest idem q̄ ex
 p̄licat Molin multis alijs exemplis. unde q̄do ex do
 minio aut disposit̄ iuris n̄ stat rem ante tradi
 tionem ē de iudic̄tam et obligatam alicui ius sol
 lum pot ē ad rem et nullo m̄ in re.

ex dictis infert̄ .1. ius ad rem n̄ in ferre act̄ re
 alem s̄ personalem tm̄ ius ū in re act̄ reales
 personales actio d̄t que competit alicui aduersus
 personam sibi aliquo m̄ obligatam et n̄ directe in
 rem determinatam peculiari rat̄ obligatam actio
 ū realis est que s̄t aduersus alterum c̄ rem pro
 prie obligatam cum qua obligate transeat ad que
 cumq̄ possessorem.

2. infert̄ ius in re et ad rem dari ē respectu rer̄
 incorp̄aliū stat em̄ ex instituta de reb̄ corporaliū
 et incorp̄aliū q̄ unū quid corporale et incorp̄
 orale s̄t ibi em̄ d̄t res corp̄ales s̄. que sui nata tangi po
 sunt ut fund̄, s̄, uestis, aurum, argentum, et aliā
 res innumerabil̄. incorp̄ales aut̄ s̄. que tangi n̄ po
 sunt qualia s̄. que in iure assistunt ut ius heredita
 tis ius utendi et fruendi et c̄ta. quo supposito uer̄
 tas sectariū s̄t ostendit q̄ c̄ res incorp̄ales p̄de
 te s̄nt ū iura simul tm̄ s̄. mata alioꝝ iurium
 uendi em̄ poss, donari, legari, amitti, possideri, et c̄ta.
 q̄ sicut respectu rer̄ corporaliū d̄t ius in re et
 ad rem ita ē respectu p̄dict̄ iurium que s̄ res in
 corp̄ales p̄t esse q̄ sicut res corp̄ales poss ē de iudic̄

Art 5 v iust sit virtus generalis

Respondet duplici modo. 1^a iusta que respicit bonum commune de virtute generalis. 2^a iusta generalis proprio nomine appellatur iusta legalis quia ad legem proprie pertinet ordinare ad bonum commune. art 6. iustitia scilicet quod est generalis sit idem per eandem cum omni virtute.

Art 6 v iust sit quod generalis sit idem per eandem

Respondet d. 1° quadruplici modo. 1° est iustitia cum omni virtute generalis de virtute generalis scilicet virtute et efficaciam in quantum humis. ordinat ad aliam virtutem ad suum finem quod est movere per imperium omnes alias virtutes sicut caritas. 2° est iustitia legalis est particularis virtus scilicet eandem scilicet quod respicit bonum commune ut proprium obiectum. 3° est iusta legalis principaliter et quasi archiepiscopus est in principe in subditis et secunda et quasi administrative. 4° est una quaedam virtus considerata ut a iusta legali imperat potest denominari iusta legalis et hanc iustitiam legalis est idem in eandem cum omni virtute. art 7° ut sit aliqua particularis preter iustitiam generalem

Art 7 v sit aliqua iustitia particularis

Preter iustitiam generalem.

Respondet d. 1° preter iustitiam legalem oportet ut sit particularis quedam iustitia que ordinat homines cum ea que sunt ad alteram singularem personam. art 8. ut iustitia particularis habeat materiam specialem

Art 8 v iustitia particularis habeat materiam specialem

Respondet d. 1° iustitiam particularem non est eandem materiam virtutis moralis sed solum eandem exteriores actus

et

ART. IV. RECTE DEFINIATVR IUSTITIA PER

Perpetua et constans voluntas ius suum
Uniuersis tribuens.

Respondeo ad triplium modum est definitio
hinc superioris posita conueniens et si
recte intelligatur. 1^a est in deum formam
reducta predicta definitio ita est formanda.
Iustitia est habitus secundum quem aliquis constanter et
perpetua voluntate ius suum uniuersis quibus tribuitur. 3^a
Sic definitio fore eadem est cum ea quam tradit Aris-
toteles scilicet habitus est habitus iustitiae est habitus secundum quem aliquis
operatur ad operandum secundum effectum iustitiae. artus 2° in iustitia
habetur semper sit ad alterum. Artus 3° in iustitia
semper sit ad alterum.

Artus 2° in iustitia sit semper
Ad alterum.

Respondet. respondet duplici ratione. 1^a iustitia proprie
proprie proprie, dicitur ex sua ratione scilicet quod sit ad
ad alterum alterum. 2^a ratio iustitia melius dicitur
et dicitur potest esse eadem ad se ipsum ut iustum est quod
apetitur quod dicitur rationem artus 3° in iustitia sit uirtus.

Artus 3° in iustitia sit Virtus.

Respondet in iustitia maximum uirtutis
splendorem est. artus 4° in iustitia sit in uoluntate
quam in subiecto.

Artus 4° in iustitia sit in uoluntate tanquam in subiecto.

Respondet dicitur quod uirtus iustitiae non est in
tellektu neque in appetitu sensitivo sed in uoluntate

Pro solute et intelliga Gulg notm e' 1o iusta mul
tripliciter accipi posse. 1o pro quadam uirtute qua rati
uirtu boni appellat' iusti. p' quorungumq' em actum
uirtutis qui eum elicit recte rationi et legi dei conforma
t' hae acceptioe uirt' sacra scripta Matthei. 5. beati qui
esuriunt et sitiunt iusta. illud est nisi abundaberit
iustitia uia plus quam sicca et p'barisoy n' intra
bitis in regnum celoy et alibi sepe si hoc pacto ius
ticia usurpet unaqueq' uirtus uentis erit iustitia. 2o ac
cipit pro elemosina aut beneficentia in alterum sicut
lud Matthei. 6. attendite ne iusta uiam faciat' coram
hominibus. 3o pro charitate et gra' qua formaliter et intrin
sice redimur. sancti et iusti ut stat ex col' in loquendi
theologorum sanctorum patrum et concilioy. sed preu
pue tridentini sessione. 6. de iustificatione. quarto pro do
no qd sibi et posteris primi parentes acceperunt: iusta
originalis dicitur ut e' manifestum. tandem usurpat'
pro iusta parlati que respicit in p'parte sumptus in
ordine ad particularem personam et in hac accepte agi
mus in presenti secte de iusta.

2o notm est iusta g'alis 2o sumi. 1o prout e' uirt' or
uirtutis. iusta q' accepte assignatam. 2o pro iustitia
legali que est iusta g'alis. cuius pprias rationes se
ctione 3a huius disp' explicabimus ubi uidebimus q'ea
ratione a iustitia particulari. distinguat. que b'g
suppositis examinandum e' in p'te senti' quid sit par
lati iustitie.

diuersimode iusta definita fuit ab antiquis
sed alij definitionib'g p'p'rijs optima e' illa qu
am 1o tradit ulpianus leg iusta ff de iusta et iure. f.
iusta est constans et p'petua uoluntas ius suum uni
cuiq' tribuens. eandem definitio sequit' ff. iustiniang.
Instituta de iusta et iure in principio et d' thom h'ic ar
t. 1o ubi eam exponens a serit solis uerbis differre

et res sm quandam ratē obli spetialem prout s. sm
cas unq so alteri coordinat' art. 9. u iust' sit, cir
ca passiones.

Art. 9. v iust' sit cā Passiones.

Respondet iustā n' el cā passiones sicuti temperā
tiā et fortitudo que s. cā passiones irascibilit' et concupis
cibilit'. art. 10. u med'um iust' sit med'us rei.

Art. 10. v med'um iust' sit med'um rei

Respondet iustā sere med'um rei. Articulus u.
utrum med'um iustitū sit sedere unicuiq' qd suū ē.

Art. 11. v med'um iust' sit redere unicuiq' qd suū ē

Respondet proprium actum iustitū nihil ali'
ud ē quam redere unicuiq' qd suum ē art. 12. u ius
ta preeminet inter oīs virt' moral'.

Art. 12. v iust' Preeminet inter

Omnes Virtutes Morales.

Respondet dupli' one rā ē iustā equalit' prela
rior ē int' oīs virt' moral'. rā nō iustā partiulla
qis es prestat ceteris virtutibus moralib'. dispō unica
de iustā in cor.

DisT' unica de iustā in Comuni

Omnia que spectant ad natā iuste tam parlaris
quam g'ly seu legaly et ad illig distes a ceteris virtu
tibus et proprium illig subturn et alia que d' l'bo in
psenti q' tractat fac disputat' explicabimus. sectio. 1.
quid sit iustā particularis. ubi de illig diste et dignitate

sect. 1. quid sit iustā Parlaris

ubi de illig diste & dignitate.

quod ius et quare sit obitum iustitie. Sicut definite
sunt explicata eius bonitas ostendit quod illa de se habi-
tus est propria que illum explicat proprius et adequatus obitus
habitus iustitie est ius sumptum pro opere equali alteri de-
bitum quod per ultimum per definitum explicat optima quod est predic-
ta definitio iustitie.

Sed dicitur Alpinus super affirmat. iuris precepta sunt. So-
neste vivere, alterum non ledere et ius suum unicuique
tribuere sed proposita definitio solum includit ul-
timum preceptum ut patet quod si recte definitur iustitia
est. duo priora precepta in ultimo comprehenduntur quod illud
alterum non ledere, continetur in hoc quod est suum ius unius
cuiusque tribuere non ut precise significat puram negati-
onem nam ut sic non solum non est aliter iuste verum ne-
que alterius virtutis. ut tamen significat propositum non ledere
alium quare est proprius et peculiaris aliter ius-
titie si distinguitur specificiter ab habitu tribuendi
ius suum alteri ut de se constat. ideo autem in defini-
tione expressum quare in moralibus in actu affirmati-
vo continetur strarium et accessorium ut in illo af-
firmativo fac bonum continetur prohibitio strarii
scilicet declinare a malo ut docet de theologia infra quod 19 articulo 1.
ad 3um similitur honeste vivere quod fuit 2um preceptum
sumit ibidem prout significat honeste proximis
debitam non uiolando corpus uxores quod genus honestatis
pertinet ad iustitiam secundum Aristotelem 5. ethicorum c. 1. et de theologia
secundo articulo 5. et 6. ac proinde sine dubio comprehensum ma-
net hoc preceptum sub ultimo ius suum unicuique tribuere
de.

Ex dictis optime deducit. 1. iustitia semper est in or-
dine ad alterum ut patet de theologia secundo articulo 2. et Aristotelem
loco citato est quod visus sensus doctorum et philosophorum patrum et
patrum rate de theologia quod iustitia ut nomen pre se fert im-

a definitio aristoteli 2° ethico c. 4° iusta e habitus
 quo homines aph. ff. ad res iustas agendas et certi
 doctores tam scolari quam consulti eandem defini
 ti^o recipiunt solum. Radolphus a gricola lib 2° de in
 ventu dialectico cap. 5° satis debilibus fundam^{en}ta
 illam repraesentat sed eorum solutio ex applicat^o defini
 tionis stabit. pot confirmari sic definitio aristoteli
 2° ethico lib. 1° de offitij c. 24. et I. Aug^o lib. 19. de
 civitate cap. 21. qui sic definiunt iusta. iusta e virtus
 que sua unicuique distribuit.

2° pot rate bonitas huius definitionis. prout in il
 lam explicabimus. in 2° de voluntas n^o qd sit ip
 sa pota voluntatis sed habitus quo inclinamur cum
 constantia et firmitate ad efficiendum alius volun
 tatis volendo recte suum ius unicuique vel ut expli
 cat d. tho sup in corp^o arti ubi inquit in definitio ius
 tite. 1° ponit voluntas ad ostendendum qd actus ius
 tite debet e voluntarius et postea concludit actus po
 nit pro habitu et qd si quis vellet indebitam fr^u defi
 nitio illam reducere: posset sic digne iustitia e habitus
 in quem aliquis constanti et perpetua voluntate ius
 suum unicuique tribuit.

illa u^o due particula stans et perpetua monin
 ferunt solum iustitiam dei fuisse definitas ut sen
 tiunt. Vartolus Acosius et alii sed posite fuerunt ad
 explicandas duas propriet^{es} virtutis quas tradit Aris
 tes 2° ethico c. 4° 1° qd illis actus firmus sit n^o ins
 tanzabilis aut vacillans. 2° qd semper eundem m^o et
 tenorem procedendi serbet in quacunq^{ue} mat^{er} aut
 arte signi ficare vultit Alpians iustia e habitus
 quendam quo voluntas redit^{ur} firma et stanzabilis ad
 perpetuo tribuendum ius suum unicuique. Vltima tan
 dem particula. ius suum unicuique tribuere. id
 explicata fuit q^{ue} precedenti ubi late diximus qd

in iustitia vero et opus equali alteri debitum versat
a pietate q^a sic spectat debitum parentibus et patri-
rate oritur cui ad equalit^e satisfieri n^o pot et gener a-
lib^o ab alijs alijs virtutibus nam ut q^o procedent^r dispe-
n^o scilicet ad iustitiam ius stude sumptum et obtus pro-
prium iustitiae qd nulla alia virtus respicit q^o iustitia
a ceteris alijs virtutibus distinguit.

4° deducit iustitiam si e^o prestantiorem ceteris
alijs virtutibus nam in primis inferior est virtutibus
theologicis ut de se constat. virtus et intellectualis
prestantiorem si iustitia nam d^o th^o 2^a 2^e q^o 66 art. 3°
generalit^r definit virtutes intellectuales simplici lo-
quendo prestare moralibus nam in illa e^o p^ostantior po-
t^a voluntate et obtum virtus intellectualium qd e^o i^a
prestans e^o bono a quo specificant virtus moralis e^o
verum magis purum et denudatum a mala na^o vo-
luntas fiat ad res prout in se et intellectus illas abs-
trahit a mala q^o virtus intellectualis saltem substan-
tialit^r quantum e^o ex p^o obti^r prestantiorem si moralibus.
In secundum quid et respectu nostri meliores si mora-
les intellectualibus quia moralis ad vite bonitates si ma-
gis utiles et necessarie quam intellectuales et q^a in ra-
tionalibus virtutibus moralis excedunt intellectuales nam
q^o virtus virtutis est credere bonum et appli-
care pot^a ad usum sed utrunq^o deficit in intellectu-
lib^o nam virtus intellectualis improbi habere poss^o mora-
les vero solum viri studiosi et intellectuales solum
efficiunt cognit^e in intellectu n^o t^o inclinant ad re-
te operandum sicut moralis q^o in istam rat^e q^o
virtutibus moralis excellentiores si intellectualibus q^o t^o
comparatio propria propria virtus n^o fit in cor^o et
q^o t^o rationalibus sed in propriis et privatis illa erit
simplici dignior que obtum propriam a quo specifi-
cat^r sed excellentis ut scientia de a^o simplici e^o

portat equalitē sed qualitas n̄ potē mēsi mē duos
 nihil em dō sibi equalē sed alti q̄ iustā semprē
 ad alterum. et tum est q̄ iustā invenit humanis actio
 nibz. sed actz pprie s̄ suppositoꝝ n̄ partium n̄ em pro
 prie dō qd manū percipiat sed homo p manū q̄ ius
 titā pprie dēta requirit diversitē suppositorum. qua
 auz rate cum hoc stare possit. p̄ hunc dominus satisfecit
 s̄ de iustā late diximꝝ in h̄o. s̄ partibz

2° in forti iustitiam ē proprie virtū quia habitz
 ex nate sua inclināz ad elidendum actum moralit̄ bo
 num necess' debet ē virtū s̄ illa se habet habitz. iuste
 quo inclinamur ad firmi et constanti. videndum inq̄
 sumū unūcūq̄ q̄ s̄ iustā dū iustitia ē virtū. in idē re
 gret rāo q̄ doctorū s̄i arto. 8. ubi inquit virtū est
 que bonum facit habentem et opus eiꝝ bonum vid
 et s̄ habitz ē iustā. q̄ et altera p̄ minor q̄ bonū ē
 homini operari s̄ regulas ratiō nā cū s̄ nate sua
 sit ratiōnatis ex s̄ opz eiꝝ virtū bonū ex quo fuerit
 iuste ratiō forme qd hoc efficit iustā eiꝝ manū ē s̄
 regulas ratiō equalitē in h̄ duos constituere q̄ a iustā
 ē virtū.

3° hoc fert iustitiam ē virtū a ceteris distincta
 ut docet Arist. 5° ethicorū cap. 2° et d̄ thom sepe in sa
 queste et manifeste patet q̄ in primis virtū ista dy
 h̄z gunt' ab iis que s̄ in intellectu nam ut constat
 ex dictis et magis constabit ex dicendis virtū iuste
 in voluntate existit ob eandem ratē difert a virtū
 bz que s̄ in apēitu sensitivo in quo iustā n̄ re
 peritur ut in feris probabimꝝ a ceteris vero que
 s̄ in voluntate est difert a biologicis em mani
 fe distinguit de s̄z obtum inmediate dicitur deus
 sit et iustitici opus equalē alteri debitum. a re
 lligione quia s̄c tribuit cultum deo ut 1° prinu
 pio et supremo domino cui equalē reddi n̄ pot

aium arguat magis affectum esse ad bonum alienum quam ad proprium. 3° actus iustitiae difficilius est quam ad bonum alienum natura est ita propensa sicut ad proprium. sed cum natura est minus propensa difficilius actus exercet secundum Aristotelem. 5° et superiorum est. l. 4. quoniam omnes virtutes appetitus utiles sunt bono communi nulla tamen ita utilis est reipublice sicut iustitia nulla enim re civium pax adeo conservatur quam conservando unicuique ius suum. et tunc est quae fortitudo et temperantia aliae quoque appetitus virtutes. hoc autem illo tempore desiderantur iustitia vero in pace et in bello et omni tempore requiritur imo si iustitia servetur parum exigit fortitudo denique ad divinam legem implendam nulla virtus commodior est quam iusta cum maior pax legis diu ad iustitiam pertineat posteriora enim sex praecipua decalogi ad iustitiam spectant quod absolute iustitia prestantior est praedictis virtutibus in appetitu existentibus. adverte tamen non solum affirmare excessum iustitiae super virtutes praedictas ut omnis actus iustus sit excellentior quo cumque actu virtutis existentium in appetitu nam bene potest contingere ut aliquis actus prestantissimus huius virtutis in individuo sit excellentior actu iusto ut patet in martirio qui est actus fortitudinis. quod solum intendimus iustitiam secundum proprias et specificas rationes in perfectis excedere praedictas virtutes.

sed obicitur quod misericordia est in appetitu sed hoc excellentior est iusta secundum d. thomam super quod. 30. articulo 4. ubi praefert misericordiam omnibus virtutibus in quibus habet alterum non subicit et tamen est quod liberare misericordiam proximi prestantior est quam redere ius suum unicuique cum illud sit potentioris agentis. De supponendo duplicem esse misericordiam aliam in appetitu sensitivo ad moderandos affectus et misericordiam alienam aliam vero in voluntate et operatibus exterioribus quibus misericordiam alienam subicit. quo supponitur De misericordiae habitus existit in appetitu et inferiorum iustitia. ac ille qui

perfectior mathematica quae scilicet praestantior obtinetur
 hi sunt quales rationes scientie quae sunt evidenter et
 certitudo mathematicae praestant scientie de aliis
 quia evidenter et certis demonstrant.

similiter prudentia excedit iustitiam si solum
 ex ea parte qua est virtus intellectualis sed etiam qua ratione
 est moralis nam ut supra est dux a signans omnibus
 virtutibus ordinem et dispositio mediorum quibus
 unaqueque suum finem obtineat sicut dux in
 exercitu.

praeterea religio iustitiam excedit quia pro se et
 ex natura sua ordinatur ad exhibendum cultum deo
 iusta vero ad reddendum uni cuique ius suum sed
 multo praestantior et excellentior est obsequium cultus
 dei quam redditio iuris ut constat et se posita da
 re iusta respectu dei in quatenus iustitia est non
 considerat deum quae est subiectum iuris religio vero
 pro se et formaliter ordinatur ad exhibendum cultum deo
 quae est principium et supremum dominum.

sed in quibus an iustitia sit praestantior virtuti-
 bus moralibus quae sunt in appetitu. Res affirmatiue in
 Thomae secundae articulo 12. quibusvis gradibus 5. et 6. affirmat perfectiores et virtutes quae perficiuntur
 in ordine ad bonum proprius quam quae eum per
 fiunt ad bonum in ordine ad bonum alienum quam
 hoc sit bonum contra se sine dubio aut hoc facit
 et pro se quae dignitas et excellentia virtutis attendi-
 tur ex subiecto, obiecto, difficultate, utilitate et necessitate
 sed in his omnibus iusta excedit virtutes quae sunt in appeti-
 tu quod absolute est illis praestantior et minor nam
 in primis excedit subiectum cum iustitia in voluntate exis-
 tat ceterum vero in appetitu quod multo imperfectior est
 voluntate. 2o in obiecto bonum enim alienum quod res-
 picit iustitia perfectius obsequium videtur cum nobilitate

Im quid e' ming' pfectam temperantia et fortitudo
dum quamb' simpliciter et absolute illas excedat. alia
tamen neque sunt excessum im quid cedunt temperan
tia et fortitudini q' quamb' caritas magis inclin
net' ad bonum proprium bonitatem n' tamen ad utile nam
caritas magis studet utilitati proximorum quam proprie
iusta illud xpi domini maiorem caritate nemo scit
quam ut aliam suam ponat quis pro amicis suis ad
confite' q' concedendo temperantiam bene illas pfecte
dare tamen alias que reperiuntur in iusta.

possit ulterius comparari iustitia cum aliis virtutibus
moralibus que sunt in voluntate. videlicet tamen dicimus que
dilectionem saltem illa qua parem' deo e' pfectiorem
iustitia nam sic sit pro obiecto sui deum ipsum. e' q'
excellentissima virtus et maxime necess' quantum ali
net' ad similitudinem d' the' infra q' 165. art 5' docet e' in
feriorem iusta ratione obiecti et ratione utilitatum quas
iusta rei publice parit. alia ratio videtur poss' apud Ca
lctanum ad primum locum d' the' de patientia
idem d' the' infra q' 136. sentit e' imperfectior iusta
imo et temperantia et fortitudine quas iusta in
perfecte excedit. sectio 2^a in qua aliquot dubia e' ius
titi'am particularem dissolventur.

sectio 2^a in qua aliquot dubia e'
iustiti'as pariter dissolventur.

Aliqua dubia explicanda restant ut que ad
iustitiam particularem spectant magis innotescunt.
l. q' dubitabit aliquis an iusta verset' n' solum e'
actiones sed e' passiones et nom' actus intelligimus
in personis externas operas quibus unicuique rei ipsa
suum tribuit ut restitutio distributio premium
et similia. p' passiones vero et affectus significare intem
dumque amorem, odium, desiderium, metum, delecta

in uoluntate existit iusta excedit et de hoc loquitur d. tho. loco citato et merito propter ratem factam. et tunc est qd sic uirtus sit uirtus et uniuersalis obtemperare ne peccare orem misericordiam propter qd ostentant tot op misericordie tam corporalia quam spiritalia nec in hac doctra stradiung d. tho. qui sic ait et affirmat uirtutem prestare obtemperantibus moralibus qd solum nomine moralium intellexit illas que in appetitu sensitivo existunt. aut loquitur respectu moralium que n. ad alterum. uide patrem uanes sic dub uniuersa artu. et salonem strouersia s. qui alibi explicant mentem sancti doctoris.

2o Obiicitur quia ille uirtus s. pstantiores que magis imitantur ordine nature et charitatis s. natura et charitas magis inclinant s. ad bonum proprium quam ad alienum amicitia enim que s. ad alterum, oriuntur ex amicitia uirtutibus que s. ad se. et charitas bene ordinata incipit a se ipse qd uirtus que pstant in se ipso s. excellentiores illis que illum pstant in ordine ad alterum qd saltem temperantia et fortitudo erunt excellentiores iusta constat qd temperantia anime et corpori utilissima et tempore pacis et belli maxime necessaria qd et cetera.

De natura u. charitate magis inclinari ad bonum uirtutis quam proprium de charitate enim s. s. hanc ratem inquit Paulus s. in expositio d. d. u. qd charitas in querit que sua s. et denata certum e magis inclinari ad bonum uirtutis quam ad proprium exponit enim manus se ipsam pro capite ut si tum deserbet et ipsa destruat et graue propter bonum uniuersum sursum ascendit. unde iusta legalis que bonum uirtutis respicit excedit pstant uirtutes que uersa s. ad bonum proprium speciale imo et iustitia partucularis de qua agimus in presentu licet si ita directe in maxime utilis et necessaria ad bonum uirtutis ut iam diximus. aliqui et respondunt iustitiam ex hac p

ad finem sui ipsi que est redere unicuique ius suum
quia pot uelle moderari amorem pecunie ne ali-
cui in ferat iniuriam. Sed displicet hęc doctrina q̄
cum uult iustitiam moderari amorem pecunie id
intendit facere media ^{liberalitate} ~~improportione~~ suum cum quis uult
propter x̄p̄m dominum mori uelle mori est aheseli-
gitus a fortitudine et imperat a charitate ita imp-
sentit moderatio amoris pecunie eligit a liberalitate
et imperat a iustitia.

Ex dictis B̄ ad fundamenta in oppositum ad iu-
riam constat solutio ex confirmate inis ad 2° dico
hoc discrimen reperiri inter misericordiam et liberali-
tatem et iustitiam ex alia q̄ misericordia equaliter respicit bo-
num proprium et alienum et sic uersat̄ c̄ passionem
et operationem c̄m misericordia compassio miserie
aliene inclinans ad illam allevandam qua se con-
passio est respicit bonum proprium et ut ne magis
aue minus quam oportet se compatiat̄ dat mise-
ricordia que bene affectum moderat et qua se incli-
nat ad leuandam misericordiam alteri dat misericor-
dia que respicit et uersat̄ c̄ hanc operat̄ atq̄ ita
misericordia c̄ passionem et operat̄ uersat̄ idē e de
liberalitate que consistit in largiendis uel pecuniis
alacrit̄ facile et abundanter unde moderari de-
bet nimiam pecunie cupidit̄ qua r̄e respicit bo-
num proprium. et quatenus largit̄ alteri suam pe-
cuniam bonum alteri atq̄ ita uersat̄ c̄ passi-
onem et operat̄. at iustitia solum respicit bonū alte-
ri debitum et suū solum uersat̄ c̄ operationem.

Dub 2° cui pot̄ inbreuat uirtus iustit̄. Sicut
in 3° dist^o 33. Deam q̄ 10. almainq̄ tractatu 3°
moralium c. 6. et Duridanz. 1° et dicit q̄ unia
affirmant̄ p̄t̄ iustitiam que est in uolunt̄e da-
ri in appet̄u sensitiuo alium iustit̄ habetur ad

talē et tristitiam que in appetitu sensibili in surgit.
 cōtra hoc dub. Manting q̄ de fortitudine Buri dang
 5. lib. ethicorū q̄. 1. et lib. 2. q̄. 2. et Almaining tract
 talu. s. moralium c. 5. affirmant omnē virtutē nec
 sari cōtra passiones quas moderant et reprimunt et
 probant q̄ iustitia pot. impediri a passionēb; q̄ cōtra
 illas est uersat. 2. quia misericordia et liberalitas
 si in uoluntate existant et ad alterum sint in nō solū
 uersant cōtra actus sed cōtra passiones ut ut docent multi
 philosophi q̄ idem est dicitur de iusta.

dm̄ in iustā parlarem solum uersari cōtra actus.
 ita docet d. l. sic art. 9. et Arist. 5. ethicorū c. 1. et 2.
 e. q̄ cōtra consensu doctoy. sed ante probat ad uertē ius
 titiam uersari cōtra actus internos uoluntatis imo hōi
 nō respicere nam ante quam restituat debitū aut
 redat premium ē actus inmanens in uoluntate quo
 hō uult restituere aut redere premium ab hoc em̄ pen
 det tota bonitas operatis externe. et hūc ē principi
 um saltem in q̄ moris et propterea Arist. definit ius
 titiam p̄ habitum quo iusta uolumus et operamur.
 hoc suppo. pt. in q̄ p̄ fortitudinem, temperantiam
 et alios habitus in appetitu existentes sufficienter sedā
 tur et comprimunt passiones q̄ iusta nō ordinat
 ad illas sedandas. constat q̄ proprium munus iuste
 nō ē curare ut homo non nimium irascat uel
 metuat aut uoluptatē amet plus quam par ē. sed
 solum ius suum unicuiq̄ redere et si hoc possit
 impediri p̄ penuriam amorem periam aut timo
 rem ad ipsam in nō spectat sic impedimenta
 tollere sed ad alias uirtutes. om̄es em̄ uirtutes mutuo
 se uersant q̄ iusta nō uersari cōtra passiones.

sed lesig lib. 2. de iustitia cap. 1. dub. 2. num
 3. affirmat iustitiam ratio moderari passiones
 quatenus illa moderatio ē modicum necessarium

illa em' que poss' eis usum impedire sufficienter
p' habitus temperantie fortitudinis et alios compri-
munt q' iusta n' inest appetitui. utrum aut' medi-
um iuste sit medium rei aut idem dixim' q' p'ce-
denti disp' e' secte e' ca' e' m' sectio 3^a quid sit
iustitia legalis.

sectio 3^a quid sit iustitia legalis

Pro huius intellig' 1° notm e' q' cum respub.
sit quoddam corpus mixtum et civile triplex in
ipsa pot' consideratio fieri. 1^a unig' p'p' ad al-
teram. 2^a huius ad p'p'. 3^a partium ad totum. pri-
ori m^o fundat' iusta mutativa. 2° distributi-
va actandem. 3° m^o iuste g'alis seu legalis. In 2^a
priori considerat' erit sermo de iusta mutativa
et distributiva infra q' b' nunc solum agemus de
iusta g'ali seu legali. In ult^a considerat' partium
s. ad totum.

2° notm e' nomine huius in p'senti intelligere
ipsam totam civitatem aut collectivam omnium civium
n' in p'ncipem. Sic aut' dupliciter pot' sumi. qua-
tenus e' quoddam parliamentaria persona sine propria
bona que poss' e' mala parliamentaris iuste 2° quatenus
ipsam civitatem ab hostibus protegendam suscipit et
illam in pace gubernat ac semper propter civem
coram bonum operat'. q'do comparamus p'p' ad totum
n' fit separativum ad p'ncipem s' ad ipsam civitatem
tatem si aut' aliquo m^o ordinat' pars ad p'nci-
pem n' ut ad parliamentariam personam s' ad ipsum
quatenus principalis omnibus bono civis consultit et
quatenus est quem respub' stipendio educit et
habet et custodiat.

3° notm e' necess' e' instituendam hanc virtutem
hanc legalis q' unaquodq' pars ordinat' ad bonum
civem

sedandas passiones que impedire poss acty iustitie
fundamenta pauptua Guig. 11. dub pcedenti pposui
et illis satisfeci.

Dico 1o virtus iustice ut inheret voluntati
hec cono colligit ex dictis eam tradunt Arist. 5o
ethicoy 2o 1o et 2o. et dicitur hie actus 4. e qd virtus
sensy doctoy et pt sue qd acty pncipui et
potissimi quos 1o respicit iustitia ff elicit abo
lunte ut dub pcedenti ostendimus qd virtus ius
tice voluntati inest. pt scilicet quia voluntas ad
acty bonos. 1o et potissimos aliuig virtus quosq
sa immediate elicit habet in se habitum talis
virtus.

sd dicitur iudicium qd fert iudex inr partes
e acty iustice distributive sd iudicium istud n'e
acty voluntis sd intelligit qd acty iustice et elicitur
abintelle a p sequeus ibi erit habitus iustice. De
actum iudicij n'e elicitum a virtute iustice sd im
peratum ut docent multi theologi cu caritano
eo qd nulla virtus pot e principium eliciens ac
tum productum ab alia pota distincta ab ipsa
vel inheret. Melius de iudicium e actus elici
tum n' tri p'ssice sd solum in qd moris neqst ta
lis acty iudicij e 1o et potissimus sd solum ille quo
voluntatis ius alteri redere ac proinde n'e necessu
ut habitus iustice in intelle existat sicut et n' requir
ritur ut insit lingue et manui quamvis manus
et lingua sepe actus iustice exercentur ut in res
titutione bonoy et fami.

Dico 2o n'e collocandus habitus iustice in ape
tite sensithuo. Hec cono optime colligit ex dictis
pcedenti dub et pt sue quoniam habitus ideo
collocantur in appetitu ut p ipsos factus possimus
sedare passiones sd iusta n' versat ea passiones

homo 1° sume c^o 147. num^o 6. legi lib 2° de iur
h^o c^o 12 dubitat^o 13. et Molina tractat 2° dispute
242. ubi refert Silbestrum antonius gomezum et
Vartulum. pt in illis ex illo proverbio 2° b. qui substra
xit aliquid a patre suo et amare et dicit hoc n^o e^o
peccatum particeps homicide est. ubi satis in dicitur
e^o peccatum mortale ac proinde in casu inducere
obligat^o restituendi qd s^u rat^o demonstrat q^o fur
tum p se loquendo e^o peccatum mortale et inducit ob
ligat^o restituendi s^o in casu filii furctum omittit
q^o in casu filii mortaliter peccat et obligat^o ad res
tituendum pt minor quia qui accipit alienum inui
tu domino u^o furctus: in casu filii accipit bona pa
rentis quoy n^o habet dominium q^o uere furctus, ac
psequens p se loqdo mortaliter peccat et ad restitue
dum obligatur. optime q^o Nabarra supra num^o
76 in fine propter bona aduentitia inquit uideri
filii que ad indos. s. alias prouintias proficiscunt^o
quo modo de iis bonis disponant nulla suoy pare
tum memoria habita.

Per accidens t^o pot filii multis modis excusa
ri ab onere restituendi. 1° si pater p^o dicta bona
accepta a filio illi remittat condonet qd e^o oia fur
ta. s^u em^o n^o accipient bona ista inuito domino,
et si aliquis obicit al filium obligari ad adu
genda in partitionem bona que sibi a patre fu
erunt donata q^o n^o liuerat ab onere restituendi
p^o dicta bona e^o si a patre furta fuerint remissa.
R. duplici uia posse e^o ualidam p^o dictam dona
tionem aut remissiones furctoy 1° q^o pater dispon
nere pot de tertio et 5° suoy bonoy sm leges caste
le ut uidere e^o apud patrem Molinam tractatu 2°.
dysp^o 243 in fine ac proinde si hanc remissionem
aut donationem accipiat pater in partem de

corde sui totiq; q; in re pub partes ordinari debent ad bonum totiq; civitatis imo et hoc bonum cuiuscunq; parlati preferre sed ad sane ordinat requirit virtus iuste legalis que pro proprio obtinet bonum cui q; necessi stituenda e su virtus et tu ch q; actus moralis bonus e obtum honestum sed ut aqua effluat sed actus quibus s; intendit bonum cui ff. moralis boni e obtum honestum q; sunt actus isti virtus iuste legalis aqua effluant.

ultra Notum hanc iustitiam appellant legalem quia potissimum munus et precipuus finis eius legum e dirigere vires in bonum cui et prescribere illis munus quo exerceant hanc iustitiam ut e oino iurum et iuris receptum a doctoribus na d Isidoro lib 10 etymo logiarum c. 21. u refert e erit aut lex diste q; affirmat ut lex nullo privato modo sed pro cor civium utilitate scripta sit. et leg i ff de legibus dicit legem debere e cor preceptum idest pro cor utilitate statutus ut ibi exponunt glosa et ceteri consulti. Videre pot d Tho 1a 2e q. 90. ubi vires eius dicitur q; q; vis sensus doctorum tam theologorum quam utriusq; iuris cum q; idem sit obtum huius iustitia et finis oium legum et ad hanc iustitiam referantur oies leges earum observatio et executio merito legalis num cepat quibus suppositis in presenti examinare oportet quid proprie sit iustitia ista.

1a ssa affirmat iustitiam legalem idem esse essentialiter cum ceteris virtutibus aut re ipsa esse collectivam oium virtutum ita sentit Duridano 5o ethicorum q. 4 ubi refert iustitiam et generandum. eidem sententia subscribit Vega lib 5 in Indentimum cap. 4. p. 10 su sententia auctoritate Arist 5o ethicorum c. 1. ubi dicit iustitiam legalem n' e p' virtutis idest speciem aliquam: sed

Id universam virtutem sunt iustitia legalis
non est species malitie sed universa malitia
addit ad virtutem in se et iustitia legalis est idem
in re sed differre solum ratione hoc autem non potest
affirmari de aliqua singulari virtute sed iustitia
ista est electio omnis virtutibus et si Respondeo deas
cum dicitur in articulo 6 ad 3um iustitia ex aristotele est idem
cum aliis virtutibus quia imperat eis et aliter
impermobent ab ipsa: non inquam uallet quod
ex eodem Aristotele 1o et uellicior imperans et in
peratum moberis et motum non solum in natura
liberis sed et in moralibus et distinguuntur.

2o potest videri quia non requirit specialis virtus
respectu boni cuius sed iustitia legalis que respicit
bonum cuius non est specialis virtus potest autem
quia omnis virtus inclinatur ad suos actus secundum
debitas circumstantias ubi, quando et quo modo oportet
operari sed una ex propriis circumstantiis
est ut operemur propter bonum cuius quando illud ita
exigit quod una queque virtus se tendit in bonum
cuius ac proinde non erit necessaria alia
specialis virtus in hunc finem boni communis.
Constat quia perfectio partis ordinatur in bonum
totius sed homo est pars sue communitatis
sed quecumque perfectio hominis ordinatur in
bonum communitatis sed quecumque virtus est
moralis perfectio hominis sed per ipsam se or
dinatur in bonum cuius. Confirmatur 2o quia
iustitia non habet peculiarem actum elicitum
sed versatur circa actus aliarum virtutum illos
referendo in bonum commune et sanctus
doctor in articulo 3o non constituit iustitia
legalem aut aliquam actum peculiarem
sibi proprium elicit sed solum ut alius

im peret ergo non potest esse specialis uir-
tus.

Secunda sententia a firmat iustitiam le-
galem non distinguere ab obedientia in hac
sententia inclinant quidam auctores et probant 2^a
ea que Aristoteli tribuit loco citato iustitiam leg-
gali magis conueniunt obedientie quas alteri
iusti paritari obtinere cum iustitia legalis. Sicut Ar-
istoteles est id quod lege sancitum est sed hoc ipsum est ob-
iectum obedientie quod iustitia legalis et obedien-
tia non distinguuntur specie. 2° quia et asserit Aristoteli
iustitia legalis est in maxima admiratione apud omnes
Sed et instat ut perit in omni virtute sed hoc maxi-
me proprium est obedientie que inclinatur ad omnes uirtu-
tibus et obedientia iustitia legalis non distinguuntur

3^a sententia asserit hanc uirtutem non distin-
gui a pietate quatenus per pietatem patrie. I. rei pub-
lice qua uiuimus debitum cultus obsequium quod pro-
stant hanc uirtutem ut probabile sequitur legibus lib 2° de ius-
titia et per dubitatur 3^a an uirtutem. ut per hoc 2^a quia
iustitia legalis oritur in bonum uirtutem rei publice inle-
dit sed hoc est proprium munus pietatis in patriam quod ius-
titia. Ita non distinguitur a pietate per minor ex dicitur
infra quod 102 art 3° ubi asserit per pietatem nos re-
dere debitum parentibus et patrie.

Sed tunc 2^a conclusio. iustitia legalis seu ge-
neralis est quedam specialis uirtus specie distin-
cta a ceteris omnibus quas per imperium di-
rigit in bonum commune hanc conclusionem
docet dicitur Thomas sic articulo sexto quem se-
quuntur omnes eius discipuli. Et que communis sen-
tentia doctorum precipue huius temporibus et prob-
batur primo quia uelle et procurare bonum com-
mune rei publice habet specialiter rationem ho-
minis

Sonesti et laudauillis que non inuenitur in
operationibus aliarum uirtutum. multo enim
laudauillis est hoc quam curare bonum pri
uatum. sed ubi est specialis ratio Sonesti et
laudauillis: est specialis uirtus ergo iustitia
legalis que bonum commune procurat specia
lis uirtus est.

Salte a esta. Lixion uerney dias dias del mes
dimais del año del señor de mill y seiscientos
y trece años por ocasión de estar estudiando pa
ra orar en el grado del U^o aguileza suplico a que
en esto leure que me enuie ende año señor.

Conft^r quia ubi e^t specialis ratio debiti e^t specia
lis uirtus sed quia quod cuius quatenus e^t pars societatis u^o
u^o specialis debiti obligat ad procurandum bonum sue
societatis nam pars e^t pp^o totum et bonum. pp^o pp^o bonu
totus pp^o iustitia legalis que e^t uirtus pp^o quam sui debiti
satisfit erit specialis. conft^r 2° q^o ad uincendam difficul
tas specialem in pro sequit^r boni Sonesti specialis uirtus e^t
assignanda s^o in eluendis actibus c^o bonum u^o sepe
se offert specialis difficultas nam sm Arist 5° ethi^o
c^o 1° sepe s^o ff. bene dispositi c^o bonum pp^orius aut ali
enium priuatum qu^o t^o c^o u^o male se sent^r q^o ad uin
gendam hanc difficult^r erit necess^a specialis uirtus.

pt 2° q^o q^o e^t g^ole sm iust^a t^o et imperium et
n^o sm pdicationem difert essentia ab inferioribus qui
bus imperat sed iust^a legalis n^o pdicat de aliis uirtutibus
n^o em e^t ray gens sed solum de g^olis ex obto q^o s. res
priet bonum u^o et ex effectu s. munere q^o s. impe
rat oib^o uirtutibus dirigens illas actus in bonum u^o
q^o ab oib^o aliis uirtutibus essentia difert. conft^r quia
sicut se sel caritas ad alias uirt^o in ordine ad bo
num diuinum q^o respicit tanquam pp^orium obus
ita se sel iustitia legalis ad ipsas in ordine ad bonu
u^o. sed caritas quam humilis sit queda^r gen^olis

virtus in virtute et imperium nihilominus specie dis-
tinguit ab aliis q̄ similibus iustitia legalis quam
vis habeat duplicem illam scilicet ex obto et ex imperio
est specialis virtus.

2^a one iustitia legalis n̄ e' eadem virtus cu' pietate.
Sed etym e' cois et pt su q^a diversa ratio debiti e' quam
respicit iustitia legalis ab ea quam respicit pietas q̄ he
virtus in se distinguunt' pt ans quia debitum iustitie
legalis e' illud quo pars tenet consulere bono totis n̄
considerando ortum sed solum cois ut quod am totus cuius
so pars e' et membrum. at pietas .e. respicit debitum qd ten-
nemur parentibz qui post deum s. p̄cipui auctores ortus
et educationis et 2° loco patriam que et e' aliquo mo-
principium ortus sabet em parentes et oportuna ad ortu
et educatione prebet q̄ diversa ratio debiti est quam respo-
cit iustitia legalis ab ea quam respicit pietas est q^a debitum
iustitie legalis strictis e' quam debitum pietatis et propterea
quis que iurum coitatis tenet preferre suis parentibus
Imo et succite q̄ sine dub. s. debita diverse ratio. id
est 2° q^a d' 150 infra q^o 101 art. 3. p̄bans pietate e' specia-
lem virtute id ostendit quia e' specialis ratio debiti in ip-
sa et hoc explicans inquit debet autz aliquid alicui spe-
cialiter quia e' naturalis principium produens in e' et
gubernans hoc arch principium respicit pietas sed iustitia
legalis n̄ considerat hoc principium nec debitum qd rate
illis asurgit sed solum debitum quo una queqz pars tene-
tur consulere bono sui totis q̄ sine dub distinguunt' he
due virtus a tandem ipse d' 150 loco citato ad 3° ex pre-
se inquit qd pietas extendit ad patriam quidem: sed
qd e' nobis quodam cendi principium. sed iustitia legalis us-
puit bonum patrie sed qd e' bonum cois. Sed d' Thomas
de quo et vide patrem uanis. Sic art. 1° dub. 1° ad ul-
timum p̄ negatiue.

3° one iustitia legalis n̄ e' eadem virtus cum obe-
dientia.

Sane ob quod hinc certam et coeque esse potest quia proprium
et speciale obsequium obedientie est preceptum superioris
ut stat ex dicitur libro infra quod in art 2o. sed proprium ob
sequium iustitiae legalis est bonum coeque quod iustitiae legalis
distinguitur a virtute obedientie potest esse quod quod si spe
cialia obsequia distincta dixerit virtutes debent institui. Et
firmat quia actus quo quis vult aliquid facere
quia sub precepto cadit est proprie virtus obedientiae
actus vero quo quis vult facere aliquid propter bonum
coeque est iustitiae legalis sed hinc duo motiva manifeste
distinguntur scilicet iustitiae legalis diversa virtus est ab
obedientia. Non negamus obedientiam appetitissimam esse
ut possint imperari a iustitiae legalis quod cum legi
tate sentit a superioribus propter bonum maxi
ma dispositio est in obedientia ut a iustitiae legali quae
bonum commune respicit distinguitur, optime tripo
stite ut subditus non obediat propter bonum coeque sed
quia preceptum est latius a superiori quia ratio est pro
fecta ratione obedientiae sine ulla ratione iustitiae legalis.

4 mo iustitiae legalis est proprie et essentialiter iustitia. opo
situm cuius omnis defendit ualentia hinc dicitur 5 q
2o. puncto 2o & 2o. controuersum est. unde in 8 q
ad seret uanes hinc art 1o dub 1o in 2a arago art
3o dub 1o in 2a salon ibidem con 1a suares opus
culo vlt de iustitia pte 4 pncipue n 6. et 7. rebellis
lib 1o de obligationibus iustitiae 3a num 5o et 12.
& qd si c. et lesig lib 2o de iustitia et 1o dubitate 3.
in 2a ubi inquit hi pliam habitudine posse
considerari in repub 1a partij ad partes 2a totius
ad pte 3a partium ad totum. simul qd aserit uis
tutem quae simul ab pte disponit ad bona totius
et iustitiae legalis partij uo ad pte amutatibam et to
tis ad partem distributibam quae docti manij
feste supponit iustitiae legale esse propriam et centes iustitiae
potest esse auctoritate dicitur hinc qui hinc art 1 ad 2u
et

et 3^a intendit ostendere perfectam rationem iustitiae
 reperiri in iusta legalis a ferit enim in solute ad
 ut qd bonum esse civitatis et bonum ~~in~~ singulare unius
 persone n' differunt tunc in paucorum et multorum
 sed in frater differentiam ubi sane aperte sig
 nificat obtum iuste legalis et obtum iuste parlaris
 habere suas res specificas et genus iuste et in so
 lute ad 3° docere intendit iusta legalis et propria
 iusta et n' e' eandem res de iuste ^{cononua} que n' e' propria
 hie. pterea s. doctor divisit iustum istud de iusta
 in duas p^{tes} in 1^a agit de iusta propria et spectat illis
 usq^{ue} ad q^o 19. in 2^a u^o p^{te} a q^o 30. agit de
 partibus potentia lib^{er}is que n' s. propria et conlater
 iusta q^o iusta legalis de qua agit in priori parte
 e' propria iusta. Constat quia in artibus suis q^o d^o
 ostendit iusta legalis et parlaris ut duas spe
 cies iustitiae sed si iustitia legalis n' e' u^o et pro
 pria iustitia n' ostendunt legalis et parlaris to
 quam due species dividentes idem genus que ne
 cess^o debent ipsum participare q^o d^o h^{oc} existit
 manet iustitiam legalis e' u^o et propria iusta.

2° p^{te} r^{ati}o quia obtum iuste legalis e' op^{us} equa
 le alteri debitum q^o legalis e' propria iusta usq^{ue} est
 certa quia illa e' propria iusta que respicit illis obli
 gationem a quo specificat. p^{ro} aut^{em} quia iustas ius sa
 bes ad plurima bona civium qd ius n' solum est
 proprium sed multo perfectius iure qd respicit iusta par
 laris ut dicitur in 1° solatior^{um} c. 6. et stat^{ur} et quia
 ius bone art^{is} preferri debet nisi parlaris q^o respec
 tu suis iuris tenent^{ur} membra ad plura op^{er}a illi debi
 ta. qd cum sic debeant e' equalia manifestus est q^o
 una queq^{ue} pars civitatis ad mensuram iuris tenetur
 facere opus q^o obligat^{ur} ad opus equale. ac tandem
 quod sit alteri debitum hoc opus et p^{ro} quia qui

libet cuius est suppositum p se subsistens et distincta
a sua coit^e q^o sufficiens distinctio e^t inter eum et co
munitatem ad hoc q^d iusta legalis sit ad alterum
et tum et^{ia} quia n^o e^t maior distinctio coitatis a p^e
quam p^e a coit^e sed um sola dist^o coit^e a parte da
tur u^a et p^opria iusta distributiva que ordinet ad bo
num coit^e ad bonum singuloy ubiud q^o similis cu
sola dist^o p^e a coit^e poterit dari u^a et p^opria iusta
legalis que ordinet bona partaria civium ad bonu
coitatis. Constat quia q^o ex una p^e n^o e^t p^opria iusta ad
alterum extremum ex p^e alteris similis n^o pot esse
ut si filii ad patrem n^o e^t p^opria iustitia ne simili
ter patris ad filium q^o si iusta legalis partium ad
totum n^o pot ee u^a et p^opria iustitia ne distributi
va iusta totis ad p^e poterit ee u^a et proprie iustitia.

ex quo infert^r male patrem uanes sup on^e i^o ara
gonum sup on^e i^o et salonem on^e i^o a firmare iusta
legalem n^o bene tam exactam rati^o iustitie sicut ius
titia particularis ex p^e cuiusdam conditis que ad ius
tiam requirit s^o q^d sit ad alterum. licet em^o hec doc
trina verificari possit respectu mutative que in
ter p^e coitatis reperit in^o quas dat on^e maxima dis
tinctio n^o in respectu distributive que ita versat^r ad
co^o alterum sicut de legali ut p^obatum mandat.

sed obic^oies adversus hanc ult^o me^o q^o que uolat
iustitiam legalem n^o tenet^r ad restituti^o q^o n^o e^t p^opria
iustitia abs^o communit^e sup^oponunt theologi et p^o neg^o q^o
p^opria iustitie transgressio sempr^o inducit obligat^o resti
tuendi. R^o negando seq^o et ad p^obat^o iam dixim^o
n^o sempr^o transgressionem cui^o cu^o q^d iuste inducere ob
ligationem restituendi pot^o em^o transgredi iusta distri
butiva sine p^odicta obligat^o u^a e^t aliq^odo dari obliga
t^o ad restituendum in eo qui transgredit iusta lega
lem n^o ex p^opria uoluntate. Sicut sed quia cui^o dari pot^o
ut

ministri iustitiae ex motu alius tenent ante saltem bo
 no uol. dno si ex transgressione iuste legalis dam
 nam aliqd sequeret uol. subditis qui illis sunt
 causa tenent ad illud resarciendum. etia ab iuribus
 huius a parte Valentia que nullo mo uigent et ppter
 prohibitionem da duxi.

Id in quibus an iustitia legalis que reperit in pri
 nipe distinguit specie a iuste legali subditis. aliqui
 recentiores discipuli dno affirmatiue respondent et
 probant q prudentia iuratiua que e in principe aut mo
 narcha distinguit specie a prudentia politica que repe
 rit in subditis ut docet Arist. 6. ethicy c. 2. et dno
 sup q. 10. art. 2. Id iuste legalis que e in uoluntate prin
 cipis respondet prudentie iuratiue que e in ipso iustitia
 et iuste legalis subditis respondet prudentie politicae
 ipsorum q sicut prudentie distingunt specie etia iur
 ticia legales. est quia facilius distingunt plures uer
 itates ex voluntate quam ex intellectu q prudentie
 que e in intellectu distingunt specie a fortiori iustitia
 legalis que e in uoluntate est 2o q uirtus architectonica
 distinguit specie a uirtu usuari et ministra. Id iustitia
 legalis in principe e architectonica in subditis uo usua
 riae et ministraria q iustitia iuste distingunt specie conseq
 uum minori. Et nota et Maior pt q dicit 2o p. 1. sub
 texu 34 et 35.

Sanctus et probabilis e oppositum utbitare. Et apud
 patres uates sup dub ulto on 2a Aragonem in fine
 art. 5. Saltem art. 6. dub ulto Valentiam sup in fine
 puncti et alios. et p. 1. q in uirtutibus distinctio spe
 cifici sumenda e ex parte obto finali. Id obto finale q resp
 puit iustitia legalis que e in principe uita et id est d. ius
 obto formalis iustitie legalis que e in subditis. s. bonu
 uol. q iustitie iuste distinguntur specie. Conft q fides
 summi pontificis et alioru prelatu y celestia n' distin
 gunt

specie a fide que e in alijs fidelibz quia idem e obtem
perale ubiqz qd quambis in prelatibz sit architectonica et
divinitive unum ad ipsos pertineat fidem tueri e bene
hoc causas fides in obliis prelatum, et subditos in
fide instruire subditi uo solum tenent que a beatus
pponunt fidelit in dene q idem pportionalit e dnm de
iusta legali que e in principe et ea que dat in subditibz
ad dat in oppositum At saltem prudentias specie de fer
re qe sent diversa obiecta regnativa bonum totiqz regni po
labra uero bonum pribatui uis u qd at iusta legalis prin
cipis et subditoy unum Sit obtem frate ut ostendimus
et iusta legalis que e in principe rat subditi tenet in bo
num uis imperando et dirigendo u que e in subditibz
ministratiue ouediendo. Id deus sit sic autem qd subditi
p prudentiam politicam n' consulit suo bona pribati sed
p monasticam que prescribit singulis ut pribati psona
Ita quid facere oporteat in ordine ad bonu pribatu sed
pribati tam monasticam prudentiam dati alia politica
In christi beatus uoy e d' que diuidit in regnatiuam que
e in principe respub' qd nobilitat et in politicam stricte su
tam qd e ex proprio tradidit d' h' sup q' 50 art' 2.
et in solute ad i' a ser' qd regnatiua e pfectiss' specie
prudentie et ideo prudentia subditoy que deficit a prude
tia regnatiua retinet sibi nomen uis. qd d' prudentia d'
regnatiuam et politicam stricte distingui specie q' que s'
agenda in ordine ad bonum uis diuersim' considerant
a rege ac a subditibz diuersim' consultant et diuidiant de
agibilibz e bonum uis et maioris est laudis et difficultis
exagitare et statuere quid propter bonum uis ois respub' ius
facturi sint qd e proprium regnatiue et statuere, ut respub'
subditi quid facere oporteat ex prescripto principis propter
bonum uis qd est proprium prudentie politicis ad confu
s' qd quambis ut in plurimum facilibz distinguant
uirtus e p uoluntis quam ex p intellectu quoniam in

telectus est pota superior et inferior et ea que diuisiuntur
 in inferioribus solent in superioribus uniri aliquo in opo
 situm contingit nam in inlibris s. duo habitus et p. prin
 cipia s. intellectus que versat circa principia speculativa
 et s. in deus que versatur circa practica principia et tunc
 p. voluntatis n. s. duo habitus in ordine ad bonum mora
 le imo s. in aliquo s. a respectu sui sufficiat inclinatio
 naturalis et ex p. intellectus ad regulabiles respectu principiorum
 et aliter respectu oris et tunc in voluntate eadem media et finis
 quibus naturalis in e. principium e. unus habitus q. licet
 ex p. intellectus sint prudentia regnativa et palatia specie d.
 iuste n. d. iusta legalis in principio distinguitur specie
 ab ea que e. in subditis ad 2. s. firmat. De virtute que
 s. in architectonica specie dicitur quod consistit
 usuali ut note dicit Arist. loco citato in confirmate
 in iustitia legalis que e. in principio n. e. architectonica s. in
 suam continentiam s. solum ex p. subiecti nam virtus que s. in
 continentiam e. architectonica debet esse uniuersalioris finem
 quam virtus usualis iusta u. legalis in principio e. in subdi
 tis eundem finem s. in bonum uide.

in quibus 2. an iustitia legalis et epichia distingu
 ant specie constat ex d. l. s. infra q. 1. no. art. 2. et 2. ep
 ichiam e. virtus que ordinat subditum ut premissis
 uerbis legis sequat' id qd iuste e. ratio et uitas iuste
 postulat qd q. seruare legem in aliquo casu e. e. equ
 aliter iuste et e. uide bonum qd lex intendit seu uirtus
 inclinatio ut uerba legis n. sequant' propter bonum uide.
 Similiter ex eodem s. doctrine ibidem art. 2. in corp. con
 stat epichiam e. p. subiectiuam iuste ac tandem in se
 lute ad. in eodem art. dicit qd si iusta legalis dicat que
 obtemperat legi sive quantum ad uerba legis sive qua
 tum ad intentionem legis talis s. epichia e. pars potior
 iuste legalis. si uero iusta legalis solum dicat que opte
 perat legi s. uerba legis s. epichia n. e. pars iuste

legalis sed pars ab ipsa distincta eamque quod est quo
locus satis clare docet de hoc iustis legalibus summi. ^{er. i. qu}
asi generis et quasi specificis quasi generis compre
hendit sub se episcopiam quasi specificam et pars ab ea con
distincta. qui hinc suppositis difficultas est an inter episcopi
am et iustis legalis quasi specificam sit distinctio conti
nua.

Caritatem ad locum iustitiae de hoc dicitur hinc autem ^{du}
bita autem ^{et} alia affirmant iustis legales et episcopi
am distinguunt specie quae iustis legalis inclinatur ad iustitiam
sine legis cuius episcopia vero ad iustitiam extra cuius leges sed
aliter et utilior finis est ista quam ille hinc distinguunt
hinc specie. Constat namque sine his ^{et} iudicat de
agendis sine regulis cuius ^{et} ~~quod~~ iudicat
de his rebus prout regulas cuius per aliorum quaedam et usa
lora principia sed legalis correspondet sine et episcopia
correspondet ^{et} ~~quod~~ distinguunt specie.

Im hinc ut episcopiam non distinguunt specie a iustis legali.
Sic uti certum est per efficaciam quae quod idem est obtem
perare eadem rebus est in specie sed legalis et episcopia
sunt eundem obtemperare s. bonum cuius quod non distin
guunt specie. potest enim quae leges quae prohibet ne peregrini
ascendant munita civitatis pro melius proximo et in
mediato sit bonum cuius ipsius civitatis si casus et ca
sus in quo periclitaretur civitas nisi peregrini ascende
rent munita finis episcopiae quae inclinatur ut peregrini
ascendant munita est bonum cuius ipsius civitatis quod
eundem obtemperare sunt aut consequens non distinguunt specie
ex quo constat solutio ad fundamentum in oppositis
nunc substantia et specificis episcopiae sit a Chores sine
quam legalis sed idem obtemperare s. bonum cuius ad eo
firmat iam ostendit non in forte autem specificas in Sabiti
et voluntatis Sabiti quae species diversae in intellectu quod est si sine
et quomodo distinguunt specie non ideo legalis et episcopiae specie

distinguentur.

ad arg^m 2° De legibus sup num^o 13 sm mentes
 Arist^o iust^a legalis in subto n^ol aliud est quam o^{mn}is
 virt^u complexio quatenus legi obtemperat et in
 superiori eam dem complexiones virt^u quatenus in cl^o
 mat^o iust^a ut curat leges servari. sed certe testim^o Arist^o
 n^o vincunt ut hoc ex eis mente a firmis p^{ro}p^{ri}e
 cum d^{icitur} sic art 6 vers^o finem corp^{is} a firmis ar^g
 tum Arist^o p^{ro}dit^{is} testimoniis solum intendere qu^{od}
 libet virt^u sm q^{uod} ordinat^{ur} a iust^a legali in bonu
 core appellari iust^a legalis. neq^{ue} obstat replica ibi
 facta quia nos libenti unquodq^{ue} imperans et impera
 tum movens et motum distinguere ac proinde quan
 libet virt^u imperatam a iust^a legali ab ea disting
 qui hoc n^o tollit o^{mn}is virt^u posse appellari iust^a
 legalis quatenus a legali imperat^{ur} nam et in ipso habi
 tu cuius libet virt^u est aptitudo et habitus naturalis
 ut facile possit dirigi a iust^a legali in suum p^{ro}p^{ri}u
 obitum bonum. s. core et sibi alius virt^u ortum habe
 re poss^{unt} a iust^a legali et ad finem ipsius ordinari et
 h^{oc} q^{uod} voluntas mota et imperata a caritate o^{mn}
 ritas cor^{dis} et communio appellat^{ur} idem q^{uod} pro port
 onalib^{us} d^{icitur} de ceteris virtutib^{us} Arist^o legali in
 perat^{ur}.

ad 2° De negando ans et ad arg^m probat^{ur} d^{icitur} vir
 tutib^{us} est servare debitas circumstantias et accidere posse ut
 aliq^{uod} circumstantia loc^o t. temp^{or}e sit agendum prop
 ter bonum core n^o t^u est virtutib^{us} intransic
 et finalib^{us} o^{mn}is circumstantias respicere sed hoc pertinere
 ad diversas virt^u nam si finis extrinsecus qui
 est circumstantia sit bonum core est obitum iust^a legalis
 si bonum divinus est caritatis, si bonum parentum
 pietatis et sic de aliis. ad 2° ost^{endit} De concedendo
 p^{ro}fect^{us} part^{is} ordinari in bonum tot^{um} n^o ali^{qua} ipsa

sed p aliam uirtē superiorem sicut in hoc uniuers
so et graue ordinat in bonum totū n̄ tñ p graui
tatem sed p aliam qualitatē aut uirtē.

ad 2° conf^l de iustā legalē bene futurū ac
tum elicitum p̄tēmporalis ut cum princeps con
dit leges s̄ p̄cipit aut prestat que bono cori dire
te et proxime iudicat necess^a imo et intentio interna
uoluntis qua uoluntas intendit bonum cori propter
qd̄ mouet et dirigit hanc aut illam uirtē sine dubio
actū dicitur a iustā legalē falsum u^o ē q̄m doctorem
solum constituisse hanc uirtē iustā legalē ut aliis uir
tutibus imperet.

ad 3° fundamentū 2° s̄ de obtum ade qualem
iustā legalē n̄ ē precise qd̄ lege sancitum est sed bo
num cori et ut in plurimum iustā legalē uersitā
legē tanquam a id qd̄ intendit bonum cori ad 2° de
iustā legalē a p̄stantiss^a uirtē ac proinde illi op
time conuenit qd̄ sit iustā uersitā inter actū uirtū
n̄ tñ ideo debet ē obedientia q^o s̄ de iniustā actū
et iniustā sit uirtū speciale

Q 59 DINIUSTITIA. ART I

Si iniustitia sit vitium speciale.

Dependet d̄ t̄o si on̄ ē iustā legalē
que opponit iustā legalē. Im̄ uentiam ē speciale uir
tūm intentione tñ ad qd̄ imperio ē uirtūm g^ole.
2° on̄ iniustā parlarij sit matā specialē et ē par
tē uirtū iustā parlarij oppositum.

et utraq^{ue} on̄ aduertendum ē qd̄ si uirtū ius
tā accipit pro quocunq^{ue} actu uirtū et pro iustā
g^ole et pro parlarij ita eodem m^o iniustā uirtū par
tē g^ole pro quocunq^{ue} peccato qua rat^o ē joanis 3° de

peccatum vocati et de iniquitate accipit et pro in
iusta q^ali aut ilegali oposita iuste legali ac t^ode
usurpat^r pro iniust^a particulari oposita parlari ius
t^ate.

2° aduerte u^o dari uirtum speciale opositum
iuste legali et uirtum opositum iuste parlari quia
ubi est specialis malitia est speciale uirtus sed dari
specialis malitia oposita honestati quam respicit
iust^a legalis ut si aliquis repugnet et auersetur bono
cor^{is} i^{dem} est de speciali malitia oposita rectitu
dine iuste parlari q^o sine dub^o dant^r p^odicta speci
alia uirta in quo nulla pot^{est} strouersia.

3° aduerte qd sunt uirtus poss^{unt} inueniri et diri
gi a iusta legali ita et uirta ab iniusta ilegali.
ut optime p^o libro 5° in corp^o et manifeste patet q^o
bene pot^{est} quis ex contemptu boni cor^{is} occidere, fura
ri t^o q^o bene poss^{unt} mori ut uirta ab iniusta lega
li quare hoc iniusta est uirtum q^o ut optime 2° libro
5°. solum inquit ut aliquis an reperiat specialis
malitia iniuste legalis sine expreso contemptu boni
cor^{is} q^o q^o si quis sciens et uolens ex passione aliqua
aduersetur bono cor^{is} speciale peccatum iniuste lega
lis committet quomobis n^{on} sit specialis contem^{ptus} p^{ro}pt^{er}
q^o hunc dari speciale peccatum iniuste legalis q^o da
tur specialis malitia oposita iuste legali sed hoc re
perit in casu q^o est dari speciale peccatum iniuste lega
lis p^{ro} minor q^o obitum iuste legalis est bonum cor^{is} q^o in
actu quo quis sciens et uolens aduersatur bono cor^{is} dabi
tur specialis malitia iuste legali oppos^{ita} et si n^{on} det^r
contem^{ptus} n^{on} tri^{bitur} ex eo p^{ro}uise qd quis aduersetur legi
facit peccatum iniuste legalis nisi p^{ro}uig^{et} consideret
et transgressorem legis repugnare bono cor^{is} et in
silomino uellet legem transgredi^{si} si em^o saltem in
interpretati^one uult facere e^o bonum cor^{is} ac p^{ro}sequi

doctores cum d' tho sic et pt rat^e quia actualis ⁱⁿ iusta
 e peccatum et habitualis, uirtuum sed qdo in actu de
 est libertas hunc actus illa n' e peccatus neq3 actus a quo
 elicit uirtus q' huc libertas et inaequalitas fiat n'
 comittit iniust^a.

Duo 2° damnum proximo libere elatum sibi fra
 tris siue interpretatiue siue ex pass^o siue ex ignorantia
 uinciuili procedit a finali iniust^a, hanc in^o docet
 uirtu doctores et pt 2° rae dubitandi que suffic^{ie}
 ter hanc uirtu^m uolunt et tum et q' passio aut
 uinciuilis ignorantia n' impediunt quo min^{us}
 so uelit id qd iniustum e q' in casu dat inhonestas
 et malitia iniuste.

Solum restat sic satis facere Aristi et s. tho qui
 uident a firmare eum qui facit iniust^a ex pass^o
 aut uinciuili ignorantia n' denominari iniust^a
 sed orig^o in^o uident ee ut qui iniustum facit ex ig
 norantia et pass^o n' tam pfecte iniust^{us} de nomi
 nat quam ille qui sciens et ex malitia facit qua
 bis talis absolute iniust^{us} sit ita exponit leg^{is} lib^{ro}
 de iust^a e 7. dubit^o 2° num 9 aut in hoc art^o d' tho
 iusta doct^o Aristi personam philo^{sophi} agens, n'
 quicunq3 facientes, e statim denominand^{us} iniust^{us}
 nisi illud faciat ex habitu s. ex elect^o deliberata et
 n' ex pass^o aut ex ignorantia q' p^{ro}prium e habit^{us} elice
 re actum propt^{er} suum finem et obtem s^{ed} qui agit
 ex pass^o s. ignorantia n' t^{er} mot^{us} a fine s. obtem qua
 a sua pass^o s. ignorantia q' simpliter n' apelabit in
 iust^{us} de quo uideri pot^{est} talon sic ubi satis fuisse. uice
 uer^o Molina tractat e disp^o 10 in^o 1^a a s^{er}it qd que
 ad m^u philo^{sophi} noluerunt apelare studio sus sin
 pliter nisi eum qui ex elect^o et habitu operaret^{ur} ita
 ut constet ex 2° et h^{oc} d' 4: sic et noluerunt apelare
 uirtu sum simpliter nisi eum qui ex elect^o et habi

Sabitu iniustum operaretur n' tñ negaretur rem peccati
in pdictis art' 3. v. aliquis positi pati iniustum uolens

Art 3 Valiquis dicat. I. Posit Pati iniustum Uolens

Pr' v' om' per se et fraliter loquendo nullus po
test facere iniustum nisi uolens nec pati nisi uol
ens. 2^a p' accedens et quasi materialiter loqdo bene potest
aliquis id qd dicitur e' iniustum s. fauere nolens s. pati
uolens scilicet cum aliquis plus aliquid dat sua uolun
tate quam debeat.

Tubium unicum de ueritate huius arti'. Prig nota ma
ni factum discrimen e' inter pati iniuriam et pati in
iustum nam iniustum dat quotiescuq' defuit equali
tas sibi intendat ab agente sua n. si intendat erit
iniustum fraliter si p' h' intentu' sit materialiter tñ. iniu
ria u' n' sumit materialiter sed semper reperit cum iniu
ria fraliter ex p' inferentia.

Hoc suppo' duo s. nullus nisi uolens saltem interp
tatione pot' efficiere iniustum fraliter materialiter u' bene
pot' absq' ulla uoluntate utraq' pars uolens est uolens et uol
ta cum d' d' h' sic et p' quoad prioru' p' q' facere ini
ustum fraliter e' committere iniustum et peccatum sed nu
llus committit peccatum nisi uolens q' nullus committit iniustum
fraliter nisi uolens. Non est uol' d' h' q' actio de sua uol
procedit ab agente sed principium proprium agendi in
hominibus e' uoluntate q' illud p' p'rie et p' se h' facit
qd uolens facit ac p' uolens sequens nullus pot' fauere
iniustum fraliter nisi uolens.

2^a pars etiam constat quia qdo defuit equali
tas tunc datur iniustum sed sine uoluntate potest
deficere equalitas ergo sine uoluntate potest da
ri iniustum saltem materialiter. Minor proba
tur exemplo cum quis p' ignorantiam n' sollicit

integrum debitum et eis animis erat perfecte solven
di facit iniustum a p^{ri}mi et mat^{ri}litr nolens tri.

Duo 2° nullq^{ue} absolute et legitime volens potest
pati iniustus fratris seu iniuriam bene in mat^{ri}litr
iniustus pati pot^{est} et si uellit. Sec^{un}d^o n^{on} est ming^{is} certa et co
muni^s quam precedens eam tradunt I^{te}o sic et de
rist 5° et sic^o c. 9. et 11. est que 1^a pars p^{ro}bat^a ex illo
axioma^{te} q^{uo}d set de regulis iuris in 6. regula 27. si
enti et consentienti n^{on} fit iniuria ne dolus. Simile est
q^{uo}d de leg^{is} nemo 149. ff. de diversis regulis iuris nemo
uidet fraudare eos qui sciunt et consentiunt. rati
est p^{ro} q^{uo}d nemo pot^{est} pati iniuriam nisi eis ius uiol^{et}
sed n^{on} pot^{est} ius alteriq^{ue} uiolari nisi ip^{so} uolente q^{uo}d ab
solu^{te} et legitime uolens n^{on} pot^{est} pati iniustum fratri
ter p^{ro} minor q^{uo}a qui uult se ledi udit iuri suo illud
q^{uo}d abdicat q^{uo}d quom^o ledat ius in ip^{so} q^{uo}a ip^{so} ius
est n^{on} uiolat sicut si tibi concedam ut uestes meam
auferas n^{on} udo iuri q^{uo}d habeo inuestes ac proinde illa
auferendo n^{on} uiolat ius meum.

aduers^{us} 1° u^{er}o hanc an^{te} q^{uo}d ut n^{on} patiat^{ur} iniustum
fratris necess^{ar}ie est ut ois qui set ius illi cedat alioq^{uo}d
uno cedente et si sine iniuria n^{on} irrogat alij in qui
in eandem rem ius sent irrogabit unde qui spoliat
liber^{is} consentientes ut si n^{on} faciat iniuriam serbo fa
cit in iniuriam domino scilicet qui se ip^{so}s inu^{er}it
quam^o sibi pp^{ri}e iniuriam n^{on} faciat eam in in^{er}it
seip^{so} cui^{us} est pars et deo est qui uite sum^{us} doming^{is} est ut
dicit d^{omi}no sic ad 2um pari m^o qui alius uolentes
in^{er}it facit pp^{ri}e n^{on} facit illi iniurias q^{uo}a uolendo udit
iuri suo facit in iniuriam uoip^{so} et deo unde dauid
occidit Amalecites tanquam homicidas qui dice
bat se occidisse saules uolentes 2° regu^m 1°.

Similiter qui clericus uolentes percutit penam
inuetret ex coicatis q^{uo}a iniuriam irrogat ecclesie qua

quam clericus n̄ pot remittere cap̄ contingit de off
excoꝛcatis ubi innocentijs. 3° Bracharenſi episcopo et
clericos qui corp̄ sua exponant percuſionibꝫ aliq̄
fustium ita. Et. Suiꝫ m̄ malus iniectio et si nō
violenta h̄i iniuriosa ut cum ille canon n̄ tam in
faborem clericū ordinati quam in faborem ~~clericū ordinati~~
clericatus ordinis fuerit pro mulgato idē fere. Sed
cap̄ cum desideres eodem titulo et cap̄ si diligenti de
foro competentis et cap̄ si iꝫ qui 24 q̄ 4 c̄ q̄ 10 iꝫ con
tra. Canonizans quos referunt Carrey in Praxi titu
lo de homicidio q̄ 1. num. 3. et Placa in epitome de
licet. cap̄ 23 num. 25 accedit et Suiꝫ m̄ casionem
iuris nullam ē cū clericus n̄ possit renunciare iuri
q̄ d̄ ut clericus est nam ut optime inuenit 3° cap̄
si diligenti citato loquens de privilegio fori inquit
cum n̄ sit beneficium hoc personale cū remunerare va
leat sed pot̄ h̄i collatio ecclesiastica si publice in
dultum cū probatorꝫ pacto derogari n̄ pot et leg
iꝫ publicus est de pacto. Sed iꝫ publicus probatorꝫ
pactis mutari n̄ posse. similis et casus occurrunt in
quibꝫ obtrahit Suiꝫ naturalis iure iniuria in fert
et si quis iuri suo renunciet q̄ a. si tale iꝫ aut ad
iꝫsum n̄ spectat aut aut ab aliis et pendit.

2° adverte eum qui iuri suo cedit absolute de
bere uelle cedere ut n̄ inroget iniuria q̄ a. si 5° sim
plicit̄ et absolute n̄ uellet sed inuoluntario misto uel
iniuria uirgabit. Sui em̄ consensꝫ ab antiquis de
ologis appellat̄ conditionatꝫ et admittas sensꝫ qua
dam nolent̄. unde qui solbit usuras n̄ cedit iuri
suo quia absolute n̄ uult illas donare sed q̄ ali
ter pecuniam obtinere requirit idem q̄ contingit
in similibꝫ casibꝫ ob defectus absolute uoluntatis se
dendi. 3° adverte sane et uoluntate debere ē legitimi
mam nam si quis cedat suo iuri et a legibꝫ
in

in habilibus factus sit ad cedendum nullis momenti
 erit talis cedio ob hanc ratem donatio minoris nu-
 llum effectum sortit quod est constat ex instituta qui-
 bus alienare licet s. n. & nunc admonendi. idem di-
 cendum e de prodigo qui a iudice legitimo inter-
 dictum e donare. ad quod est pot. reduci id quod nup-
 diebam de clerico qui expressi voluit prescribi sicut in
 sacris canonibus prohibetur e cedere iuri suo. ad uerte
 ulto consensum illis qui n. patit iniuriam fraliter
 n. debere oriri ex ignorantia quoniam consensus ex
 ignorantia oritur censetur in uoluntatis ignorantia
 im in uoluntarium causant de quo i. 2. q. 76. et pre-
 terea ex regula iuris citata sicuti et consentienti n.
 fit iniuria.

Idem uisus xpti domini et sancti proprie passi. ss.
 iniuriam et tibi libenter absoluta et legitima uolu-
 tate paciebantur quod cum hac optime stat aliquem po-
 te pati iniurias. Quod xptus dominum et sanctos
 n. tribuisse aliquid ius neque auctoritate inimicis sed
 solum puniti sibi se fuisse n. repugnando et n. se sub-
 traendo eorum potestati et se retinent actum iniuriarum
 in illos in diuino tribunali. In illud sapientie
 5. habent luti in magna constantia aduersus eos
 qui se angustiauerunt. adde ex p. d. n. sicut uersu
 finem liberum consensum patientis tolerare ratem
 iniurie si simpliciter sit libere consensus respectu in se-
 rentis iniuriam quod si mors xpti domini ipsi fuer-
 rit uoluntaria quatenus oriebat ex caritate quod patiebantur
 et homines n. tibi respectu iudeorum qui illam inferebant
 sed respectu suorum in xpto domino erat patientis
 sima tolerantia.

2a pars ueris quod iniustus materialiter pati potest
 et si uellet expressi tradit a d. l. s. sicut datione quod est
 lat nam si aliquis debeat centum et uoluntarie

Solbat centum et quinquaginta sine dubio solutio e
inequali debito ac proinde iniustum saltem ma
taliter q^o sciens volens pot quis pati iniustus mata
liter.

Sed inquiretur an cum quis cedit iuri suo in iis bo
nis que non subsunt eis dispositi ut in uita integritate
membrorum in coniuge et filijs ei fiat propria iniuria
ipso consentiente. diuersimodum respondent doctores quidam
absolute affirmant in casu inferri iniuriam ita salo
sui observemus 2° Aragon ibidem in 3. et alii Thom^o de
coitr. le sius u^o lib 2° de iust^a c. 7. dubitat^o 3. dub 13. et
alii absolute negant. nos tamen distincte responde^{re}
e existimamus si in se prohibita sit cedere iuri suo ita
ut factus fuerit inhabilis ad cedendum sine dubio qua
bit absolute cedat et quantumcumque consentiat proprie
et irrogabit iniuria. ratio e manifesta q^o in hoc casu ce
sio nullis momentis e q^o ita se det ac si non fuisset facta
sed sine cessione irrogaret iniuria q^o eodem modo irrogatur
quambis cedat consti exemplo quia si aliquis a mino
re sedente et consentiente accipiat mille argenteos sine
dubio ei inferri iniuriam in bonis suis et committit peccata
et facit iniusticia q^o p^optum. Sed ubi e talis iniusticia est
propria iniuria ut constat ex dictis q^o cum quis factus e in
habilis ad cedendum iuri suo ei fit iniuria quantumcu
q^o sciat et consentiat.

Si u^o prohibita non faciat cessionem nullam sed bona
uide cedat quambis male faciat cedendo su nulla inferri
iniuria ei qui ualide sed male iuri suo cedit q^o rate
manifeste conuenit q^o ad uel iniuriam sequitur et fi
at e^o ius alterius sed cum quis ualide iuri suo cedit non
fit e^o illud q^o nulla inferri iniuria consti quia si uultus
bonae libere consentiat in eis debeat nulla ei fit in
iuria quambis maxime inferat domino ut de se istal
bene q^o fieri pot ut aliquis male faciat cedendo iuri

et in qd epsi nulla irroget iniuria. idem dm existimo
 de pdictis bonis natalibus quoz s' se sit tam quam ay
 s' nam quam b' male faciat ydendo nulla in ratio
 aparet que vincat nullig momentu' ysonem istam.
 ac pronde qui altoneris occidat aut mih'lat nulla
 asicit iniuria. nec qui bulnerat pot agere iniurias
 ut docent plurimi iuris periti de quoz numo. 11. angelis
 h'poletis de m'asilibus Aug' ariminensis et alii quos
 refert et sequit mesua tractatu de poteste in seipsum
 lib. 1. c. 10. numo. 17. Id de iis in spehali suo loco in fe
 ruis ex profeso sermo erit.

Inquis 2o an fieri possit ut aliquis quantum est
 ex se iniuriam inferat nullo eam p'prie paciunte. De
 afirmative cum coi doctoz. quoniam si quis cum fa
 uide et sollo b'ndere intendat aliquid ultra iusthe pre
 cium et alig sciens ac prudens emat animum liberedo
 nandi' ex e sum iusti precii in casu venditor quantum est
 ex se iniuriam facit nullig in eam patit quoniam omp
 ter sit absolutam et legitimam uolunt' donandi' id qd
 sub eig disp' est unde ophime d' t'ho sic in solut' ad quin
 quit aliquem facere iniustum et alium pati iniustum
 mat' h' loquendo semper se comitante s' si finalit' loq
 quamur aliquis pot facere iniustus intendens iniuste
 facere in alig n' paciut' iniustum q' uolens paciut' et
 conuerso pot aliquis pati iniustum si nollens id qd e' in
 iustum paciut' et in illa qui hoc facit ignorans n' fa
 erit iniustum finalit' s' mat' h' in se d' t'ho.

Inquis ulto an qui seipsum occidit proprie sibi
 inferat iniuriam Deo cum d' t'ho sic ad r' qd si per
 sona singularis consideret sm se si sibi aliqd nou
 meritum inferat poterit sine rat' alteris peati n'
 h' in iuste q' si iud' iusta semper e' ad alterum ita et
 iniusta. si uo so consideret in quantum e' p'prie p'prie
 aut creata de' s' qui seipsum occidit iniuriam fa
 cit

in 162° sed civit^o et deo. d. Thomam sequunt^r omⁿes eius discip^u
puli. art. 9. u. qui^uq^u facit iniustum peccat mortalit^r.

Art 4 v. qui^uq^u facit inius tus Peccat Mortaliter!

Respondet d. Tho^o qd^o facere iniuriam ex g^o suo est pe
ccatum mortale probat q^o peccatum mortale est qd^o contra
riat^r charit^o sed omⁿis nocumentum alteri illatum ex se cha
rit^o repugnat que movet ad volendum bonum alterius
q^o cum iniusta consistat in nocumento alteri ex gene
re suo erit peccatum m^o. c^o hanc on^e et probat^r eis n^o
sit se offert specialit^r controvertendum solum adverte
re oportet ex eodem s^o doctore in solut^o ad 2° parvitati
mat^r efigere ne sit peccatum mortale facere iniustum
sicut cum quis pomum alienum surripit adit^r aut d. Tho^o
rat^o est q^o s^o n^o reputat id est c^o volunt^o domini. c^o qua
rat^o dubitabit aliquis an si h^o seriat est c^o volunt^o domi
ni peccat mortalit^r auferendo pomum. sol^o lib^o 5° de iusta
q^o 3. art. 3. ad 3° respondet affirmative. Ca^utanq^u u^o infra
q^o 66. art^o 6. oppositum defendit qd^o merito sequunt^r inter
pret^oes d. Tho^o m^o coib^o q^o acceptio unig^o pomi n^o consist^r
rationalit^r contraria volunt^o domini et p^o accidens ex
parvitate animi offendat^r ex tali acceptio^o. visum est
qd^o si res parva est nimis cara domino suo ita ut affici
induy^o ut maxima molestia si ea possideret tunc pecc
tum mortale est ob molestiam qua scit dominus illig^o et
afficiendum sciens im^o et volens eam inferre ac p^oio^o de
e^o charit^o facit. et tunc et q^o ualor rei sup^o alio d^o h^o
ex stimat^o domini illig^o siq^u aragnum sic in fine arti
et salorum ibidem in solut^o ad 2° obiect^o. q^o 66 de iudic^o ar
19. 19. u. iudicium sit art^o iuste.

QUESTIO 6°. DE IUDICIO

Art 1. v iuditiu sit alio iuste

De d. Thomas iudicium qd importat rectam de
terminat eiq qd e iustum pprie pbonet ad iustitiam. arts
2° u sit licitum iudicare.

Art 2 v sit licitum iudicare.

De 1° qd iudicium in tantum e licitum in quan
tum e iustiti actus. 2° De qd ad hoc qd iudicium sit
alio iustiti: tria requirunt. 1^a ut procedat in linea
iustiti. 2^a qd procedat ex auctoritate potestatis. 3^a qd
proferat sm rectam rate prudentie quo cumq; aucto
rum deficienti iudicium erit vitiosum et illicitum. 1°
si fuerit e^a rectite iust^o iudicium erit peruersum. s. in
iustum. 2° si s^o iudicat in iis in quib; s^o n^o set aucto
rite iudicium dicit usurpatum. 3° qd^o iust. est h^o d^o r^o
tionis ut cum s^o iudicat de iis que dubia s^o l. d^o c^olta prop
ter aliquas libes coniecturas s^o d^o iudicium suspicioss^o
s. temerarium. arts. 3. u iudicium ex suspitione procedit
sit licitum.

Art 3 v iuditiu ex suspit^o pades. sit licitum

Supposito qd suspitio importet opinionem mali ex
lib^og iudicij. Respondet. s. doctor aliquib; em^o bus.
1^a est qd aliquis habeat malam opinionem de alio: ex
lib^og causis. pot^o prohibere. 1^a q^o ille qui suspit^o mali
est iusta illud iudicabit. 2^a iura stultus ambulans cu
ipse sit insipiens ois stultus estimat. 2^a q^o odit aliquem
aut irascit. s. inuidet ei unq quis qd em facit ore dit
qd apert. 3^a e longa experientia unde sm Arist^o 2° re
thorior^o s^o n^o s^o maxime suspicioss^o. 2^a 2° 1^a et 2^a sup
pitionis causa maxime p^o n^o ad peruersit^o affectus.
3^a u^o diminuit rate suspitionis. 3° 2° suspitio vitio
quodam importat et quanto magis procedit suspitio

Secundo magis e' peius hoc. 3° mo tres pp. suspitionis
gradus. 1° cum quis ex libris inditij incipit dubita
re de bonitate alicuius et tunc e' peccatus veniale
2° e' qdo quis ex libris inditij pro certo estimat ma
litiā alterius et tunc peccatus mortale e' si fuerit in
re gravi. 3° e' cum aliquis iudex ex suspitione proce
dit ad aliquem condemnādu u tunc e' peccatus mor
tale cā iustā art 4. v. dubia sint in meliores partem
interpretanda.

Art 4 Dubia sint in meliore p^{te}
planda. Et d^o ubi n' apparent manifesta inditia
de malitia alicuius debemus cum ut bonum bene inter
pretando in meliorem p^{te} qd dubium est. art 5. u. si
sempr sm leges scriptas iudicandum.

Art 5 v. sit sempr sm leges scriptas
dicadū. Et d^o neuse est qd iudicium fiat sm scriptā
legis alio qui iudicium deficiunt. s. a iusto naturali. s. a ius
to positivo in solut^o u^o ad rā dicit qd leges positive que
sunt recte posite in aliquibus casibus deficiunt in quibus si
substant fuerint a ius naturali et ideo in talibus n' e' sm li
teram legis iudicandum sed recurrendum ad equitatem
quam intendit legis lator. art 6. u. iudicium p^u suppa
tē redatur p^uversum.

Art 6 v. iudicium p^u suppat redat p^uversum

Et affirmatiue qd iudicium cū sit ferendum sm
leges scriptas nihil aliud est quam quidam legis inter
pretatio applicando ipsam ad parlatē negotium. sed hec
interpretatio fieri n' pot absq^{ue} publica auctoritate eiq
dem im e' legem condere et interpretari q^o si aliter fiat
iudicium vit^{iosum} p^ubersum. disputatio unica de iudicio
de iudicio

Disputatio unica de Iudicio

Sanctus doctor prudentibus quibus ex placuit que ad
 naturam iustitiae et ad iudicium iniuste illi oppositum pertinent
 nunc recto ordine agit de iudicio quod est actus iustitiae an
 tequam ad species iustitiae descendat nos illius methodo in
 sequentes qua ratio iudicium sit actus iustitiae et cetera alia quae
 tractat. 2. libro explicabimus. sectio 1. de iudicio sit ac
 tus iustitiae

sectio V. Iudiciū sit Actus iustitiae

Primo suppono plures esse acceptos iudicium 1. et quasi pri
 mica illius significatio est pro actu. sententia iudicis qua com
 ponit per inter se redens uniuersis legem suam iusta illud.
 3. reg 3. audiuit uniuersus israel iudicium quod iudica
 uit rex. ex hac significatio translatum est ad significandam
 causas et negotia que proferuntur a iudicibus sententia ita pau
 l. 2. corinthios 6. secularia quoque iudicia si habueritis. et quae
 sententia iudicis a partibus saluari debet in quo iudex se habet
 tanquam lex iudicium hanc latum est ad significandam
 legem qua ibi frequentissime usurpat in scriptura sacra prae
 pter psalmo. 113. p. metaphora am et significat quaedam que
 ad iudicium iudicis aliquo modo alinunt ut tribunal ipsum
 in quo fertur iudicium. et contentum ipsam partem et to
 tam actus iudicialis unde dicit aliquis in iudicium uocari
 et comparare in iudicio et aliud est iudicium seculare et
 aliud ecclesiasticum ut constat ex capitulo quanto extra de iu
 dicio. Praeterea usurpat pro quacumque in illis definit et sen
 tentiam etiam probati sed quo pacto bene iudicare et pertine
 re ad finem que est quaedam pars prudentie. tandem
 sumitur pro peculiari. et definitur a bonitatem. i. probi
 tatem alterius et iurum iudicare, significat suum in
 iudicium de altero frequenter in sacris literis mathei. 7.
 nolite iudicare et non iudicabimini et alibi sepe et postea

uidebimus. in presenti agimus de iudicio in 1^a et ut
hinc acceptum. s. ut iudicium est de se et s. iudicium
in materia iuste. l. ut est s. cuiuslibet de alteris probi-
tate. l. prauitate. a quibus abstracti pot. seu ratio com-
munis. s. iudicium est quidam intelligit practici definitio
et s. 1^a c. alterum de qua in presenti est dubium an sit ac-
tus elicitus a iusta hoc supposito.

Sit cono iudicium predictum si ex oi pe fuerit ve-
rum est actus elicitus a iusta in q^o moris. ante probate suq
conu supponendum est qd si iudicium ex aliqua pe fuerit
probum n^o est actus aliusq^o uirtis ut de se constat que
aut^o condit^o requirant ut iudicium a^o alterum sit un-
dequaq^o rectum in ferius dicemus. 2° aduerte nos ch^oas
in me dixisse iudicium solum a^o elicitum a iusta in q^o
moris q^o iudicium est actus intelligit iusta uero uirtis existes
in uoluntate q^o n^o pot^o elici phisice a iustitia nam ad phi-
sic illud elicendum necess^o erat ut habitus esset in posi-
tione aqua producat actus. propta d^o s. h^o ast^o ead^o u^o docuit
iudicium rectum et iustum a^o a iusta n^o tanquam a pro-
ferente et exercente illud (phisice s.) sed tanquam ab in-
clinante in illud. explicari qd pot^o manifeste in opera-
tionib^o exteriorib^o quib^o in suum alteri redit^o seu em^o su-
d^o s. sup^o q^o s^o ast^o g. ad 2° propria pertinent ad iustitia
tanquam illig^o actus eliciti sed n^o eliciunt ab ea phisice
obrat^o factam q^o erunt elicit^o in genere moris q^o ides
dm^o est de predicto iudicio. ac tandem i^o dem manifeste pa-
tet in orate mentali de qua dicunt theolog^o e^o actus eli-
citus in q^o moris a uirt^o religionis existente in uoluntate
cum tri oratio mentalis sit actus intelligit. eades q^o rate
afirmari poterit iudicium rectum e^o actus elicitus in
q^o moris a uirt^o iustitie.

his sic statutis pot^o cono qd iudicium rectus elicital^o
a iusta in q^o moris (qd em^o n^o possit elici phisice manet i^o
explicatum hoc 2° notabili) q^o tale iudicium e^o debi-

tum et constituit equale et in ordine ad alterum q^o n^o est
 dicit illi quomodo sit actus elicitus a iust. conf^r q^o actus
 externi quibus redimunt unum q^o qd sursum est n^o ob ali
 am rem. It^r actus elicitus a iustitia in genere moris nisi
 q^o sint proprium obtem iustitie s^cd iudicium quo iudex
 defendit quid sit iustum habet proprium obtem iustitie
 ut cum iudex iudicat ad servandam equalit^r quam ius
 titia in tendit redendam e^o petro domum quam Pau
 lus illi abstulit quis em^o n^o videt hoc practicum iudici
 um habere pro obte rectitudinem iustitie q^o iudicium p
 dictum est actus elicitus a iust^r iustitie in genere moris
 sicut actus externi.

Sed e^o hanc m^o i^o obicitur quia actus elicitus a iust^r
 iustitie supponit in se a quo elicitur debitus seu obliga
 tionem quam infert ius alterius iusta superius dicta
 in principio mate s^cd qui profert iudicium n^o e^o obli
 gatus ad iudicandum q^o iudicium n^o pot^r ee actus elici
 tus a iust^r iust^r.

De neg^o minore nam iudicium istud duplici
 titulo contingit e^o alteri debitus. 1° m^o i^o officii ut iu
 dex rate sui pprii muneris obligat^r profere iudicium
 ad servandam equalit^r in illis qui de qua i^o q^o
 re contendunt qd iudicium debitum est tenet om iu
 dex sup^r a^o iustitiam unis cum altero aut necessitate
 proximi definire id qd fuerit iustum ut e^o om^o actus.
 2° i^o iuris qd unus quisq^o sel^r propriam famam et re
 suam unus quisq^o obligat^r ad recte de illo iudicandum
 n^o absolute s^cd ex sup^r qd de illo fuerat iudicium. at
 q^o ita n^o licet sinistram et iniquam iudicium e^o aliquo
 ferre n^o q^o deficere pot^r iudicium arate iust^r actualiter
 ut qd debitum n^o sit.

Obicitur 2° q^o iudicium istud e^o actus elicitus p^r pru
 dentia que est sinest^r q^o n^o e^o actus elicitus a iustitia c^oseq^r
 ut iusta et p^r om^o q^o prudentia eodem m^o versat^r

et materia iuste ac materia generari virtutem iudicantis
eodem modo in unaquaque quod rectum sit in ordine ad
finem illius sed iudicium in actibus omnibus est a prudentia
elicitur non ab aliis virtutibus quod eodem modo iudicium
in materia iustitie elicitur a prudentia per prudentiam confirmat
quod actus ab illa virtute proprie elicitur aqua in media
te et proxime producit et que informat potentiam que est
proprium principium illius actus sed iudicium proxime et
immediate producit a sensu et non a iustitia que est in vo
luntate quod iudicium istud non est actus elicitus a iustitia. Et ad
obviationem simul et confirmat nos non negare iudicium
dictum esse et elicitum a sensu diversis in rebus
a iustitia et a sensu elici potest a sensu proprie quatenus
iusta regulas prudentie est rectum iudicium primum
a iustitia vero iuste moraliter quatenus debitum est ad con
stituendam equalitatem inter aliquos neque in convenienter
eundem actum sub diversis rebus a diversis virtutibus
elicitur ut quando debitor solvit creditori ante tempus prefi
nitum quia videt illum egere solutio ista quatenus
fit pro debito elicitur a iustitia quatenus vero est ante tempus
pre finitum ad levandam miseriam et indigentiam
creditoris est a virtute misericordie ita ut iudicium sub
diversis rebus iam explicatis a prudentia et iustitia eli
citur. Satis clare significat hanc doctrinam d. Tho. 2° 2^a ar
ticulo 1° ad 2um aserit in ad rectum iudicium duo re
querunt unum est ipsa virtus proficiens iudicium ali
ud vero est dispositio iudicantis ex qua sit idoneus ad recte
iudicandum et sit in iis que pertinent ad iustitiam iudicium
procedit ex iustitia sicut et in iis que ad fortitudinem per
tinent ex fortitudine. at quod ita iudicium est actus iustitie
sicut in clinantibus ad recte iudicandum. et prudentia sicut
aut procedentibus iudicium. Sicut d. Tho.

Sed in quibus 1° cuius virtus sit magis proprium
iudicare in materia iustitie, prudentie an iustitie? R^o

proprii quig et immediatis svenire prudentie aqua in
 ditium profert principalis vero a iusta q^a ois actus
 potissime est ellig ab illa veste. s. utio a quo habet bo
 nite. s. malitiam in ee moris quamb n sit actus ellig
 pote in qua talis habitus stituit s. iudicium de quo
 loquimur habitus suam bonite moralis a vite iustitie
 et si fuerit iudicium prabum eis deformitas e a vi
 ho iustitie oposito q^o iudicium rectum potissime ad ius
 ta spectat. addi cum d^o tho s^ue art^o 1° in corp^o et ad i^u
 nomen iudicis s^u i^u in posit^o significare rectam deb
 minate iust^{ie} s. iuris cum aut^o ius s. iustum s^u pprius
 obtum iustitie optime infert iudicium potissime ad ius
 titiam pertinere licet immediatis et p^osis elligat a
 prudentia.

In quibus re culg iust^{ie} actus sit iudicium. Et iustitie
 legalis esse in quantum iudex debet illud bono cor^o et actus
 ch iust^{ie} commutative in quantum iudex tanquam mi
 nister vel pub^o stipendio conductus profert iudicium cos
 tituendo equale et de hoc iudicio a iudice prolato loquit
 d^o tho s^ue art^o 1° ut optime ostendit salom ibidem con^o et
 h^uma iudicium u^o cuius libet p^oribat^o actus e iust^{ie} com
 mutative ut iudicium quo p^oribat^o s^o decernit ius et
 equum qd debet servare in quocunq^o contractu cu suo io
 cive sine dubio p^orbent a iust^{ie} commutative
 que vere disponit et illoy redit idoneum subiectus ad
 recte iudicandum. Similiter et cum de p^oribate alius
 fert iudicium tale quale debet esse actus iustitie com
 mutative est respicit em ius qd alter habet ad pprias
 famam. iudicium tri verum de alterius improbitate
 p^o se loquendo n^o sit honeste iustitie quia tale iudicium n^o
 sit obtum iustitie neq^o ei de quo sit utile est neq^o alteri
 nullum em commodum alter acquirit propt^o quod quis
 vere censat^o improbus p^o accidens tri poterit ee actus
 iustitie de quo videri pot^o valentia s^ue disp^o s^o q^o 9.

puncto 1.º prope finem uide et Aragonem sic artº
2.º in fine dicit ubi aserit qd si iudicium fiat ab
homine privato poterit e. s. actus misericordie si fi-
at ad succurrendum misero. s. ad docendum ignorante
s. poterit e. actus scientie si fiat solum speculandi gra-
tia. s. actus iustitie legalis ac tandem poterit e. actus
eteraz uirtutum a quibus quis fuerit motus ad feren-
dum iudicium. sectio 2.º u. l. i. h. u. s. iudicare.

Quis sit licitum iudicare

Solum loquimur in presenti de iudiciis iudicium
de privatis uero inferri uult sermo. in quibus qd an
liceat potestatibus publicis iudicare et que sint conditio-
nes que ad honeste iudicium publici. fuit sermo vbal
densum (ut refert Alphonsus de castro contra excesses
uero iudex) a sicutum n. licere xpianis exercere iu-
dicia publica cum deo errorem postea uiderunt a Nobis
iste ut referunt doctores catholici qui aduersus hereticos
huius temporis scripserunt. probant suum errorem ex illo
Matth. 23. si quis uoluerit tuam iudicio contendere et tu-
nicam tuam tollere da ei et palium. apostolus et 1.º
corinthios 6. aserit delictum est in uobis qd iudicia se-
itis uos an n. magis fraudem patimini? quare non
magis iniuriam accipitis? n. qd xpiano iudicare
neq. in iudicio comparare. s. t. h.

1.º uero de fide certa. xpianis licet causas suorum
in foro seculari debitis conditionibus iudicare. sicut
in 1.º pt. ex scripta sacra exodi 18. constitue iudices qui
populum iudicent o. tempore et deuteronomii 16. iudi-
ces et magistri in orbibus portis huius constituent ut iudicent
populum iusto iudicio id qd sepius inuenies in testa-
mento ueteri. ex nobis apostolus ad Rom. 13. copiosse do-
cet iudicium ministrum et uindictam dei esse in malifa-
toribus et ex diuina ordinata e. iudices et magistratus in repu-

blica et ita bene auctoritate a deo ut qui illis resistit dei
 ordinati resistat et omnes alios testimonios ex cui usu
 et praxi ecclesie constat cono et rate et convincit q^a sine
 illis iudiciis n^o posset stare optimus ecclesie regimen n^o en
 crimina punirent neq^{ue} rediret uniuersus eius suum, sa
 cri canones superflui sunt, et leges iudicis similit^{er} quod
 ita n^o pot^{est} cum illis uerbis probetur q^{od} per me legum co
 ditores iusta degerunt.

testimonia benedicti n^o urgent nam illud mathei. s^o
 sm d^{icitur} Aug^{ustinus} epistola. s^a ad marcellinum et lib de menda
 ho cap^{itulo} s^o et lib 22 c^{apitulo} faustum cap^{itulo} 76. integri debet sm
 animi preparate idest ita ois debere e^{ss}e ad exponenda
 oia bona temp^{oralia} pro salute spirituali dispositos ut
 si quis tulerit tunicam et ad illam repetendam in iudi
 cio periculum sit alius peccati parati sim^{iliter} una cum
 tunica palium et oia bona temp^{oralia} mittere pot^{est} qua
 litigando salutem aⁿimae n^{on} aliq^{uid} graue discrimen uo
 care. adde hoc loco n^{on} reprehendi iudicium sed litigare cu
 periculo anime. unde etiam si et peccatum litigare q^{od}
 sm se n^{on} est nisi sua culpa uigilet n^{on} t^{amen} cu^m peccatis iudicia
 re cum iudicia finem libibus imponant.

et hac rate integri debet locus apostoli qui sempr
 intendebat auferre lites ut pax esset inter fideles atq^{ue} ita
 2^a ad thimotheum 2. a serit serbum domini n^{on} oportet
 litigare sed mansuetum e^{ss}e ad ois. dixit aut^{em} delictu^m
 in uerbis n^{on} q^{uod} litigare sm se delictum sit sed q^{uod} uerba
 lit^{igatio} orit^{ur} saltem ex peccato seu delicto unius partis ut
 notauit Caritans ad hunc locum pauli uideri pot^{est}
 d^{icitur} sic lect^{ur} 2^a ubi optime explicat qua rate in iudi
 cis delictum sit. s. quantum ad tria. 1° quantum ad
 causam cupidit^{atis} s. et avaritiam. 2° quantum ad m^{odum} lu
 dit^{ur} q^{uod} partes unum content^{ur} et detrimentu^m pacis in
 d^{icitur} prosequunt^{ur} et hoc ut apl^{ostolus} in eis repreh^{endit} deo.
 3° ex peruersitate iudic^{is} cum s. aliquis iniuste

et fraudulenti in iudicio procedit scio et uerbū
græcum pro quo uulgatim transtulit delictum signi-
ficare diminuat' imbecilit' et imperfect'. Etasmus
ihidem a seipso prædictum uerbum græcum significare
aliquem esse uictum et superatum. uictus enim ut ab
iracundia aut auaritia qui ob pecuniam ceteros mo-
bet facit. sed uolenda est lectio uulgata cum prædicta
exposita.

2^a con^o ad ueritatem iudicij tres conditiones re-
quirunt. 1^a ut procedat ex inclinatione iuste 2^a ut proce-
dat ex auctoritate iudicij 3^a ut iudicium proficiat
in ueritatem prudentie ita expressis uerbis dicitur
Sic art^o 2° quomodo sequuntur omnes erga discipulos. probatio de-
bet enim constare ex discursu per has tres conditiones. per 2^a
quod procedat iudicium ex inclinatione iustitie non intelligit
s. doctor debere iudicium rectum procedere ex habitudine
iustitie quod optime potest iustum iudicium ab aliquo pro-
ferri quantumvis careat habitudine iustitie. diuersimode tamen
explicat' ab interpretibus dicitur sic 1^a conditio sed eorum
sensibus omittitur. dicitur enim s. doctorum solum intendere ut
iudex proficiat iudicium ex intentione sedendi unicuique quod
suum est sic enim est propria ratio iuste et sic et potest
conditio intersequens ad rectum iudicium. quod sumit
ex fine in hinc suo qui preuius est in rebus moralibus. de
factis tamen suis conditio non est ex se suo peccatum in se potest
esse ueniale potest enim iudex ferre iustitiam. et seruare equa-
litatem non tamen ex intentione sedendi unicuique quod suum est sed
ex motu inanis glorie ut s. iudicet peccatis et in hac ca-
sa iudex solum peccatum ueniale committit ut de se eos
taliter facere enim operatur alicuius uirtutem ex inani gloria
non est peccatum mortale quod non facere iudicium. unde ge-
neraliter facere iudicium ex inani gloria odio aut quo-
cumque alio motu peccatum est in con-
ditionem finis oppositi ita ut si finis fuerit mortalis

iudicium est mortale et si fuerit veniale iudicium est veniale. ex quo inferit qd quotiescumq; in iudicio defuit 1^a conditio iudicium e' peccatum saltem veniale et hoc e' qd intendit d' Thom qdo in hoc art^o affirmat tale iudicium e' peccatum et iniquum.

2^a conditio qd iudicium procedat ex legitima auctoritate tenendum e' de omni requisitam quoniam qui auctoritate caret sicut in personis iudicandas sibi iurisdictionem absq; dubio in iuriam irrogat parti' illarum cause se ingerendo et legitimo iudici cuius potestatem et officium sibi assumit tate cuius iudicium dicitur usurpatum q' qui iudicat absq; predicta auctoritate peccat usurpat^o iudicium ex defectu huius conditionis. seu autem circumstantia usurpationis iudicium ex q' suo e' peccatum mortiferum quia inferre iniuriam parti' et superiori cuius auctoritate sibi assumit grave nimis consistit ut ex vi consensu constat et tate est peccatum quia auctoritas publica violatur hac officii usurpatione.

preterea in confirmat^o huius addit^o n' e' pretermittenda e' alia ratio qua utitur d' Tho huius art. 6. in corp^o. quia iudicium nil aliud est quam quaedam legis interpretatio parlari neq; applicata cum sicut leges scriptas ferendum sit iudicium. sed hec interpretatio non potest fieri absq; publica auctoritate videlicet enim est legem condere et interpretari q' si aliter fiat iudicium erit vitiosum et nullum alia tamen ratione utitur d' Tho in sec^o q. 67. art. 1° in corp^o. q' 1^a iudicium e' quaedam lex parlari in alia quo parlari facta sed omnis lex habet vim coercitivam sicut Aristoteles 10. ethicorum cap^o ult^o q' 1° et 1^a iudicium habet vim coercitivam per quam contingat utraq; pars ad servandam eorum sententiam alioquin iudicium non erit efficax. tunc sicut non habet potestatem coercitivam in rebus humanis nisi illa qui fungitur publico potestate q' huius necessitas requiritur ad recte iudicandum.

Id not^m e^a sane condit^o quinq^q modis po
sse aliquem alteri subire seu ei sub illius potes
tate ut ab eo possit iudicari. 1° rate potest^{is} ordi
narie. sic fideles pontifici et episcopis suis et civis
suo regi. 2° rate potest^{is} delegat^e ut quan
do quis set potest^e ad iudicandum precise derivatas
a iudice ordinario qui potuit illam ei n^o delegare.
ut qdo episcopus mittit alicui suas vires ut iudicet,
propriam subditum. sic daniel iudicavit senes potes
tate sibi a deo delegata cap^e 13 ipsiq^q danielis. et iusta
probabiliorum n^o ex det delegat^e moyses egyptium per
cussit exod^o 2. qd ex prese tradit d. Aug^o lib^o q^u in exodu
q^o 2^a et n^o obscure colligit ex illis verbis actus i^o fecit
ultionem ei^o qui iniuriam sustinuit percussit egyptio
existimabat aut^o intelligere fratres quoniam deus p^o manu
ipsiq^q daret salutem illis. 3° ex consensu partium ut qdo
p^o ex compromisso se alicui subiiciunt de quib^o iudicab^o
compromissariis et arbitris iuris et amicitia^o compo
sitorib^o late molina tractatu. 5° ad disp^o 30. 4° rate deli
cti in alieno loco perpetrati sortit^o quis forum cap^e postu
lasti. 13. et cap^e finali de foro competenti ubi glosa un
do rate delicti similis sortit^o quis forum ratione cont
tractus rate domicilii et rei de qua contra possessorem cau
sa movet^o ut eodem cap^e dt. 5° rate iniurie illate sub
dito alteriq^q principis s^oem superior eis qui iniuriam
fecit inter pelat^o nullit^o illam vindicare poterit id face
re p^o p^o eius qui iniuriam accepit. quicunq^q igit^o iu
dicat aliquem qui aliquo hor^o quinq^q modor^o n^o e^a ei
subiectus peccat usurpate iudicis q^u usurpat sibi aucto
rit^e iudicariam in eum in quem n^o set.

ex quo infer^o pilatum iudicando p^optum dominu
peccasse usurpate iudicis q^o p^opt^o doming n^o erat ei aut
cesari subiectus cum e^t filius dei et ordum doming qua
ob causam nec tributus debebat cesari. ut colligit ex illis

uerbis mathei 17. q^o filii liberi s. id q^o facile pote-
 rat pilato consistare, nec subiecit se pilato confere-
 re et auctoritate sed solum permisit ab ipso iudica-
 ri. q^o illa uerba xphi domini n^o sines in me potes-
 tatem nisi tibi datum est de super: d. crisostomus
 explicat datum id est permisum. uideri pot uanes
 in fra q. 67. art. 1. dub. 2. ad. 3. unde iudicium pi-
 lati respectu xphi domini n^o solum fuit iniquum
 q^a damnauit innocentem sed usurpatum et iudica-
 do n^o sibi subiectum. uerum e^o sanctum doctores co-
 munitate ad q^u explicato in qualitate gantes se subieci-
 unt iudici arbitro. Itahm subiungere su^o q^o xptg pro-
 pria sponte humano iudicio se subdidit. sicut et leo
 papa se iudicio imperatoris subdidit quib⁹ uerbis
 ut aperte significare iudicium pilati n^o fuisse usur-
 patum tamen si iniquum quam n^o ibidem sequi s.
 Caretang et solg lib. 5. de iusta q. 4. art. 1. alii q^o
 thomiste. sed re u^a si a tunc legat. x. thom n^o intendit
 xphum dominum pilato contulisse auctoritate ut eum
 iudicaret sed solum fuisse quandam permissionem
 ut explicat d. crisostomus uerba euangelii supra ad-
 ducta.

2° infert^r peccare iudices seculares cum clericis
 iudicant cum exempti sint ab eoz iurisdictione ta-
 m^o in civilib⁹ quam in criminalib⁹ ut sit in deere
 to h^ola distinet. 96. et u^a q. 1. p^o h^olas et in decreta-
 lib⁹ titulo de immunitate ecclesiar⁹ et cap^e secularis de
 foro spectanti in. 6. et in tridentino sessione 23 cap^e 20.
 de re format^e ubi renobant^r oiz canones qui hoc de-
 re agunt. idem et sit in iure civilⁱ in autentica
 ut clericis propriis iudicis conueniant a late 6 et leg
 17 titulo. 6. partita 2° u^a alibi sepe. uerum et in
 re defensionis posse iudices seculares absente iudice
 ecclesiastico clericos capere et q^oq^o detinere ut si

necess^u fuerit ad liberandum innocentes quem eccle-
sius uult occidere aut p^rimum opprimere s. ad pacem
dam rem pub^l quam clericus perturbat quoniam ius
defendendi innocentes et patientes iniuriam ius que-
rendi rempub^l a perturbatoribus innatale. sed hoc ius
nullo alio abrogat^r q^o optime poterit iudex secularis
propter ipsum capere aut detinere clericum oppressores ino-
centis aut perturbatores rei pub^l. n^o t^o er^o licebit iudica-
re aut punire clericum defectu iuris dictis in ipsum sed
solum eum detinere donec comode suo iudicio tradat^r
quo aut^o iure introducta sit h^{ec} exemptio clericorum et
alia ad ipsam pertinentia secte sequenti fuse exami-
nabimus. similis est usurpatum iudicium si eum qui
ad ecclesiam tanquam ad asilum confugit iudex u^l
s. fraude extrahat q^o talis exemptus est a iudicis potesta-
te et iudex tenet eum ecclesie restituere ut colligit ex est
in h^{is} alia de immunitate ecclesiarum et ex multis aliis ca-
pitulis. 17. q^o 4 de quo uideri^t poss^u iustius clari^o practica
criminali q^o 30. et saloⁿ h^{ic} art^o 4. ibouensia 2^a. etiam
pot^{est} d^{ic}i^t usurpatio iudicis si iudex iudicium exerce-
at aut s^uu^o fuerat in ecclesia cum ad hoc faciendus eo
loco potestatem n^o habeat ac proinde quid quid ibi actu
fuerit irritum est ut expresse h^{ic} cap^o dicit. h^{ic} ordinari^o
de immunitate ecclesiarum. alia que de usurpat^o iudicis
poterant conuerti commodis seorsim explicabu-
tur secte sequenti.

ca^o 3^a condit^o q^o iudicium profertur s^uu^o reititudi-
nem prudentie aduertendum est hanc condit^o in eo co-
sistere ut iudicium fiat cum debitis circumstantiis
in m^o procedendi et ferenda. s^uu^o de quibus in fra q^o 67.
et sequentibus omisio in aliis circumstantiis debi-
te poterit est grane peccatum ut si ex eius omisio
gravis aliqua iniuria. s. nocuumentum sequat^r ali-
cui parti. sectio 3^a quo iure clericus exemptus sint a po-
test

testate iudicium secularium.

sect. 3. quo iure clerici exemp

ti sint a potestate iudicium secularium.

Explicantes 2^a condit^o requisitam ad recte di-
num iudicium in huiusmodi iudicium est usurpatum si iudex
secularis clericum iudicat sed q^o hoc longiore exigit
disputat^o sorsim controuertendum decreuimus.

multi heretici contendunt clericos sibi maiores s^{ic}
ue minores iure subditos e^{ss}e seculari potestati in iudicijs
et in solbendis tributis ita tradiderunt marsilijs de Pa
dua et Landung qui [teste hunc exemata lib 4 sume
eclesie p^o 2. c^o 37] simul et affirmarunt ipsum x^ptu
dominum n^{on} fuisse liberum a solbendis tributis. calbi
nus u^o aseruit clericos ois preter quam in causis mere
eclesiasticis subditos e^{ss}e legibus et tribunalijs seculari
um magistratum. et petrus martin addit principes
n^{on} potuisse concedere clericis priuilegium ut n^{on} subdi
ciunt magistratib^{us} politicis cum id sit e^{ss}e ius diuina
et ideo n^{on} obstante concessione principum debere clericos
subici^{antur} magistratib^{us} secularib^{us}. alii heretici et in ca
usis mere eclesiasticis subiciunt clericos politicis tri
bunalijs ut Brentijs et Melanton Goy et uteror^{um} funda
menta facile dissolbi poterunt ex diuidijs p^{er}fecti sect^o

ex catholice. 1^a 11^a negat clericos exemptos e^{ss}e a ci
uili potest^{ate} iure diuino in iis que ad temporalem guber
nationem spectant affirmat t^{ame}n liberos e^{ss}e et immunes
iure canonico ita sentiunt medina de reb^{us} restituen
dis q^o 15. Victoria rellict^o de potest^{ate} eclesie q^o 6. pp^o 2° nu
mero 3°. solo 4° diste 25 q^o 2^a art 2° con^{tra} 3°. 4° et 5°
ludema 2^a p^o 4° q^o 20 art. 4. in quodam dub con^{tra} 2^a
et 3^a folio mis^{is} 305. pagina 1^a palahis in 4 diste
25. disp^o 3^a on^{er} 3^a Cobarrubias in practiis cap^o 31.
num^o 2° on^{er} 1^a et lib 2° uariar^{um} cap^o 20 quib^{us} locis

refert alciatum et alios preb. quos eidem ss^e subscribitur
salon inf. q^o 67. art. 1° thomasia i. an. 4. Vanej eadē
q^o et art. delarming t. 6. l. 1° de clericis cap. 23 pp. 5. nota
na tractata 2° obisp. 31. con. 3^a et alii n^o pauci. probant
1° suam libertatē q^o ne ex sacris literis neq^{ue} ex traditione
talij exemptie probari pot. nam qd aliqui adducunt
ex iosepho quē Irenęus 47. terram ep^oph. tributariam fe-
cerit pharaoni preb. terram sacerdotum n^o est ad rem nā
privilegium hoc liberalitate a iosepho sacerdote h^og
fuit concessum illud et matthei 17. q^o liberi. ff. filii solū
probat de xpo domino. R. ad sumum de apostolis et de
sumo pontif. illud itidem psalmi 114. nolite tangere
xpos meos solum probat ministris dei in iuriam n^o est
derogandam n^o q^o proferri pot. sacre scripte locis ex quo
constet personas ecclesiasticas iure diuino predictam im-
munitē esse. et quantum attinet ad diuinam tradi^{ti}onē
si hec extaret illam patres testificarent n^o q^o affirmari
pot. sane clericoy immunitē est de iure diuino.

2° probant quia clerici in initio nascentis ecclesie erant
subiecti principib^{us} secularib^{us} q^o eoy exemptio n^o est de iure
diuino. an^{te} p^{er} ex illo pauli ad rom. 13. ois aia potestati-
bus sublimiorib^{us} subdita sit ubi clerici et comprehen-
dunt nam ut glosa ibidem ait cum et ois aia nullq^{ue}
excipit ad que uerba d. crisostomo d. theodoreto theop^osi-
tates et euuementis tradunt paulum in uerbis insti-
tute oem aiam sibi sacerdos sit. i. monachus. i. apostolus
subiecti principib^{us}. et si respondeas ap^{osto}lum hoc precepi-
sse ad uitandum scandalum: est quia Paulus statim
subdit nam qui potestati resistit dei ordinationi resistit.
addit q^o est dei ministros et d^{icitur} eis debent tributari
clerici tributa deberent et iudicari posent a principib^{us}
secularib^{us} nisi humana aliqua potestate postea eent ex-
p^{er}ti. constat ex cap. 25 actoy ubi paulus dixit ad tribu-
nal cesaris sto sibi oportet me iudicari. et i^o petri

2° legimus debere oēs subiecti principibz et discipulis
et mathei 22. xpus dominus aseruit redite que .ss.
cesaris cesari q^o persone ecclesiasticis in civilibus et crimi-
nalibus n^o .ss. exempti a potest^e politica.

3° probant q^o ecclesia olim ex agris suis solbebat tri-
buta imperatoribus xpianis. unde d^r Ambrosius e^o si tri-
butum .ss. q^o 1^a inquit si tributum petit imperator n^o
et negamus agri ecclesie solbant tributum et urbanus
capit tributum 23 q^o 3. ibi de exterioribus ecclesie qd^o eos
tributum antiquitus est pro pace et quiete q^o nos defensa
re debent imperatoribus persolbendum e^o. ac tandem
gregorius naciarensis in orate ad ubey meke perculsus
faret n^o solum populum sed se ipsum et iure diuino
in prestandis tributis principibus subesse. confit quia
ecclesiastici qui in repub infidelium commorant^r tenet
tributa prestare principibus illis rei pub cum^o principes
n^o minus in eoy bonum quam alioy cibium rem pub
administrent ac defendant. quare cum privilegio eoy
principum n^o sint exempti et sumus pontifex in eam re
publicam potest^e n^o habeat ut pote ecclesie n^o subiectam
tenent clerici in foro consuetudine tributa solbere q^o iure
diuino ecclesiasticis n^o .ss. exempti a tributis ac p^osequis
neq^o in causis civilibus ne criminalibus immunitate
gaudent eadem em e^o ratio utiq^o tributis s. et redditoy.

authores t^o Guig 1. 11° aduertunt qd^o et exemptio
predicta simpliciter loquendo sit de iure humano quoda
m^o t^o e^o de iure diuino. ita ex vitatis medina, uictoria
sot^o, ledyma, Palacios, wbarrubias, salon, uanes et
velarming cum molina. et probant q^o pontifex adeo
inmediatam potest^e habet faciendi Guig n^o exempti
imo et preceptum ad eam statuendam qd^o comode fi-
eri possit qd^o et p^oceptum sunt seculares principes.
hey aut^o assignant cause predictae potestatis et p^opti.
1° q^o ecclesiasticis peculiariter m^o .ss. diuinis rebz man-

ci

cipati et consecrati scilicet reuerentiam deo debitam et si
id quod deo consecratum semel fuit tanquam profanum
tractet. Sicut dauid neque defensionis causa a fugam
quam fuit quod unctus erat dominus et si unctio non
in sacerdotem sed in regem fuerit et solum umbra san-
ctificationis ecclesiasticorum. 2. quia ecclesiastici sunt pastores pa-
tres et iudices secularium sed inde quorum et eorum reuerentia
est ut quis pastorem suum iudicat et patrem et iudicem
in spiritualibus nam et hoc est in alio quod in occasione
tribueret mutue uindictae sub pretextu iustitiae esset quod ra-
dix discordiarum et scandalorum dum unus quisque in suo quod
alium punire uellet. 3. quia quamlibet principes ab iniuria
clericos defendant et uerent ut temporali tranquillitate fru-
antur in ipsi clerici secularibus profunt in spiritualibus
et temporalibus per orationes sacrificia et alia pia suffrag-
gia, per predicatam actionem, gubernant, exempla et cetera.
non quod mirum si spiritualia seminantes temporalia
metant ut inquit paulus de proinde attributorum oneribus
liberent de quo legi potest cap in qualibet 2. 3.

2. 2. affirmat personas ecclesiasticas iure diuino
exemptas esse a iudiciis secularium magistratum et in ca-
usis civilibus et criminalibus sane. 2. defendunt fere om-
nes iuris canonici in huiusmodi quos refert et sequitur a corbo
mo. l. lib. 5. cap. 12. initio. multi et theologi idem sententiam
subscribunt ex antiquioribus et hinc 3. 2. 4. 2. mem-
bro 3. 2. in resolute. Almainus de suprema potestate
ecclesie cap. 3. propositum 3. ad finem, siclibet uerbo im-
munitas. 1. 4. et alii plurimi quos refert et sequi-
tur Thomas Vocatus lib. 5. de iure statum cap. 10. praeter
quos eandem. 2. defendunt Paulus comitibus lib. 1. res-
ponsionum moralium q. 94. et uelarium reatenti-
us inspecta: idem sequitur in disceptatione de exemptis clericorum
que habet in fine Thomae 2. cap. 1. pp. 5. ubi assertit
exemptis clericorum tum quoad personas: tum quoad bo-
na

na: n' solum iure humano sed diuino et introducta
 esse n' qd in sacris literis extet preceptum diuinus ppe
 dictum sed qd ab exemplis s. testimoniis testamentiue
 teris. s. noui p quamdam similitudinem didici' possit
 p'dicta clarioru' exemplis. fundamenta cuius se' postea
 adducam.

sit igit 1^a ordo in causis mere ecclesiasticis liberi
 ff. clerici iure diuino a secularium principum potestate
 in hac ordo conueniunt omnes et ab aliis imo et aliqui ex se
 rebus superius citatis. et idem subscribunt. ante proba
 t^o aduerte causas ecclesiasticas uocari eas quarum cognitio
 n' pendet a legibus civilibus sed ab euangelio acanonicis
 pontificum. s. concilioy quales ss. strouer sic de fide, de
 sacramentis de create episcopoy et sacerdotum de distrib
 utione diuersum et pareciarum et de causis inde emergentibus
 quo supposito pt in iis quia ut late ostendit suo loco
 regimen ecclesiasticum distinguit a politico et est illo
 sublimius q' cause ecclesiasticas n' debent iudicari a po
 liticis magistratibus. confit q' in scripturas tota aucto
 ritas regendi ecclesiam a xpo domino commissa e' aposto
 lis et precipue petro q' in rebus ecclesiasticis omnes laici et
 principes ss. omnes et subditi n' t^o pastores et iudices. co
 fite 2° exemplo apostolorum qui sine ulla laice potestatis
 auctoritate curam et administrat^one ecclesie exercebant eo
 dem qd in perpetuo se gerunt eorum successores. n^o qu
 am em causam ecclesie ab imperatores de tulerunt. et
 quantum atinet ad apostolorum tempus colligit ex Pau
 lo. 1. corinthios 4. 6. ubi precipit causas civiles et phianoy
 n' ee deferendas ad iudicium infidelium n' q' permi
 sisset ad eos deferri lites ecclesiasticas.

2° pt ex concilioy nam in milibitano can^o 13. et
 malsiconensi can^o 13. clerici grauiter puniuntur si
 causam ecclesie ad iudicium terreni imperatoris defe
 rant. confit et auctoritate sanctorum patrum severus

sulph'is lib 2° sacre hist^e refert s^u marth'nud aliqdo ex
clamasse nobum e^t et inaditum ne fas ut causam eccle
sie iudex seculi iudicet. et d' Ambrosig epla. 78. ad theop^osi
tum et d' Aug^o epla. 162. reprehendunt eos qui causas eccle
sie terrenis iudicib⁹ iudicandas exponunt. et Ioannes papa
cap^o si imperator diste. 96. ait ad sacerdotes de q^o uoluit que
ecclesie disponenda ss. pertinere n^o ad seculi potest^{em}. Tandem
urgetur insigne illo facto constantini magni in conti
lio nieno cum em^o episcopi quidam libelos accusationis
et alias ad constantinum detulissent illis conuocatis dixit
imperator uobis dedit de q^o potest^e iudicandi nos uos uero
ob hominib⁹ iudicari n^o potestis de quo uideri pot^{est} Varo
nig Rom. 3° analium anno 325. a num^o 41. usq^{ue} ad 49.
ubi optime ostendit uaronis episcopos qui libelos accusa
tionis imperatori obtulerunt fuisse arianos nam pre
termissio episcopoy iudicio aduersus antihistes secularum po
testatem implorare hereticor^{um} fuit qum^o uismatic^{us}.

2^a Sane ones aduerte quid quid iuris et potestatis
habent laici in reb⁹ spiritalib⁹ hinc concessione et prohibi
tione ecclesie tale est ius patronatus in nominandis desig
mandis et offerendis clericis qui proficiunt ecclesiis. idem
de iure sepulture de iure exigendi pensiones beneficij eccle
siasticis impositas de aliis q^o huius m^o reb⁹ spiritalib⁹.

2^a 2° sum^{us} Pontifex in o^mi causa preter crimen here
sis iure diuino exempt^{us} est ab o^mi iurisdicte principum se
cularium et ab o^mi terrena potestate. conueniunt in hac
2^a 2° ois theologi uideri poss^{unt} uictoria relict^o 1^a de potestate
ecclesie q^o uict^o num. 9. Carthan^o opusculo de potest^e Pape
cap^o 27. Mirodo lib. 1° de libert^e xp^oiana cap^o 15. ubi docet
a nulla terrena potest^e extra casum huius^{us} posse sum^{us}
pontificem iudicari puniri aut interfici et si aliorum
iudicio uellet se submittere. Molina tractatu 2° de pp^o 31.
2^a 4 et alii recentiores. pp. 1° ite nam in i^{is} in causis fi
dei et usalis ecclesie manifestum est sum^{um} Pontificem

et summum pastorem et iudicem et n̄ posse alteri iudi-
 cio se sumitete nam sic mung ita pontifici animum
 e ut suad supra se n̄ pot alium pontificem constitue-
 re: ita neq̄ iudicio alicuiq̄ in iis causis se sumitete
 re et tum et q̄ priuilegium n̄ errandi in fide et mori-
 bus ita sibi pontifici concessum est ut illud in nullus ali-
 um possit transferre. Constat quia in aliis causis n̄ pot
 pontifex committere alicui potest ut eum possit ex com-
 muni care deponere s. suspendere ut docent oēs docto-
 res q̄ signum est suam exempt̄ ab oī terrena poteste
 de iure diū e.

2o pt quia si posset Pontifex ab aliquo iudicari cū
 iudicari supponat superiorit̄ et iuris dict̄ ille a iudicis
 iudicio Pontifex se sumitetur est superior et haberet in
 ipsum iuris dict̄ posset q̄ progredere per censuras qd est
 c̄ oēs doctores et cōiēm totiq̄ eclesie consensus. confir-
 mat̄ quia si posset pontifex iudicari ab aliquo s. tene-
 ret̄ illis iur̄. Nare posset qd talis iudex pontifex ad id
 compellere aut n̄ eēt obligat̄ ad standum iur̄. n̄ pot di-
 gi hoc r̄ quia frustra eēt talis iudex imo proprie iudex
 n̄ eēt cum in iudicio requiratur vis coactiua et auctoritas
 ad compellendum eum quem iudicat. neq̄. r̄ q̄ potes-
 tas huius iudicis eēt maior poteste pontificis qd e absur-
 dum patet sequela quia si adue maneret potestas po-
 tificis maior poteste illis iudicis cuius iudicio se com-
 misit posset pontifex reuocare et irritare quecūq̄ fa-
 ceret ille iudex. et tum et q̄ sm cōiēm consensus doc-
 torum et totiq̄ eclesie nullq̄ adue hēre pot uim co-
 actiua in Papam nisi contumacia q̄ e qd e aper-
 te hereticus. s. indubitanter suspectus.

aduerte hi. 1. ē hanc cōt̄ n̄ e in presenti ser-
 monem de foro sacramentali nam in hoc certum e
 posse summum pontificis ut parlatem psonam sub
 iuri sacerdoti cui ipse dedit potest̄ ad absolūdu

et n̄ solum posse uerum et obligatum ē si alius fuerit
rēt peccati mortalis aduerte rē qd̄ in causis et iudiciis que
pot̄ ē se ipsum exercere ut in litiis que intr̄ ipsum et ali
um oriri poss. l. de aliquo debito pecuniario. l. de aliquo
grauiamine temp̄ali in iis in quam pot̄ alterius iudicio se
sumi ten̄ n̄ tanquam iudici ordinario sed tanquam ar
bitro ex commissione et consensu ipsius ut docet d̄ l̄so infra q̄
67. art̄o 1. et rat̄o et p̄ q̄ n̄ ē ēa auctoritate et iurisdic̄te
supremam summi pontificis dare facult̄e aliam ut deter
minat iudic̄ m̄ causas quas ut particularis s̄o habere
pot̄ n̄ t̄n̄ talis iudex erit ordinarius q̄li s̄cat potest̄ in
causam n̄ t̄n̄ in p̄sonam quam n̄ pot̄ compellere ad obedi
endum sui sent̄e uim in ipsum n̄ s̄cat uim coactiua.

3^a con̄ et si legib̄ civilib̄ que n̄ repugnant sacris
canonib̄. l. officio clericali teneant̄ cleric̄ n̄ t̄n̄ puni
n̄ poss̄ neq̄ ullo m̄o iudicari a magistratib̄ politicis
propter peccata legum transgressionum. s̄e con̄e quo ad
utranq̄ p̄ ē cor̄. uideri poss̄ victoria sup̄ num̄ 4. sol̄
sup̄ art̄o 2° m̄e 9. et lib̄ 2° de iusta q̄ 6. art̄o 1° con̄e a me
dina 1^a 2^a q̄ 96 art̄o 3° dub̄ ult^o saloñ infra q̄ 67. art̄o
1° controuersia 2ª delarmino sup̄ m̄e 2^a et 3ª molina
sup̄ m̄e 6. suarez lib̄ 3° de legib̄ cap̄ 34. num̄ 6. ubi
aliquos ex citatis adducit et plures alios tam sumistas
quam canonistas refert. alii et referunt a patre saloñ
d̄ l̄so 14. de legib̄ s̄ct̄e 3 num̄ 4. et num̄ 104 a serit s̄c̄
1° ei magis placere sed ante p̄bati^o p̄ aduerte in ca
sermonem ei de legib̄ civilib̄ iustis que pro tota ciuit̄e
s̄. constitute quar̄ mata cor̄ est clericis cum aliis ciui
bus et eque pot̄ ab oib̄ seruari sine ulla indyentia uel
iniquo grauiamine clericor̄ in quib̄ legib̄ distinguunt
doctores uim directiua s̄e obligati in conscientia ad
seruandas leges et uim coactiua s̄e uicium ad penas
quas legis transgressores contrahere solent. in priori p̄
loquimur de uim directiua in posteriori de coactiua.

p^o q^o i^o ex iure canonico disponerent leges civiles pre
 dictas ab ecclesiasticis esse servandas. qd in primis collig
 git ex cap^o 1° de noui^o operis renouatione ubi pontif
 fex uult causam inter quosdam clericos ortam sm le
 ges civiles esse terminandam ac definiendam. q^a hoc n^o
 e^o bonum ecclesiarum sed potius in eay iudicamen in quo
 textu pontifex n^o statuit nobum ius sed antiquum pro
 ponit et declarat s^o ius civile seruandum esse qdo fabo
 rabile est toti civitati seruans et canonibz n^o repug
 nans atq^o ita ex hoc cap^o colligunt nras doctrinam Pa
 normitanam et deius. preterea cap^o innotuit de arbitris
 et cap^o 1° et cap^o synodaliu^o corium dist^o 10 et multis alijs
 sed seruandas et leges civiles in ijs que neq^o ss. ca^o cano
 nicis clericis preiudicant unde in cap^o de capitulis ead^o
 dist^o ait Pontifex securare ut imperatoris leges serbe
 tur. constat ex usu et consuetudine cui^o em ecclesie usq^o sit
 ut huiusmodi leges civiles a clericis serbent n^o propter ti
 morem sed propter conscientiam et quam ois timora
 ti ecclesiasticis agere uident si tales leges n^o obseruent
 imo et alii quies graue scandalum paterent si uide
 rent leges predictas a clericis n^o seruari ut hincum
 cano^o uendi bel quod simile. qd arch^o consuetudo is
 ta antiquissima sit optime colligit ex d^o Bedoreto.
 ubi inquit de sanctis episcopis et sacerdotibus respectu
 imperatoris quem loquentem introduit sic sancti
 et sincere tum mandatum prepotentis regis dei obser
 bant tum meis legibus obsequunt uide alibi apud
 patrem saloy sup num^o 95. et 96. ubi plura testimonia
 contritorum sacrorum canonum, sanctorum patrum et im
 peratorum adducit ex quibus satis efficaciter concludit
 clericos obligatos esse ad seruandas predictas leges ci
 uiles.

p^o 2° rati^o q^a ciues gubernatori et membra capiti
 subici debent. Id clericis ss. ciues et membra rei pub

cuius caput et gubernator est rex quod debent subesse eius legibus et preceptis. minor est ratio quam late ostendit felinus capite ecclesia de institutionibus numerus legum. clerici enim indigent coercitione civili et politica ad suam vitam servandam et ad suum finem puniuntur cum laicis in uno corpore politico seu in una civitate. maior pars quod ratio naturalis dicitur per se non debere discordare a toto quod membra debent esse capiti subiecta et toti conformia. constat quod membra rei publice obligantur ad servanda ea que ad convenientem ordinem et pacem rei publice sunt necessaria quod cum ipsi clerici sint pars rei publice civitatis tenentur iure naturali ad ea que contra bonum talis corporis sunt necessaria ac per consequens obligantur ad servandas leges civiles.

3° potest quia clerici in temporalibus in quibus omnino conveniunt cum aliis civibus gubernari debent aliqua directa potestate temporali sed prelati ecclesiastici non habent directam potestatem temporalem quod subesse debent principibus temporalibus et ab eis gubernari alioquin soluti essent ab omnibus legibus civilibus et sic non tenerentur servare leges taxantes precia rerum sed possent vendere hircum ultra pretium lege taxatum servare in pretio naturali possent et a regno extrahere aurum equos et alia lege prohibita arma et nocte deferre et alia facere que solo iure civili sunt prohibita, modo illa faciunt sine scandalo eorum itidem testamenta et stragula valvidi essent quamvis non inirentur sine fructu iure civili prescriptam nec tenerentur in conscientia stare sententiis prolati et ipsorum bona in tribunalibus secularibus ubi sunt actores in causa civili et laicos. prescriptiones similiter iure civili introducte et a illos non valent que omnia absurda sunt. quod clerici legibus civilibus obligantur aliis et ratio sollet ostendi sic pars de officio in suis et precedentibus diebus postea.

quamvis sic pars ita certa videatur non defuerit

aliqui doctores qui ea absolute n' subscriberent af-
firmantes clericos directe n' teneri legibz sequenti-
bz que loquunt p' uerba precipiendi. s. prohibendi ita
sentit Nabarrus consilio 3° de constitutionibz num^o 4 con-
class^o 3^a et Vasquez 1^a 2° disp^o 67. cap^o 4. Acos Thom^o 1°
lib 5° cap^o 12 q^o 3^a et Thom^o 2° lib 9 cap^o 7° q^o 2. 5^a et 15.
et Salas sup num. 101. plures procedit refert quam
ut pbabiles defendit et satisfacet argit in strarium
n' u^o posteriores doctores n' negant propt' conformi-
t^{em} cum psonis secularibz eiusdem rei pub que illis le-
gibz directe subiiciunt' seruandas e^{ss}e a clericis sicut
princeps n' obligat' directe suis legibz sed indirecte quia
u^o naturalis dicitur ut soneribz que subditis impon-
nit ipse quoq^{ue} subiaceat. ac tandem plures exceptio-
nes ponunt in quibz clerici legibz civilibz obligat'
quas o^{mn}es late adducit salas sup num. 102. prior tri-
b^ul^uo sufficit ut clericis o^{mn}ibz legibz civilibz teneant'
afirmant em clericos teneri pdictis legibz si ecclesia
uellit leges a clericis seruari cap^o ut inquisitis ne g^m
de beneficiis in 6. Sic em exceptio ita g^{ral}is est ut compre-
hendat o^{mn}es leges civiles nam ecclesia uelit clericos obli-
gari o^{mn}ibz legibz civilibz que iuste fuerint et sacris
canonibz aut ofitio clericali n' repugnant ut statet
1^a probat' suis partibz quare sic 1^a ut sibi straria na
ex una p^{te} afirmat clericos n' obligari directe pdictis le-
gibz ex alia u^o consist' clericos obligari illis si ecclesia
uellit ut ab ipsi^s seruent' cum aut' uoluntas ecclesie
sit ut o^{mn}es seruent' manifeste concludit clericos teneri
o^{mn}ibz pdictis legibz civilibz.

Si aut' dicas aut sory suis sent^{em} solum intende-
re qd p^{ri}sa uolunt^{em} ecclesie de obseruantia pdictarum
legum clericis illis n' obligant' quantum cu^m qd sint
p^{ri}ncipal^{ia} et membra uipub eo qd nemo tenet' directe legibz
illis qui in ipsum n' habet iurisdictionem ut docet

150 1^a 2^e q^o ibi art^o 5° et habet leg^{is} finali ff de iu-
risdict^{ione} omnium iudicium. sed princeps politicus n^{on}
habet iurisdict^{ionem} in clericos ut constat ex cap^{itulo} ecclesia
et man^{us} de institutionib^{us}. id q^{ui} h^{ab}et in multis alijs
iuris capit^{ibus} q^{ui} clerici n^{on} poss^{unt} obligari legib^{us} civi-
lib^{us} principum secularium. constat q^{uia} p^{ro}pterea n^{on}
obligat in conscientia nisi ex potestate p^{ro}cedat sed le-
gislator civilis n^{on} h^{ab}et potestatem in clericos q^{ui} erga leg^{em} n^{on}
obligat illos in conscientia.

2° q^{uia} si rex possit directe et ex^{tra} sua potestatis
obligare clericos suis legib^{us} eadem r^{ati}o potest eorum
transgressionib^{us} puniri hoc n^{on} pot^{est} ut p^{ro}babimus in-
fra q^{ui} nec illud. p^{ro} maior q^{uia} leg^{is} ult^{ima} ff de eo cur^{is} ma-
data est iurisdictio et iurisdictio sine modica co^{re}sti-
tione nulla est et cap^{itulo} pastoralis in principio de officio
delegati h^{ab}et iurisdictio nullis ut est momenti si co-
stitutionem aliquam n^{on} h^{ab}eat et cap^{itulo} ex literis eodem ti-
tulo appellat^{ur} iurisdictio delusoria q^{uia} si princeps se-
cularis pot^{est} clericum dirigere et potest illum cor-
r^{ip}ere et punire. constat quia saltem potest princeps
secularis obligare iudicem ecclesiasticum ut clericum
transgressorem sue legis tali pena puniat q^{uia} hoc po-
test reduci ad vim directivam tanquam quid p^{ro}hibens
ad bonum vite q^{ui} clerici n^{on} obligant^{ur} legib^{us} p^{ri}-
ncipum secularium.

nos u^{ero} si auctores suis s^{unt}. im^{pedi}unt leges
civilis p^{ar}te et p^{ar}te sumptas sine ecclesie approbatione
n^{on} h^{ab}ere vim ad obligandos clericos eos libenter sequi-
mur ob r^{ati}o^{ne} factas dum m^o q^{ui} lib^{er} n^{on} regent cleri-
cos p^{re}dictis legib^{us} civilib^{us} obligari. q^{uia} r^{ati}o^{ne} supra,
nobis facte n^{on} probat^{ur} suis q^{ui} seclusa ecclesie a p^{ro}-
bate n^{on} conbⁱⁿcent n^{on} em^o pars semper debet toti co-
formari in oib^{us} quia si sit legitime ex^{er}citata. l. dis-
pensata n^{on} obligat^{ur} ad hanc conformitatem q^{ui} eade^m

roe n' tenet conformari pars legitime exempta
 patet seq^a q^a exemptio. s. e^t quedam dispensatio aut
 aliquod mag^{is} et tunc quia si in membro reperiat^{ur}
 aliqua conditio diversa n' tenet conformari toti prop
 ter uniformite^m ut nobilit^{as} n' obligat servare leges
 quib^{us} propt^{er} nobilit^{em} censet legitime exempta q^o si
 milit^{es} clerici qui propt^{er} speciales sanctificati s. ex
 h' aliq^uib^{us} quib^{us} n' erunt propt^{er} uniformite^m obligati
 ad eas servandas cum sint membra alteriq^{ue} rois in qui
 busilla uniformitas n' est necess^{aria} p^{ro}pterea qd in univ^{er}sitate
 iⁿ rois dictum est obligari s. membra rei pub^{licae}
 ad ea servanda que ad convenientes ordines et pacem
 rei pub^{licae} s. necess^{aria} concedim^{us} id libenter. n' t^{amen} h^{ec} obliga
 tio orit^{ur} ex aliqua leg^e civili s. d^e ex ipso iure naturali
 ratio in 3^a p^{ar}te stenta n' convincit legem civilem
 p^{ro} se ipsam obligare clericos quib^{us} sufficiunt leges ca
 nonice. et in civilib^{us} si favorabil^{es} sint et nullo m^o
 late in p^{re}judicium libert^{atis} ecclesiastice sufficiens fu
 damendum dat ut canonice p^{ro} ecclesiam obligent cleri
 cos. quantum atinet ad leges taxantes p^{re}via n' urget
 quia p^{re}via a p^{ro}bate ecclesie. s. scandalo aut alia legena
 turati obliganti ad consulendum bono rei princeps
 secularis n' pot^{est} taxare p^{re}via que sub dominio cle
 ricor^{um} s. quia p^{re}via n' limitat^{ur} per legem nisi qu
 atens domin^{us} illiq^{ue} obligat p^{ro} ipsam. s. d^e clericus no
 pot^{est} obligari lege civili p^{re}via sumpta q^o neq^{ue} eis res
 et h^{ereditas} poterit limitare quoad p^{ro}portem p^{ro} talem
 legem. n' possent eis clerici extrahere a regno equum
 aurum et alia que si facerent in mani^{us} p^{ro}strum detrim^{en}
 tum regni e^{ss}ent n^{on} rate legum civilium s. pot^{est} leg
 gis naturalis. simil^{iter} de legib^{us} irritantib^{us} contract^{us}
 s. testamenta d^e m^o est straly p^{ro}dict^{is} irritas ea dispo
 sitionum legum civilium n^{on} est ex hoc p^{ro} irritas q^o lex
 civilis n' pot^{est} obligare clericum prohibendo eis actus.

q^o multo magis poterit stratum illig irritare cum
maior iuris dictio et potestas requiratur ad irritandum
consensum quam ad prohibendum. q^o siue dispen-
satus valide contrahit et si sit lex irritans in tali
gradu ita clarior ratio sue exemptionis valide strahit
n^o obstante quacumq^{ue} lege civili irritante.

ex quib^{us} sufficiens integritas originis obligationis
serbandi legis civiles in clericis et canones peritas leges
aprobasse quoad hunc effectum hoc autem integri debet de
legib^{us} in eis loquentib^{us} abstractendo a clericis et laicis
nam si in parlariis disponant ut res aut personae eccle-
siasticas satis reprobantur dicto de ecclesia et m^o cum si-
milib^{us} et ratio est q^o q^o disponunt in parlariis eccle-
siasticae praesentent ac supponunt laicos hunc potestatem
in illa q^o repugnat ecclesiasticae libertati. q^o uero in eis
loquunt^{ur} tunc procedunt ex potestate gubernandi rem publicam
temporalibus in quo libertas ecclesiastica non offendit et ita
si pariter leges favorabiles sint ecclesia illas acceptat ac
constat ex capit^{ul}ib^{us} adductis in p^{ro}bat^o huius p^{ro} hunc autem
leges consenti favorabiles q^o ut^o ut^o toti^{us} civitati et p^{ro}se
clericis non nocent imo maxime deest ut ab eis serbent^{ur}
sed diu leges parlariis regnorum non sunt approbatae ab eccle-
sia q^o saltem ad has serbandas non obligabunt clericos.
Et neg^o autem q^o in h^{uius}modi canones q^o h^{uius} loquunt de le-
gib^{us} p^{ro}nu^o p^{ro}nu^o ut in cap^{it}ulo 1° et in cap^{it}ulo quibus autem dicitur
hinc de i^{ur} et hinc et q^o ratio ob quam ecclesia vult le-
ges iuris civilis a clericis serbari eadem rationem habet
in legib^{us} regnorum si iuste et favorabiles sint que
doctrina non solum procedit de legib^{us} regnorum que sunt
et ius civile sed et de illis qui iuri civilis strahantur
quid quid dicat verola in p^{ro}xi episcopali verbo
pregmatica num^o 3° et ad 1^u q^o si lex parlariis reg-
ni sit iusta et favorabilis [de hac enim loquimur]
contraria iuris communis non potest esse iusta et favorabi-

clij saltem pro hoc regno ac proinde seu n' approbat
ab ecclesia sed illa.

2^a pars suig oniz qd clerici propt transgressionem
legum civilium n' possint puniri a punci p'ibz seu
laribz nisi ab ecclesia brachio seculari sint traditi.
ista est eam sequunt' oies doctores supra citati in pri
cipio suig 3^e conclusionis et sine dub e' coiz et ue
rior oposita senta cui adferunt aliqui iuris periti
apud patrem salas supra secte. g. numo. 106. illis tri
premissis sic ostendit rati q^a clerici gaudent pri
uilegio fori saltem in criminalibus ut constat ex mul
tis capit'ibz iuris superis adductis q^o n' poss puniri
clerici a poteste seculari propt transgressionem pred
dictay legum constat q^a propt transgressionem legis na
talis n' poss clerici puniri a poteste seculari q^o a forti
ori n' ss. puniendi propt transgressionem legum civi
lium pt' conseq^a q^a priuilegium fori absolutus est
et cura q^a lib' loquunt' et eadem e' rati et dignita sta
tus clericali in oibz.

pt' 2° q^a leges civiles quantum ad uem coact' b' a n'
ss. approbate p ecclesiam ita ut clerici qui ex uoluntate
ecclesie obligant' ad seruandas leges civiles ex eis et
uoluntate possent puniri a magistrat'ibz secularibz su
ius em nullum caput iuris canonici neqz ullus deere
tum pontificis. l. stiliu' proferr' poterit potiq' o possi
tum ex prese definit ab alexandro 3° cap^e et si cle
rici in principio de iudiciis ubi decernit clericum co
ram seculari iudice conuictum de crimine n' e' de
ca causa ab episcopo ulla ratiore condemnandus q^a si
iuris. a n' iudice lata n' tenet ita nec facta confessio
ram ipso qd eis statuit cap^e cum n' ab s^e et cap^e quali
ter et quando de iudiciis et cap^e cum contingat de foro
competenti. q^o clerici propt transgressionem predictaru
legum n' poss a iudice seculari puniri. Confirmatur

q̄ lex ciuilibis quoad uim coercitiuam p se e' necess^a ad
coercitum bonum et ideo quoad hunc effectum statim accep
tatur p ius canonicum. coarctatio uero fit quibz ut del
inquentes. et ideo n'e' p se necessaria ac proinde ma
xime decuit ut p canones n' acceptaret sed potius ut
clerici punirentur a suis legitimis superioribz q' ab alijs
et n' ab alijs debent puniri.

aduerte 1° u^a hanc mē bene posse clericos a iudi
cibz ecclesiasticis puniri propter transgressionem tali
um legum et optime notant doctores citati nam p
dicta transgressio e' delictum contrarium bono com
muni q' pot' p poteste aliquam puniri n' ciuile
p' ecclesiasticam. quomibz aut' sit pena designata per
leges ciuiles pro tali delicto n' tenet prelatz ecclesi
asticus illam imponere clerico transgredienti legē
ut aduertunt Sobarrubias lib' practicarz q² cap^o 83. in
fine. et Salgado in practica criminali. cap^o 66. et ratio
e' manifesta quia lex quoad penam designatam p
tinet ad uim coercitiuam q' n' set uim in clericis ac
proinde iudex ecclesiasticus n' tenet imponere penas
legis ciuilibis sed poterit suo arbitrio aliam infligere
et ubi sit illa quam lex ciuilibis designat nisi est
inde cons' persone ecclesiastice aut sequeret scandala
cum suspitio in agendi e' ecclesiasticam libertatem
de quo uideri pot' Sobarrub' sup' num^o 7. Salgado e
55. folio mihi 170. §. 3. et uasquez 1^a de disp^o 167. c
4. num^o 30. et 32. eiq' dem disputat' sic author ulte
rius notat hanc rā p' m'is' intelligendam e' q' d' prin
cipes seculares n' sunt priuilegium puniendi clericos
quale in regno gallie est ad illos puniendos si defe
rant arma prohibita teste nabarro num^o 70. que' nō
audet definire an hui' priuilegio derogatum sit p
bullam eue adue' h' ut uim h'ere si se u^a fuerit cogit
et specialit' n' e' derogatum nam postquam in pre

dicta bulla et vocant iudices qui in criminalibus et per
sonas ecclesiasticas personas proferunt subdit nisi sit spe
cifica et expressa suis sancte sedis apostolicae licentia. Quia
cum predicta bulla optime potest stare licentia que sufficit
ad puniendos clericos de quo lege uigolinu de consue
tudinibus pontificis reservatis. p. 2. cap. 10. §. 2.

adverte et secluso privilegio non posse clericum de
sensum cum armis prohibitis puniri a iudice seculari
armorum amissione. oppositum suis tradidit cobarrub
sup. illi numero 7. quam sententia sequitur fuit tunc claris
practica criminali q. 26. numero 27. ubi asserit et iuris et
veram. sed sine dubio fallit nam armis et iuris est apud the
ologos non posse clericum hac pena puniri ut videtur et
apud acozem thomo. 1. lib. 5. cap. 26. q. 1. vers. 9. finis.
et rationibus superioris factis que generaliter procedunt
sufficienter combinantur seu doctrina. non tamen negamus posse
clericum ipso facto a iudice seculari armis spoliari
propter bonum iuris nam si pecuniam equos aut
arma extra provinciam lege prohibente clericus expor
taret posset iudex secularis aut eius executor propria au
thoritate clericum spoliare non vero servato ordine iuris
eum condemnare in armis vel pecunia. cuius rei mani
festum discrimen est quia alterum nudum factum re
punit hoc vero ad iurisdictio spectat unde iure permixtum
est creditum a prebendare fugientem debito rem tamen non ip
si licet absque iudicis precepto eum citare quia hoc iuris
executionem continet illud autem ad factum reducit de
quo legendus est salgado cap. 55. practica pagina m. 51. 62.

adversus hanc rationem plura obijciuntur ab adversariis
que sigillatim adducere non placuit. nam oia facile dissol
vi possunt si in promptu stant principis aut iudicis se
cularis penas intulisse ecclesiasticis aut quod de facto clerici
iuris liberti ecclesiasticis se opposuerunt s. q. ad id servant
privilegium et facultatem a summo ecclesie capite aut

quia eorum auxilium imploratum fuit aduersus clericos eccle-
siae preceptis inuidentes extant enim plures constitutes
que in uocate brachii secularis tractant. s. q^a post de
gradat^o amiso fori priuilegio brachio seculari trade-
bantur ut ad libitum punirentur usq^{ue} omni et similibus rebus
sufficienter satisfieri pot^{est} auctoritatibus in strarium adu-
tis de quibus in speciali legi pot^{est} salas supra sect. 9. nu-
mero 109.

ulterius rati^o arguet. 1° q^a iure diuino omnes laici sub-
iunguntur principibus secularibus iuxta illud pauli ad Rom
13 omnis aca potestatis sublimioribus subdita sit q^{uonia}
ni poss^{it} n^{on} subire potestati ueritate principum seculari-
um clericus qui ante clericatum erant illi subiecti. 1°
firmat q^{uonia} n^{on} oballiam rati^o n^{on} poss^{it} fidelis eximi a potes-
tate Pape nisi quia iure diuino pape subiungunt q^{uonia} si
omnes laici iure diuino regibus subiungunt n^{on} poterunt
ab eorum potestate eximi.

It^{em} qd^{am} quambus ois aia iure diuino potestati bus
sublimioribus ac proinde regibus subdita sit hoc in
telligi debet dum sublimiores potestates s. fieri uero
pot^{est} ut que nunc est sublimior potestas paulo post de
sinal^{is} est talis. ut si princeps alteri subiiciat p^{er} sui
regni uel iure belli aut alio iusto titulo regnum aut
regni p^{er} amittat quod antea iure diuino ei subiiciebatur
postea subiici n^{on} tenent. cum q^{uonia} clerici iure diuino et
humano in oib^{us} causis exempti sint a subiecte secula-
rium principum optime stare pot^{est} principes seculares
n^{on} habere potestatem ad iudicandum clericos in quos
illam sebant cum seculares essent. qua aut^{em} r^{ati}o^{ne} r^{ati}o^{ne}
apostolli exponi debeat dicens in solute ad r^{ati}o^{ne} ad c^o
firmate It^{em} n^{on} est eandem rati^o pontificatus et regnoy
nam regna n^{on} s. a deo immediate instituta sed ab homi-
nibus et ideo ab ipsis mutari poss^{unt} in alias regiminis
formas pontificatus u^{ero} immediate fuit a deo institutus

et ideo ab hominibus mutari n. pot.

2° arguit quia statuta punientia damna illata ab animalibus in agris alienis comprehendunt aiallia clericorum ut coram tradunt de iuribus cap. ecclesia s. m. de constitutionibus et in speciali Ioannes andreas, abas, f. sing et alii quos refert et sequit Abiles cap. 11. legem preterea cap. 17 glosa c. num. 12 q. clericus subditur potestati coercive laicorum. Confit q. per montium et nemorum ligant clericos ut uidere et apud amendam demandat regni cap. 17 num. 1° q. n. ois clericus. i. xphi a coercib. potestate laicorum.

De iusta superius dicta q. si damnum illatum ab animalibus clericorum petendum sui de plano ab q. aliqua iudiciali controversia sm loci consuetudinem que frequentissima e. que damno illato et facta denunciata a custodibus sollet scribi in lib. ad hoc destinato et statim exigat hae rate clericus tenent solbere damnum illatum a suis animalibus cum hoc n. sit iurisdic. puniri a potestate politica. scus uero dm est si h. et controversia interbenire debeat h. emi agitata e. in ecclesiastico tribuna li et ab iudice damnand. e. clericus absolbenda huius mi damna ut notauit gregorius Lopez leg. 24. h. h. l. 15. parhita 7. ad confirmari eodem m. De uideat sulcedo supra pagina 173.

ultimo exemptio clericorum in politicis siue civilibus siue criminalibus s. b. quoad iudicia siue quoad tributa siue quoad personas siue quoad bona introduce ta est n. solum iure humano sed diuino et. h. con. ar ta ut illam sequunt auctores citati pro 2. 11. et quantum atinet ad immunit. iure humano introductas cos tal. q. dictis s. c. p. d. h. quare solum in presenti ostendunt ad ius diuinum spectare p. d. iam in immunit. prius a h. aduertere oportet nos p. ius diuinum n. in telligere p. p. thum dei p. p. r. dictum q. q. p. r. e. in

Sacris literis continetur sol solum qd ab exemplis vel
similitudinibus testamenti veteris s. nobis deduci pot
sunt immunitas aut qd ex divina traditione constat
exempl^r clericorum e^{sse} a xpto domino institutam pluri
ma im^o s. nullo m^o specialim nobis imperata in sacris
libris que hi ex traditione agnoscerimus e^{ss}e iuris divini
et plurimum sacramentorum forme et innumera alia
que sola traditione tenent sicut illud apostoli ad he
saronicensis 2°. tenete traditiones quas didicistis si
ue p^{er} sermones sibe p^{er} epistolam nostram. Sic em^o exceptio ne
quid recipiat nisi veteri et novo testam^o explicetur
est manifesta sententiarum doctrina quam patres et catho
lici execrantur.

Hoc sup^{er} pt in 1ta conclusio testimonii scripte
sacre hincis 47. lothep^{er} patriarcha sacerdos epi p
homonem et ab Artaxerxe rege persarum 1° esdras 7.
sacerdotes israelitici exempti s. unde optime alexan
der pontifex in antilio lateranensi unde extat cap
n^o ming de immunitate ecclesiarum inquit si decet ecclesia
dei ming liberam e^{ss}e temp^{or}e principum christianorum
quam fuerit temp^{or}e pharaonis. puta numeroy 3°. Deo
n^o semel sed sepius repetit libertas proprie suos et
pontifici soli qui locum ipsius tenebat in terris sub
iectis e^{ss}e uoluit ac p^{er} hoc a iurisdictione terrenorum principum
liberavit sed qd nunc s. in ecclesia cleri id ex
tant in testamento veteri levite. sicut illud d^{omi}nⁱ
serm^o 2° de passione domini nunc et ordo clarior libi
tate et dignitas amplior seniorum et sacerdotum unctio
sacerdotum q^o quemadmodum in testamento veteri libi
te erant liberi iure divino a potestate principum sicut
latium ita et a fortiori erunt clerici in ecclesia euange
lica. Ex novo testamento unctio alia urget illud matthei
17. q^o liberi s. filii ex quo loco uictus patres et doctores
ostendunt clericos immunes e^{ss}e a tributis et consue
tis

ter a subuentione propter quam tributum solbit et ut
 alia omittam q^{ue} et hunc locum dici poss^{et} de quib^{us}
 uideri potest Vocius lib 4 de iure stat^u cap^o 8. breui-
 ter y pdictis uerbis confitio arg^{um} supposito qd xpt^{us}
 dominus discipulos suos uocabit filios ut ex contextu
 est manifestum. Hoc inquam sup^{er} su^o arguo oies fi-
 lii regum particeps regie potestatis et administratio-
 nis s^{unt} liberi a tributis sed oies discipulli quoy locu^s
 nunc clerici tenent s^{unt} filii sup^{er}mi regis particeps
 regie potestatis et administrationis s^{unt} oies discipuli sive
 clerici liberi s^{unt} a tributis.

2° p^{ri}mo aut horite summoy pontificum in primis
 d^{omi}nus epla 1^a inquit. si qui ex fratrib^{us} reg^{is} hab-
 bent apud cognitores seculi seculi ni negociantur sed
 apud presuiteros ecclesie quid quid illud est dirimatur.
 2° Carus Papa epla ad felicem ait nemo unquam ep^{iscop}
 opum apud iudices seculares aut alios clericos ausa
 re presumat. 3° Marcelling epla 2^a dicit clericum cui^{us}
 libet ordinis absq^{ue} pontificis sui permissu nullq^{ue} presu-
 mat ad seulare iudicium atrahere neq^{ue} laico quemlibet
 clericum liceat accusare. 4° Leo primus epla ad ep^{iscop}os tra-
 cie intr multa alia a seuit censens ut quicumq^{ue} pre-
 termisso sacerdoti ecclesie ad disceptationem uenerit se-
 cularium sacris liminib^{us} expulsus a g^{ra}u^{er}is argat alta-
 rio et paulo superis a firmat hanc clericoy immuni-
 tatem est iusta dibalia constituta seu iusta diuinus
 ius. 5° d^{omi}nus gregorius magnus lib 3° epistolay epla 26.
 Ad Ianuarium postquam reuellit in sardinia sa-
 cerdotes a laicis iudiciib^{us} oprimi: subdit h^{oc} ut
 oi exuat postposita ecclesiam quam suscepisti a
 thore deo regas et cetera. 6. Ioannes papa dixit. 96. u. c.
 intr alia multa inquit n^{on} a legib^{us} publicis ni a po-
 testatib^{us} seculi sed a pontificib^{us} et sacerdotib^{us} oipotens
 d^{omi}nus clericos et sacerdot^{es} uolunt ordinari et dis-
 cult.

recipi qd de errore remeant. ac tandem Bonifacius
89 cap^o quanquam de censibz in. 6. inquit ecclesia
ecclesiasticis qz persone ac res ipsarum n^o solum iure su-
mano quin imo et diuino a personarum secularium ex-
actionibz sint immunes. ex quibz uerbis satis aper-
te concludit immunitate ecclesiasticorum e iuris diuini
de hoc Bonifacii testim^o consule Bohium lib 5° de iure
statz cap^o 3° plura alia testim^a sumoy pontificum
qui sane immunitate antiquissimam et apud domino
conuersam obinunt legi poss apud Iodoum cogitum
thom. 1° Tesauri catholici lib 1° art 22.

pt 3° mo auctoritate sacroy cont^olioy. a renun-
tationibz aut in cipiendo tridentinum s^o 25. cap^o 20 de
reformat inquit ecclesie et personarum ecclesiasticarum im-
munitas dei ordinat^e et canonicis sanctionibz ins-
tituta est. ex quibz uerbis ita argumentamur oia qd
dei ordinat^e e constitutum iuris diuini est sed immu-
nitas personarum ecclesiasticarum dei ordinat^e e instituta q^o
u^o e iuris diuini talis immunitas. minor e et prese-
ntis cont^olii maior u^o quam b clara su ostendit q^o
ius e ordinatio quedam ut dicit leg 2° ff de legibz ubi
Martianus iuris consultus ex ss. c^o crisi p^o inquit legem
regulam et ordinat^e et leg leges u^o dicit de legibus le-
ges uocant constitut^o et ordinat^o. apostolus et ad Rom
13 nom^o ordinationis ipsam disposit^e et legem diu^o
intelligit diuus qui potestati resistit dei ordinationi
resistit. nec pot dicit p^o sanctissimi dei ordinat^e intelligen-
dis canonicum q^o iam superuacuum fuisset ad extra
nonicis sanctionibus + et tum e q^o uocabula cont^oli-
oy canonum et legum proprii et simplicit^e atqz iusta
p^o priuam significationem. s. intelligenda leg quibz
ff de uerboz significat^e. preta 2° cont^oliam Lateran-
ensem sub leone 10. s. 9. n^o longe a fine ita statuit cu
a iure tam diuino quam humano laicis potestat

nulla in ecclesiasticas personas attributa sit et cetera ex quibus verbis manifeste constat hanc immunitatem esse iuris divini. 3.º concilium lateranense sub invocatione 3.º c. 43. et hinc et nimis de iure iurando inquit nimis de iure divino quidam laici usurpare conati sunt cum viros ecclesiasticos nihil spozale obtinentes ab eis ad prestanda sibi fidelitatis iuramenta compellunt. hec et alia conciliorum testimonia late prosequitur Voigt lib. 1.º de iure staty cap. 2.º possem et sanctorum patrum auctoritates referre de quibus lege vngarum loco superius citato ubi expresso plures ex grecis et latinis patribus adducit qui hanc doctam manifeste coniungunt.

Tandem plurima imperatorum dicta hanc veritate confirmant sed pretermissis aliis quos Voigt supra cap. 4 et 5.º et lib. 6.º cap. 6 latissime enumerat solius constantini magni testimonium illustrissimum quod supra produximus maxime recollere oportet consule baronium thom 3.º analium anno 325 anm.º 40. sed precipue num.º 43. et habet et idem dictum c. continua ubi q. 1.ª posset et summi argm. a signis et prodigiis que non raro deus ostendit in eos qui ecclesiasticorum immunitatem violarunt que manifeste indicant iury divini esse. videri poss de iis Helmanus bredenbachius lib. 5.º sacrarum collationum p. totum et Voigt lib. 6 de iure staty cap. 10.

Ultimo rati potest quod potestas ecclesiastica divino iure instituta est tota quod in Romano Pontifice collocata quod iurisdicchio ecclesiastica et illis mata propria que per sonas sacras et earum causas et res amplectitur et est eiusdem iuris divini confu. quod y. p.º doming instituit potestatem spiritualis digniorum ac superiorum potestatem politica quod ex eadem instituta constat non posse politicam minuere aut violare potestatem spirituales conseq. potestatem nam potestas inferior et minus digna natura sua

subi et obtemperare debet superiori constat 2° quia
caso nullum sit imperium in spūs neq̄ eum ulla
in re dirigere. s. coercere pot. spiritus uero ita se habet
ad carnem ut eam regat et moderet et aliquid eobis
habet aliquid exeret prout ad finem suum expedire iudi-
cabit. Sed potestas ecclesiastica comparat spiritui et po-
litica carni ut uideat licet apud Gregorium Nazian-
zenum orate ad populum timore perculsum q^o potestas
ecclesiastica n^o e dirigenda aut coercenda politica s
pot^o contra. tandem constat q^a indignum, indecorū
et turpe est ut de spiritalibus et sacri qui iudicare de-
bent secularibus atq̄ eos errantes coercere et dirigere ase-
cularibus hoc e parentes a filiis pastores ab ouibus et
magistri a discipulis iudicarent et punirent. e em
manifestū absurdum a recta rate et diuina lege maxime
distans. lege paulus comitolus lib. 1^a responsionum
moralium q^o 92 et 93.

ex his postremis rationibus optime colligit n^o solu
ex iure positio diuino sed ex naturali et supposita de
iuris iustitate illi hanc immunit^{em} q^o p^oter rates
factas sui ex nom^o et officio clericorum ostendit^{ur} clericū
im^o ff. ministri dei consecrati ad obsequium ipsius
et ad hoc ab uniuerso populo deo oblato unde clericū
diuinit^{em} tanquam ad sortis domini pertinentes ut in
aliis optime tradit d. Ieronimus in epla ad nepocianū
sed in re deo oblata et consecrata et quasi p^opria ip-
s^o dei facta nullum ius habere poss^{unt} p^oter se
seculares ut ex ipsis h^{is} constat et colligit ex illis uer-
bis Cuius uult^{us} quid quid semel deo fuerit consecra-
tum sanctum sanctū erit domino i^odist^o sanctissim-
um in quo nullū secularis aut profana s^o ius ha-
bere pot. ex ipso q^o iure naturali illius clericorum immu-
nit^{em}. constat q^a p^o sacramentum ordinis quo p^osona de-
dicant^{ur} cultui diuino imprimi^{tur} aie n^ote nota inde le

bilis siue character quo specialissime consecrantur eidem cultui
 ut res deo consecrate oino libere et exempte ss. apoteſte
 ſecularium q̄ multo magis erunt persone deo consecrate
 maior e' uita et conſeq̄ manifesta nam in rebz alijs
 n' e' tanta conſecratio. (exuipio ſacro ſanctus eue haris
 he ſacramentum) ac in ordinatis in quibz tanta fit
 ac immutatio ut illi imprimat character indelibilij
 quo ſo ſacer fit idoneus ad peragenda maxime ſacra ac
 ſupra nat' ordine collocat p̄ minor q̄ ut alia omittam
 templa oino libera et immunita ss. apoteſte ſecularibus ut
 de ſe ſtat quis em hanc immunitē templis deo conſe
 cratis negare poterit? q̄ multo minus erit neganda
 ſacerdotibz cū ipſi ſunt ut iranimata ac monſtra dei
 templa ſed potius uita et maxime conſecrata. alia que
 poſſent in preſenti explicari de immunit' eccleſiaſticorum
 uideſi poſſ apud acoſtem ſom. 1. lib 5. inſtituti mo
 raliſm cap. 12. 13. et 14. et apud ſalcedum practica
 criminali cap. 55.

Unde ad arḡ adducta pro contraria ſs. By ad. e. u.
 iam ex ſacris ſcripturis oſtenſum eſt p̄dictam immu
 nit' e' iuris diuini illud em factum Iosephi et ſi p̄
 ceptum diuinum n' continet optimum in exemplū
 uſum e' pontificibz et doctozibz ad fundandas pre
 dictam immunitatem, ex ipſo iure diuino nam ut ex
 alixandro pontificis retulimz n' deat eccleſiam dei mi
 nus liberam e' temp' principum xp̄tianoꝝ quam fu
 erit temp' faraonis. et tum e' q̄ quid quid Iosephus
 egit e' ſacerdotum immunitatem ex dei diſpoſitione
 fuit q̄ ſacerdotum immunitas ad dei ordinatē et
 ius ſpectat. conſeq̄ patet quia quid quid conſtituit
 ex ſpiritu diuino uniuersali conſtituit: id iuris
 diuini eſt. anſ conſtat ex uerbis pharaonis (neſſi)
 41. num in benire poterung talem uirum qui ſpiri
 tu dei plang ſit. preta illud mathei. 17. ergo liberi

sunt filii iam constat ex i^mprobate ult^o inq^{ue} qua rate
de serbiat ad immunit^{em} clericor^{um} stabil^{em} iend^{am}. Tandem
locus psalmi. 104. et si non aperte conuincat maxi^m
me in conuincit et pro p^ota doctores cap^o ecclesia s^e m^e
de institutionib^{us} concludunt fas n^{on} esse secularib^{us} leg^{ibus}
statuere pertinentes ad clericos quamvis ipsis utile
sint nisi ab episcopis aprobent^{ur} cum n^{on} liceat tangere sa^{cr}
cerdotes n^{on} em hoc uersu solum prohibet ne clerici in
iuria aficiant^{ur} s^{ed} generalit^{er} eos tangere sibe quoad an^{im}
nimam sive quoad corpus n^{on} q^{ui} sm sunt locus licet in
dieb^{us} secularib^{us} tangere per iudicium clericos. et pre
terea q^{ui} n^{on} licet honoris gra^{dia} res sacras tangere q^{ui} mul
to magis licet tangere sacerdot^{es} ipsos iudicando nam
ut supra expluimus multo magis illi sacri et sancti
ficati sacerdot^{es} quam alie res sacre. de hoc loco lege bo
h^{er}um lib 4 de iure stat^u cap^o 3°.

Ad aut^{em} D^o clericos initio nascentis ecclesie n^{on} fui
se iure subiectos principib^{us} secularib^{us} quid quid sit
de facto ad uitandum scandalum quare ad proba
te ant^{er} de sumptam ex illis uerbis apostoli ois aia po
testatib^{us} sublimiorib^{us} subdita sit dico apostol^{us} illud
nomen potest^{is} sublimior^{is} n^{on} intellexisse politicam aut
secularem s^{ed} ut in uno quoq^{ue} ordine sublimiori po
testati ois aia sit subdita. unde d^{omi}ni sol^{us} homo et ele
u^{er}i gre^{gor}ii patres cum ab hac subiectione neq^{ue} apostol
os exi^{er}piunt solum significare intendunt apostolos
subiectos fuisse sublimiori potestati s^{ed} ipsor^{um} primum
pi^{etro} et successor^{um} eor^{um} successor^{um} suis, n^{on} em p^{ro}pheti
patres mentionem faciunt potest^{is} secularis, regall^{is}
aut imperator^{is} cui dicant^{ur} et sub^{dit} ecclesiasticos imo
Ga^limo et P^{ro}me^{us} exponentes sic pauli uerba nomen
potest^{is} sublimior^{is} prelat^{us} ecclesiasticos comprehendit.

Unde n^{on} solum p^{re}sens locus n^{on} urget aduers^{us} n^{ost}ras
sent^{ent}iam unum ad illius confirmat^{em} adducit op^{er}atib^{us}

Inm' gregorig Nacioneng orate uibata ex pdictis ap
 postoli uerbis loquens ad principes et prefectos sic co
 cludit nam uos quoq3 mee potestati meo qd tribue
 nali' lex xpi' subiicit: imperium im' ipsi cog3 geri
 m9. addo et prefantib9 atq3 perfectib9 nisi oportet
 spiritum carni cedere et terrenis celestia. u d Bernar
 dus epla 183. ad conradum imperatorem inquit ois
 aia subdita potestatib9 sublimiorib9 sit, et qui' potes
 tati resistit dei ordinat' resistit. quam tri' Na' cupio
 uos et omnimodis moneo custodire in exhibenda rebe
 rentia sume et apostolicie sedi u beati petri uicario. Se
 ut ipsam uos uultis ab uniuerso seruari imperio. Legi
 poss' comitolus supra q' 93. num 25. & post et Botius li
 bro 4 de iure stat9 cap' 10 ubi fuisse tunc souum exponit
 ad quem aduertere oportet apostolum uerbis sequentib9
 p'cipue serm' fauere de secularib9 potestatib9 tributo
 qd u honore ei redendo eo qd primis ecclesie tem porib9
 aliqui falso docebant xpi'anos ois exemptos es a se
 cularib9 et ciuilib9 legib9 et liberos ab obedientia ma
 gistratum ac principum secularium ut manifeste co
 stat ex epistolis petri et Pauli. tri' ut in oi arg' fit pau
 lus uniuersaliss' p'p'e premittit. s. cum aias potestati
 bus sublimiorib9 debere u' subditam. sub qua sicut id
 prebendit h' e' hispanum debere obtemperare regi' hispa
 nie galus regi galie et c'ta. ita et significat ois xpi
 anos romano pont'fici xpi' domini uicario subiecti
 debere.

ad. i. u' souum confirmatis ex e' as actus Re Paulu
 dixisse ad tribunal cesaris s' u' n' q' cesar est iudex Pa
 uli s'd solum de facto a quo poterat liberari ab in
 iuria quam festus ei inferre intendebat ut optime
 tradunt doctores p'cipue turre cremata lib' 2o ecle
 sie cap' 96. ad q'u. adde qd nihil profuisset imo
 ridicula est appellatio ad tribunal Petrum apelauit

q^o ad cesarem sine preiudicio immunitatis ecclesiasticæ nas
ut inquit Aug^o epla 50 implorari pot ab ecclesia exter
num auxilium principis secularis und e d Athanasio Ap
pologia ad constantium imperatorem dixit - si apud ali
os accusatus eim ad tuam maiest^{te} provocarem quem ad m^o
ap^oly dixit cesarem apello et cesarium e ab insidijs e^o eum.
ad locum d Petri fuit et ad verba Pauli ex epistola ad Ro
manos. Et solum intendere petrum quemlibet subditus
parere debere superiori suo cui subest. q^o fuit ex hoc loco
n^o in fert regi hispanie subiectos e debere gallos aut regi
gallie hispanos et cetera ita e colligi n^o pot ecclesiasticos
debere subire secularibus principibus sane aut doctrinad
sep^o apostoli repetunt in suis epistolis ut sinistra suspici
tionem quam gentiles de xpianis habent auferrent. s.
xpianos n^o debere parere principibus neq^o solvere tribu
ta ut ad hunc locum notarunt didimus et leumenis et ori
ostomus ad Romanos id et ad Iohannem d^o ubi e Ieroni
m^o d Aug^o epla 5^a et 54. et tertulian^o lib ad scapula
cap^o 2° de quo e paulo supra egimus. ad ult^o locum, Ma
ther^o 22. redite que s^o cesari cesari et que s^o dei deo di
co verba predicta n^o solum n^o obesse e^o et prodest ma
xime nam clerici n^o cesari aut alteri principis se
cularis s^o sed der sm verba illa que in 1^a consura pro
ferunt domin^o pars hereditatis mee et cetera n^o q^o ten^o
her clerici tributum persolvere principi seculari. adde
d Ieronimus ad predictum locum et d Aug^o lib 50 homil
liar^o homil^o 43. affirmare xplum dominum pdictis lo
co precepisse ut cesari redant tributum et deo de ame. n^o
n^o significat xpls domin^o personas ecclesiasticas debe
re tributum.

ad 3°. Et ecclesiam n^o solvisse tributum impera
toribus xpianis q^o de iure est obligata ad illud solvendu
Id quia imperatores impie immunitate ecclesiasticam
violantes illud inique postullabant nam postqua

constantinus magnus hanc immunitate dicitur deo sanu
tam declaravit et confirmatam reliquit id orium
Iulianus Apostata de bonis ecclesiarum et ministrorum
ecclesie exegit tributum quem sequitur e' Valens Ari
anus imperator qui tributum acriter et monachis exi
gebat et sub Valentiniano puero iustina Ariana que
imperium regerat maxime conata e' ut ecclesie catholi
corum tributum ex suis agris persolberent qd d' Ambrosius
n' negabat et si illud n' donaret ut ipse ex se fatetur
illis verbis epla. 32. n' dono sed vi nego n' q' persolberet
bant tributum agris ecclesie propter eius imperatoris ad
illud exigendum sed ex summittit et yphiana mansuetu
dine et imitate xphi domini de quo consule baronius to
mo 4 analus anno 337 precipue annum. 11. et Dohu
lib 5 de iure statg cap. 3. ad Testimonium Urbani. 8.
pontificis loqui de tributis que agris erant imposita pri
us quam fierent ecclesie ut colligit ex illis verbis quod
antiquitus constitutum est. hoc em transit ad ecclesias
cum suo honore nisi principum privilegio fuerit sub
blatum ita exponit glosa ibidem et doctores contra Archi
diaconum et liminiang in caput e' verbo honoru
titulo de immunitate ecclesiarum in 6. et ex parte Sabitur
capo em q' fuit et q' predictum in. q' 2a et ex antiquis
scolasticis idem notat Ruardus qd libeto 2o q' 3o. ad
auctoritate d' gregorii Nacionani iam constat ex verbis
ipsius supra aduictis manifeste hunc doctorem tradi
diffe immunitate ecclesiasticam u' de iure diuino. Ve
rum e' in illis orationibus q' cum populo consolaretur
et simul illud admoneret iuris diuini quo tenebatur
tributum principibus solbere more oratoris suas per
sonam uel auditoris personis migans qd proprium
illoz erat ad se trans. ferre uidet ne ipse ex se fa
tet ad confit' d' personas ecclesiasticas qui in terris
in fidelium commoranti n' e' in consuetudine obligate

ad solvendum tributum Princi pibz in fidelibz nisi ppter scand alius aut alias urgentes causas de quibus videat saluendo et salas sup secte et num eius nec necessarium e' ne princeps ipse aut sumus pontifex unquod dat illis immunitatem cu' eam sciant clerici iure diu. satis quibz potestati aut force suam ff. a' explicant nras confirmant. sectio 4. iniqua dissolunt aliqua aduersus dicta secte pudenti.

sect 4 in qua solvunt aliqua.

Aduersus dicta. secte Pudenti.

Aduersus hanc clericoy immunitate quam de iure diu e' ostendimus alia obiciunt ab adversariis in l. 1. o ponunt auctoritate iustiniani imperatoris qui plures leges que extant in codicibus et in authenticis de ecclesiasticis condidit ex quibus cognosci potest clericos imperatoris iurisdictioni fuisse subiectos et p consequens immunitas predicta non poterit e' de iure diu. constat auctoritate d' tho qui super verba Pauli ad Rom 13 aserit a debito tributoy liberos a quibus clericos privilegio principum.

De hi iustiniano leges conditas fuisse de facto non de iure et toleratas aliquo a sumis pontificibus nunquam in aprobatas. addit Botig lib 5. de iure staty cap 7 in fine in Obiente nunquam fuisse in usu imo et eorum libros delituisse usq' ad imperatorium glotarium qui Melphi inuentas in lucem protulit legi et pot' Baronius Thom 7. anno 541. num 15. ubi inquit qd cum iuglunianus imperator dei colun se habere pre se ferat non fuit illi sine scientiam et num sequenti tradit iustinianum canones sacros conuulsasse. ad Const. De sanctu Thom non a firmare clericos a principibus et secularibus impetrasse ius immunitatis sed solum liberatos a debito seu solum solvendi tributa qd iniq'ue substabant, ante quam constantino yplianos fieret. diure

et possumus quod cum in iure immunitatis duo sint alterus facultas n' solvendi alterum usq' seu executio immunitatis .i. a xpo domino derivat concessus e' r' a principi- bus seu in actu .i. a xpo domino fuit et in actu r' a p'ncipib' ita est comitatus illa q' .9. aliter et ex professo Bohy sup cap' 9.

2° obijciunt rati' .i. quia ius positivum est si cuius gelium sit n' tollit obligati' naturales ut ius servandi dominos et honorandi parentes sol' ius subditi de hie natali tenent' tributa solvere p'ncipib' et coru' iudicio itare q' clerici p'ncip' positivum evangelicum n' h' exempti ab hoc honore. 2° q' ille qui uxore n' asse- hente sacrum ordinem suscipere n' liberaret' ab ho- nore servitutis conjugalis q' neq' ille qui inconsulto p'ncipe fit clericus erit liber ab honorib' servien- di et prestandi p'ncipib' que illis debent. 3^a q' cle- ricus est sacris initiati ordinib' s' in potestate suorum pariter a quib' poss' cohereri q' est s' sub iurisdi- ctione p'ncipum secularium. 4^a quia clerici in mino- rib' ordinib' constituti n' s' libent' a soluta tribu- tione ut e' cor' doctor' s' q' signum e' hanc immuni- tatem n' fuisse ortam a xpo domino sed a p'ncipi- bus secularib' qui illas ad libitum determinant ac limitant. Ultima quia in multis casib' clerici n' s' exempti .i. e' si negociat' exerceant tunc im' eo q' vendunt aut deferunt negociat' causa possunt uectigalia ab illis exig'. 2° est si possessio aliqua habeat aliq' bonu' p'petuum et invariabilit' ane'q' ante quam veniat ad l'us eclesie .i. ecclesiastici. 3° e' q' contributio eque .i. sit in utilitate clericoy ac laico- rum ut pro reparatione aggorum ne flumen vi- linos agros clericoy et laicorum inundet. et si locus te aut alia aia hia nociva in clericoy prediis nas- cantur p' statutum poss' compelli ut suis expensis

capiant aut occidant p̄dicta aialia ne alijs noceant
aut si eque i° locuste oies agros inuadant timent cō
tribuere ad eas ex pellendas n̄ g° clerici. s̄ iure diuī
no exempti a tributis et iudicio laicorū principum.

ad 2^a ratē. R̄. concedendo maiores et ad minorem di
co n̄ ei de iure natali neq; unquam fuisse ut clerici sol
bant tributa nec similib; ut oies ciues quacūq; rates sint
affecti ad id tōant potiq; in r̄o natalis super naturaliter
illustrata ut ex dictis constat dicitur clericos immunes eē
debere a tributis et alijs onerib; quib; laici subiacent.
de quo legi poss; que c̄a 2^a p̄ 3^e inij; dixim; et ulterius ade
re posum; qd̄ et si ut absolute de iure natali ut clerici
sicut et alii quib; solbent principib; tributa adue exemptio
euangelica possit sortiri effectus nam sicut n̄ obstante p̄dic
ta leg; pot; princip; exemptiones et immunitē probere subdi
tis quib; ipsi placuerit a fortiori rex regum hanc exemp
tionem probere potuit quacūq; iura posita desinit eē de
iure natali quod ad ipsum alia; pertinet iusta seperi
us dicta de iure natali et tum et; q̄ per translatē eius
ab uno regno in aliud desinit debere tributa priori re
gi cui de iure natali obligabat ad illa solbenda. q̄ si li
tr̄ de clerici p̄ ordinem transferant a regno politico ad
regnum ecclesiasticum n̄ obligabunt ad solbenda tribu
ta et si antea ad id tenerent. Instanti ad huc n̄ ur
gunt q̄ bene poss; de; serbi; concedere libertates et filij
immunitē ita ut neq; illi subiret; serij neq; illi honora
re parentes tenerent. adue inuariato manente iure na
turali ut sup; ostendim; in euangelium neq; serbi; ne
q; filij concessit p̄dictam immunitē potiq; sepe admo
nent; serbi ut imediante dominis et filii ut diligāt
et honorent parentes. Exemptionem u° clericorū a tri
butis et iudicijs secularium iam ostendim; ex eua
gelio traditione et iure natali. ad 2^a ratē. R̄. neq; d̄
conseq̄ et r̄o differentie orit; ex discrimine in tr̄ ser

bitutes conjugales et politicam respectu principis na eo
 iugium ita institutum e iure nat^{ali} diu^o et Pontificio
 ut quoad uinulus dissolbi n^o possit nisi p^o mortem alte
 rius. si matrimonium ratum et consumatum fuerit. at
 serbitz que debet principibz ita iure nat^{ali} instituta e
 ut dissolbi possit mutata mat^o iurisdictionis p^o trans
 lat^o ad aliam aut p^o exempt^o illig qui potuit.

ad 3^a r^o clericos sacris ordinibz iniiciatos n^o esse
 sub coercit^o potest^o suoz parentum ut late ostendit
 comit^o t^o supra num. 24. et si cohereri possent n^o tri de
 bet fieri conseq^a ad ipsos respectu principum quantum
 ad iudicia et tributa quia immunitas ab eis quom^o
 n^o ut de iure nat^{ali} tri adeo factam fuisse iam oste
 dim^o. exemptio uero respectu parentum n^o sine funda
 menta ex quibz sufficienter colligi possit deum ipsis il
 lam tribuisse.

ut 4^a ratio uino dissoluta maneat et que ad eig
 mat^o spectant intelligenti aduertit^o i^o qd et si imm
 unitas clericoy de iure diu^o sit tri sum^o pontifex
 tam rationabiliter uariari pot^o ipsius em^o dispositi
 cam x^oty doming^o rellicuit .s. quantum ad modum
 seruandum in eig usu tal^o p^o personay quibz ap
 plicandum e^o priuilegium quam ex p^o res causarū
 s. negotioy in quibz seruari debet talis exemptio
 hoc ex antiquissima eclesie praxi et uis^o eig usu
 sufficienter colligit^o. neq^o pot^o diu^o inmutationes im
 munitis eclesiasticis fieri ab eclesia p^o n^o declaratis
 iuris diuini ut sentit cobarrubias cap^o. 31. practicoy
 num. 6. quoniam multa frunt ab eclesia ex p^o de
 ti arbitrio ut qd clerici subiciant^o legibz politicis
 quoad uim directi^onam et n^o quoad coercit^obas qd
 clerici coniugati gaudeant priuilegio in iis rebz
 et n^o in aliis qd clerici minores u^o iis circumstantiis
 et n^o sine illis eodem priuilegio clericali fruant^o

quod in tali crimine clericus tradatur brachio seculari et non
in alio interdum graviori quod mutatur iste non oriuntur
a potestate interpretandi ius divinum sed potius ab absolu-
ta potestate cui deus subordinavit immunitatem istam
ut illam extenderet. scilicet limitaret aut auferret prout ex-
pediens fuerit ad convenientem ecclesie ordinem et decen-
tiam aut ad bonos mores ecclesiastici status neque ex hoc
infertur ecclesiam sicut potestatem super ius divinum sumptum
pro lege. scilicet propterea hec enim exemptio quatenus est quedam li-
bertas a subiectis alterius est ius sumptum pro facultate
scilicet facultas quedam moralis ad non parendum tali po-
testati aut ad non prestandum ei aliquid posita auctori-
tate tali potestate sequitur lex divina precipiens ut nihil ca-
eam fiat unde cum posita potestas subordinata sit po-
testati summi pontificis propter eorum ecclesie bonum in-
de fit ut absque facultate supra ius divinum possit im-
munitas clericorum auferri limitari aut extendi ab eccle-
sia sicut et alia dona divinitus collata possunt auferri aut
minui a potestate creata superiori cui subordinantur.

2° Nota quam de qua consuetudinem contrariam eccle-
siasticis immunitati non habere vim ac proinde nullius
momenti esse ut est iuris consensus doctorum canonistarum
et theologorum et expressit in iure capitulo cum terra de el-
lectionibus damnat quedam ecclesie consuetudo quia in-
grabamen et perniciem ecclesiasticis libertatibus redunda-
bat et premissis aliis textibus iuris a parte constat ex
auctoritate cassam eodem de sacrosanctis ecclesiis ubi
omnis consuetudo contra libertatem ecclesiasticam cassam et in-
ta denunciat. et sane auctoritatem de sumptum ex cos-
tante frederici tanquam in eternum nulliteram ho-
noris 3° confirmabit ac proinde ipse Honorius capitulo
nobilit de sinta excommunicationis excoicatur dies qui consue-
dines introductas in ecclesiasticam libertatem servari fe-
cerint. et ratum constat quod hec consuetudo est carnis

natale et diuina q^o irrationalis. q^o nullis momentis
 est h^um^o q^o ut valida sit consuetudo debet et saltim
 tantis consensibus principis sed in his consuetudinibus
 contrariis immunitati ecclesiasticae n^o est consensus tantis
 h^um^o summi Pontificis sed potius positivis disensus q^o
 sedis apostolicae p^o sentas et expressa edicta his consue-
 tudinibus resistit et expressis in Bulla contra singulas
 anis eas reuocat et irritas ei declarat et si de aliqui-
 bus consuetudinibus e^o constet et ipsas n^o puniat n^o q^o
 consentiat sed q^o sine periculo maioris mali n^o pot^o illis
 amplius resistere q^o et ut^o ac tandem q^o his canonicis
 n^o solum prohibet sed reprobat p^odictas consuetudines
 ut rationabiles ut corruptelas et abusus ut colligunt co-
 munit^o doctores ex cap^o 1° et cap^o ad n^oas de consuetu-
 dine sed ut consuetudo legi deroget debet e^o rationalis
 ut constat ex cap^o ult^o de consuetudine nulla q^o consue-
 tudo e^o libertate ecclesiasticam pot^o vim habere. Adverte
 3° hanc doctrinam n^o solum e^o integrandam de consue-
 tudine q^oli abrogante totam libertate ecclesiasticam. s. in tota
 materia e^o s. in o^oib^o criminalibus. s. in o^oib^o quilibet
 causis sed et de quau^o q^o parlaris contraria immunitati
 ecclesiasticae q^o decreta citata n^o loquunt de q^oli consuetudi-
 ne cum in regnis catholicis numquam fuerint amul-
 tis annis introduce aut intentate q^o loquunt de par-
 ticularibus consuetudinibus q^o constabit manifeste le-
 genti ipsos textus et quamvis rate temp^o sou. s. p^oso-
 ne consuetudo parlaris uideri possit rationalis ab-
 solute si talis censeri n^o debet quia si expediat in
 aliquo casu ut aliqua diminutio exemptionis eccles-
 asticae fiat n^o in expediat mod^o introducendi illas
 p^o solam consuetudinem quia mag^o iste expositus est
 multis periculis cogitabunt in semper rationes
 ad honestandam quamuis consuetudinem. Praet^o n^o
 plus pot^o consuetudo quam lex ceteris paribus ut

est oino certum. sed lex civilis seu usalis seu parla
ris n̄ pot derogare libertati ecclesiasticæ neq̄ ullus
grabamen imponere aut ullum præiudicium afferre.
q̄ neq̄ consuetudo laicorum seu p̄t. pot. conseqū q̄ con
suetudo laicorum est municipalis et in sola auctoritate
civilis n̄h̄t. si aut̄ fingat̄ tales consuetudines esse
clericorum at uires n̄ habet quia deficit consensus sum
mi pontificis ut ostendimus et tum est q̄ consuetudo
ista introducitur actibus quibus p̄t. renuntiat̄ pri
uilegiū clericale sed se renuntiat̄ nulliḡ p̄. efficacit̄
ut sup̄ ostendimus q̄ n̄ poss̄ introducere consuetudines
que deroget libertati ecclesiasticæ.

Neq̄ uallet si aliquis dicat consuetudinem uia
prescriptionis in qua n̄ requirit consensus summi ponti
ficis sufficere ad derogandum immunitati ecclesiasticæ
n̄ inquam uallet nam textus et ratio facte q̄ lib̄ prog
dunt de quacūq̄ consuetudine. et tum est quia ad pres
criptionem requirit bona fides sed hanc n̄ poss̄ habere
principes seculares in iis que p̄. ea immunitate ecclesiastica
oib̄ nob̄issimam q̄ c̄ hanc n̄ pot̄ esse prescriptio. it̄ est
q̄ laici sola prescriptione n̄ poss̄ esse iurisdicte in cle
ricos ut oib̄ doctores defendunt sed si prescriptio mi
nueret immunitatē ecclesiasticam clericus erit sub iuris
dicte laicorum nam sicut exemptio est liberatio a iurisdicte
ita si exemptio minuit̄ iurisdicte augetur debet q̄
nulliḡ momenti est prescriptio aduersus immunitatē eccle
siasticam ac tandem q̄ de iure ordinario laici n̄ p̄.
capaces iurisdicte in clericos defatu proportionis et cū
ola iura illos excludant. q̄ sola prescriptio nihil efi
cit sine expressa uoluntate summi pontificis. negare
h̄t n̄ possumus aliquas consuetudines immunitati eccle
siasticæ repugnantes approbari a doctoribus n̄ q̄ con
suetudines p̄. sed q̄ actus quibus fuerunt introducte
p̄. actus iuste defensionis. s. in pub. s. innoentius.

aut q^o consuetudo ortum sunt ex privilegio Pontificio
n^o dum revocato. consuetudo u^o et si immemorabilis sit
n^o est sufficiens indicium privilegii nisi em hoc lege
time probet n^o presumit ut adhibent doctores.

4° adverte clericum in minoribus constitutus si con
iugatus sit n^o est immunem a tributis nisi p^{er} leges civi
tas exprese et specialiter eximant nam si ii clerici gau
deant privilegio canonis et fori in criminalibus siue ca
use criminales criminaliter aut civiliter tractent du
m^o tonsuram deferant et cum habitu clericali incedat
et cu^m una et uirg^o contraxerint. ac tandem a b^e episcopo
ministerio alicuius ecclesie deputati cu^mdem in se serviant
et ministrent n^o h^{ab}ent adue^{nt}u^m cu^m iis conditionibus immu
nes. ff. a tributis ut constat ex cap^o unio de clericis co
iugatis in. 6. q^o confirmat Tridentinum ss^e 23 cap^o 6.
de reformat^o ubi exprese pontifex statuit in ceteris ga
udere volumus privilegio clericali et p^{er}tena est uis^o s^o
sensus eorum doctorum.

3° adverte ceteros clericos minoris ordinis qui co
iugati n^o ss. n^o liberari ab honore tributis si clerica
les habitum et tonsuram n^o deferant et ex mandato
sui episcopi alicui ecclesie inserviant .i. in aliqua sa
la aut p^{ar}ochiano clericorum de licentia eiusdem episcopi sit
quasi in via ad maioris ordines suscipiendos ita ad
git ex Trident^o loco citato. nam et Tridentinum a firmet
hos clericos n^o gaudere privilegio fori et n^ol^o dicat de ex
emptione a tributis h^{ab}et s^o optime ex illo colligit na^m no
pot^{est} aliquis e^{ss}e subiectus tributis nisi sit foro et iuris
dictioni subiectus et qui privilegio fori n^o gaudet ne
q^{uod} a tributis est immunis s^{ed} n^o clericus n^o eximunt^{ur} a foro
et iurisdic^{te} p^{ri}ncipus secularis q^{uod} neq^{ue} ab eorum tri
butis p^{ot} maior quia impositio tributis est actus iurisdic
tionis q^{uod} qui n^o eximit a iurisdic^{te} n^o eximit a tri
butis. et tum est quia si clericus n^o gaudet privilegio

fori q^o subdunt legib⁹ civilib⁹ n^o solum quoad vim di-
rectivam sed quoad coercitivam et q^o subdunt legib⁹
tributor⁹ cum eadem sit ratio ac tandem constat ex cap^o
quaque de consib⁹ in 6.º et ex cor^o consensu doctor⁹
si tri clericus minor⁹ ordinum sicut beneficius eccle-
siasticum immunis erit a tributis et si alias additio-
nes in clericis minorib⁹ n^o beneficiatis si observetna
contulit tridentinum sup in 1.º membro solus be-
neficius ecclesiasticum cum ordinib⁹ requirit ad ga-
udendum privilegio fori.

his suppositis ad 4ta res sup factam Respondent
aliqui clericos minor⁹ ordinum qui beneficium eccle-
siasticum n^o sunt obligari ad solvenda tributa ex
legis suis regni que habet leg 2^a titulo 4. lib 2^a
1.º nove collectionis in qua solum eximunt a tribu-
tis cleric⁹ in ordinib⁹ sacris et beneficiari⁹ n^o tri⁹
autores contendunt priusam legem obligare pre-
dictos clericos sed ipsam iam consuetudine recepta
cum consensu tacito sumi Pontificis ita sentiunt Mo-
lina tractat 2° disp^o 671. num 5.º & solum q^o usque
lib 2° de iusta cap^o 33. dub 5.º num 38. & 3.º et alii fu-
damentum eorum e^o quia multi initiabant minorib⁹
ordinib⁹ solo intuitu gaudendi privilegii clericor⁹
et precipue immunitate a tributis sed hoc mani-
feste redundat in prejudicium principis qui hac de
causa multis tributis prebat imo in perniciem cetero-
rum laicor⁹ qui cum in minori numero sint magis gra-
vant⁹ q^o ad efugiendum hoc inconveniens maxime op-
portuit statueri ut solus fruere privilegio clericale
in sacris ordinib⁹ constituti aut beneficiati.

sed hec solutio displicet quatenus a sent legem
tam consuetudine receptam obligare clericos idem
ex 2° et 3.º nota ubi constat nullam consuetudinem
strariam immunit⁹ ecclesiasticam validam esse qd y p^o se

se concedat ipse molina ibidem disp^o. 672. num 6 et h^o
 est quia q^o dispositio sacrorum proxime respicit ecclesi-
 am aut personas ecclesiasticas nullis momenti est et si
 in clericorum laborum sit ut ex parte sit cap^o ecclesiam
 de institutionibus ibi agitur si quid motu proprio sta-
 tutum fuerit q^o ecclesiarum respiciat commodus et fabo-
 rem nullius similitatis existat nisi ab ecclesia fuerit
 approbatum id q^o n^o semel reperit in iure q^o multo mi-
 nus erit valida constitutio sacrorum in prejudicium li-
 bertatis ecclesiasticae quantum u^o q^o consuetudine sit mu-
 nita qualis est ut clericus minorum ordinum qui be-
 neficium ecclesiasticum n^o sunt solvant tributa ac ta-
 dem q^a in Bulla conne §. 13. excoicant^r imponentes col-
 lectas et alia onera clericis absq^o romani pontifi-
 cis speciali expressa q^o licentia est q^o Sugolin^o in tra-
 ctate speciali super hanc bullam p^o 2^a. cap^o. 17. §. 1°. n°. 1°
 aserit hanc excoicant^r contra si est clericus beneficium
 ecclesiasticum n^o habeat et in fine huius §ⁱ versiculo postre-
 mo affirmat idem est q^o quomodo sit consuetudo et so-
 nera seu imponant^r et suarum lib^o 4 defensionis fidei
 cap^o. 27. num^o. 16. aserit legem regni p^odictas obser-
 vari n^o posse in conscientia cum iis clericis qui iusta
 consilium gaudent privilegio fori nisi constet con-
 suetudinem est a pontifice approbatam.

Si autem aliquis dicat excoicant^r bulla una integron-
 dam et de tributis que in bonis ecclesiasticis aut personis
 ecclesiasticis directe imponunt^r n^o u^o prohibet^r exigere
 tributum ex aliis clericorum bonis q^o absq^o expressa li-
 centia summi pontificis pot^{est} exigi alcabala ex predi-
 cti bonis a clericis sine ordine sacro et beneficio eccle-
 siastico. id certe expositio ista violenta est na^m uerba
 illa bullae + sic eorum bonis + n^o poss^{unt} referri ad bona ecclesi-
 astica nam statim de iis specialim mentionem facit ut
 optime notavit Sugolin^o sup^o §. 3° num^o. 4° quare nisi

ad expensas et speciales licentiam reuocamus necess^o d^m
e' debita n' e' p'dicta tributa doctores em qui sola s'ue
hodie contenti s'nt fateri tenent ante illam principes
seculares excoicatos fuisse q'd de regibz chabulicis afir-
mare impium est. d^m q' erit principes h'z Sabuisk pri-
uilegium pontificium ad hanc et similes leges statuen-
das pontifex em illud potuit cadere cu' ipsi ut ex c^o no-
tabilli statat s'it subordinata immunitas clericorum.
Sci'o aliquos negare hoc priuilegium q' legitime deig-
exist^a n' constat. uerissimile t^o n' e' reges chabulicos abs-
q'ullo p'dictas leges condere.

ad i^u casum ult^e rois de clerico negociatore resp^o
deo uerum e' hunc obligari ad solvendum tributis n^o
ex ui legum ciuiliu' sed ex ordinat^e eclesie ut constat
ex clementina p'senti de censibz ubi excoicari iubent^r
illi qui tributa ab eclesiasticis exigunt q'd limitat ad
res quas n' negociandi causa deferunt aut deferri
faciunt quibz uerbis argumento a contrario sensu
ut glosa ibidem notauit aperte significat ex rebus
quas negociandi causa deferunt posse tributis ab eis
exigi idel' habet cap^e quanquam de censibz in 6. et
cap^e ultimo de uita et honestate clericoy n' solus n^o
defendunt clerici a solut^e tributoy ex rebz quas ne-
gociando alienant sed ulterisq' in penam eis iniungi-
tur ut si ter ab ordinario admoniti negociari n^o
desistant generalit^r amittant priuilegiis clericale
quoad tributa et honora ceteroy suoy bonoy ac per-
sonay unde optime notauit gregory Lopez leg. 49.
titulo 6. partida 1^a quem p' h' Salcedum in practica
criminali cap^e 59. sequunt uerby doctores an. s. ad mo-
nitionem n' e' necess^o ut ex re quam negociando ue-
dit tributum debeat sed solum requiri t^oinas ad
monitionem ut g^olit oia priuilegia a tributoy solu-
tione amittat. et tamen si immunitas p'dicta de

jure diuino sit bene pot sumus pontifex in penas aut ob aliam rat obligare clericos ad solbenda tributa p^rcipib⁹ secularib⁹ ut constat ex dictis.

In p^rsenti examinandum erat quid nome negociatij intelligat breuiter in d^o negociationes mere lucratiua u^o q^odo a liquid^o emit^r ut immutatus carig u^ondat Sec^o em illicita e^t clericis ita ut si in sacris ordinib⁹ sint constitui et p^r se ipsos eam exercent peccat mortali^{ter} ut tradunt doctores similiter et ad mercaturas et nego^{ciatij} spectat quambis p^r alios et quambis iam res mutata u^ondat ac proinde tributis debet n^o s^ol^uerent^r clericu^m ad aliq^uid uectigal^{is} rat^{is} eor^u que suis creditatib⁹ colligunt et u^ondunt u^o hoc n^o sit mercatura. agrico^{la} em mercatur^{is} aut negociatur n^o d^o q^o u^ondat fructus quos ex suis agris colligit lege molinas tractatu^o 2° disp^o 342.

ad 2^u casum eisdem rationis D^o uerum e^t ut supra notabimus q^o si possessio rat^{is} p^ripii et p^ribati dominii habebat aliq^uid onus reale perpetuum ante quas uenit ad ius persone ecclesiastice ad illud tenet e^t em^o u^oq^u regula doctoy rem transire ad ecclesiam cum honore suo hoc aut^o n^o e^t clericum n^o d^o immunes a tributis na^o u^o immunitate ista optime stat clericum e^t obligatus ad solbendus id q^o debet rat^{is} specialij contract^u ac q^o aduerte q^o si tributis deberet ex re dum erat tallis l. tallis possessorij hunc n^o e^t reale bon^u ac p^r consequens ecclesiasticus ad illud n^o e^t obligat^u quia p^r mutata^r persone mutat^r qualitat^{is} in tenent^r rei rat^{is} persone de quo uideri poss^o gutierrez in practis lib. 1° q^o 3° lib. 15. et Suarez lib 4 defensionis fidei cap^o 25. a num^o 3°.

ad 3^u casum D^o q^o si bonum publicus ecclesias h^uic et secularib⁹ coe^o quod tributum imponit n^o resp^ondet ecclesiasticas personas nisi quodam^o remote. quatenus s. n^o p^r rei pub^lic^{is} ut q^o o^o tributa imponunt

ad reficiendos muros. ad conficiendum .l. reficiendum
publicum pontes ad mundandum .l. aperiendus pub
blicum puteum .l. ad fontes publicus .l. aque ductus
n' tenent' ecclesiasticis contribuere. ita expresse tradunt
Panormitanus cap' non minus de immunit' ecclesiasticis.
et plures alii quos refert et sequit' sibi in verbo immu
nitas i' nam 20. colligit aperte docto huc ex cap' n' mi
nus citato et rate ostendat quia si quotiescuq' bonus
ad qd tributum imponit cor e' m' explicato tenentur
ecclesiasticis contribuere nullum est v' priuilegium qu
oad tributa cum fore sua solbant' propter bonos illos m
ecclesiasticis cum laicis cor nempe propter conservat' de
fensionem splendorum et augmentus rer' pub' et quas
bis oppositum suis habeat leg' ad instructes codic' de sa
cro sanctis ecclesiis: abrogata h' e' huc lex p' authentica
item nulla communitas, codic' de episcopis et clericis.
et cap' non minus, citato et alibi sepe in iure canonico.

ad uerba h' ex cor consensu doctor' et clericos obligari
ad suis m' sumptus coris qd' bono cora civitatum no
sufficiunt si h' fiat cu' debita proporte et moderate.
ita expresse h'et cap' non minus de immunit' ecclesiasticis ubi
ubi laicorum n' sufficiunt facultes subsidia p' ecclesias existi
munt conferenda, et tum ex q' h'et dispositio ut iustitie
et equitati imo et pietati ualde conformis et suis m' im
positis n' ii. tributa que indigent subiecte aut in ppria
iurisdicte fundent' q' clerici ad illa tenent' ides ex h'et
expresse leg' in titulo 1. lib. 1. nonne uelut' hui' em legi stare
possumus ob rate factas et textus adductus u' e' in socca
su consulendum e' summum pontificis ut expresse h'et cap' ad
uers' de immutat' ecclesiar'. si u' rei pub' necessitas urge
ret et e' periculus in mora tunc de consensu episcopi
et cleri posset fieri contributio ut colligit ex analogia
p'hib' citatis, n' minus et aduers' et si exactio longo t'p'e
et duratura quamvis in casu necessitatis posset inuocari

in consulto summo pontifici ut longiori tempore permone
 at consulendū erit q̄ quantum ad sane p̄ lex impleri pot.
 q̄d bonum ad q̄d tribuit respicit aliqua peculiaris
 predia ita ut soli domini tribuere teneant propt̄ emo
 numentū q̄d salub̄ predij resultat tunc si ecclesie aut
 ecclesiasticis sunt aliqua predia que eodem emonumento pro
 fixant debent ad id tribuere sicut laici ut si uermet ali
 quos agros in particulari inuadant aut si uis fluminis
 eos perdat aut si ad irrigandos illos necessū sit conficere
 aque ductus in iis et similib̄ casib̄ clerici propt̄ utili
 ter suorum agrorum tenent contribuere cum bonū ad quod
 tribuit uerū respiciat bona ipsorum de quo uideri pot̄
 si libet ubi supra. n̄ t̄ in hoc casu neq̄ in procedē
 t̄ secularis poss̄ p̄ se ipsos compellere ecclesiasticos ut con
 tribuant sed id c̄ferre debent. p̄. episcopus aut alius li
 gitimus superiores neq̄ ad suis m̄ tributa requirit. In
 mi pontificis consensu. sc̄ho 5^a de alij iudicib̄ qui pe
 cant usurpatione iudicij.

est de iudicib̄ qui peccant usur
 patione iudicij.

Ut magis eluaseat 2^a ratio requisita ad sc̄h̄ h̄i
 nem iudicij q̄d si fiat ex auctoritate presidij propt̄ cuius
 defectum iudicium est usurpatum aliqua dubia in p̄sen
 t̄ examinauimus.

1° e^o an in d̄e excoicatis peccat usurpat̄ iudicij si iu
 dicia exerceat. Dico. 1° in hoc dub̄ si excoicatio e^o occulta in
 d̄e n̄ peccat usurpat̄ iudicij iudicando. 1° 1° q̄d acta
 publica ualida s̄. ita sentiunt doctores iuris in 4° d̄i
 hinc et uideri poss̄ Cobarrus in e^o alma mater. a p̄
 § 7° n°. 9° solo d̄ste 22. q^o 2^a art^o 1° et 4. Suarez homo
 5° de usuris d̄ste 1^a secte 1^a et d̄ste 16 secte 1^a la
 lon inf q^o 67. art^o 5° thomasia 7^a ubi idem opti
 me tractant alij discipuli d̄sto et p̄t in 1° ex cap̄

ad

ad probandum de re iudicata ubi si unq ex de Legatij
iudicijs publicis excoicatis unuulo sit irritus qd a con-
trario sensu ut in ferunt coih canonice 11^a erit uallida
si iudex n' sit publice irritus hoc aut arg^m in iure ualida
urgit pferim qdo conditio ponit ut neq^s ad effectus qd
in illo k^{tu} satis in sinuatur.

pre^a pt rate q^a ecclesia n' minori prudentia utri-
lari fidelium prospici quam rep^u pub^u ciuilib^u utilitati suoy
membroy sd in hac defact^u occult^u n' infirmat 11^a q^a ne
qd illa 11^a erit in ualida pt 2^a seq^a q^a gratiang cap^u inf^u
mij q^a uerun^u hi 2^a q^a 7^a et coih oiy doctores legem bar-
baris reb^u eccl^u as h^uij accommodant. Conft q^a plurima
inconuenientia q^a opposita 11^a sequerent innumere em 11^a
presentat^u occult^u collat^u beneficoy et officoy debe-
rent rescindi cum maximo damno et perturbate inno-
centium et qui possiderent aliqua bona p 11^a iudicij
debent et dubiu an illa tunc possideant et qui a pecc-
tis fuerunt absolui m^u h^u de suo statu dubitarent et
alii mille laquei inuenerent consuetud^u q^a excoicatio
occulta n' obstat quo min^u acta iudicij uallida sint.

pt 3^a q^a occult^u excoicatis solum e^u occulte uitand^u
ut habet cap^u cum n' ab h^u de sent^a excoicationis qd
n' in fauorem excoicatis sed rei pub^u x^u p^uiane prouisu
est q^a similis acta publica eiusdem excoicatis ex ecclesie
prouidentia n' irritant et ut ita dicam^u n' uitant^u
conseq^a patet a paritate rationis. Conft q^a fidelis no
tenent publice uitare iudicium excoicatum occultus.
et sibi prib^u a tim cognitum q^a iudex excoicatis occultis
sit ius ut eis acta ualeant. conseq^a pt q^a si e^u iu-
dex et n' publice excoicatis partes debent petere uoras
illo ius suis q^a oportet ut illud ualide dicere possit.
Et si iudex occulte excoicatis aliqua faciat que ad-
dant in detrimentu aliquoy adue optime stat pro-
ter publicam auctorit^u ecclesiam n' auferre ab

co iuris dicitur q^o ad cor^o bonum rei pub ita impedit
 et cedat in damnum alius particulari. aduer
 te h^o co^a hoc dicitur i^u excoicatum occultum et quem
 quinq^u alium irrebitum excoicat^e maiori peccare mor
 taliter exercendo act^u iuris dicit^u ita adbestunt salo
 supra con^e i^a suarez illa disp^o et scil^e i^a num^o 3. et
 salig disp^o 16. scil^e i^a num 3. lesig lib 2° de iust^a
 cap^o 29 num. 59. et alii co^o aduers^o carretanus Varto
 tomcum a ledisma et alios qui opositum tradidit. ra
 tione et ostendit quia uere dat p^optum ecclesie q^o ois
 scioicatos excoicat^e maiori substrahit a communione
 oium fidelium q^o iudex qui excoicat^e exercet act^u iu
 ris dicit^u peccat mortali^{ter} um p^odict^u usq^{ue} iuris dicit^u
 sit maxime coicatio um fidelib^u et tum et q^o h^o res
 e^o grabis et magni momenti q^o p^optum obligat sub
 mortali nisi excusat^e sit pignorantias aut morales
 in aduertentiam aut si exerceret actus parbi mom^oti.

Quo^o a^o iudex nominatim denunciatus et manifes
 tus clericus peruersos peccat usurpat^e iudicium. si actus
 iurisdictionis exercat et oia illis acta irrita sunt. See
 i^o cois ss^a doctor^u aperte colligit ex cap^o ad p^obandu^m
 de ss^a rei iudiciale. et cap^o audiui mg et cap^o mira
 mur 29 q^o i^a. Conft quia ex decreto contilii cons
 tantiensis solum ss^a uitandi nominatim excoica
 ti et manifesti clericus peruersos ut constat ex ex
 habaganti ad euitanda. de qua legi pot suar
 t^o 5° de censuris disp^o 9. scil^e 2^a q^o oino maru^o
 suspensi ad iudicandum et irrita erunt oia acta
 illo^o. Conft 2° explicat q^o magis quia ut sta
 tim de monstrabim^u ante contilium constanti
 ensis ois iudices scioicati esant priuati iurisdic
 tione sed ex p^odictis scioicatis solum exipit contil
 lium nominatim scioicatis et manifestos cleri
 cos peruersos q^o n^o ita ss^a suspensi et uita^o di

sicut ante conthilium ac p consequens sicut a
te conthilium pribati erant oi iurisdicte ita et
nunc post illum.

adverte ce^a hunc dictum n solum procede
re in iudicijs ecclesiasticis sed in secularibus
et qd ex rationibus statim adducendis fit
manifestum. adverte e^o qd si nominatum
excoicatus aut publicus clericus percussor; confe
rat se in aliam urbem. l. prouintias ubi ei
censura sit ignota ibi qd fiat iudex. aut si in
loco sue iurisdictionis n habeat pro denunci
ato. l. publico clericus percussore ei acta ualida
erunt quia actus excoicati occultus. sp. ualidi. sed pro
dicitur iudex eo loco est excoicatus occultus et ab edicta ho
leratur q^o ei acta ualida. sp. et tum et q^a eadem
incommoda sequerent si ei acta uent irrita: que
sequuntur ex actis alteris qui ubi qd e occultus q^o si
sue adue retinet iurisdictione. idem de illo erit senti
endum. ac tandem quia iusta antiquum ius ex
coicatus publicus in uno loco si in alio est ocul
tus et in hoc publico ofitio fungeret ei acta q
sent ualida sm coies ssa canonistarum quos refert
et sequit Panormitanus cap^e ad nras 3. de iure lu
rando. num. 6. et in cap^e suscitatis de rescriptis
num. 23. q^o idem et erit dcm de nominatione ex
coicatus aut publico clericus percussore. p^t conse q^a
q^o eodem m^o se habeat olim publicus excoicatus ac
se h^o post antientense nominatione denunciatus
et publicus clericus percussor de quo uide Suarez su
pra dispe 14 sed i^a num. 16. Casium sup grum 62.
et saloneum sup n° 4. 3° aduerte hunc excoicatu
grauis peccare actus iudicarios exercendo quas
alios occultos aut publicos n denunciatos q^a re
u^a e suspensio et quantum e ex p^e sua usur

pat sibi potestē quam n̄ hēt et arch̄ seu sup̄
pendi sēt h̄ eccl̄sia propt̄ eos utilitē iuris
dict̄ ad eis act̄q̄ extra ordinariē tribuit sup̄
plendo defectum qui ex p̄ ipsius erat.

Dicto 3.º iudex excoicatus publicus solum notoricta
se facti et si n̄ ut nominatim denuntiatus nec mani
fests clericus percursor ante conciliū constantiense
n̄ solum peccabat exercendo officium iudicis sed et h̄as
oīa eis acta erant irrita et̄a sententiis eius doctores
et eorū eorū consensus n̄ ē debite fundamentus su
ū verit̄is. exhibet et̄ hunc consuetudo que ad dandā
l. tolerandā iurisdict̄i sufficere pot̄ et p̄t̄a p̄t̄. i.º q̄
cap̄ p̄nult̄o et ult̄o is q̄. b.º qui subiecti erant ex
communicatis absolvent a fidelitate eis debita et
a iuramento eis prestitis et ne illis serbiant seu ob
bediant precipit̄ q̄ ipsi excoicati p̄t̄abant iuris
dictione consequentia patet quia h̄c corollari
ua neq̄ unum pot̄ manere altero sublato.

p̄t̄ 2.º rat̄o quia h̄c iurisdictio nullus usū
habet qui in h̄is suis n̄ includat coicatus sed coica
tio omnino prohibebat eis excoicatis q̄ signum est
illos fuisse priuatos iurisdict̄i. Constat q̄ cap̄ de
verring. d. de sent̄a excoicatis in. 6. excoicatus ex
cludit a munere actoris patroni et testis q̄ mul
to magis censet exclusus a funete iudicis abs
surdum im̄ est acta iudicis excoicati ualere
actoris uº aduocati et testis irrita ē p̄cipue
cum conmode n̄ possit efficaciter prohiberi con
municatio cū tali iudice nisi prohibendo eius
usu iurisditionis et redendo irrita eis acta
neq̄ alia uia comodiori poterat frangi ta
lis h̄c contumacia.

Dicto ultimo n̄ excoicati publici post con
ciliū constantiense nisi fuerint nomina
tim

denuntiati, aut manifesti clericorum percussores ad
dum retinent iurisdictionem et omnia eorum acta s. ualida
sunt et eorum apud reuerentiores et si aliqui ex cano-
nicis et theologis qui uideri possunt apud salones
super oppositum tradiderint et per quod contra hunc
tantummodo statuit tamen uitandos esse nominatim de-
nunciatos et notorios clericorum percussores concessit
quod fidelibus ut possent eum illis in rebus omnibus tam
diuinis quam humanis tam publicis quas pri-
uatis habere uicariis quod et uoluit actus laicis ex-
coicatis et ualidos. consequentia per quod nisi hoc
uollet consilium non debent uincere fidelibus co-
municatis in omnibus. Constat quia fideles non ha-
bent petendi ab iudicibus excoicatis actus pu-
blicos sui muneris. sex bigratia electe collatione
et confirmata quod necessario electus ab illo facta uali-
da s. per consequentia quod alias frustraneum est
illud ius subditum et repugnantiam in uoluerit
quod s. tractat et sit ius ad petendas actus et quod huius
sorum et efficaciam bene non possit.

Aduerte etiam hanc non extrabagantes constan-
tissimam nullum faborum existisse excoicatis sed al-
tis fidelibus ac proinde non et iudicibus excoicatis ex-
terere predictos actus presertim quod alii fideles non
sunt in necessitate constituti s. ius sunt non exigunt.
Aduerte etiam non obligari fideles ad acceptandum
actum iudicis excoicati potest enim etiam illud accipere
quod excoicatus sit capere excepte in fine de exceptioni-
bus quod uerum est quamvis eius excoicatio hoc lo-
co non sit manifesta dum modo alibi publica sit
s. ipse possit illam probare ut colligit ex eodem
capite et ratio est quia si consilium concedat fidelibus
ut possit eum iudice excoicato habere uicariis
et ius ab illo petere non triuogit quod sicut olim
po

poterat recusari ita et nunc. si in partes in
illud consenserint et sententia debito modo lata fue-
rit non potest propter excoicationem revocari quia legitima
potestate cui per se sumisunt lata sunt.

Dubium 2° si iudex qui propter crimen ip-
so iure est privatus titulo solum vel titulum
putativum peccat usurpatione iudicij exer-
cendo munus iudicij. De hoc egimus materia de sacra-
mento penite unde restat tibi dicta sit cono. si
iudex habeat titulum coloratum et non errore putetur
legitimus superior eius sententia et alia actus iurisdi-
ctionis valorem habent. et videtur s^a doctorum et per quod dicitur
aliquis exercet in re publica munus publicus et ha-
beat defectum occultum eius acta ex eisdem repu-
blica iuris potestate et concessione valida sicut ut de
iure iuris iurisperiti et constat ex leg barbaris
sicut de officio pretoris quam ad res ecclesiasticas ac-
commodat gratiam et infamiam sicut verunt n. 3^a q^o
1° et constat quod nisi huiusmodi acta sunt valida:
magna sequetur in re publica sphaera pestus batio-
nis enim sicut collatis officiorum et beneficiorum, presen-
tatis, electiones deberent rescindi tanquam in-
valida.

ex hoc inferri duas condiciones debere concu-
rere ut acta iudicij putativa valiant altera
quod ipsius iudicij sicut ut titulus habeat altera
quod populi ut non errore putetur legitimus supe-
rior quibus omnibus ius ipsum est conferit
iurisdictio ad singulos actus propter bonum co-
mune debet autem hunc titulum bene legitimo
superiori si enim non sit legitimus superior potest
conferre titulum non sufficit ut eius acta valida
sunt quia si non est titulus nec coloratus cum bene
non sit nisi a superiori, si vero contra existimaretur

superior et huiusmodi titulum putativum ab alio superioris concessum sufficiens esset ut eis acta valida essent ac per consequens valeret et collatio huiusmodi. unde alia plura 4^a p^e tractat⁹ sacrament⁹ hⁱ penit^e disp^e 1^a sect^e 3^a c^a 2^a in punctum interrogat^e 4.

Dubius 3us an tyrans peccat usurpate iudicis? eis sententiae sint irritae. Notandum est alium esse tyrannum usurpate potestatis illi qui absque ullo iure rem publicam invasit et oppressam tenet, alius usu regiminis cum aliqui sit verus princeps legitimum potestates obtinens. in presenti loquimur de 1° tyranno qui in pace gubernat rem publicam amplius et non resistente virtute defecta de legitimo enim principe constat non peccare usurpate iudicis. 2° In leges iudicat et si alias tyrannus gubernet.

Dico 1° Tyrans peccat usurpate iudicis iudicando ius. Hanc sententiam sequuntur doctores et potest quia si tyrans iudicando usurpat sibi potestatem principis et gerit se ut verus princeps cum in re vera non sit quod peccat usurpate iudicis. potest consequentia quod qui usurpat sibi potestatem aliam et caute in iudicando peccat usurpate iudicis.

Opositum huiusmodi defendit salomon huiusmodi articulo 6. Anversia 1^a in fine ubi inquit tyrannus ferentes iustam sententiam non peccare imo peccatus committeret nisi illam ferret quam diu nunquam principis retinet videtur. huiusmodi subscripsit salomon de legibus tractatu 14. disp^e 10. sect^e 3^a num 16. supposito quod tyrans ferat leges et sententias auctoritate rei publicae sibi collata ex supposito quod non dimittas principatum sicut qui rem alienam detinet illa utendo peccat. sicut usque est rei utilis. 1^a necessitas non habet nobis malitiam supra rem

detentionem imo graviter peccaret si illa non
uteretur ita in proposito.

Solerte nos affirmare n' intendimus tyrannu
in facto e qui ex auctoritate rei publice guber
nat in pace peccare usurpate iudicari ferendo le
gy et sunt q' si illi constet rem pub potuisse co
edere auctoritate ad iudicandum et absolute
velle illam tribuere hac em rat' si voluntate re
ipub n' sit coacta eo qd n' possit tyrannus expel
lere nullo m' peccabit iudicando q' iam de tyrano
factus e uerq' et legitimus princip' potestas em et
consensu spontaneu rei pub sufficienti fuit ad
illum constituendum legitimum principem. si
u' in potestate rei pub situm n' sit ex suo bene pla
cito principem eligere quia legitimo manet ob
bligata aut quia coacte consentit eo qd n' pot
illi resistere aut illum expellere tm propter
bonum coe et ministerij suis iuris dictione
confert et acta ratificat exi suis coacti coe
sensu n' suscipit tyrannu apud usurpate iudi
ci q' ut ei acta ualida sint ut uidebimus seq
quenti dicto tm quatenus e ex parte sua usurp
pat sibi potest' ut dub. 1. dicitur de excoica
to nominatum denuntiato qui ualide exercet
iurisdicte in loco ubi ei censura e ignota q'
pductu consensu int' prelatib' q' et coactis rei pu
blie exhibitis tm propter bonum coe et ad uita
da maiora damna n' pot' excusare tyrannum
a peccato usurpationis iudicari.

sed obijces quia si tyrannus peccat iudicando
q' tibi ab eo n' poss' ius petere. p' r' seq' q' no
ta petere ab aliquo qd ipse sine peccato prep
tare n' pot. It' negando consequ' ee ad eiq' pro
bate dno qd tm nefas sit intendere culpam alte

faci h' e' illam permittere imo et occasionem il-
lig prebere in magis bonus aut minus malum
ipsig minus aut malus e' tyrano peccare usur-
pate iudicij quam omnia rem pub n' governa-
re illam n' dirigendo neq' iuste cogendo qd
sine dubio est gravis peccatum in maximum rei
pub detrimentum. qd ad hoc vitandum licet illud
petere et re vera n' e' petere ut faciat minus malum
sed potius postulat commutatio maioris in mino-
rem supposito qd sua nequitia alterum facturum
sit hoc aut n' e' obitum malum sed bonum iusta
illam regulam ex duob' malis minus e' eligendū.
petitio q' illa n' e' mala sed bona ex obiecto. Preter-
ea explicat magis nam si mutuatarius intelligat
usurarium n' e' daturum mutuo nisi ipse usura
et offerat poterit illi dicere damisi mutuo centus et nō
h' tuam tibi centum et decem q' hoc n' e' cooperari pe-
ccato alteri sed ex rationabili causa ut ei' peccato.
in utilitate propriam ut optime explicat Molina ho-
mo 2o tractatu 2o disp' 335 ita in proposito.

Dico 2o sente et alia acta tyrani valida ff. ita
sentiant Victoria rellote de potestate civili num 23.
Medina 1a 2e q. 96. art 4 in fine. Vazquez infra q. 67.
art 1o. Aragon ibides lesig lib 2o de iusta cap 29.
dub. 11. num 73. Salon sup scit 4. et vitr recenti-
ores pt rat' quia n' e' validas leges et sunt q' acta
qd acta tyrani redundaret in magnum rei pub de-
trimentum est em maxima confusio et perturbatio
in re pub si nulli essent iudices quo y d' valerent,
et nulla darent leges in consuetudine obligantes.
sed pot' res pub sine incommodo occurrere tunc lo-
suerendo potest' gubernandi tyrano interim dum n'
pot' illum repellere et simili' ei' ministris et iu-
dici' ab eo constitutis q' sine dubio omnia illius

acta ualida ff. Conft ex d 150 i^a 2^e q^e 96 art^o 4. ubi
 inquit lex que fert a n^o habente auct^oritates n^o
 obligat in foro anime nisi alias est scandalus uel
 perturbatio rei pub. sed qdo tyrans pacifice guber
 nat nec pot^{est} expelli esset graue scandalus et pertur
 batio rei pub illi n^o obedire sequeret q^d maximus
 ipsi rei pub detrimentum nam eu^m oprimat a ty
 rano neq^s sui iuris sit ad ferendas leges aut exeq
 uendas a legitimo prin^{ce} ante dat^{as} ouedire te
 net tyrano dirigenti et obseruanti q^o oia ei^{us} acta ba
 lida ff. Conft 2°. quia ad bonam rei pub guber
 nat^{em} in casu maxime expedit ut sit aliquis iud
 dex qui componat lites, controversias inter ciues de
 finiat et cui ois ouediant alibi n^o possent ciuili
 ter uiuere neq^s securi e^{ss}et in domib^{us} suis sed tunc
 saber^{et} n^o pot^{est} alig iudex nisi ipse tyrans q^o oia ei^{us}
 acta ualida ff. et cui iusta precipiat n^o solum ex
 terius verum in consuetudine tenebunt ei^{us} obedi
 re.

Aduerte e^{ss}e hanc mes^{em} tyrannum inferi seu inu
 picnti^{is} oprimere rem pub et qdo spes est ex p^{ar}te rei pub
 obserbare suam libertatem nullo m^o ciues tenent^{ur}
 parere ei iusta precipienti neq^s acta ipsi^{us} ualida
 sunt quia neq^s in ipso est auct^oritas neq^s bonum
 rei pub id exigit cum n^o dum pacifice guberret
 quare quantum ad hoc merito ouerunt ois docto
 res.

Dubium est an iudex existens in peccato mortalli
 iudicando peccet usurpate iudic^{is}. Vbi cepit^{ur} teste
 (Castro lib 9 ca 60 sess^{us} in uoce potestas ecclesiastica)
 aseruit quoscuq^s existentes in peccato mortali pecc
 are mortali si iudicant q^o ois iurisdictione tam ciu
 li^{is} quam ecclesiastica furdat in gra^{ui} ac proinde q^o
 peccatum m^o amittitur q^o cum nullas seat tunc

iurisdicte exercet iudicium u. usurpatum. Siu tñ e de
error damnatus in constantiensi s. d. cap. 15 n. qua
tenus a firmat iudicem qui in peccato mortali iudi
cat peccare mortaliter. Sed solum quatenus a serit ois
iurisdicte in niti gratie et amiti p peccatum mor
tale lege castum sup et vbaldensem Thom. 1.º lib
2.º cap. 31. et Thom. 2.º lib. 1.º cap. 3. et primum suffici
at preter definitē constantiensi illud Math. 23.
super cathedras Moysi et cetera ubi xptus doming aper
te tradit illos sinagoge pullatos fuisse iniquos qz
uery sm op^a eoy nolite facere. et simul a serit
adue retinuisse suam potestē cum dicat oia quecu
qz dixerim uobis facite.

Hoc errore excluso etate sancti doctoris: fuit op^o
maxime recepta que aserebat iudices ecclesiasticos
qui in peccato mortali iudicat peccare mortaliter.
Hanc sequit e ipse sanctus Tho in 4. dist. 19. q. 2.º art
2.º. quæstioncula 2.º et ergo dicitur 1.º. Paludanus ibid
q. 3.º et silvester uerbo correctio §. 19. et sic auctor
uerbo iudex. 1.º §. 7. refert Alexander alenssem,
qui idem tradidit de iudice seculari fundamen
ta plurima referunt pro hac s. d. que urgere
uidentur ex diendis manebunt soluta.

Dico igit. 1.º iudex existens in peccato mortali
oculto quamvis graue sit n. peccat mortaliter eo
preiisse qd existens in illo iudicat siue sit iudex
ecclesiasticus sibi secularis ita sentit d. Tho s. d. ar
ticulo 2.º ad 3.º et sup q. 33. art. 5.º et 3.º p. q. 64. ar
ticulo. 6. ubi aperte retractat opinionem quos tu
rior fuit in 4. sententiarum. Dubus Thomā sequen
tur ois ergo discipuli preiue uideri poss. Caie
tanus Thom. 3.º opusculo 2.º q. 1.º spehali de usury
spiritualibus, et solo lib. 3.º de iustia q. 4.º art. 2.º.
Sed ante probate aduerte onē in te ligendam e

dum m^o ex p^o dicto peccato n^o efficiat suspensio
scilicet. n^o in p^o sententi^o solus loquimur de impe
dimento qd^o prohibere possit precise a peccato ocul
to quid quid sit de censura de qua diximus iam
quid tenendum sit.

hoc sup^o p^o con^o q^o al^o alteri^o virtuti^o mora
ly ug temperant^o et fortitudinis si habeat oves
debitas circumstantias n^o ur^oiat ex eo qd^o ellicia
tur ab h^o peccatore neq^o et pot^o intelligi existentes
in peccato mortali peccare mortalit^o ex eo qd^o ellici
at actum mortalit^o bonum ug actum elemosine
q^o simili^o n^o pot^o iudex peccare ex eo p^o se qd^o exist
tens in peccato mortali iudicat. non est quia ias oves
iudicis infideles peccarent mortalit^o iudicando
cum n^o in peccato mortali existant sed hoc est ma
nifestum absurdum et ut tale sciunt a d^o Aug
lib^o dicitur et cetera a doctorib^o q^o n^o peccat iu
dex iudicando in peccato mortali occulto. Est r^o
q^o in casu iudicium h^oet oves condit^o requisi
tas ad rectit^o nam in i^o iudex insignit^o e^o au
thorit^o ad iudicandum illam em^o ut ex ostent^o
ssi ostendimus n^o amittit p^o peccatum mortale et
ex sup^oositione h^oet inclin^oat^o iustit^oie servat qd^o
equalit^o quam debet redendo unicui^o qd^o ius su^o
q^o peccatus occultum iudicis n^o pot^o est vitare
iudicium ac p^o consequens multo magis poterit
peccatum mortale profere iudicium in p^o dicto pe
ccato.

Averte a^o hoc dictum n^o solum n^o e^o peccatu
mortali verum nec veniale iudicare in peccato
qd^o rationib^o factis ostensum manet. e^o em^o iudi
cium veluti quilibet alic^o act^o bon^o alterius
virtuti^o et h^oet oia requisita ad suam rectitudi
nem. et tunc et^o quia qui corrigi^o fratres vel

subditum quod debet corrigere n' peccat q' ipse existat in aliquo occulto peccato q' neq' iudex peccabit cum teneat ex officio iudicare et postulet a subditis ut exerceat suum munus erga ipsos.

Dico 2°. si iudex existat in peccato publico rate cuius erga iudicia scandalus in populo causant mortali peccat suum iudicando ut qui punit peccatores quibus ipse similis est et forsam peior ut publicus adulter iudicans concubinos aut publicus usurarius puniens fures. pro rate quia scandalus ex se suo est mortale peccatum et tanto gravius quanto persona illud causans magis patet oculis sed iudex qui iudicat peccata que ipse committit maximum scandalus omnibus offert ut experientia constat q' suum iudicando mortali peccat confirmat q' sacra iustitia contemnit cum videant quos illas non habere vim in iudicio quam sed in aliis sed potius crimen qd in aliis est capitale in iudicio manere in punitum q' non est negandum predictum iudices peccare mortali iudicando. constat 2° quia quamvis iudex non teneat punire ut alium corripiat tenet tamen cessare a predictis criminibus aut dimittere officium q' si nemo teneat impendere opera caritatis nisi cum adesse facultas et oportunitas neq' obliget querere facultates ad illa exercenda ut pauper non tenet querere divitias ut eas elargiatur egenis neq' iuris imperitus obligat comparare sibi scientiam ut alios doceat ad opera tamen que aliquis ex officio et iustitia tenet exercere debet querere facultates ad illa commode prestanda aut cedere officio q' cum iudex ex officio et iustitia teneat iudicare ex eadem iusta obligat se sedere idoneum ut iudicium sit utile et efficax qd fieri non potest nisi absente scandalo.

Dico ult^o si ex peccato iudicis quantumvis pu

blivio nullus sequatur scandalus aut contempthys
 iustitie n' peccat mortali iudicando ut si iudex
 auary abaritia oibz nota suspendat omnia da
 n' peccat i'la iudicando. pt q' ideo iudex existens in
 peccato mortali peccat iudicando quia causat scan
 dalum et iustitia contemnit' sed in casu cuius nu
 llus sequitur scandalus nec contempthys iustitie q' in
 casu n' dat' peccatum.

Aduersy hoc ultu et i' dictum plurima ob
 iungunt ab aduersariis que nullo m' urgent. testi
 monia u' que in stratum adduci solent con ben
 nienter exponi poss' iusta sensum et dict'. solum
 pot' obici q' sacerdotes in peccato mortali minist
 rantes, nouum peccatum m' committunt q' simili
 ter iudices saltem ecclesiastici iudicantes in mortali
 peccabunt mortaliter. De negando conseq' et ratio
 q' sacerdotibz collata e' gra ad digne exercenda
 ministeria sui ordinis et specialiter ss. consecrati
 ad pdicta munera obeunda ac proinde mortaliter
 peccant en' mortali ministrando. neutrus aut' repe
 rit in iudicibz ecclesiasticis unde ob si in peccato m'
 iudicent dum m' n' sit scandalum explicatus
 mortaliter n' peccabunt exercendo iudicia. secto. 6.
 an iudex teneat' iudicare sm leges scriptas.

**secto. An iudex teneat' iudica
 re sm leges scriptas.**

Presens difficultas n' solum procedi de
 iudice inferiori sed de supremo principe pro
 cuius intellig' aduerte. 1. leges scriptas et in 2.
 differentia quedam ss. que solum continent ius
 nat'le alie u' ss. mere positive que solum vim
 habent ex uoluntate principis de prioribz n' pot'
 e' dubium certum em' est sm illas iudicem tene
 ri

ad iudicandum siue inferiori siue sit ipse princeps q^a iudex tenet iudicare qd iustum e^t sm iⁿ sua sapientia 1° diligite iusta qui iudicatis terram. Id iustum cuius mⁱ legibus stantus semper e^t idem, immutabile et indispensabile q^o sm leges scriptas socius naturale continentis ois iudices semper tenent iudicare. solus q^o progreditur difficultas de posterioribus legibus.

2° aduerte adue leges humanas positivas e^t in iⁿ differentia alie sunt quibus n^o nullis quibus confert aliquis ius quo priuarentur si s^o n^o ut prolata sm illas ut lex prescriptionis confert ius et dominium in bona que quis bona fide possidet per certum temp^o et similib^o lex que parti lese precipit redi aliquam pecuniam a le sore. alie u^o s^o leges que ita aliquid precipiunt ut ex eo nullum ius alteri conferat ut lex que precipit punire furem aut homicidam hac l. illa pena. de prioribus legibus ois conueniunt qd et si positive sint tam iudices inferiores quam supremi princeps tenent preferre s^o sm illas quoniam e^t ius naturale est ut cum quis legitimo titulo fecerit e^t dominus alicuius rei aut sit legitimum ius in illam expoliet illa re aut iure iam acquisito seu em espoliatio, inuito domino est furtum sed princeps quantumb^o supremus n^o pot dispensare in furto seu facere aliquid e^t ius naturale q^o n^o pot facere aliquid re aut iure illum qui legitimo titulo sit res aut ius ac per consequens tenet preferre s^o sm legem pdictam ne illum espoliet aut e^t ius naturale faciat in iure nam qd si bona pdicta iuris uent^o necess^o ad bonum core possit princeps illa accipere imo et p^o opposita illa aplicare si ad bonum core e^t necess^o hoc m^o rarissimum e^t et oino p accidens ad res de qua agimus solum igit nra e^t difficultas de posterioribus legibus

69 in quibz nullum prudicum aliu' 3o in fert
si sm illas ni proferat ss^a

3o aduerte in iis posterioribz legibz humanis
n'a sm eas proferendam ss^a qdo obserbatio ipsay
rate loci temp'is persone. l. alteris circumstantie.
inducet manifestam iniuriam nam lex e'te
gulla et explicatio iustit' et iudex custos iust' q' si ob
serbatio legis rate aliu' circumst' continet aliquas
iniquit' et ydit in iniuriam aliu' n' e'tunc sm il
lam legem iudicandum preterea q' qdo constat legis
laborem noluisse hunc casum uerbis legis op're d'e
re loquum habet ep'icia et n' ferenda e't s^a sm corticem
legis scripte magis em tenet sequi mentem legis la
toris que e't legis aia quam corticem uerborz neq' in
hoc casu obligat iudex inferior legis laborem co'sume
re quia nullum op' e't in quiete de mente quando de
ea constat. si uo pbabilis appareat aliam fuisse me
tas legis labris consulendz est et si res moram non
patitur ad consulendum superiorem tunc pot' profer
ri ss^a contra uerba legis et sm intent' legis labris seu
em illis smpu proferri debet. ac tandem si equale
dubius sit et n' sit locus ad consulendum principes
sm uerba legis tenet iudex inferior iudicare q' lex e't
uelut in possessione sue aut s'oritatis q' inquali dub
cum iudex sit custos legis n' pot' eam sua auct'oritate
probare.

Iis sic supositis sit. 1. cono iudex inferior cuius
bo constat de sensu legis scripte tenet sm illas iudic
care. ita sentunt coit' doctores. et pt in. 1. 9. aucto
rit' Arist' 5o ethicoz cap. 6. et lib. 3o politicoz cap. 10.
ubi hoc exprese statuit. d' ch' Aug' lib. de u' religio
ne cap. 31. et refert cap' in istis distinct' 4. inquit
n' licet iudici de legibz iudicare sed sm ipsas. d' greg^o
cap' sumo op' 11. q. 3. ait diu' et sum' lex rebo'ba
tur

et sm qd ibi definitum e proferat. ss. a pt 2° de
gura in iudicis ss. tñ muni executores et ministri
legum habentes tñ auctoritate ipsij taxatas per
leges q^o obligant ad ferendam ss. a sm illas si de
eay sensu eis constet. constat q^a iudex ex officio te
net observare leges iustas que ad bonum cor^o or
dinantur imo facere et procurare ut servent q^o ob
ligatis manet ad ferendam ss. a illas.

Sed inquirens. V. lex penalij obliget iudicem ad
imponendam penas a lege perscriptam. R. S. iudicem
m^o legem obligare iudicem ut sm illas iudicet
et puniat reum sufficienter de crimine convictus.
ita sentiunt doctores et preter misij alijs hoc ex ple
hadri d. 150 infra q^o 66. art. 3. et q^o 67 art. 4 et
sufficienter colligit expedienti cor^o na si iudex
ex officio tenet servare leges iustas sed lex quate
nq imponit penam e iusta et ad bonum cor^o ne
ass. q^o tenet ad illam servandas. ac per consequens
obligat ad inferendam penam a ipsa sta
tutam. et tum et q^o e cor^o bonum atq^o adeo e
iustitiam legalem ut delicta maneant impuni
ta. ac tandem q^a l. lex imponit penas ipso facto. l.
solum e ferenda a iudice si. 1. m^o stringat ad iudicem
spulat in prolat. ss. q^o punire penas et execu
tori pene inuincere ut de se constat q^a cu sit min
ister et executor ss. tenet sm veritate probatam pro
ferre ss. a et inuincere eis executionem. si. 2. m^o. co
stringat lex obligat iudicem ut penam imponat
et eam exequi faciat ne frivola sit condemnatio et
ratio est q^a lex ista adue quatenus imponit pena
ferendam e u^a lex q^o obligat iudicem ut sm eam
ferat. ss. a nam ex natura rei verba legis ad iudices diri
gunt.

Et hoc inferit. 1. n^o posse iudicem inferiores pro
fe

ferre s^a damnando rerum ad maiorem penam qu
 am sit a lege taxata. Hoc preter rater factas ostendi
 tur q^a equitas iuste postulat ut n^o pl^u exigatur
 ab aliquo quam sit eis debitum sed qui facit con
 tra legem taxantes penas fit debitor talis pene et
 n^o maioris q^u quid quid mali infert iudex preter
 illam n^o est pena sed in iuria ac p^{er} consequens
 gabit^{ur} ad restituendum noⁿ oia^m damna que ex p^{er}
 dicto ex^{tra} se sequuta fuerint. Preta q^a ad hoc pre
 cipue ponunt pene in legib^{us} ut n^o maneant ar
 bitrarie sicut taxanti pretia ter^{re}. verum est q^u si
 delictum fuerit circustantias que illud redat
 grauissimum: poterit iudex ad maiorem illa
 rum maiori^{us} pena quam lege taxata illum puni
 re. 2° infert iudicem inferiorum n^o posse minu
 ere de p^{er} dicta pena in prolatione s^a nam si pena
 fuerit que in comodum alieniq^{ue} ter^{re} edat qua
 lis est pena pecuniaria estum est n^o posse de illa mi
 nuere iusta dicta nota u^{el} li^o 2°. precipue si pena
 imponat^{ur} ipso facto na^m su^o acquirit ius alteri au
 talis pena p^{er} legem designata fuit post lata
 s^a declaratoriam criminis. et quamvis pena noⁿ
 sit ipso facto idem ut dm^o quia aliqd ius acqui
 rit alteri ad pecuni^{am} et iudex tenet ex officio
 redere illi ius suum. si tri^{us} pena a lege ferat^{ur} in
 iudicem ad satisfact^{um} ter^{re} pub^{licae} et in exemplū
 alioz adue^{ntu} iudex obligat^{ur} ferre s^a cum hac pena
 propter rater sup^{er} factas q^u est bonum ore est ut de
 licta n^o maneant satis punita est in moraliz oca
 sio ut multi pl^uerentur.

Sed dices aduers^{us} hoc ult^{imum} considerarium q^u
 si daret talis obligatio in iudice n^o lueret ap
 pud ipsum in ter^{re} dare pro teo ut minuat pen
 nam cum n^o liceat ab eo petere ut est suas obli

gati agat. consequens autem est causa coram proximo hi-
moratorum et religiosorum. olim etiam erat vis antiqua
quae patribus de quo videri potest in Augus. epistola. 127.
et. 152. et refertur in decretis 23. q. 5. cap. 1. et se-
quentibus et Cassianus collat. 14. cap. 4. De libertate
intra sionem apud iudicem pro reo si debito me-
fuit ut docet d. 150. infra q. 63. art. 4. §. sine lesione
iustitiae. nam cum hoc nullo modo licet. propter quod d. An-
brosius lib. 3. de officiis cap. 9. inter alia inquit in ca-
usis pecuniariis inter benigne non est sacerdotibus quae frequ-
enter fieri non potest quin alter ledatur. et iuxta hoc
debet intelligi illud exodi 23. pauperem non misere-
reborum in iudicio. adue. in Loum. Sabel. in tres sio
ut si res fuerit aliquo modo dubia aut quantum
ad tempus modum. et alias circumstantias quae frequen-
ter pendunt ex voluntate iudicis. in multis etiam casi-
bus iudices in feriores potest temperare penas ut
si rex non sit omnino conuictus si delictum fuerit co-
missum ex passu si rex est pauper et pena inferenda
sit pecuniaria. multis etiam aliis modis de quibus late
tractant iurisperiti et in speciali videri potest tra-
ctatus tractatus de temperanda pena.

2^a con. seclusa interpretate aut dispensate
in lege princeps obligat ad ferendam ipsam sicut in le-
gem scriptam. hanc con. sequuntur theologi vultus
et potestate quae late ostendit in 1^a de legibus
lex iuxta obligat principem quoad uerum directum.
tam quod nisi sit iusta causa ad dispensandum in
lege aut ad illam interpretandam iudex tenetur
inferre sicut in eam. constat quod princeps est supremus
custos iustitiae et boni cois quod tenet iuxta iudicium
de p. consequens leges ipsius civitatis.

sed obicitur quod d. 150. infra q. 67. art. 4. et alii
contra docent ligare supremo principi penam no-
re

remittere hanc qd tradunt. Juriste leg nulla iuris
 ratio ff de legibus qd n obligat princeps ferre s
 sm leges. Et in primis pdictos auctores loq
 qui in foro exteriori quia princeps remissio
 nem pdictam impune facere pot. Preterea licet
 princeps n possit ad libitum et sine causa te
 perare penas et em hoc magnum rei pubno
 cumentum habet in supremam potest ad in
 terpretandam legem et ad dispensandus in
 ea quoties cumq prudentr iudicaverit causas
 et sufficientem.

set dicit qd nullum e discrimen int prin
 cipem et iudicis in feriores pt conseq qd ut di
 ximus iudicis isti in aliquibz casibz et possunt
 remittere penas. Et negando seqa et ad pbate
 dico iudicem in feriozem posse minuzere penam
 s. in casibz iure expressis, aut rat c. s. u. h. d. n. i. s.
 p m u episcie at princeps e supremis legis labor
 et n dicitur executor cum auctoritate taxata ac
 proinde dispensare pot et si n teneat in gras
 subditoy ut eos obsequentes habeat aut in gras
 alteris principis qd postulantis. Hoc em in bo
 num cou redundat et ob innumeras alias ra
 tionabiles causas que n sufficiunt in iudice in
 ferioz. e et aliud discrimen qd princeps pot
 concedere privilegium alicui ut n puniat ta
 li pena hoc aut n poss in feriores iudicis. alia
 que ad iudicium publicum spectant sequen
 tibz questionibz cum s doctore fuse expli
 cabuntur. 2a pars de iudicio privato.

2a Pars de iudicio Privato.

Acting egimus de iudicio publico potestatis
 nunc recto ordine sequitur ut de privato

ditio

instituat sermo. n' u' disputabimus de hoc iudicio ore prolato pro ut egreditur ad conuictum contumeliam. l. in famiam sed de ipso agens pro ut pure mentale est et pro ut interit consummatum sectio. 1. a iudicium temerarium sicut peccatum mortale.

sectio. vi. iudicium temerarium sit peccatum

Pro intelligentia oris que in hac parte dicenda sunt prius aduertere oportet quod licet a sancto doctore sit art. 3. suspitio nomen dubitatis comprehendat tamen ut distincte loquamur tria sunt nescisse distinguerda in presenti ex cuius consensu doctores. dubitatio. s. suspitio, et iudicium temerarium. suspitio est cum animus manet suspensus in medio et in neutram partem inclinatur et propter Aristotelem 3. metaphisice cap. 5. optime comparatur dubitatio homini ligato qui in neutram partem uallet se mouere. suspitio uero est opinio mali ex libris in diuersis procedens unde hinc requiruntur ad suspensionem utrum sit a sensu unius partis non determinatus et certus sed cum formidine alterius. utrum sit mali. s. a sensu partium ut suspitio sit debet ei de malo et defectu proximi utrum est quod procedat ex libris in diuersis nam si superioribus sint non erit suspitio de qua in presenti agimus seu uel mala sunt ut constabit ex dicendis. illud uero est iudicium licitum et prudens cum imitatur sufficientibus in diuersis. Tandem iudicium temerarium est firmum et certum a sensu de malitia proximi ex libris in diuersis procedens. de suspensione et dubitatione sequentibus sectionibus erit sermo. nunc solum agimus de iudicio temerario.

2o Notandum est quod iudicium ut dicatur temerarium non requirit certitudo omnino indubitata et si

ne hesitatione ulla quoniam seu solum reperit in
 cognitione evidenti aut in fide supernaturali sed iudi-
 cium temerarius n' e' cognitio evidens nec fides su-
 pernaturalis q' ad ipsum n' requirit politica artitu-
 do ac consequens iudicium istud temerarius ali-
 quam iniquitatem seu saltem ex p' obiecti et si
 subiectum actualem formidinem n' seat alteri q'
 p' s.

in supposito sit i' cono iudicium temerarium
 nullo m' e' peccatum ante quam intellectus aduer-
 tat ex iudicij abib' iudicare de defectu proximi post
 quam aut advertere cepit erit peccatum veniale s'z
 in eo permaneat et nunquam pertinet ad gravi-
 tatem mortalis ante plenam aduertentiam. Sec-
 cono quoad ois p' e' cono et certa late q' ostendit
 in generali i' 2' q' 74 art. 2. Ueritate sua p' quo
 ad 2a p' q' ante ullam aduertentiam. I. dubi-
 tate p' dictum iudicium n' e' voluntarium cu
 oim usum libertatis prebeniat q' n' pot e' pecc-
 atum quantum cu qd dicit in p' dicto statu. ides
 q' docent cois doctores de oib' aliis motib' inte-
 lectus voluntis imaginatiue et sensuum externo-
 rum de quib' late suo loco diximus.

pt quoad 2a p' quia qdo intellectus advertere
 incipit e' aliquam malitiam in politico a sensu
 et adue illum continuat politam malitiam
 vult ac proinde peccat. Conft q' semiplena ad-
 uertentia sufficit ut actus alias prohibitus salte
 sit peccatum veniale. Sed iudicium temerarium
 ut constabit ex dicendis est prohibitum q' cum
 semiplena aduertentia erit peccatum veniale.
 ac tandem quoad 3a p' constat q' ad peccat' m'
 requirit pfectus consensus qui procedat
 ex perfecta aduertentia gravitatis obiecti

n' em sine pfecto consensu pot e' gravis culp
g' iudicium temerarium ante planas adverte
tiam n' pot e' peccatum mortale.

2^a con^o iudicium temerarium plane delibe
ratum in mala graui p se loqdo e' peccatum mor
tale. in hac con^e conveniunt oies doctores cu' d.
1° s^u art^o 3° et pt in 2° ex scripta sacra in
qua sepe damnant p'dicta iudicia Mathei 7 et
Luc 6. nolite iudicare et n' iudicabimini, s. ut n'
iudicemini, nolite condemnare et n' condemnabi
mini. ubi xptg doming int' q^a iudicium temera
rium prohibet, minat qd iudicium et condemna
te iudicanti temerarie ut corin^o exponunt sancti d
reuerentiores et h' xptg doming sentas istas precipue
proferat propt' eos qui sua graviora peccata dissi
mulant et in minora alioy 2° seberit et temera
rii iudicant senta tri^o g^o l^oij e' et ad oies pertinet.
sonft ex apostolo ad Rom 14. tu quis es qui iu
dicas alium s' s'bum? domino suo stat autca
dit. et 2° corinthioy 4 nolite ante temp^o iudi
care quoadusq^o ueniat doming qui illuminab
bit abscondita tenebray et manifestabit confi
lia cordium. ubi manifeste prohibet iudicium
de occultis n' aut' de iis qui p sufficientia signa
manifestant. sepiissime tam in n'bo quas
in ueteri testamento suig mi iudicia prohibe
tur et sancti patres n' semel in suis operib^o iu
dicia temeraria reprehendunt et damnant.

pt 2° ratione q^a in mala morali iudican
dum est iusta uiam senta et opinionem su
prudentium. tum su' quilibet prudens et corda
tis s^o merito mallet multis aureis spoltrari qu
am iacturam facere sue bone opinionis qd fit p
iudicium temerarium. prestat em bonus nomen

diverſis multis proverbioꝝ et eccleſiaſtes 7° et eccle
 ſiaſticis. 41. ſed ſpoliare aliquem multis auxiꝝ eſt
 peccatum mortale ꝑ^o eſt iudicium temerarium ſibi
 conſt^o quia ꝑꝑta nat^olia in mala gravi obligat
 ſub morli ut illud ꝑ^o tibi n^o uis alteri^o ne feceris.
 ſed quilibet uis cordatus et prudens iuſte et ratio
 naliſ n^o uult ut deo ſabeat ſiniſtra opinio
 ex labiꝝ in ditiꝝ ꝑ^o hoc ipſum ſub mortali deb
 bet unꝝ quiꝝ proximo ſuo. conſt^o 2°. quia u^o ſu
 uis m^o iudiciꝝ n^o poſſ compati aut diſſimilime co
 paciunt^o amicitia et honor proximi qui^o em^o pro
 ximus iudicat ex labiꝝ in ditiꝝ n^o cum diligit
 et re u^o illum contemnit ꝑ^o et ꝑꝑta iudicia
 ſ. peccata mortalia. contemnere em^o proximus
 peccatum n^o eſt ut docet d^o d^o ſu^o art. 2°.

ꝑ^o 3°. quia iniuſtitia ex ſuo ꝑ^o eſt peccatum mor
 tale ſed iudicium temerarium eſt iniuſt^o ꝑ^o ex ꝑ^o ſuo
 eſt peccatum mortale ꝑ^o minor ꝑ^o unꝝ quiꝝ que
 quandiu n^o eſt publice infamatus. ſ. ꝑ^o conſtat
 de ſuis peccatiꝝ iuſ ſed ad bonum nomen ꝑ^o iudi
 cium temerarium ꝑꝑta iuſi repugnans eſt
 manifeſte iniuſt^o ac ꝑ^o conſequent^o peccatum n^o
 ex genere.

ſed c^o ſane con^o inquirat^o aliquiꝝ que ſit^o ce
 ſendo mala graviꝝ ut iudicium temerarium ſit
 peccatum mortale. n^o iſt^o certum eſt ꝑ^o ſi quiꝝ al
 terum iudicat in re labiꝝ moment^o ſ. quod ipſe
 ꝑ^o bi eſtimat n^o erit peccatum n^o defectu gravi
 tatiꝝ mate. ſimilit^o 2° eſt certum dari aliquas
 mala ita cognite gravitatiꝝ ut iudicium in il
 la quatum eſt ex hoc ꝑ^o ſit peccatum mortale ut
 ſi aliquiꝝ iudicaret proximum committere pecc
 ta enormia ꝑ^o que incurrit graviſſima infam
 mia ut heretiſm^o crimin^o leſe maieſtatiꝝ peccata
 indiſſimilit^o et ſimilia. iſt^odem 3° eſt certus ꝑ^o

peccata venialia posse esse gravem materiam sufficientem
ad hoc ut iudicium temerarium sit peccatum in
ita sentiunt doctores iohannes in speciali videri po-
sunt uanes huiusmodi art. 3. § pro decisione saloni ibi.
den in dubio que materia dicat graviter consecra-
rio 2. Valentia huiusmodi dispe. 9. q. 4. punto 3. con-
sarius lib. 12. clavis regie casus conscientie c.
3. num. 17. et patet quod si plebe loquendo et regula-
ritate peccata venialia non sunt materia graviter alli-
qua in se. pro que ita infamant aliquas personas si-
cut alie pro mortalia ut si de aliquo gravi uero
iudicarem habere consuetudinem menciendi aut
de aliqua honestissima muliere misere noctu
sermonem cum transeuntibus. et certus absque
malitia morali materia posse esse gravem et suffi-
cientem ut iudicium temerarium sit peccatum in
ut si temere iudicem aliquem esse fatuum stul-
tum indoctum aut ex ignobilibus et infamibus
parentibus ortum uiri enim prudentes egre fer-
runt erga in iudicia et mallet plures diuitias a-
mittere quam tales iudicari et tum est quod quos
iudicamus sapientes ueneramus quos fatuos sa-
cile contempnimus sed contemptus proximi ex suo genere
peccatum in se est unde merito in hoc conueniunt do-
ctores et uideri possunt in citati. quibus super
sit. De. graues materia censeri quod cum quod peccatum uel
defectum pro que fama et bona opinio proximi le-
ditur unde grauitas materia uel est in se ipsa expe-
denda sed pro respectu ad personam cui applicat. pro
iudicium nam que grauis reputat respectu uni-
us poterit esse leuissima respectu alterius.

In quibus 20. que iudicia sunt sufficientia ut iu-
dium non censetur temerarium. De hoc non posse
in parlari definiti solum in generali aseri-
mg illa esse idonea et sufficientia in dicitur que pro

deus et timens deum Sabita rate circumstantia
 rum talia iudicare. Si autem potissime tres circū
 tantē 1^a ē psona de qua iudicamus et 2^a Sancus
 tum ē aliqua inditia sufficere ad iudicandum de
 una persona que nullo mō si idonea respectu al
 teris ut si sciam petrum mulieres ad quas lo
 quitur probocare ad libidinem si eum uideas cū
 aliqua morose loquentem inditium sufficiens ē
 et tū respectu alteris nō sufficere imo in eodem se
 aliqua sufficere ad iudicandum aliqua peccata de
 ipso ex quibus nō licet alia iudicare.

similiter si psona aqua delictum alteris audiuius
 sit uir honestus qui aliis detrahere nō solet refert se ui
 disse petrum amicum suum commitentem aliq^d cri
 men hoc autem dicat iusta occasione oblata ab qua oport
 hnt illud referre s. inuidenti. Et si aduersus que ref
 erretur et petrus nō sit tanta auctoritatis tunc rate pso
 ne referenti erit in casu sufficiens inditium ut lu
 ditium nō sit temerarium et ratio ē q^a uir honestus
 facilius cadit in alia peccata quam in re graui profer
 rat falsam de proximo hoc em̄ procedit ex malitia
 illud ex humana fragilitate et facilius peccat q^o ex fra
 gilitate quam ex malitia et tunc est q^a uir qui re
 fert possidet apud me bonum nomen quo alter ca
 ret et indubius melior ē conditio possidentis. si u^o
 qui refert delictum sit uir improbus et turpis et uir
 de quo loquitur ē honestus nō ē inditium sufficiens q^a
 si possidet apud me bonum nomen quo caret qui
 male loquitur ac tandem si is qui loquitur et alter
 de quo loquitur sint pares suspendendus ē atq^{ue} ius
 ta ea que dicimus sequenti sectione. fama u^o si
 ne auctore nō sufficit ad iudicandum. 2^a circū
 tantia ē temp^{us} ut si nocte uideam s^e domum ali
 enam perforantem aut secreto scalam ferustie apo
 nentem sufficit ad male de illo iudicandum.

3^a e' loci ut si uideam aliquem in lupanari aut simili loco suspecto ligbit iudicare n' propt' bonum finem ibi addesse que oia regulis prudentia ff. commensuranda int' quas nulla potior quam ab iij iudicij sino abstinere.

ex quibz manifeste constat tria ad iudicium temerarium qd e' peccatum m' requiri s' cōstitutiōe mata' grauem et inditia leuia dum m' sit plene deliberatum ut optime notauit Soto lib 3° de iur' titia et iure q^o 4 art^o 3. et quantum ad plenas deliberatē requisitam ad malitiam morales iudicij preter dicta uideri poss' alyander Alonsij rap^e q^o 116. memb. 1° et sanctus Maximus in 4^a sententia de charitate cap^e 50. possem in confirmatē huius 2^e omnia plura dicta et exempla patrum adducere sed breuitati consulens premitenda duxi uide Marsum lib 5° dictoy et factoy memorabilium c. 1° et speculum exemploy uerbo iudicium temerarium.

aduerte tria cōtra hanc qd si iudicium temerarium n' sit cōtra aliquam determinatam psonam n' erit culpa mortalis q^o nulli in particulari fit iniuria imo et si ut iudicium de aliquo quem n' agnosco neq^o agnitus sum n' erit mortale q^o nulli egre fert talem de se ipso sapere iudicium ac proinde nulla aut modica iniuria illi inferatur. alia que implenti aduesti possent como dig sectione sequenti explicabuntur.

Obiicit tri 1° ex scriptura sacra Proberbio y 27. dicitur quo m^o in aquis resplendent uultus prospicientium su' corda sū manifesta ff. prudentibus. et ecclesiasticis 19. ex uisu cognoscit uir et ab ocur su facies cognoscit sensatus amictus corporis. et risus dentium et in gressus somnii enuntiat de illo ligbit q^o de oculis absq^o sufficientibz iudicij iudicare. Et negando consequē et ratio e' q^o

146
Scriptura n̄ dicit absq̄ iudicij et coniecturis sufficientibz prudentes posse certo de cordibz aliorum iudicare. solum a firmat prudentibz uultum oculos risum amictum et inq̄sum sufficere ut iudicare possint n̄ certo sed pbabiliter quantum ad aliqua que respectu insipientium s̄. o. u. l. t. a.

Obiēctio 2^a. q^a iudicium temerarium n̄ e^t c^a iustitiam q^o n̄ e^t peccatum m̄ conseq^a patet q^a ob id precipue diximus iudicium e^t mortale q^a e^t iniustitia que ex q^o suo e^t peccatum mortale p̄t̄ an̄s quia per iudicium temerarium nil alteri auferat solo actu interiori committit et nullam in dicit obligatē restituendi quam induceret si esset c^a iustitiam q^o et cetera. Et negando an̄s et ad 1^a pbatē dico n̄ e^t requisitum ad ratē iniustitię ut aliquid alteri auferat sed sufficere qd̄ actus sit c^a iustitiam qd̄ alter habet. adde iudicium temerario auferri honorem ab eo qui iudicat. ad 2^a dico iniustitiam posse actu interiori committi ut delectio morosa furandi aut occidendi n̄ possit ad aliud uitium pertinere nisi ad iniustitiam ut h̄c̄ interim consumat. ad 3^a p̄t̄. n̄ ois iniustitiam inducere obligatē restituendi ut patet in pdictis delectationibz et in aliis de quibz sup̄ egimus. Sectio 2^a u. suspitio ex labibz iudicij sit peccatum m̄.

sectio 2^a u. suspitio ex leuibz iudicij sit peccatum mortale.

Non conueniunt doctores in hac difficultate. 1^a s̄. 1^a negat suspicionem ex labibz iudicij e^t peccatum mortale et si de re graui sit illa sentire ut dicitur sic art^o 3° in corpore ubi ait ~~fr̄p̄~~ cum dubitare inuicem debent proximi peccatum ueniale committit nonne an̄s dubitatis suspicionem committit ut diximus addunt qd̄ glosas super illud

et corinthios 4 et nolite ante tempus iudicare ubi af-
firmat suspitē istam plinere ad tentatē humanā
sine qua vita nra n̄ dicit. See auct̄ glosa desum-
ta fuit ex d̄ Auḡ tractat. 9. in iohannem parum a-
te medium. Preter d̄ Thomam et Auḡ idē d̄ fe-
dunt Alenssij. 2a p̄ q̄. 117. memb 4 et 7. d̄ Antoni-
ny 2a p̄ titulo 3o cap̄ 3. lra supr illa uerba malici-
7o nolite iudicare et cetera subest uerbo iudicatus q̄. 3.
Carētans in summa uerbo iudicium temerarius et sic
art. 3. Armila uerbo suspitio Vigeris et 5o suarū
instiū q̄. 2o uersiculo 3o Nabarrig et id̄ manuellij
num. 9. et in rubrica de iudicijs num 43. Nabarra
lib 2o cap̄ 4. num 306. quamb̄ sic auctor addal in
re graui et peccatum mortale intont̄ proximi iu-
dicare nisi uiolenta et uigentia signa s̄. sane p̄
babilia exteris aparant. Paulg comitolg lib 4 res-
pensionum moralium q̄. 46. num 6. et alii

ab hac ss̄a parum diferunt soto lib 3o de iustitia
q̄. 4 art 3. Valencia sic disp̄ 5a q̄. 4 puncto 3o pp̄. 3a
Molina tractatu 4 de iustitia disp̄. 16. con̄. 3a. Cede-
ma in summa secunda p̄ tractatu 3 de iustia cap̄
2o. dubitat 3a c̄a 5a n̄e d̄ em̄ afirmant tales po-
sse et circumstantias ut et p̄one ut suspitio temera-
ria et c̄a formidine sit peccatum m̄ ut si graui-
ssimum malum de honesto uiro cum formidine
iudices uiḡ ingestum c̄a matre aut sorore aut c̄a se-
reticum aut commississe peccatum bestialitatis. fu-
damentum soty est q̄a cuius m̄ suspitio et c̄a cō-
temptu proximi et tum et quia irationalit̄ uel
ut 5o ut de ipso habent iudicium temerarius in
re graui quam in grauiſſa suspitio p̄dita s̄ d̄ il-
lud et peccatum mortale q̄ et see et.

leonardg lesig lib 2o de iustitia cap̄. 29. du-
bitat 3a alium m̄ cogitabit. inquis em̄ q̄d si

quis suspicet ex errore quod am intelligit quo apre
 hendit illa signa ta quas sufficientia, paraly qd
 sit suspicionem deponere se melig considera
 ta Sac rate suspitio solum e peccatus ueniale
 si uo ex prabo a factu et aduertens signa n'u
 sufficientia suspicet de proximo graue malitu
 qd illi sit magne infamie mortalit peccat. Sac
 rap' pbat. 9a suspitio ista procedit ex malitia et o
 temptu proximi. e' ch pertinax nam quam b aduer
 tet se n' h're iustam causam uultamen in sua
 praba opinione persistere q' p'dicta suspitio e' pe
 catum mortale. Conft q' mortit peccant qui negle
 tis suis uicij maiorib' et grauiorib' minorau'
 tia proximo in sciant ut ipsi sanctiones apere
 ant q' magis peccant qui ex odio et malitia sus
 picant' graue malum de proximo.

2a. 11a. precedenti' opposita a firmat oris teme
 rarias suspicionem in re graui e' peccatus morte
 si plene deliberata sit sane 11a defendit d'anes
 su' est 3o dub unico con' 1a et 2a. Aragon ibides
 in dub qdo suspitio sit peccatum mortale m' 1a et
 2a. Salon ibides dub ulto con' 2a. emanuel rap'
 sume cap. 1. 17. con' 2a. salus lib in claris regie
 cap. 3. num. 3. et alii. pt in 11a quia quilibet ho
 sabet ius ut de ipso mala existimatio n' seat
 et si sit cu' formidine alteris p' nisi' obsua de
 merita opositum dicitur ratio q' ca hoc ius fit qu
 ando ex libib' inditij male suspicet quis de al
 tero. ac p'consequens in re graui erit peccatum
 mortale. Conft quia uis prudens n' uellet ta
 lum suspitionem de se haberi q' illam h're est
 a p'ceptus natale qd tibi n' uis alteri' ne fe
 eris ac p'consequens cum sit in mat' graui
 morte peccatum debet e'. Conft 2o. q' uis pru
 dens

intelligens talem suspitē de se ipso veri mo lihi
ssime id ferret, iudicaret qd graves iniurias si
bi irrogari et se res suspicantem ut inimicus et sui
contemptorem. 9° suspitio m^e peccatum ē.

2° pt² q^a malitia actus exteri sumit^r ex interio
ri aqua procedit ita ut si alius exterior sit peccatum
mortale interior et debeat ēē sed si quis absq^d sufi
cientib⁹ iudiciis affirmat per hunc uirum alioqui
sonestum ē adulterum quantumcūq^d id a se uerit
cum formidine peccat mortalit^r 9° suspitio interna
peccatum m^e ē. Pro solut^e Sui⁹ di⁹ fluctatij

Aduert m^e 1° nos in p^resenti agere de suspitē ple
ne deliberata temeraria ac in te grau^r i^ras in cos
tas ex dictis de iudicio suspitē sine plena delibera
tione n^o posse ēē peccatum mortale siue et malitia
mortalit^r caret si n^o est temeraria q^do. s. n^o ē maior
suspitio quam iudicia ad suspicandum suadeat.
sed potig^r ē ad iudiciis mensuram arbitrio pru
dentium. ac tandem si n^o sit de graui malo proximi n^o
pot^o ēē peccatum m^e nas iudicium absq^d ulla actuali
semitate aut formidine n^o ē m^e peccatum q^do c^a mal
cum graue proximi n^o uersat^r 9° a fortiori suspi
tio que n^o tendit c^a p^rdictum malum graue n^o
erit mortale.

2° aduerte ex dicto sic art 4 ad 3^u Carletanū
ibides solo supra ad 3^u salone pp^r u^lt^a c^a 3° sup
dubit^e 4 num 42. et alijs ex recentiorib⁹ alius
esse timere aliquid sinistrum de proximo ad dam
num uitandum. l. remedium adhibendum aliud
u^o iudicare aut suspicari sinistrum de proximo
sepe im^o q^do ēē peccatum aliquid iudicare aut
suspicari de proximo q^a n^o adss sufficientia iu
dicia tunc prudentia est ac maxime licet cū eis
dem iudiciis graue malum proximi timere imo

ut d'ho aserit id supponere ac si est ad cabendum
 damnum et adhibendam medicinam. Unde etiam
 licet expendere, inquirere, et examinare indit' ha qu
 antum ad corp' pbabilit' dum m' nil tamen iudi
 cet' hoc aut' n' solum licet ob p'dictos fines verum
 maxime expedit imo et aliquo necessarium e' ut fi
 at. Simpr' t'n' exes' e' vitand' ne fame proximi de
 rogemus. aut ne dum superior hae uia cabere et co
 nrigere uult mala marosa inde sequant'. Doctr' in
 na ista aliquib' exemplis i'ustrari pot. u'g n'o
 licet cu' leuib' indit' iudicare aliquem ee fures
 e' t'n' maxima prudentia timere ne fur sit ac pro
 inde illud in domo n' recipere aut mar' superius in
 loco tutiori collocare. Similit' n' licet marito
 sine indit' sufficientib' suspicari finistru' de
 uxore poterit t'n' cohibere u'loquius illis cu' alii
 quo precabendo malla que poss' debentiri. Praet' si
 aliquid amisisti' n' et t'bi sine indit' suffire
 tib' iudicari aut suspicari fas t'n' e' inquirere
 quis illud furto acceperit aut inuenierit. lege alia
 plura exempla apud molinas sup' disp' 14.

his suppositis sit ea cono suspitio temeraria
 ex ge' suo peccatum m' e'. Sicut cono' adserunt aul' ho
 res esse et auresores e' re ipsa n' dissentiant. an
 te pbate' aduerte doctores precipue antiquiores
 nom' suspit' m' telaxisse i' d'ntia n' plene de libe
 berata que nom' dubitatis et sprebendunt ut us
 dere et apud d'ho su' art' 3. quo loco s' doctor ut
 optime ostendit soto supra p' dubitate' n' solu
 intelligit eum qui ita dubitat ut nullus ase
 sum elliciat sed et illum qui quam' b' secat asen
 sum n' t'n' deliberatum unde et d'ho a firmet du
 bitates istas solum ee peccata benialia adue' hui'
 cono' n' stradicat eum d'ho mag' loquat' de sup